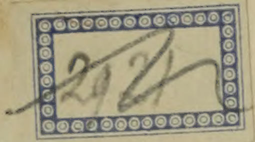

3 1761 07142074 9

£14 -

Lund,
Upsala og Stockholm

i Sommeren 1842.

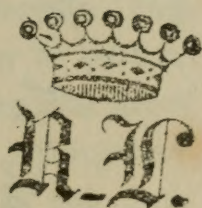
Nogle Blade af en Dagbog

med et Tillæg

om „den skandinaviske Eenhed“

af

C. Molbech.

Kiøbenhavn,
i den Gyldendalske Boghandling.
Lund,
hos Universitetsboghandler C. W. K. Gleerup.
1844.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

Forerindring.

Dersom Nogen af de Læsere, nærværende Bog maatte finde, enten paa denne eller paa hiin Side af Sundet, skulde vente sig andet, end hvad Titelen lover, vil han blive skuffet. Af Indholdet tilhører næsten aldeles intet den Tid, hvori Skriftet udkommer. Allerede ere to Aar forløbne, siden jeg giorde den Reise, som disse Blade skylde deres Tilværelse. Jeg fulgte ogsaa dengang, skiøndt ikke under de heldigste Vilkaar, en gammel Vane, der tilforn paa mine Reiser altid bragte mig til at udfylde Dagens, Morgenens eller Aftenens Hviletimer ved Hielp af min Pen. Dette er skeet paa meget forskiellige Maader. 1842 havde jeg foresat mig, paa en længere Reise i Sverrige, til Gotland, og paa Hiemveien over Göteborg og Christiania, ved daglige, hurtige, Optegnelser endnu engang at udkaste korte Skizzer af de Reisebilleder, som jeg med den meste Lethed og Klarhed var i Stand til at opfatte. Men Reisen blev ikke, som

jeg havde tænkt mig den. En vedvarende Upasselighed tvang mig til at indskrænke den til et Ophold i Upsala og i Stockholm; og til endnu yderligere at begrændse den allerede af naturlige Aarsager indskrænkede Evne til at færdes, modtage, iagttage, bevare og beskrive. Det sidste kunde jeg til sin Tid bedst. Jeg var ofte kun lidt skikket til at søge større Selskabskredse eller udvide min Kreds af Bekiendtskaber. Jeg tilbragte megen Tid hiemme, og havde jævnlig Leilighed og Ro til at skrive; men var ikke altid oplagt til at skrive hvad jeg vilde. Mine Optegnelser bleve undertiden ikke alt for korte; men de naaede dog kun til at blive Fragmenter af det Indhold, jeg havde tænkt mig at kunne give dem. De gik undertiden fra den objective Anskuelse over i den personlige og individuelle Verden, og man vil formodentlig nu og da gienfinde Forfatteren af tidligere Reisebøger, som heller ikke her har været altfor ængstelig over sin Pen.

Ved min Hiemkomst var jeg en Tid lang uvis, om disse Fragmenter kunde egne sig til at bekiendtgiøres. Endnu meget længere Tid gik hen, inden andre uopsættelige Arbeider levnede mig den fornødne Ro til at giennemgaae, mønstre og rette mine Dagbogsblade. Nogle af dem maatte jeg reent forkaste, da jeg ikke var i Stand til at udfylde dem. Andre maatte jeg lade blive ufuldendte, fragmentariske,

saaledes som jeg forefandt dem. De fleste maatte og vilde jeg lade trykke saa godt som ganske i den Form, hvori de ere nedskrevne paa Stederne; nogle har jeg kunnet give en og anden Rettelse i Stiil eller Indhold. Men at give det Hele Afrundning og Udfyldning ved at bearbeide et større Antal af optegnede Noticer, Antydninger og korte Bemærkninger, har været mig umueligt. Jeg giver altsaa det øvrige saaledes som det er, og saa fragmentarisk, som det maatte blive. Det vil let bemærkes, at jeg slet ikke (maaskee paa et Par ubetydelige Tilfælde nær) har taget Hensyn til hvad jeg har skrevet om Sverrige for henimod 30 Aar siden. Den da udgivne udførlige Reisebeskrivelse kan jeg nu læse, næsten som et mig fremmedt Skrift; men jeg vil overlade til Andre, hvad jeg selv endnu saa godt som aldeles ikke har befattet mig med, at undersøge, hvorvidt indvortes Overeensstemmelse eller Modsigelser finder Sted imellem hiin Bog og disse Blade.

Deri ville de i det mindste stemme overeens, at de begge, ved Siden af den Skik, Forfatteren aldrig vil opgive, at skrive efter sit eget Hoved og sin egen Overbeviisning, ville og maae bære Præg af de Følelser af Erkiendtlighed, Hengivenhed og Tilbøielighed for en Nation, han i 32 Aar har kiendt og agtet, blandt hvilken han i den større Halvdeel af sit Liv

har modtaget de sandeste og umiskiendeligste Beviser paa Velvillie, og blandt hvilken han har været heldig nok til at vinde meer end een af sine varmeste, ædelste og mest trofaste Venner. — Maaskee er det sidste Gang, jeg offentlig kan erindre disse dyrebare og kiære Fraværende, til hvis Tilværelse et usynligt Baand længe har knyttet min egen. Maatte det i det mindste ikke være dem ukiært, at modtage et taknemmeligt Mindes simple Udtryk.

Om det nyere Tillæg, som er knyttet til en tidligere Dagbogs Blade, har jeg her intet at sige. At tale til dem, som ville misforstaae mig, nytter intet. Maaskee ville de, der bedst forstaae mig, findes blandt Bogens svenske Læsere. Men heller ikke for disse vil den Erindring være ganske overflødig: at de korte, hurtigt udkastede Bemærkninger, her meddeles, hverken kunde udtømme Gienstanden, eller fuldstændigt fremstille Forfatterens Meninger og Overbeviisninger.

Den 31te August 1844.

Indhold.

Rettelse og Anmærkning.

Den Side 3 i Anmærkningen anførte engelske Forfatters Navn skal læses Rob. **Bremner**.

I Anledning af det, som S. 56, 57 er sagt om de Lundske „Studier og Kritiker“, maa Forf. ugierne bemærke: at dette Literaturblad, efter Forlydende, allerede med indeværende Aars Slutning maa ophøre af Mangel paa Afsætning. Et Blad af lignende Art er, under Titelen **„Intelligensblad“**, begyndt i Upsala med A. 1844.

Malmø.

(Den 4. 6. Junius.)

Historien og Poesien ere modsatte Poler, men ikke frastødende; de have hver sin Grundbetingelse, sit Grundvæsen: den factiske Sandhed og Idealets Frihed; men i begge disse ligger en gjensidigt tiltrækkende, tilnærmende Kraft. Begge leve i og ved Phantasien; Historien, for at opfatte det Forbigangnes Billede, og giøre den virkelige Begivenhed til en levende; Poesien, for at skabe de Billeder, den selv maa give Liv og Sandhed. Begge have ogsaa den Egenskab tilfælles, at meddele Betydning og Interesse til enhver Gienstand, som de have Kraft og Evne til at drage ind i deres Livskreds. Hvor fattigt, magert, monotont, livløst, bliver et Sted, et Land, en By, hvortil Erindringen om en historisk Fortid med dens omskiftende Skiebne og Skikkelse ikke knytter sig! — Fra denne Side staaer Malmø langt over New-York og Philadelphia. Det er desuden Historiens Natur, at den forbinder de forskiellige Tidsaldere, ophæver det Nærværendes Privilegium paa Tilværelsens Rettighed, og skienker denne

ligesaa vel til et Factum med trehundrede Aars Ælde, som til eet fra i Gaar. Vi burde derfor i Kiøbenhavn ikke glemme, at vor Gienbostad, skiøndt for længe siden ikke mere dansk, fordum i mange Tider var en mærkværdig og interessant By i Danmark, fuld af betydende og mærkelige historiske Erindringer, der snart kunne hensætte os i den bevægede Reformations-Periode, snart i Christian den Andens og i Grevens Feides Tid, eller bringe os Corfitz Ulfeldt i Erindring, og hvorledes han i Malmø blev fangen i sin egen Snare.

Alt dette tænker imidlertid neppe Nogen paa, der fra vor Hovedstad kommer her over. Overhovedet hører det jo endnu til Sieldenhederne, at Danske, for at giøre en Lystreise, besøge Malmø eller Skaane. Hos Kiøbenhavnerne betyder det, „at reise til Sverrige", at „have været i Sverrige", i Almindelighed ikke andet, end at tage med Dampskibet til Helsingborg, og at have dandset en Aften ved Ramløsa Brønd. Det klinger omtrent ligesaa besynderligt, som naar de Svenske, for at give tilkiende, at de have besøgt Danmark, tale om, at de have været i "Kungens By" (endogsaa Snellmann taler nu ganske nylig om "Kongens smukke By"); da Endeel her i Landet, især i Skaane, staae i den Formening, at man overalt i Danmark saaledes benævner Kiøbenhavn. — Det falder mig for Resten ind, siden jeg nu nævner denne svenske, eller rettere finlandske Philosoph, at han i sin nys udkomne Reise til Tydskland, skriver om Kiøbenhavn næsten i den samme Tone og flygtige Maneer, der omtrent er den almindelige, naar svenske Reisebeskrivere

(hvis Tal i den sidste Periode begynder at voxe stærkt) omtale vor danske Hovedstad. Det er besynderligt nok, at de Svenske, vore nærmeste nationale og aandelige Frænder, synes vanskeligere at kunne opfatte Billedet af Danmark, det danske Liv og den danske Hovedstad, end Tydske, ja selv Englændere*) — i det mindste, naar man vil slutte efter deres Reiseskizzer. Maaskee give de, der skrive saadanne og lade dem trykke, sig alt for lidt Tid; men hvorfor da dette? Kiøbenhavn betyder dog altid mere, end Heidelberg, Bonn eller Augsburg; og naar en Forfatter, som Hr. Snellmann, tager sig Sagen saa let med Kiøbenhavn, seer det næsten ud som han ikke kunde giøre Forskiel paa en Hovedstad og Centralstad i et Kongerige, og en af Smaastæderne i Landet; endskiøndt man dog kan see, f. Ex. giennem hans Opfatning af Thorvaldsens geniale Composition „Kiærlighedens Aldere", og hans Dom over vort Theater m. m., at det ikke fattes denne speculative Philosoph paa Smag og Tact for det Konstskiønne og Interessante.

---

*) Det er dog meget langt fra, at dette i Almindelighed kan siges om tydske eller engelske Reisebeskrivelser, hvor Kiøbenhavn hidtil snarere pleier at spille en høist ubetydelig Rolle. Jeg maa vel ved ovenstaaende snarest have tænkt paa Rob. Brammers Skildring af vor Hovedstad („Excursions in Denmark, Norway and Sweden." 1840. Vol. I.) Endskiøndt heller ikke denne engelske Reisende er fri for underlige Feiltagelser og Misforstaaelser: har han dog med langt meer end sædvanlig Udførlighed og Interesse, ja endog med en vis, for hans Landsmænd usædvanlig, Kiærlighed eller Tilbøielighed, omtalt og beskrevet den danske Hovedstad.

Dersom det havde regnet mindre i de faa Timer, jeg saa behageligt tilbragte i Malmø, da havde jeg vel ikke giort det korte Bekiendtskab med de første Blade i Snellmanns Reise, men havde maaskee nøiere, end jeg nu fik Leilighed til paa Veien fra Skibsbroen, undersøgt, hvor meget man siden i Fior var skredet frem i det betydelige og mærkelige Havneanlæg, som Malmø Stad med egne Kræfter har foretaget sig. Det begyndtes for to Somre siden, som en Fortsættelse og Udvidelse af den tidligere Havn, som Communen allerede for en rum Tid siden fik bragt i Stand, og med saa lønnende Frugt, at den dertil anvendte Capital allerede ved Indtægterne af Havnen er afbetalt. Det nyere Anlæg, som ventes at blive fuldført i Sommer, for saa vidt som man denne Gang kan overkomme det, har ikke allene til Formaal, at føre Havnen ved en ny Green dybere ind i Staden, men ogsaa med Tiden at fordybe Havnens hele Bassin til 15 Fod. Det er let at indsee, hvor vigtige og indbringende Følger dette Foretagende vil have for Malmøes Handel, der allerede i de sidste tyve Aar har hævet sig ret anseeligt, saaledes at Staden nu eier henved 80 større og mindre Skibe*). Arbeidet ved det nye Havneanlæg har Udseende af at blive udført med megen Soliditet og Grundighed. Bulværkerne paa begge Sider af Havnens nye Løb opsættes af hugne Steen, der i raa Skikkelse hentes fra Halland og Bahuuslehn. Omkostningerne ved det nye Foretagende skulle stige til omtrent 1 Million Rdlr. Rigsgield (½ Mill.

*) 1812 havde Malmø kun 48 Skibe; 1673, (efter Fribergs Beskr. S. 97), i Alt 14 større og mindre Fartøier.

Rigsbkdlr.). Dette lærer os, at der blandt denne skaanske Stads Borgerskab baade maa findes Mænd af betydelig Capital-Formue, og af høiere Handelsdriftighed; og dette igien forklarer for en stor Deel Grunden til Malmøes i den sildigere Tid betydeligt stigende Handelsflor og Velstand. Men den er nu ogsaa omtrent Skaanes eneste Søhandelstad; imedens Ystads glimrende Periode, der siges at have fornemmelig indskrænket sig til Krigsaarene 1807—15, under hvilke det gik tilbage for Malmø, nu skal være stærkt i Aftagende.

Det giver Malmø en saameget større Interesse, at her forener sig en livelig industriel og Handels-Rørelse med de endnu ikke forsvundne Levninger og Minder fra Byens ældre Perioder, da den allerede var en af de større og vigtigere Stæder i det daværende mere udstrakte Danmark. En Deel af Byen har endnu mange gamle Huse tilbage, der kunne have overstaaet meer end een af det 16de og 17de Aarhundredes Beleiringer. Endog midt i Staden, nær ved Torvet, findes et stort, anseeligt Steenhuus, hvis Hiørne endnu har det i Steen udhuggede Mariebillede med Christusbarnet tilbage, som minder om, at endeel af denne Bygning fordum siges at have tilhørt et Kloster. Man venter knap at finde et catholsk Monument af den Art, og det ud imod Gaden, bevaret paa et Huus i en Stad, der viste sig saa tidligt og saa ivrigt luthersk sindet, som Malmø. — Dette kan imidlertid ogsaa paaminde om et Savn, som ikke blot ved denne Stad, men overalt i Skaane, er meget føleligt. Malmø fattes, ligesom hele Provindsen, en Historie; og denne kunde

falde meget rig og interessant ud, dersom tilstrækkelige Kilder vare tilgængelige. Uheldigviis skal der, efter hvad jeg har hørt, knap være et eneste gammelt Brev tilovers i Malmø Stadsarchiv *). Upaatvivlelig ville dog mange saadanne findes spredte omkring paa andre Steder, navnligen maaskee i det Delagardiske Archiv paa Løbarød; naar kun Malmø og Skaane overhovedet maatte finde en Topograph og Chorograph, ligesaa ivrig og arbeidsom i dette Fag, som i sin Tid Lagerbring var, og som saamange have viist sig i Sverrige **). — Hvad her endnu vil kunne opdages af skiulte

---

*) Det hører til de interessante og behagelige Feiltagelser, at jeg nu maa gienkalde denne, efter Sagkyndiges Forsikkring, meddeelte Formodning. En af de vigtigste Berigelser i de senere Tider for nogen dansk Stads ældre Historie og Forfatning, er den Opdagelse, min høit agtede Ven, Dr. Reuterdahl har giort af de længe ukiendte, eller rettere halv glemte gamle Skatte, som findes i god Behold i Malmø Stads-Archiv, og hvorom han i det historiske Tidsskrift har begyndt at meddele Underretning.

**) Det er bekiendt, hvor megen Iver og Interesse man i Sverrige, især i det 18de Aarhundrede, viste for at oplyse enkelte Provindsers, Stæders og Landsognes Historie og Topographie i egne Skrifter, og i academiske Disputationer. Man samlede og reddede herved meget ældre Stof for den geographiske og ethnographiske Beskrivelse. Men hvad man i Almindelighed forsømte, og mange tillige vare nødsagede til at forsømme, var Benyttelsen af de i Stockholm og Upsala, ligesom i mange private Bibliotheker, samlede Haandskrifter og Diplomer, hvoraf Stæders og Districters, Herregaardes og Landsbyers Historie kunde oplyses. Sverrige

eller ubekiendte Brevskaber har jeg selv nylig modtaget et Beviis paa; i det man fra Skaane meddeelte mig en heel Pakke originale (men dog næsten alle bekiendte) Ulfeldtske Documenter, hørende til Processen med Dina, som have været i en afdød Præsts Besiddelse, og af ham ere testamenterede til Lunds Bibliothek, der omtrent samtidigen hermed har faaet en uden Tvivl vigtigere Berigelse for det 19de Aarhundredes Historie, i den afdøde General Tolls efterladte Papirer.

Foruden Snellmanns Reise faldt en anden, langt mindre Bog mig her i Dinene: *Violen*, en Samling

---

kan derfor neppe opvise nogen Topographie fra det 18de Aarhundrede, der i historisk Grundighed og Stofrigdom kunde sættes ved Siden af Terpagers Beskrivelse over Ribe, eller Edvardsens over Skielskiør; og det savner aldeles et Værk af den Natur, og af den Vigtighed for den historiske Topographie, som vor Danske Atlas af Pontoppidan, Hofmann og Langebek, eller som Krafts fortrinlige Beskrivelse over Norge. I det 19de Aarhundrede er denne Green af Literaturen (hvori man finder et Slags Analogie, i det Mindre, imellem Sverrige og England) langt fra ikke uddød, som nu næsten kan siges om Danmark. Den kan opvise enkelte fortrinlige nyere Landsskabs- og Sognebeskrivelser fra dette Aarhundrede (f. Ex. Ollers Beskrivelse over Jemshogs Sogn i Bleking (1800), Ahlquist over Oland (1822—25), Åkermanns over Hellestads Pastorat i Skaane (1828); Crælius over Näs Sogn i Dalarne (1837), Ekstrøms over Morkø i Sødermanland (1838) m. fl. Men ved Siden af saadanne gives der en heel Deel alt for ubetydelige Topographier i Disputationsform; og enkelte vigtige Provindser, hvortil høre Skaane og Gotland, mangle endnu aldeles saadanne Beskrivelser, der kunne kaldes brugbare i vor Tid.

Jul-Lekar, Barnsånger och Sagor (fra Skaane) utg. af *N. Lilja. I.* Det er et ganske lille Hefte i Duodez, udkommet i Dec. 1841; men siden ikke fortsat, hvilket er Skade, da dette kun er den første Begyndelse, og Skaane skal være temmelig rigt, blandt andet paa Folkesagn og Eventyr. (Man erindrer sig, at Baggesens engang saa navnkundige „Thora fra Hafsgaard" er grundet paa et skaansk Folkesagn). Mærkelig i den lille Bog er bl. a. den betydelige Samling af 18 forskiellige Texter i rimede Vers og Stropher til saakaldte „Ringdandse," der udføres ved at dandse i Ring, Mandfolk og Fruentimre, under forskiellige mimiske Gestus, eller Dandsetoure, til den Melodie, hvorefter Versene synges. De fleste ere høist naive, og næsten alle livede af virkelig idyllisk og national Poesie. De ere noget forskiellige i Alder, dog gaae vel de ældste neppe høiere op end til det 17de Aarhundrede, en og anden maaskee til det 16de. Jeg vil tage et Par til Prøve, uden at omskrive dem efter den nuværende danske Skriftform, skiøndt det kan skee saa godt som ordret:

"Och Iungfrun hon går i dandsen med röda guldband,
Dem binder hon om sin Kärastes hand. :|:

"Och kära min lilla flicka, bind icke saa haardt,
Iag ämner jo icke att rymma bort" :|:

Men hastigt den lilla gossen åt skogen forsvan,
Oc stackars den flickan, som icke fick mann :|:

Dock icke jag tänker sörja, en annen jag tar,
nog finnas här gossar i öfverflod qvar :|:

Och nu är jag blifven gift, och har fått mig en man,
den vackraste gossen i Verlden man fann :|:

Ved første Vers i Ringdandsen binder Pigen, som staaer i Kredsen, et Baand om et af Mandfolkenes Arm; ved tredie Vers løber Svenden bort fra Ringen eller Kredsen; ved fierde Vers tager Pigen en Anden. — Nr. 10 er endnu mere mimisk:

"Viljen I veta och viljen i förstå
hur bönderna bruka sin hafra at så:
Min fader han sådde, han sådde see saa!
Sen hvilad han med armen,
han stampa' med sin fot, han klappa' med sin hand,
saa glad var han på åkerens land,
han svängde sig uti dandsen.

Ack se hvad här jag fick i min hand,
hvad i min hand jag tager,
den vackraste flickan än i vårt land,
rosenröd om kind ock fager.
Iag träder dig så när,
Iag håller dig så kär,
Iag kan ei försäga (fuld säga?) så vacker som du är;
dock låter jag dig qvar åt en annen.

I denne Ringdands staaer een i Ringen, og giver formodentlig Tegn, naar behøves. Ved tredie Linie standses og giøres Tegn som man saaede: ved fierde Linie hviles Armene overkors; ved den femte klappes og stampes; ved den syvende svinger enhver sig rundt, ved den ottende tager hver en Pige til Dands *).

---

*) Den her meddeelte Notice maa være nedskrevet med en Anelse om, at en langt rigere og mere værdifuld Skat

Det er en egen Sag, som Fremmed, som Udlænding, som Reisende at opfatte og at giengive det hele Indtryk, det i Phantasie og Erindring afprægede Billede af en Stad, som virkelig har en bestemt Charakteer; eller endog kun at blive sig dette Billede selv bevidst. Det er til, det danner sig i Siælen; men det fæster sig ikke altid længe nok, for at modtage en varig Skikkelse; og det er ikke altid den gientagne Opfatning, som giør Trækkene stærkere og Billedet klarere. Desuden, mener man vel, behøves det, at man affondrer den objective Realitet fra de mere omskiftende og uselvstændige Indflydelser af subjective Stemninger og individuelle Forhold. Men ved nærmere Betragtning mærker man jo dog snart, at det absolute Objective, det som skulde være baade Object og Billede paa engang, taber i Billed-Liv, hvad det maaskee vinder i den siælløse Liighed. Maleriets Siæl, der yttrer sig levende igiennem Farvernes hemmelighedsfulde, ætheriske Virkning, det magiske, uopløselige Ægteskab, som i Farven sluttes imellem Lyset og Materien, bevares ikke længere i Kobberstikkets troeste og nøiagtigste Gienbillede af Maleriets ideelle Charakteer, af dets reent aandelige

---

af svenske Folkelege var nær ved at komme for Dagens Lys. Allerede i Stockholm blev jeg bekiendt med den siden udkomne 3die Deel af Arwidson's "Svenska Fornsånger," der indeholder en vigtig og betydelig, i poetisk og historisk Henseende lige interessant og mærkværdig Samling af svenske Folkesange og Folkedandse efter Viser og Sange.

Form. Konstnerens Tanke er der; Aanden aabenbarer sig, og Skikkelsens Træk ere reent afprægede; men Farvelivet mangler — det er ikke Billedet, som det udgik fra Malerens Siæl og fra hans Haand. Lithographien vil undertiden give noget mere umiddelbart i Tegningen; dens hele Væsen og sande Skikkelse skal fra Stenen gaae over paa Papiret; men, jo mere, jo lettere Mechanisme, desmindre Konst. Endnu har ingen Steentegning opnaaet gode Mesteres egne Raderinger i Konstværd — om overhovedet en saadan kan tillægges nogen Lithographie. Endelig er man kommen den rene Objectivitet, Gienstandens Naturform, den reelle Virkelighed i Skikkelsen endnu nærmere. Konsten og Konstnerens Virksomhed træder ganske tilside; kun Lyset selv kalder man til Hielp; dets naturlige Trolddom skal omdanne Objectet til Billede. Intet kan tænkes mere liigt, mere eens, for ei at sige eet og det samme — og intet mere koldt, mere skyggeligt, mere siælløst, end Daguerrotypens Billede. Det er Lysets Natur-Aand, som den menneskelige Opfindelseskraft, med sin umættelige Drift, tvinger til at virke giennem chemisk opløste Stoffer. Den maa adlyde — den følger de evige Love, som Skabningens Herre nedlagde i Materiens virkende Kræfter og Evner; men den siger til den chemiske Mester: „Du kan være stolt af at have opdaget een af mine hemmeligste Kræfter; men ingen Naturkraft, selv ei den mest vidunderlige, gaaer uden for sine Grændser.“ Vi see et fastholdt Speilbillede; men det er koldt og dødt i sin Liighed; det er Objectets Gienganger eller Liigmaske.

Den Tid er for længe siden forbi, da jeg overalt hvor jeg reiste og kom hen, forsøgte at fastholde et og andet af de Reisebilleder, som giorde det dybeste, varigste Indtryk paa mig, eller at henkaste lette, beskrivende Skizzer af nye og fremmede Gienstande, Landskaber, Egne, Byer, Bygninger, Monumenter, og andre Objecter af den ydre Verden — som undertiden kun i den hurtigste Flugt berørte min indre Synsevne. Meget sielden har jeg givet mig af med, eller havt Leilighed til, efter en længere Tids Mellemrum selv at prøve, om jeg har havt nogen Evne til at træffe det rette Billede af Tingene. Naar man har tillagt mig noget af en saadan, har man maaskee i det høieste kun virkelig fundet et Slags naturlig Drift og Lyst til at hengive mig til den objective Verdens Indtryk, og lade dem reent og uforstyrret virke paa Øiet og Siælen. Men hvor jeg har villet afpræge og giengive disse Indtryk, har jeg dog som oftest selv følt, at dertil var der for lidt Ro hos mig, for lidt af Beskuelsens Abstraction, for megen Tankegiæring og for stor og bevægelig Mangfoldighed af Stemninger og fragmentarisk Ideevirksomhed. Det kan ikke feile, at der altid maa findes en stærk Farvning af den subjective Natur i de Reiseskildringer, jeg tilforn har meddeelt, hvor gierne jeg endogsaa altid har villet undgaae det; og det er ikke anderledes endnu. — Naar jeg nu tænker tilbage paa den By, hvor jeg for to Dage siden tilbragte nogle Timer, men som jeg saa ofte tilforn paa Giennemreiser har besøgt, vilde jeg egentlig allerhelst give mig af med at gienkalde alt det Behagelige, som efterhaanden har

dannet sig for mig i Malmø, der næsten er bleven mig det samme som Lund: en Station i mit Liv — eller i det mindste paa mine Midsommers-Reiser til Skaane. Det første kunde synes at være alt for meget sagt; men naar jeg her taler om „mit Liv," og mener det personlige, individuelle — har jeg da ikke allerede længe følt, hvorledes det med Aarene igien trækker sig mere og mere tilbage i sig selv og i en snevrere Kreds, og hvorledes det, som i denne faaer Betydning og Værdi, gierne reent kan savne den for Andre? — Saaledes vil jeg nu ogsaa ganske rolig overlade mig til denne Egoisme, og fornøie mig over, at det ikke blot er Dampskibet, som lægger Broen for mig over til Skaane og til Lund, og at der nu i Malmø er et Huus, hvor den venligste Modtagelse ikke mere vil tillade mig, saaledes som tilforn at skynde mig fra Havnen til Giæstgivergaarden og til Vognen, for i den iilsomste Fart at naae Qvarteret og Vennerne i den sydsvenske Universitetsstad. — Derved har jeg ogsaa vundet saameget, at Malmø som Stad er bleven mig mere interessant. Jeg har opfrisket mig dens historiske Liv; jeg har tilbagekaldt mig de gamle Erindringer om, hvad denne Stad var for trehundrede Aar siden; om den Tid, da de danske Stæder betydede mere, end i det 17de og 18de Aarhundrede, og da de, paa en næsten uforklarlig Maade, uagtet mange trykkende Vilkaar, og uagtet Lybeks og andre Hansestæders Handelsovermagt, havde kunnet naae en ikke ringe Grad i Befolkning og Velstand. I Malmø var det, hvor Borgerstanden, ligesom i Kiøbenhavn, stærkest følte det Tryk,

som udgik fra hiin fremmede Magt; og hvor der fandtes mest Kraft til at modsætte sig den. I begge Stæder fandt tillige Reformationsideerne meget tidlig Indgang; i begge forregnede man sig, da man troede, at med Hierarchiet skulde ogsaa Adelsmagten styrte, og da man længe holdt ubøieligt fast ved en Konges Sag, som vilde herske allene uden Adel, og som egentlig kun heri vidste hvad han vilde.

Malmoes Historie, om den kunde skrives, vilde være et af de interessanteste Blade ikke blot i Skaanes, men i Danmarks indre Historie fra det 16de Aarhundrede. Man burde dog i det mindste beskrive Byen, inden alle Spor af dens historiske Localiteter og Monumenter udslettes *). Den har i enkelte Partier bevaret Levninger af en gammeldags Charakteer; men det er kun faa Punkter, hvor denne træder kiendeligt frem i Gader og Huse. Det herlige, store Torv, som med sin prægtige Fiirkant af Lindetræer søger sin Lige i alle tre nordiske Lande, og bærer Præget af det 17de

*) Nylig har man faaet et Udkast til „Malmø Stads Historia och Beskrifning, från äldsta intill närwarande Tid," af J. O. Friberg. (Malmø 1842. 332 S. 8.) Hvad man om den i det mindste vil kunne sige, er, at den i det Historiske mangler fornøden Fuldstændighed og Kritik. En Besynderlighed er bl. a. at Forf. forkaster den simple og rigtige Etymologie af Stadens Navn (Malm-ey) af Malm, en Sandegn, Sandbakke o. d. (hvorfra Stockholms Norr-Malm og Sönder-Malm), og heller vil udlede Ordet af "Male," Medgift, fordi Staden i gamle Dage har været „tillagt danske Prindser og Prindsesser som Medgift" (?) og „Navnet saaledes kan betyde Hiemgiftsø."

eller 18de Aarhundrede, er imidlertid allerede anlagt i Midten af det s e x t e n d e. Den lange brede Hovedgade har næsten Udseende af at tilhøre en modern Hovedstad eller betydende Handelsstad; og i det Indvortes af enkelte Huse finder man kiøbenhavnsk, herskabelig Elegants — ja endog hvad vi vilde kalde Luxus i Huusrum, Værelser og Meubler. Dette er meget anderledes i L u n d, hvor Simpelhed, Jævnhed og Universitetsstadens hele Charakteer endnu overhovedet ikke ere fortrængte; skiøndt meget i den Henseende ogsaa der har forandret sig siden 1812. Men uagtet her — naar vi undtage Domkirken, der nu næsten isoleret staaer som et eensomt Monument over det gamle, mægtige Lundske Erkestift, — knap findes en eneste Bygning med h i s t o r i s k Charakteer; har Lund dog i sin hele Localitet, i de mange ueensartede, mindre regelrette Gader og Smaastræder, og i Mængden af større eller mindre „Trægaarde" (her passer netop det svenske Ord bedre, end vort „Have") en langt interessantere Mangfoldighed og mere pittoresk Charakteer, end det større, rigere, mere anseelige Malmø.

Denne Stad har vel e n k e l t e ældre Huse og architektoniske Monumenter tilbage (f. Ex. Kirkerne;) men overhovedet er dens Grund og Localitet meget omformet i sildigere Aarhundreder, tildeels af den Grund, at Malmø i nyere Tid, selv endnu i det 17de og 18de Aarhundrede, har været F æ s t n i n g — og i sin Tid endog en stærk Fæstning, der udholdt fire Beleiringer uden at indtages *).

---

*) Herom, og om Malmø Fæstnings Sløifning, som begyndtes 1807, ligesom om de nyere Anlæg til Stadens Udvidelse

Nyere Volde og Grave have derfor begrændset Stadens Grund, og formodentlig bidraget noget, deels til en større Regelmæssighed i nogle Gaders Anlæg, deels til at indskrænke Pladsen til Haver indenfor Voldene.

I vor Tid (1805 og følgende Aar) forsvandt efterhaanden de gamle Fæstningsværker; men det meste af Stadsgraven blev tilbage i Form af Canaler, hvoraf en Deel er bragt i Forbindelse med Havnen, men andre Partier, med stillestaaende Vand, hverken paa Skiønhedens eller Sundhedens Vegne anbefale sig. Noget er skeet for at omdanne en Deel af de forrige Volde til Lystanlæg og Promenader, som Malmø trænger meget til; dog synes det dermed at være gaaet meget langsommere, end med Havneanlægget. — Stadens Grund udvidedes tillige betydeligt, og den fik bl. a. to nye og store Torve; men uden at have synderlig Brug for dem, da de Gader og Qvarterer, som skulde reise sig omkring dem, for en stor Deel ikke kom videre end paa Papiret. Det var en af Gustav den Fierdes Yndlings-Ideer i hans sidste bedrøvelige Regieringsaar, at ville giøre Malmø, hvor han med sit hele Hof opholdt sig i Vinteren 1806—7, til en stor og prægtig Stad. Et Slot eller Palads skulde bygges ved det største af de nye Torve eller Pladser (Gustav Adolfs Torv;) men i Stedet

---

og Forskiønnelse, som vare en Følge heraf, og af Gustav den Fierdes Yndest for Malmø, men som vare beregnede paa en unaturlig stor Tilvært af Staden: findes nogen Underretning i det korte Udkast af Malmøes Historie, jeg har meddeelt 1814. (Br. fra Sverr. I. S. 100—103).

for Slottet fik man et stort Vertshuus, med Theater og Balsal. — Den skaanske Adel vilde give et glimrende Vidne om sin Loyalitet, og sammenskød en Pengesum for at opreise Kongen et Monument eller en Billedstøtte midt paa dette Torv. Gustav den Fierde havde i det mindste Beskedenhed nok til at frabede sig denne Æresbeviisning, og opfordrede Vedkommende til at reise den ham tiltænkte Mindestøtte for General Stenbock. Maaskee var det en hemmelig Fremtidsanelse, der bragte ham til at spare sit „hengivne skaanske Ridderskab“ for den yderlige Forlegenhed, hvori det lige kritiske Dilemma vilde have sat dem: om de efter 1809 skulde have ladet Monumentet, som „Efterkommere endnu efter Seklers Forløb, rørte af Taknemmelighed, skulle betragte,“ blive staaende, eller rive det ned? *) — Ikke længe efter forlod Kongen Malmø, for at giøre sit Donquixotiske Tog til Pommern; og den skaanske Adel lod Stenbock nøies med sit historiske Monument, som man veed, i Altona var lysende nok.

Den gamle Fæstnings Beskaffenhed og Forsvar har vel ogsaa givet Anledning til at Byen har faaet de

---

*) I den nylig anførte Beskrivelse over Malmø, S. 120—22 findes baade den Tale, Grev Jac. de la Gardie, som Ordfører for den skaanske Adels Deputation holdt til Kongen, den 12te Marts 1807; og Gustav den Fierdes Svar, hvori der er ulige mere god og sund Fornuft, end man af denne Konge skulde vente sig. Skiebnens Lune vilde imidlertid, at Beretningen om denne Sag blev publiceret netop samme Dag (den 13de Marts 1809) paa hvilken Gustav den Fierde to Aar efter blev fængslet paa Stockholms Slot.

saakaldte Værner, eller dens lange Forstæder, hvor Folk af ringere Vilkaar have nedsat sig og boe i lave Smaahuse. Deriblandt ere ogsaa en stor Deel, som have giort Havedyrkning til deres Næringsvei, og forsyne baade Malmø og Omegnen med Kiøkkenurter. (Maaskee i ældre Tid Colonister fra Tydskland eller Nederlandene have indbragt denne Industrie.) Besynderligt nok er det, at Indbyggerne i Lund, en Landstad, med alle sine Haver og med en betydelig Strækning af Byjord, i det Hele kiøbe deres Havesager af Værnboerne ved Malmø. — Men det er ikke mere besynderligt, end at det ypperlige, store Torv i Malmø næsten hver Dag er saa godt som tomt for Bønder og andre Sælgere fra Landet; imedens det hver Dag vrimler af saadanne i hundrede Tal paa Lunds Torve og Gader, hvor man har den bedste Leilighed til at studere den sydskaanske Almues hele ydre Physiognomie, og blive bekiendt med de nærmeste Herreders Klædedragt, ligesom med Bøndernes Heste og Kiøretøi — noget, hvori de endnu for en stor Deel staae saa langt tilbage for den nærværende Generation i Siælland, at man ikke kan ophøre at forbauses derover. I øvrigt gielder dette naturligviis ikke den rige, frugtbare sydskaanske, eller saakaldte Malmø-Slette. Bønderne her ere det samme som vore Bønder paa Kiøbenhavns Amt; og den samme Luxus, som her, maaskee endog i endnu høiere Grad, har ogsaa allerede faaet Indgang hos de formuende og velhavende skaanske Selveiere paa Sletten.

Jeg har endelig erfaret Hoved-Aarsagen til den omtalte Forskiel i Frequentsen paa de to Stæders Torve.

Malmø er en By, hvor der endnu holdes over gammel Kiøbstadsret; og faa Stæder have den vel bedre befæstet ved gamle Privilegier. Landboerne kunne ikke, uden betydelige Indskrænkninger, sælge deres Varer umiddelbart paa Torvet i Malmø, til Tab for Stadens Handlende og Borgere. Anderledes er det i Lund, som tildeels staaer under academisk Øvrighed, og hvor Bønderne derfor have Tilladelse til at bringe alle Slags Producter og Levnetsmidler til Torvs, og sælge dem fra deres Vogne, endog i smaa Quantiteter. Dette er for Ex. Tilfældet med Rugbrød. I Lund kiøber man det sielden hos Bagerne, men endog i Pundeviis paa Torvet af Bønder, som føre deres hiemmebagte Grovbrød paa bitte smaa Vognlæs til den lærde Stad.

Jeg kommer ved denne Leilighed til at tænke paa den for et Par Aar siden afdøde eneste Søn af den ærværdige Olding, Universitetets Patriark, Prof. Juris Holmbergson. Denne unge Mand havde et betydende Talent for Tegning, som han mest anvendte paa at optage i høi Grad troe og charakteristiske Genre-Billeder og Costumer efter Naturen af den svenske Almue, især i Skaane. Hans interessante Portefeuille er endnu i Faderens Besiddelse; og fortiente nationale Konstelskeres Opmærksomhed.*)

*) Ogsaa Professor Holmbergson er i en meget høi Alder, gaaet til Hvile. Hvor Sønnens Tegninger nu findes, er mig ubekiendt.

Lund.

(Den 5-8. Junius.)

Mødet paa Helgon-Bakken.

Det var ingen venlig Skiærsommerdag, som i Gaar bragte mig herover. Uophørlig Regn under Dampskibsfarten stuvede den største Deel af Selskabet sammen i Kahytten, og Selskabet var meget talrigt. Det var en betydelig Deel af vor academiske Ungdom, som vilde giøre et Sommerbesøg hos Commilitonerne i Lund, der først havde været i Kiøbenhavn, og saaledes fortsætte det for nogle Aar siden begyndte Samqvem imellem de to Universiteters yngre Sonner. Det er ikke uden Grund, jeg siger de yngre; thi blandt den hele Skare af over 400 Studerende, som i Aften var samlet i Lunden og i Brøndhuset paa „Helgon-Bakken", saae man i det Hele ikke ret mange Magistre, Candidater eller ældre, danske og svenske, Studenter; i det mindste var der af de sidste neppe Nogen, som holdt ud med Ungdommen til Enden, da den brusende Glæde yttrede sig noget vildere, end man pleier at høre den i vor Hovedstad.

Disse forenede Yttringer af academisk Lystighed og Broderskab i Aften paa Gaderne, havde en høist uharmonisk Charakteer, der hverken bevarede den festlige, eller den æsthetiske Tone, som man egentlig

overalt helst venter sig, hvor „Musernes Sønner" optræde offentligt. Fra Ingen af de to Sider kan man finde nogen Hylding af en saadan Tone, i den Skik, seent om Aftenen klyngeviis at drage Gaderne igiennem med uharmonisk og uarticuleret Sang — om man vil kalde den saa. Men smukt, venligt og ualmindeligt var Synet af den flokkede Ungdom, der i tætte Klynger bevægede sig under de sommergrønne Træer; og et livfuldt og varmt Indtryk har jeg beholdt af det jublende Optrin i Brøndhuset, hvor svenske og danske Studerende med lige Hierteligheb modtog mig. Hvad der savnedes, var overhovedet og fornemmelig et ordnende Princip, og Ledere ved en saadan Forsamling, som uden at træde den frie, ungdommelige Glæde for nær, let kunde give det Hele en smukkere Fest-Charakteer; om det endogsaa blot var ved noget Musik og ved at opføre ordentlig Sang i den om Aftenen oplyste Brøndsal.— Det vilde nu dog have været mig meget ukiært, om jeg havde undskyldt mig for at følge den Indbydelse, hvormed man i Middags hædrede mig — endskiøndt jeg hele Dagen har følt Eftervirkningen af den usædvanlig stærke Hovedsmerte, jeg medbragte fra Dampskibet Malmø og Staden — egentlig fra Opholdet i Skibets Cahyt. Sielden eller aldrig er man Vidne til en saa stærkt potentseret og tillige saa reen Munterhed; det er kun en saadan, en saa talrig Ungdom, der kan glæde sig saa grundigt og saa længe — og det, ligesom overalt hvor den egentlige Glæde skal fødes, uden at undersøge, hvorover? Jeg kunde dog midt under Jublen ikke undertrykke det stille Ønske: at man kunde og vilde anvende mildere Midler til

at bringe Glædens Kilder til at sprudle blandt den unge Skare, end den stærke Drik, som nu, i Stedet for det "artificiella Brunnsvattn" strømmede i uudtømmelig Fylde fra det til en Punsch-Fabrik forvandlede Laboratorium, og hvortil man desuden forhen om Eftermiddagen havde præluderet ved den her saakaldte "Sexa" *). Overdrivelsen har vel langt mindre at betyde, i et Samqvem, som dette; den er i sig selv mere tilsyneladende end virkelig; men her er paa den anden Side saamange naturlige Incitamenter tilstede, at de konstige burde være faa og ædle.

Det er ikke den mindst betydende Virkning, et Dampskib har havt, at bringe den internationale Nærmelse imellem Siælland og Skaane tilveie, som ogsaa ved Universiteterne vil vinde en fastere Rod. Det er en Virkning, som i dette og flere Tilfælde vil faae en historisk Charakteer; og man vil ogsaa i en fiernere Fremtid erindre, at den er udgaaet fra Malmø. Man har heller ikke i Danmark forsømt, allerede at benytte den fra en Side, hvor man er opmærksom paa Alt hvad der kan give noget Udbytte for et Parti, hvis Anskuelser kun have meget ringe Sympathier med Universitetsstudier og Videnskabelighed. — „Hvad man her

---

*) Man forstaaer derved, efter den nu gieldende Terminologie, en academisk Midaften eller "gouté," hvorved beværtes med kold Mad, eller Smørrebrød, og Brændeviin. Saavidt jeg veed, har denne Skik nu meget fortrængt de 1812 temmelig almindelige academiske og Disputations-Frokoster.

udenfor Universitetet og udenfor dets yngre Kreds, tænker om disse academiske Foreninger?" — Jeg gad selv vide det; hos de faa af saadanne Stemmer, jeg hidtil har hørt, var Bifaldet svagt og blandet. Det er et Phænomen, som endnu er nyt, og det har, som andre af lignende Art, sin dobbelte Side. — Til den gode hører, at det kan bidrage endeel til at restituere et gammelt, naturligt, humant Frændskabsbaand imellem to Provindser, hvis Folkestammer i Nationalitet, Historie og Sprog have saamange Berøringspunkter tilbage. Der ligger især for den historiske Sands en høi Grad af Interesse i at iagttage det Varige og Uudslettelige i disse Præg, som Begivenhedernes ydre Virkninger ikke have Magt til i Aarhundreder at fortrænge eller udslette.

Domkirken og Professor Brunius.

(Den 7. Junius.)

Det rinder mig tidt nok i Tanken, at snart er en Menneskealder forløben siden jeg første Gang besøgte denne Stad, og giorde her mit længste Ophold. Mit hele Livs Udvikling ligger i denne Halvdeel af dets Tidsløb; men det er ikke engang Umagen værd at nævne. De samme 30 Aar, som ere forløbne for mig siden Vaaren 1812, have omskabt en stor Deel af Europa, og Omskabelsen begynder nu at naae til den yderste Orient.

Det maa være en Anelse hos mig, at jeg fra en tidlig Ungdomstid har holdt saa meget paa Japan, det sidste Land i den gamle Verden, som Naturen har givet Klipper og Klogskab til hidtil at spotte med Europæernes rovgridske Civilisations- og Erobrings-Manie. Det Slags Forkiærlighed og Tilboielighed, jeg har for dette Land, deler jeg vel med Kämpfer, Thunberg, Sibold, og omtrent med Alle, som have kiendt det grundigt og derefter beskrevet det; men det vil ikke hielpe mig der, hvor man kun skriver og læser Dagblade, ikke gamle eller nye Bibliotheksværker. Det faaer saa være. Hvad kan jeg giøre ved, at min Siæl hænger ved Fortidens og Nationalitetens Ret, om det saa er i China eller Japan — at jeg ikke kan finde det mere moralsk, naar engelsk Handelsaand forgifter Nordamericas herlige vilde Stammer med Brændeviin, eller Millioner af den chinesiske Verdensstats asiatisk civiliserede Indbyggere med Opium, end naar den catholske Inquisition tilforn stegte eller qvalte en og anden Kiætter? — Om det sidste har man for længe siden skrevet sig træt og præket sig hæs; det første kalde maaskee engelske Parlamentstalere en billig og politisk rigtig Udvidelse af Englands coloniale Rigdoms-Kilder og Handelsmarked; og Hegelianerne kalde det Historiens nodvendige, progressive Udvikling, — eller noget sligt, — under hvilken de asiatiske og americanske Stammer, den mongolske og den kobberfarvede Race, maae give Plads for den privilegerede caucasisk-germaniske, saaledes som man hugger Skove om og rydder Stubbe og Krat, for at forædle Jorden til det mere indbringende Agerland. Thi ligesom Skovens og

Træernes pittoreske Skiønhed maa vige for den reelle Fordeel af et Par Procents høiere Indtægt af Jorden, saaledes maae Hinduer, Malayer og Chinesere opgive deres nationale Existents, for at de engelske Kiøbmænd og Fabrikherrer kunne have lettere ved at fylde deres Casser, og Byrden af Englands Fattigskat blive nogle Pund lettere.

De omtalte 30 Aar have vel forandret, men ikke omskabt Lund. Dette gielder ogsaa om den ærværdige Domkirke, det eneste fuldstændige architektoniske Monument i sin Art, Norden eier; og den er ligesom en Typus, hvorefter man kan charakterisere det øvrige. Man veed, hvor uenige Meningerne have været, og endnu ere, om den Forandring, som er foretaget i Kirkens Indre. Det var en stærk Reform og Reduction, hvad Choret angaaer; men endnu ingen Revolution. Den gamle, dog ikke oprindelige Muur, der adskilte det ophøiede Chor fra den øvrige Kirke, maatte forsvinde, tilligemed det reent upassende sildigere Alter, og Orgelet ovenover dette, hvormed Protestantismen havde tilspærret det catholske Høichor, unddraget dets lyse Storhed og mægtige Virkning fra Menighedens Syn, og indskrænket Kirken til to Trediedele af dens Størrelse. At begge disse smagløst anbragte og vanzirende Obstructioner (thi Constructioner kunde man ikke kalde dem) bortryddedes: vil neppe engang den mest conservative, konsthistoriske Kritik med antagelige Grunde kunne dadle. Jeg veed ikke, om den nogensteds offentligt har forsøgt derpaa; men jeg veed derimod, at Kritiken gierne vender sig bort fra Choret til den modsatte Kant; jeg

har oftere hørt det nye Bygningsarbeide ved Lunds Domkirke dadle, fordi det nye Orgel, der anbragtes over Kirkens vestlige Hovedindgang, og hvis Anskaffelse gav første Anledning til det hele Foretagende, er decoreret i en Stiil, der slet ikke passer til Kirkens; eller, som man siger, ikke tilhører nogen Tidsalder. Denne Anke vedrører ikke Domkirkens nuværende Architect eller Conservator, der ingen Deel har i Tegningen til Orgelet, og ikke kunde hindre dens Udførelse; den er desuden uvæsentlig og, fra det her gieldende Standpunkt, ikke artistisk. Hvad man endog vil dadle ved det (for Resten ypperlige) Orgel, saa er og bliver det dog kun en Decoration, som vist nok ved sin halv-moderne Charakteer og forgyldte Glimmer stikker af mod Kirkens simple Høihed; men som i og for sig selv ikke er uden Smag, og i øvrigt har intet med Kirkens Architectur at giøre.

En anden Sag er det vist nok med Chormuren. Den var et, vel ikke oprindeligt, men dog betydelig gammelt historisk Element i Kirkens indre Construction; og var motiveret ved den i Middelalderens kirkelige Architectur saa almindelige Affondring af Choret, som Kirkens Helligste, for den fungerende Geistlighed bestemte Deel, fra Korsgangen eller Langskibet, bestemt til at optage Menigheden. Det er imidlertid historisk afgiort, at denne Muur, saaledes som den stod 1833, var en Tilbygning fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede; men det synes, som den da er ombygget, eller bygget høiere, hvorefter kun en yderst ringe Deel af det stærkt ophøiede Chor kan have været synlig fra det Nederste af Kirken,

indtil man i det 16de og 17de Aarhundrede giorde Choret reent usynligt ved at optaarne Orgelet over Alteret, og sætte Alteret ved Opgangen til Hoichoret, i Stedet for den pompeuse Plads, som det gamle Alter har i Baggrunden af samme. Det var Professor Nystrøm i Stockholm, der først fattede den dristige Idee, at aabne Choret, ved at nedbryde den murede Skranke; dette var Reformen. Men det gik her, som det ikke saa sielden gaaer med Reformerne; man river ned, og der bliver slemme Huller og store Aabninger, som maae udfyldes. Det var uundgaaelig nødvendigt, at her maatte skee noget for igien at bringe Eenhed tilveie, efterat Murens Nedbrydning havde forandret det meste af Chorets Skikkelse og Udseende, saaledes som dette var tilveiebragt i det 14de Aarhundrede under Erkebiskop Jacob Erlandsen, der allerede i sin Tid (1256) maatte høre ilde, fordi han ved sin Muur og Ombygning havde berøvet Kongen og Dronningen deres ophøiede Kirkesæder. Hvad denne Prælat foretog sig, var egentlig dette, at han førte Hoichorets Plan nogle Alen længere ud i Kirken (saameget omtrent som Rummet imellem to af Skibets Piller) og lod Udbygningen hvile paa to Hvælvinger, der opførtes paa Kirkens Gulv, udenfor Kryptkirken, og anvendtes siden til Klædekamre o. d. Ovenpaa disse Hvælvinger byggedes den tykke, over Kirkegulvet 19 Fod ophøiede Skillerumsmuur, der allerede inden Orgelet sattes ovenpaa den, næsten aldeles maa have skiult Hoichoret for dem, der stode paa Kirkegulvet. Igiennem Muren, hvorpaa en rundbuet Dør var anbragt i Midten, førte (bag ved det nyere Alter) en plump Trappe

med høie Trin op i Choret, og to lignende Trapper, alle af Sandsteen, gik fra begge Sideskibe, udenfor de to Nedgange til Crypten. Det Hele, der allene havde til Hensigt at udvide Pladsen i Choret for Capitlets Medlemmer, hvis „Kannikestole“ naaede paa begge Sider fra Muren til henimod Alterets Fod, var en raa og massiv Construction, der vel havde historisk, men ikke mindste artistisk Værdi. *)

Architekten tog atter en dristig Beslutning, og i Stedet for de tidligere snevre, skiulte og steile Opgange til Hoichoret, giennem den 4 Alen tykke Muur og Hvælving, lod han en ny Trappe, af huggen Steen, i Mellemskibets hele Brede, og med en passende Skraaning, stige fra Kirkegulvet op til Chorgulvet, der ligger 4 Alen høiere; imedens han tillige opførte to nye Trapper af samme Construction og Høide i Sideskibene, imellem Ydermuren og Nedgangene til Crypten. Enhver, som med uindtaget Sind og Blik træder ind i Kirken, og nærmer sig det frit liggende, grandiost ophøiede Chor, hvis rige Lysning nu frit kan sprede sig og meddele sig til den nærmest liggende Deel af Kirken: vil modtage et opløftende og høist velgiørende Indtryk, og vist ikke ønske den høie og svære Muur tilbage, der mere

*) En fuldstændigere og nøiagtigere Beskrivelse over Chorets oprindelige Tilstand, og over Indretningen af den hele Mellembygning og Skillerumsmuur i Høichoret end den her givne, vil man finde i “Histor. och arkitektonisk Beskrifn. öfver Lunds Domkyrka, af *C. G. Brunius.*” S. 292—300.

havde Udseende af at være bygget for at kunne forsvare Choret mod et stormende Angreb af en oprørsk Almue, (Domkirken havde jo meer end engang været Scenen for urolige Optrin), end for at skille imellem Plebs og Capitel.

Har Kirken og Choret overhovedet ikke andet end vundet ved Reformen, saa har det sidste derimod tabt en virkelig Konstprydelse fra den senere Middelalder, ved Reductionen — af Kannikernes Chorstole. Enhver Konstelsker, der har seet disse ved deres udmærket vel bearbeidede, i Eeg udskaarne Ornamenter, og flerehaande, under Sæderne anbragte Figurer høist interessante Kirkestole, vil upaatvivlelig istemme den hyppigt gientagne Klage over at man fra deres rette Plads har forviist dem ned i den fugtige Crypta. Men, man kan have Ret i Sagen, og giøre Manden Uret. Jeg har hørt adskillige ivre meget stærkt imod Professor Brunius for en saadan udviist Ringeagt for plastiske Konstarbeider, hvorved han, efter deres Mening, endnu betydeligt forøgede den Syndeskyld, han ved sin vandaliske Behandling af Chormuren og Choropgangen, ja vel endogsaa ved Alterets og Orgelets Flytning, har paadraget sig. „Det er jo slet ikke mere den Lunds Domkirke i det Indre, som forhen var til, vi nu have for Øie; og denne Forvandling skyldes den Mand, som man kalder Domkirkens Restaurator:“ Saaledes har jeg hørt Adskillige tale, der glemme, at for at kunne fælde en rigtig Dom over et stort og betydeligt Foretagende af den Art, som det, her i denne Kirke er udført, maa man nøie kiende, ikke blot Resultaterne, men Omstændighederne,

ikke blot Planens Udførelse, men ogsaa hvad der har hindret den i enkelte Partier.

For det første maa man skielne imellem Ophavsmanden og den, hvem Planens Udførelse har været betroet. At den hele Forandring er udgaaet fra Professor Nystrøms Ideer og efter hans Tegninger, har Brunius for længe siden berettet. (Beskr. over Domkirken S. 283.) Det synes derfor tildels ubegribeligt, at man altid og allevegne nævner den sidste, naar der er Tale om den Skade, man vil antage, at Kirken har lidt ved Chorets Ombygning; og at man derimod sielden omtaler Alt hvad der skyldes ham, i Henseende til Kirkebygningens Forbedring og Bevaring for Eftertiden. — En besynderlig Omstændighed er det vist nok, og som kun nærmere Kundskab til personlige Forhold maa kunne forklare, at den Architekt, som den oprindelige Idee og Planen til dette Foretagende skyldes, har ladet det udføre i 90 Miles Afstand fra sit Opholdssted, uden at være tilstede ved Arbeidernes Begyndelse, eller ved Nedbrydningen, som en meget vigtig Deel af det Hele, og uden nogen Gang i tre Aar at tage det fremskridende Værk i Øiesyn. Det er derved heller ikke saa let, med fuld Nøiagtighed at sige, hvad der i enhver speciel Omstændighed tilhører Architekten, og hvad der kan være udgaaet fra den egentlige Bygmester, der saae sig nødsaget til, under Arbeidets Fremgang, paa Grund af Bygningens brøstfældige Tilstand, at foreslaae og udføre flere betydelige Arbeider, som der fra Begyndelsen slet ikke var tænkt paa. Ligesaa vanskeligt er det nu at kunne, uden en meget nøiagtig Detailkundskab, afgiøre,

hvor vidt man kan antage, at Prof. Brunius er gaaet ind paa Alt, hvad den oprindelige Plan indeholdt, eller hvad han i enkelte og mindre Partier kan have tilføiet eller forandret i denne. Saavidt jeg nu erindrer, har jeg allerede for flere Aar siden omtalt adskillige Forandringer og Nedrivninger i Choret, og i Kirkens ydre Skikkelse, hvilke jeg ikke kan betragte anderledes, end som en baade med Hensyn til Konsten og Konsthistorien utilladelig Vandalisme *). Naar man derimod vil giøre Professor Brunius ansvarlig for Alt hvad der laae i Hoved-Ideen til Chorets Ombygning, og Maaden, hvorpaa denne Forandring maatte udføres: seer dog enhver let, at man gaaer meget udenfor de rette Grændser.

Der gives desuden andre revolutionaire Reformer og radicale Nedbrydninger udenfor Domkirken, som jeg for min Deel ikke billiger hos Prof. Brunius; og jeg kan ikke indsee — om endog en og anden Tilbygnings Bortskaffelse kan have været til Fordeel — hvad der vil vindes ved, at Domkirken tilsidst som en fremmed, eensom Colos kommer til at ligge paa en næsten øde Plads; (skiøndt man nu, i den nye Bispegaard, giver

---

*) Det er i „Maanedsskrift for Literatur" XVII. Bd. 1837. S. 73, hvor jeg har yttret, at „man vel ei kan andet end „antage, at Prof. Brunius er gaaet ind i Nystrøms „Ideer, selv med Hensyn til saadanne, reent unødvendige „Forvandlinger (som Nedrivningen af de to gamle Alter-„nicher i Choret) hvorved man, uden egentlig Binding for „Kirken, har ødelagt gamle Bygningsværker i dens Indre, „som dannede betydende Momenter i Historien af dens Ar-„chitektur." Jeg har ligeledes sammest. S. 79 yttret mig

den en forholdsviis endnu mere colossal Bygning *) i Nærheden, hvis Plads neppe for Kirken er den heldigste) eller

---

om de to gamle og oprindelige Kirkedøre, den ene en Side-Indgang fra Nordvest, prydet med Portal og Dørsøiler, den anden en Dør paa den nordre Chorgavl, som man tilintetgiorde, for at anbringe Vinduer i Dørenes Sted, (f. Brunius' Beskr. S. 60-61 311-312.) „At borttage „slige architektoniske Ornamenter fra Kirkens tidligste Byg„ningstid og oprindelige Indretning, for maaskee at an„bringe et symmetrisk Vindue, fortiener i det høieste Navn „af en vandalisk Forskionnelse, og svarer lidet til den „paa andre Steder i Kirken anvendte Omsorg for at be„vare og restituere oprindelige Bygningsdele og gamle Or„namenter."

*) Dette geistlige Palads — uden Tvivl Nordens største Bispegaard, hvorimod de gamle Erkebispers Bolig formodentlig vilde staae ligesaameget i Skygge, som de i hierarchisk Magt og Glands overstraalede en Nutids Biskop i Lund — er nu (1843) sin Fuldendelse nær, og giør, som en enkelt, fritstaaende, quadratisk Masse, en betydende Virkning — skiøndt Bygningens Charakteer slet ikke er af den Art, at den forstærker Størrelsesforholdet, om den ikke snarere formindsker det. At man har giort sig al Umage for, at ogsaa dette colossale Huus kommer til at ligge eenligt og isoleret paa en aaben Plads uden tilsvarende Omgivning af mindre Bygninger: er efter en, som det synes, her herskende Yndlings-Idee, hvorved dette Biskopsslot maaskee vil giøre en mere grandios, men ogsaa mere kold Effect. Det samme Indtryk modtager man i det Indre af Bygningen (for saa vidt det kan være billigt, at dømme om et neppe halv færdigt Locale.) En pompeus Trappe, en Selskabs-Sal, der kan rumme et Par hundrede Mennesker, Værelser med næsten Kirkehøide, og flere Omstændigheder af den Art, fierner al

hvad der f. Ex. er vundet ved, at den herlige Lundegaard, med sin gamle Bygning, og sin ærværdige, skyggefulde Kastanielund, i Stedet for en vel indhegnet Universitetetsgaard og academisk Promenade, nu mere seer ud, som en tilfældig Klump Træer, en Levning af Lunden, som Hændelsen har ladet blive staaende imellem Universitetsbygningen og Domkirken. — Reductionen af Chorstolene kan derimod ikke med mindste Billighed bebreides Prof. Brunius, da han, i Følge egne Yttringer, ingen Deel har deri *). I Mellemchoret kunde de, efter den skeete Forandring, heller ikke mere finde den rette og tilstrækkelige Plads; men det var Professor Brunius's Idee, at give dem en ny, meget passende Plads i de to Sidechor, hvilke man, imod hans Plan, har opfyldt paa begge Sider med en styg og plump Sammentomring af faste Kirkestole, i mange Rader, som ikke ere til ringeste Nytte, da Ingen der kan høre,

---

Tanke om en beqvem og hyggelig Bolig; imedens de fra en anden Side paa en værdig Maade repræsentere et meget betydende geistligt Embedes Rang. I Bygningens udvendige Stiil kan jeg ikke see alle de Mangler, man vil tillægge den. I øvrigt har denne Bygning, inden den endnu var færdig, givet Anledning til en meget besynderlig Strid i den Lundske Literaturtidende imellem de to Architekter, hvoraf den ene (ligesom ved Domkirken) har givet Idee og Tegning til Bispegaarden, den Anden bygget den. Det er i det mindste høist usædvanligt, at læse saa stærk en Dadel over et Værk, hvori man selv har saa stor Deel, hvilket dog, i egentlig Forstand, er, at nedrive hvad man selv har opbygget.

*) *Brunius* histor. och arkitektonisk Beskrifn. öfver Lunds Domkyrka. 1836. S. 283.

hvad der nede i Kirken prækes. De tiene derfor ikke til andet, end at endeel Tilskuere her kunne tage Plads, naar hvert tredie Aar den høitidelige Magisterpromotion skeer paa det saakaldte „Parnas,“ et Slags Skueplads, der opreises i Midten af Choret. — Man kan derfor vist nok ikke være af anden Mening end den, at Restaurationsarbeiderne i det Indre af Lunds Domkirke mangle to Ting til deres Fuldførelse; nemlig at disse smagløse Promotionsstole i Sidechoret romme Pladsen for dens rette Eiere, de gamle Capitelstole, der kun paa den Maade ville reddes fra Undergang, og som ved denne Leilighed maatte undergaae en omhyggelig Restauration; og at der foretoges en værdig og fuldstændig Restauration af det prægtige gamle Høialter, med sit udskaarne og forgyldte Konstarbeide, hvis Beskaffenhed og Værdi man nu ligesaa lidt kan faae nogen Forestilling om, som om Chorstolenes, saalænge disse paa den mest uforsvarlige Maade skulle muldne i den underjordiske Cryptkirke, indtil de endelig falde sammen af Raaddenhed. Alteret er den Slutningssteen, det Ende-Synspunkt for hele Kirkens Indre, som er reent uundværligt, dersom Synet ikke skal lide under et Savn, som Alteret i den uanseelige, fordunklede Tilstand, hvori det nu viser sig, ikke kan udfylde.

Der er noget, ikke blot ved Domkirkens Restauration, men ved det Slags Revolution, der er opstaaet i Bygningsvæsenet i denne Stad, som let kunde lede mig

hen til at undersøge Tidsaandens Natur, og dette usynlige Væsens formeente Almagt. Det forekommer mig endogsaa at man kunde faae en og anden Tvivl om denne ubegrændsede Magt, og derimod bestyrkes i den Mening, at den individuelle Kraft, hvor den findes, er en betydelig Indskrænkning af Tidsaandens Absolutisme, naar man seer, hvad der paa Architekturens Vei er foregaaet i Lund, og hist og her paa mange Steder i Skaane. Enhver, som kiender noget til Forholdene, vil ikke tvivle om, at der maatte en ganske alvorlig Opposition imod Tidsaanden, for at skaffe en Bygningsstiil, der er den saa fremmed og modstridende, som den tidligere Middelalders rundbuede, saakaldte byzantinske Stiil, med sin rustique Simpelhed, ikke blot Indgang, men endogsaa et Slags Herredømme, der maaskee endog med Tiden kunde blive alt for absolut. Hvad her i den Vei er skeet, vilde Mange for ti Aar siden have erklæret for umueligt, og netop grundet denne Mening paa Tidens Aand og Smag, der snarere helder til alt andet, end til den strenge, alvorlige Simplicitet og varige Soliditet. Men dette Umuelige har Professor Brunius i en saa kort Tidsfrist giort mueligt. Hans Restauration af Universitetets Hovedbygning er, saavidt Overeensstemmelse med Bygningens Mure og det bevarede runde Taarn tillod det, udført i hiin Stiil. Et nyt Portal til Indgangen op ad Taarntrappen er tilbygget saa complet i Domkirkens Stiil, at man gierne kunde troe det var flyttet fra Kirken, fra det 11te Aarhundrede, over til Universitetet. Om dette er rigtigt og konstforstandigt? — spørger man. Jeg maa for det første

blive Svaret skyldigt; eller indskrænke mig til at yttre den Mening: at det i det høieste er et usædvanligt Experiment, hvis Curiositet og Dristighed kan bidrage noget til at undskylde det. Det kan vel ikke negtes, at Bygningen og Taarnet kunde nøies med en langt simplere Indgang. Jeg vil derimod spørge Enhver, som har standset paa Lundegaarden, for der at betragte den besynderlige, fremmede Indgang, om man har fundet den umærkelig, mat, charakteerløs? — Neppe vil en Eneste, der har seende Øine, svare ja. Det kan da her blive Spørgsmaalet: om man hellere vil have det sædvanlige, simple, men ubetydelige, end det besynderlige, eller det groteske, med Charakteer? — Her i det mindste var det afgiort, at naar endog blot det runde Taarn paa Universitetsbygningen skulde beholdes (det er, ligesom Huset selv, en Levning af den gamle Lundegaard, Erkebispernes Residents, i det mindste i sildigere Aarhundreder) kunde her hverken anbringes et Portal, eller noget andet Bygnings-Ornament, enten i den antike, eller i den reent moderne Stiil. — Det, som nu er opført, har vist nok faaet en langt mere udpræget Charakteer, end her nødvendigt behøves. Man vil ogsaa kunne sige, at Taarnet er blevet beriget med en Prydelse, som er for luxurieus til dets egen Simpelhed, og hvis Stiil desuden lader noget for gammel til den hele Bygning; skiøndt den er bleven restaureret og tildeels opført (de to øverste Etager og Gavlene) i en Smag, der nærmest tilhører det 13de eller 14de Aarhundrede, og hvis ganske egne, strenge Simpelhed i vor Tid giør en høist usædvanlig Virkning, som ikke er aldeles fri for en søgt Maneer. Men

det vil dog gaae med dette nybyggede saxiske Portal, som med flere slige Arbeider i Architecturen: Diet vil omsider vænnes til at see det; og man vil da i det mindste ikke forundre sig mere over at finde det her, end over at finde en mægtig dorisk Peristyl med et christeligt Haut-Relief i Gavlfeltet, til Indgang for Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn.

Det er langt mere mærkværdigt, at Professor Brunius ikke allene skaffer den af ham hyldede ældre og rundbuede Bygningsstiil Indgang i offentlige Monumenter; men at han ogsaa har været i Stand til, i meget faa Aar at betvinge Alt hvad der hedder Tidsaand, Skik og Modesmag i private Bygninger, i en stor Deel af Skaane, og at hæve sig fra Dilettant i Architekturen til Bygmester og Konstner. Meget forklarer vel den Omstændighed, at han kiendte endeel til det Practiske og Mechaniske i Bygningskonsten, da han fremtraadte som Bestyrer af Domkirkens Restauration — snart som dens Architekt; og at et Hovedprincip hos ham, hvis Udførelse han med stor Kraftanstrengelse vaager over, er, at bygge med de varigste Materialier og med den høieste Soliditet — Alt ganske imod Tidens Aand — og at forringe Omkostningerne ved selv at betinge Materialierne, og med Opoffrelse af Tid og Kræfter at føre et strengt, uafbrudt Opsyn med Arbeidets Fremgang.

Hvad denne sidste Deel af hans Virksomhed angaaer, da kan man vel antage, at dens Resultater ere alt for i Øine faldende, alt for haandgribelige, til at de ikke skulde fattes, selv ved den prosaisk-praktiske Synsmaade, der nærmest gaaer ud paa Trangens og Fornødenhedens,

eller i det Høieste paa en anstændig udvortes Pyntelighеds Tilfredsstillelse, ved en solid, og tillige billig Bygningsmaade. Det er upaatvivleligt disse Egenskaber, der have bidraget det meste til at forhverve Professor Brunius et Navn og en Anseelse — man kan lægge til, en Praxis som Bygmester i den hele Provinds, der maa synes forunderlig, ja snart utrolig for den, som ikke veed andet om ham, end at han har en Function som academisk Lærer, der ikke staaer i mindste Forbindelse med Muurarbeide, Tømmer- og Smedehaandværk, Steenhuggeri, Trappebygning, Hvælvingers Statik, og det hele øvrige practiske Detail ved Architekturen, hvormed han om Sommeren uophørligt og umiddelbart er sysselsat. Naar man derimod i en Række Aar har kunnet overbevise sig om, hvorledes det af Naturen givne Anlæg, skiøndt sildigere, end det pleier at skee, meer og meer har udviklet sig paa en høist egen og eiendommelig Maade hos en Mand, om hvem ingen for 10 Aar siden havde anet den Rolle, han vil spille i Sverriges Konsthistorie: saa forstaaer man ogsaa lettere et Phænomen, der ellers maatte forekomme os uforklarligt. Det ligger over min Evne og min Erfaring, at bedømme, om der gives Architekter i Sverrige eller Danmark, der overgaae den geniale Mand i praktisk Indsigt og Duelighed — og jeg vil lade det være uafgiort, om Andre overgaae ham i en fuldstændigere udviklet, forædlet og fleersidigt dannet Konstsmag. Der kan heller ikke være meget at vinde ved personlige Jævnførelser, naar paa den ene Side staae Konstnere, der have tilbragt mange Aar af deres Liv paa Reiser og ved

Studier af Europas architektoniske Mesterværker fra den gamle og nyere Tid, og paa den anden Side en Autodidactos, hvis Reiser udenfor Sverrige indskrænke sig til et Par korte Besøg i Kiøbenhavn.

En langt interessantere Betragning for den, som i det mindste er en sand Elsker af Bygningskonst, der, hvor den virkelig betyder noget, er den Omstændighed: at der i Professor Brunius's Bygningsstiil og Bygningsmaade ligger en afgiort Retning mod det Stærke, det Varige og Charakteristiske — og bort fra det Lette, Flygtige, i en Hast opmurede og overkalkede Yderlige, Ubetydelige og Charakteerløse, som udgiør Præget af de allerfleste nyere Bygninger, i det mindste her i vort Norden. — Danmark eier en Architekt, som i Selvstændighed og Ideerigdom har endeel tilfælles med Brunius, endskiøndt begge have dannet deres Smag paa en høist forskiellig Vei. Men begge have dette tilfælles, at ingen af dem som Slave udelukkende vil hylde den antike Architektur, hvis Glandsperiode maa søges for henved et Par tusinde Aar siden, og som man endelig i det 18de Aarhundrede, efterat man havde mistet al Evne til productiv Bygningskonst, prøvede paa at mane frem igien til et fremmedt og koldt Skyggeliv. Hvor lidt man paa denne Vei udretter ved store Midler, kiende vi alt for vel hos os selv. Hetsch har derimod viist, hvad der kan virkes ved langt ringere Kræfter, naar man har Aand til at bruge dem. Hos Brunius er denne Aand kraftigt tilstede; men den har ikke endnu giennemgaaet sin Udvikling, og saaledes langt fra ikke fuldstændigt udpræget sig i den Bygningsstiil, hvortil han paa

en meget eiendommelig Vei med hvert Aar mere synes at nærme sig, med voxende Bevidsthed og Tillid til sine Evner. Han er et Slags Restaurator af Middelalderen, der i det mindste søger at fortrænge den slappe, charakteerløse, ubetydende og forfængelige Modernitet i Architekturen, som helst vil skiule sin Afmagt ved borgede Stumper af en antik Stiil, der i Almindelighed enten blive til Fuskerværk, eller til isolerede Copier, der staae reent fremmede og ubegribelige i deres Omgivning. Jeg vil hermed slet ikke sige, at der ikke kan findes andre Veie til at bygge i en god og reen Smag, end ved at optage den byzantinske eller rundbuede Stiil. Hos os havde vi Harsdoff, der ikke vidste noget af denne gamle Nyhed; dog søger f. Ex. det af ham opførte chirurgiske Academie sin Lige i ædel og reen Charakteer, blandt alle Kiøbenhavns nyere Bygninger. Brunius, naar han efterhaanden med mere Harmonie og Ro, med mindre Giæring og Strid, vil bringe sine Ideer til Klarhed, kan det maaskee lykkes, at fremkalde en nyere nordisk Architektur i Skaane, som kunde danne sig til noget eiendommeligt og charakteristisk, og i det mindste lære Samtiden, og at ogsaa vor Tid kan bygge for Efterverdenen. — Den i Aar (1842) begyndte nye Universitetsbygning, der i Særdeleshed er bestemt til at rumme de naturhistoriske og andre Samlinger, som Universitetet besidder, viser allerede en mærkværdig Fremgang i Konstudvikling. Den er uden al fremtvungen, uharmonisk eller barok Anvendelse af en fremmed Middelaldersmag; men har optaget ædlere Motiver af den rundbuede Stiils solide og rene Simplicitet, og be-

nyttet dem med eiendommelig Frihed, og med en ædel og betydende Virkning. Denne Bygning lover at blive baade en sand architektonisk Prydelse for Staden, og et varigt Monument for Bygmesteren. — Et mindre, men ligesaa originalt Bygningsværk er hans eget, fra Grunden af nybyggede Huus paa to Etager, med Kieldervaaning. Det er en fuldstændig udført Bygning i gammel rundbuet Stiil, hvis Construction ogsaa i det Indre (f. Ex. i Trappens Anlæg og de dertil hørende Vinduer og Vinduespiller) har endeel eiendommeligt. Udvortes er det en Bygning, der vel giør et usædvanligt, alvorligt, men ikke ubehageligt Indtryk. Huset har Symmetrie, Simpelhed, gode Proportioner, ingen overflødige, intet sigende Ornamenter, men en afgiort, let i Dine faldende Charakteer — jeg taler ikke om, at det er bygget med stor Omsorg og Soliditet; thi den Egenskab tilhører nu engang Brunius. Hvad mere vil man her fordre? — I øvrigt staaer Huset endnu med sine raae, upyntede Mure, og bestikker ikke ved noget Slags Decoration. Det er almindelig Brug her, at man lader nye Bygninger staae to til tre Aar, eller endnu længere, uden Kalkpuds, for at giennemtørre Murene; og Husene maae uden Tvivl finde sig vel ved denne Skik.

Hvad man maa ønske den mærkværdige Mand er, at han ikke ved en forbausende Arbeidsomhed og Anstrengelse for tidligt fortærer sine Kræfter; thi baade hans Fædreland og Danmark venter sig endnu meget af den utrættelige Flid og opoffrende Kiærlighed, hvormed han søger at efterspore og oplyse ethvert betydende Monument af ældre dansk Bygningskonst i Skaane;

og allene den Begeistring, han nærer for Christian den Fierde som Bygmester, maa giøre Brunius kiær for alle Danske. Ogsaa til en monumental Historie af den ældre Architectur i dette Landskab har han i de senere Aar anlagt ypperlige Samlinger; og det var høiligen at ønske, at den Forfatter, der første Gang i dette Fag fremtraadte med et saa kritisk grundigt og interessant Værk, som Historien af Lunds Domkirke, ikke vil blive staaende ved dette. *)

---

*) Siden jeg skrev dette 1842, har jeg havt Leilighed til endnu mere at overbevise mig om den betydelige Vigtighed og Værdi for vor danske Architecturs Historie i Middelalderen, som Prof. Brunius' Samlinger besidde. Af meer end tyve af de mærkeligste skaanske Landsbykirker, af forskiellig Alder og Structur, har han allerede optaget yderst nøiagtige Grundtegninger, Giennemsnit og Façader, som han efterhaanden ved en duelig Tegner lader bringe i det Rene. Paa samme Maade har han endeel af de ældste skaanske Herregaardsbygninger aftegnede; og det har været mig en ikke ringe Fornøielse, at min korte Beskrivelse over „Glimminge faste Steenhuus" (Histor. Tidsskrift. 1. Bind) har givet Anledning til, at Professor Brunius begyndte med denne mærkværdige, i sit Slags eneste gamle Herregaardsbygning. Vi tør vente os, snart at see en Deel af disse interessante Bygningstegninger publicerede, med tilføiede historisk-techniske Beskrivelser; og (efter Prof. Brunius's, egne Yttringer) vil blandt nogle af de første være Helsingborg Slot, Christian den Fierdes høist mærkværdige Kirkebygning i Christianstad, og Glimminge faste Steenhuus.

Hvorledes nu i øvrigt en Professor ordinarius i Lund paa denne Maade kan være sysselsat en stor Deel af Aaret, bygge paa Domkirken, paa den nye colossale Bispegaard, restaurere og ombygge gamle skaanske Herregaarde, og opføre Kirker, Landbygninger og Borgerhuse i Staden, — og imidlertid tillige holde Forelæsninger, examinere, fungere som Rector, og udføre andre academiske Bestillinger: dette, som i Kiøbenhavn vil synes uforklarligt, bliver det mindre her, naar man bl. a. erindrer sig, at ved de svenske Universiteter er Lærer-Personalet organiseret paa en ganske anden Maade, end ved det danske Universitet. I ethvert Lærefag er, foruden en eller flere Facultetsprofessorer (ordentlige eller overordentlige) ansat en Adjunct (eller Lector) og en eller flere Magistri docentes. Examinationer og Embedsforretninger, der staae i Forbindelse med Rectorat, Decanat eller Sæde i det academiske Consistorium, kunne naturligviis ikkun udføres af vedkommende Professor. Forelæsninger derimod kan denne enten for en vis Tid, ved Bevilgning af Cantsleren, fritages for; eller denne Virksomhed kan lettes ham betydeligt ved Adjuncters og Docenters Hielp. Denne Hielp søger dog Professor Brunius langt fra ikke saameget, som man kunde formode; og jævnlig viser han, (f. Ex. ved græske og latinske Festdigte) at han blandt sine Murere, Steenhuggere og Tømmermænd endnu hverken er bleven fremmed i Hellas eller Rom.

De her omtalte Indretninger have vist nok deres Mangler, og kunne vel bidrage til at enkelte, endog meget begavede Professorer undertiden meer, end det for Universitetets Flor var ønskeligt, (f. Ex. ved langvarige

Ophold, under andre dem paalagte Sysler, i Hoved-staden) fiernes fra den academiske Virksomhed. Paa den anden Side har det mange Fordele, at yngre Mænd ved Universitetet kunne danne sig til Lærere, og dyrke den Videnskab, de selv have opoffret sig til, ved høiere Studier, ved at optræde som offentlige Docenter, og ved at præsidere ved Disputationer, som de skrive for deres Respondenter — hvilket endnu bestandig her til Lands hører til den academiske Skik. Deri er dog, siden jeg for 30 Aar siden beskrev den svenske Universitetsforfatning, indtraadt en gavnlig Forandring, der kan faae en ikke ubetydelig Indflydelse paa den svenske Literatur. Endskiøndt det latinske Sprog endnu dyrkes og gielder meget ved de svenske Universiteter, har det tabt sin uindskrænkede Eneret. Disputationer kunne nu i flere Tilfælder, end tilforn, endog for Magistergraden, skrives paa Svensk *), under den sædvanlige Betingelse, at medfølgende Theses forsvares af Respondenten paa Latin; og der forløber nu intet Aar, og ingen academisk Termin, uden at denne Forandring fremkalder en heel Deel Afhandlinger i forskiellige Fag, skrevne i Modersmaalet, og, opstaaede ved at forene en Række af fragmentariske Disputationer, hvis Trykning bekostes af vedkommende Respondenter. At slige Arbeider endnu mangengang ere ubetydelige, og af ringe Omfang, hindrer

---

*) Det var 1812, og en lang Tid derefter, endnu kun bevilget, at Disputationer i æsthetiske og cameralistiske Materier kunde skrives i Modersmaalet.

dog ikke, at andre Foretagender af den Art kunne afgive virkelige Berigelser for den nationale Literatur *). Vedbliver den gamle, i meer end halvandet hundrede Aar gieldende Indretning i Henseende til Candidat- og Magister-Disputationerne ved de svenske Universiteter, da vil — under Forudsætning af at det classiske Sprogstudium, ligesom hidtil, bliver en ueftergivelig Fordring til dem, som attraae academiske Grader, til Vidnesbyrd om høiere lærd og videnskabelig Dannelse — den for en stor Deel ufrugtbare og hurtigt forsvindende Disputationsliteratur i Sverrige kunne give et mere varigt Udbytte, uden at Videnskaben derved taber noget.

---

*) Jeg vil her blot til Exempel nævne de Udgaver af gammelsvenske Sprogværker (bl. a. en svensk Oversættelse fra det 15de Aarh. af Bonaventuras "Meditationes vitæ Christi," Lund 1842, et Bind af gammel-svenske "Helgona Sagor," eller Legender, Lund 1843, og flere lignende interessante Stykker (hvortil ogsaa hører "En Wadstena-Nunas Bönbock," efter et Haandskrift paa Kiøbenhavns Universitetsbibliothek, Lund 1842) hvorved Hr. Mag. J. E. Rietz, Docent ved Lunds Universitet, har erhvervet sig en betydelig Fortieneste af nordisk Sprogkyndighed. Ligesom alle disse Arbeider oprindeligen er udkomne i Disputationsform, saaledes har ogsaa Atterbom i Upsala benyttet denne Form til i senere Aar at udgive sine interessante kritisk-literaire Undersøgelser: "Bidrag til Svenska Skaldekonstens Historia," og "Tankar om Kritiker." Upsala 1842 o. flg.

Den sydsvenske Universitetsstad.

Imedens jeg i den tidlige, friske, solklare Morgenstund — fra det lyse Rum i Huset, der med sin besynderlige Modsætning udenpaa forkynder det 13de, indeni viser det 19de Aarhundrede — seer ud over den venlige Landskabsscene midt inde i en Stad: tænker jeg med en blandet, halv tungsindig Stemning paa, at jeg allerede i Morgen, meget snarere end jeg ellers pleier, skal forlade det gamle Lund. Jeg skulde være fuld af Lyst og Forventning ved at gaae den Reise, der forestaaer mig, i Møde, eller i det mindste ved at tænke paa dens Maal, paa alt det Skiønne, Kiære og Interessante, som der venter mig. Men — for mig er den Tid i Livet forbi, da det Tilkommende kan synes os klart og sikkert, som om det allerede tilhørte os. Her er jeg ikke fremmed, og i fire Timer, om jeg vilde, kunde jeg være tilbage i Hiemmet, som jeg nu snart, med en Hastighed, jeg aldrig for har provet, skal fierne mig fra, for om et Par Døgn at stige i Land ved Mælarens Udløb. Dette er noget andet, end Lystfarten til Skaane, og Reisen til Lund; det er egentlig mere, end jeg har Sind og Evne til at udføre; men det er vel ogsaa den sidste Gang, at jeg faaer Mod til at give mig saa langt ud i Norden — og det til Skibs. Der er imidlertid en Modgrund, som Alder, Magelighed, Vaneliv, og andre subjective Vanskeligheder, ved denne Leilighed hos mig ikke kunne bruge; jeg kan reise i Sverrige, i det mindste i Skaane, uden at mærke det mindste til den egne, meer eller mindre generende Fornemmelse af at være Udlænding

paa en Reise. Det er vel paa den anden Side et Forhold, som igien borttager noget af den Frihedsfølelse, man har af, som Reisende, at være en Verdensborger; men jeg mister nu gierne den sidste, naar jeg kan være befriet for den Art af Tomhed og Hiemløshed, den ligesom interimistiske Tilstand, der altid i en vis Grad ledsager Reiselivet, men især bliver følelig i Udlandet.

Nu er det upaatvivlelig en heel anden Sag, at komme saa høit op i det rette Sverrige, og at forflytte sig paa et Par Timers Tid til Lund; men fremmed kan den Danske dog ikke føle sig i Sverrige, da han ikke engang, og det jo mere dansk han er, har denne Følelse i England. — I Skaane er Forholdet dog endnu lange mere hiemligt for os, end i nogen anden Egn af Sverrige. Ikke nok at hele Sydskaane næsten er et Speilbillede af Siælland; men ved en dybere Jagttagelse og Kundskab til Landet, kommer man snart til en i historisk og ethnographisk Henseende interessant Erfaring og Overbeviisning. — Det gaaer med det skandinaviske Norden, i en vis Henseende, omtrent som med Italien. Saalænge man i det mindste ikke er kommen over Po, er man endnu halvt i Frankrige eller i Tydskland, eftersom man enten kommer Vest fra ind i Piemont, eller Nord fra ind i Lombardiet. Det er en vis Mellemtilstand, hvorved man endnu ikke er rigtig i Italien; men herom tvivler ingen, som kommer til Florenz; og jo længere Syd paa, jo mere italiensk bliver alting. Saaledes: jo længere Nord paa, jo mere skandinavisk. Dette Element begynder vel allerede i Jylland; men der er det endnu for en Deel opblandet med det fariske.

Mest dansk er maaskee dog egentlig Provindsen Siælland bleven, fordi det sande, oprindelige Nationale lever længst hos Folket og Almuen, og den danske Stammes ældste Hiemsæde uden Tvivl maa søges i Skaane og Siælland. Saaledes har ogsaa den danske Nationalitet længe kunnet bevare sig hos Folket i Siælland, uagtet man skulde troe, at netop her en mere fortydskende Indflydelse havde spredet sig fra Hovedstadens Centrum, hvor man omtrent i et Aarhundrede troligen pleiede tydske Elementer i Civilisation, Cultur og Politur, og endnu henter sine Universitets- og Skole-Indretninger, sin Theologie og Philosophie, og meget af sin Poesie, sin Politik o. s. v. umiddelbart fra Tydskland. Jeg taler slet ikke om, hvad enten dette skal kaldes rigtigt eller skadeligt; jeg nævner kun en Kiendsgierning.

Fra Tydskland skilles man kun meget vanskeligt paa denne Side af Sundet, hvorfor vore gode transalbinske Naboer endnu i vore Dage undertiden stole noget vel stærkt paa Frændskabets Magt *). Ikke saasnart er en Dansk derimod i Skaane, før det pludselig

---

*) Professor Hofmann, der kalder sig „von Fallersleben," og i Tydskland senere hen er bleven bekiendt ved et Martyrium, som virkelig ikke lønnede sig (thi hvad Magt ligger der paa, at en lærd tydsk Sprogkyndig og grundig Literator skriver politiske Viser og Digte, uden egentlig Poesie, som dog Ingen om nogle Aar vil spørge det mindste efter?) var for nogle Aar siden i Kiøbenhavn. Den første Gang han besøgte Forfatteren af disse Blade, beklagede han sig over to Ting; først,

er forbi med Alt hvad der hedder Tydsk. Derimod opdager man, ved nærmere Kundskab til Landets Forfatning og Almuens Tilstand, Sprog, Sæder, m. m., at heri findes endnu meget, der i sin Natur kan kaldes oprindeligt Dansk; eller med andre Ord, man finder en stor Deel af de nationale Elementer i Skaane uforandrede saaledes som de vare før 1658 — i det mindste ulige mindre forandrede, end i Danmark; og det er egentlig først i Smaaland, hvor man finder sig i et andet Land, og blandt en anden Folkestamme *). Saaledes har i Skaane ikke blot Adelen sin Patronats- og Kaldsret, sine Hovedgaarde med deres gamle Rettigheder og Hoveriforfatning, og indtil for faa Aar siden

at man havde sendt ham et Diplom som Medlem af det Kongel. nordiske Oldskriftselskab, men efter en Tids Forløb tilskrevet ham, „at han ikke var Medlem af Selskabet," paa Grund af en Erklæring: at han ikke var riig nok til at erlægge en Sum af 25 Ducater; for det Andet, at det var mødt ham et Par Gange paa Gaderne i Kiøbenhavn, at han forgieves havde spurgt velklædte Folk om Vei. Dette forekom mig usandsynligt; men jeg begreb det, da Professor Hofmann nærmere forklarede sig. Han kunde nemlig ikke tale Dansk; men forudsatte, at hele Kiøbenhavns Befolkning forstod og talte Tydsk. Deri havde han forregnet sig.

*) Maaskee gielder dette dog ogsaa om Bleking, skiøndt en gammel dansk Provinds. Folkestammen her er uden Tvivl ligesaa eiendommelig, og forskiellig fra Skaaninger, som fra Smaalændinger; og det giør intet til Sagen, om Bleking, som de Svenske ville, engang i gammel Tid er blevet afstaaet fra Sverrige til Danmark.

med det vigtige Retsforhold, at Hovedgaarde ikke kunde afhændes uden til adelige Kiøbere; men Landsognene have deres frie Communalforfatning og Sognestævner; mange Menigheder endnu Rettighed til at vælge deres Præster, ligesom Præsterne vælge deres Provst og Kiøbstæderne deres Raadmænd; ved Herredstingene føres Sagerne mundtligt (skriftligt derimod ved Overretten og Høieste-Ret); og saaledes med flere andre Forhold. Jeg vil hermed ikke sige, at jo meget ogsaa her efterhaanden er blevet anderledes, siden Skaane blev en Deel af Sverrige; men overhovedet gik den svenske Regiering, efter Afstaaelsen, ud fra den Grundsætning: at lade Alt i Formerne blive som det var. Den bekiendte „Malmøe Reces“ af 1662 var derfor ogsaa overhovedet den fuldstændigste Betryggelse og Bekræftelse af Adelens Privilegier, saaledes som de vare i Danmark før 1660; og adskillige Træk af den danske Forfatning under Aristokratiet kunne modtage Oplysning ved at studere Skaanes Forfatning og skaanske historiske Kilder.

Det er dog langt fra ikke blot disse "vestigia Danorum extra Daniam,“ hvorved Opholdet i Skaane, eller fortrinligen i Lund, er blevet mig kiært og interessant. Her er det tværtimod et ganske modsat Forhold, som udgiør den tiltrækkende Potents. Det er ikke Danskheden, jeg søger eller kan vente at finde i Lund; man er der ligesaa alvorligt og fuldkommen svensk, som i Upsala; og det er let at begribe, at Betingelserne ikke ere de samme ved et svensk Universitet, som hos Folket og Almuen i en svensk Provinds, beboet af en gammel dansk Stamme. Det er netop et eget og interessant

Forhold, hvori saamange Aars venskabelige Forbindelser med svenske Universitetslærere og Familier i Lund have sat mig, at jeg, naar jeg vil det, paa faa Timer, med min danske Individualitet kan forflytte mig til et andet Land, en anden borgerlig og videnskabelig Sphære, et andet Selskabsliv — med eet Ord til en Kreds, hvor ti Aars Berøringer have giort mig saa fortrolig med en forskiellig, en anderledes udpræget Nationalitet, og med det hele academiske og selskabelige Liv i Lund, at jeg strax med Lethed kan sætte mig ind i enhver af dets Relationer. Det har en egen og stor Behagelighed, at kunne saa pludseligt hensætte sig i et fremmedt Land, hvor man selv ikke er fremmed, og paa denne Maade forfriske og udhvile sig ved Løsrivelsen fra alle egne, sædvanlige Forhold, uden at behøve nogen Anstrengelse for at blive bekiendt med nye.

Det er paa denne Maade, at Lunds Universitet ikke allene er blevet mig næsten ligesaa bekiendt som vort eget; men at jeg deeltager i dets Forandringer, dets Tilvæxt, Udvidelser, Forbedringer, med en virkelig levende Interesse. At Tilstanden her er fremskridende, baade i Videnskabelighed, i Literatur, og i de academiske Studiers Uddannelse efter vor Tids Ideer: vil bedst kunne skiønnes ved en længere fortsat Jagttagelse, og Sammenligninger imellem det nuværende Lund, og Universitetet som det var for 30 Aar siden. Men man maa tillige kiende Sverrige og den svenske Nations Eiendommelighed, for at finde det naturligt og i sin Orden, at den hele Fremskriden ikke gaaer med den Dampvognshurtighed, som vor Tids unge Alviisdom allene vil hylde og forgude

— ja, jeg vil lægge til, for at finde det ved mangen Leilighed langt bedre og ønskeligere, end at jages og drives til et uklart eller ubevidst Maal, med en stundesløs Iil, hvori Kraften fortæres i Stedet for at styrkes. — I Sverrige giver man sig Tid, og befinder sig ikke ilde derved; man har i det mindste den Fordeel, at man ikke saa tidt selv maa rive ned, hvad man for faa Aar siden byggede op. Men det hedder da ogsaa: man holder ikke Skridt med Tiden, man er i Sverrige tilbage i videnskabelig Udvikling og literair Cultur. Maaskee er man det paa endeel Punkter; maaskee vil man hellere langsomt indenfra danne sig en egen Literatur og Videnskabelighed, end man vil skynde sig med at tage den til Laans hos Fremmede. Det er dermed slet ikke afgiort, at den hele Nation staaer tilbage for Andre. I det mindste har man f. Ex. hist og her ogsaa hørt sige om England: at dette Land er fuldt af forældede Institutioner; at Universiteterne endnu bære Middelalderens skolastiske Præg; at man endnu har et virkeligt Aristokratie, som knap mere findes i Europa, undtagen der, i Ungarn, og — i Rusland; at man i England endnu hverken kiender noget til den speculative Logik, Æsthetik eller Theologie, som vi derimod i Danmark meget tidligt forskrev og opkogte, ligesom vi saalænge have giort med alslags tydsk Intelligents og Smag. Man vil derfor dog ikke ret vel kunne sige om den engelske Nation, at den staaer tilbage for den tydske eller danske.

Saa langt, som man i Historien kan forfølge tydelige Spor af Folkets Charakteer i Sverrige, kundgiør den en stærk national Eiendommelighed og Vedhængen ved det Nedarvede, det Traditionelle og Egne i Forfatning,

Folkeskik, Indretning og Vedtægter. Man maa heller ikke troe, at dette modsiges ved en tilsyneladende Lethed til at optage f. Ex. Gallicismen i den svenske Literatur fra 1730—1810. Dette var egentlig kun en fremmed og omplantet Vegetation, der ligesaa lidt blev fuldstændig national og indenlandsk, som den udsprang af Folkets egen Rod og Stamme. Det forholdt sig med den, som naar man i Siælland seer en plantet og konstigt opelsket Naaleskov. Den kan voxe og trives ret godt, hvor Jordbunden er mager nok dertil; men man seer dog snart paa den, at den ikke er dansk, som Bøgeskoven. Hoffet i Sverrige har, siden Christinas Tid, flere Gange stiftet Tone og Charakteer, uafhængigt af Nationen; denne er vedbleven at være svensk under alt det fremmede Væsen, som pleiedes og dannede sig ved de to literaire Dronningers Hof (Christinas og Lovise Ulrikas), og som Gustav III. med et Slags Genialitet giorde sig Umage for virkelig at indpode den Generation, han levede med, skiøndt han dog egentlig aldrig naaede videre dermed, end til Hof-Aristokratiet og Hovedstadens fornemme Verden. Det forekommer mig, at man har et ret træffende Billede af Forholdet imellem den Gustavianske Tone og Smag i Literaturen, og det, som egentlig var Nationens og den store Mængdes Smag, naar man seer paa Trykken i de svenske Bøger. Det hørte med til de udenlandske Moder fra Lovise Ulrikas og Gustav III. Tid, at Bøgerne skulde trykkes med latinske Skrifter; men Folket beholdt de gothiske (eller hvad man her altid kalder de „svenske") og endnu er man nødsaget til at anvende disse til enhver Bog, der skal være Folkelæsning.

Jeg er ikke i Stand til at giøre Sammenligninger imellem det sydsvenske og nordsvenske Universitet; men hvad jeg i det mindste har erfaret og kan see, er, at i det første har et friskt og virksomt Liv i de sidste ti Aar begyndt at røre sig, og allerede frembragt gode videnskabelige Frugter. En sydsvensk Literatur, hvortil der for 30 Aar siden ikke var mindste Spor, har begyndt at udvikle sig, og er udgaaet fra dette Universitet, som Middelpunkt. En Digter, som Tegnér, har uden Tvivl været en stor og betydende Kraft til at vække det aandelige Liv; og skiøndt han er født i Vermeland og tilhører hele Nationen, kan Sydsverrige og Lund, hvor han dannedes og virkede i 25 Aar, dog paa en Maade tilegne sig hans Person. — Heller ikke Historien er gaaet tilbage i Lund, eller har maattet viget den hæderlige Plads, som Celsius og Lagerbring, Langebeks og Suhms Samtidige, erhvervede ved denne Hoiskole. Et Værk, som Reuterdahls svenske Kirkehistorie, er nok for at bringe Forfatterens Navn til Efterslægten. Cronholms tidlige og fleersidige Virksomhed som historisk Forfatter vilde unegtelig have været mere og anderledes paaskionnet i Danmark, end ved omsider at tillægge ham en Adjunctur, med 2 eller 300 Rigsbankdaler i aarlig Løn. Men dobbelt ærefuld er denne Historikers trolige Flid og Fremstræben paa en Bane, hvorpaa han vel kan erhverve sig Agtelse — men neppe noget Præbendepastorat. At et i sin Art saa classisk nationalt Monument, som Schlyters Udgave af de gamle svenske Love, engang, som man kan haabe, vil udgaae fuldendt fra det samme Sted, hvor Nordens tidligste Lovfortolker

(Anders Sunesen) fordum beklædte Absalons Erkebiskops-stol, glæder mig paa Lunds Vegne. — Saaledes gives der ikke faa betydende Momenter, hvoraf det lader sig godtgiøre, at det er saa langt fra, der i de sidste Decennier har fundet en Stagnation eller Tilbagegang Sted i den literaire Deel af Lunds Videnskabelighed, at denne snarere kan rose sig af et friskere Liv og en i flere Fag jævnt fremskridende Stigen og Udvidelse.

Man tør vist nok, som et af de vigtigste og meest eminente Punkter i en saadan Udvikling og Fremgang i videnskabelig Cultur, nævne et af de for vor Tid vigtigste og uundværligste literaire Institutioner: Bibliotheket. Det har siden 1812, i meer end i sit Udvortes, modtaget en virkelig Omskabning. Man kiender det ikke igien, hverken i sit Locale, der er blevet tredobbelt saa stort, som for 30 Aar siden; eller i sit Indhold. Dettes Forøgelse skeer efter en med udmærket Omhu grundlagt, og i henimod 20 Aar consequent forfulgt Plan. Man søger i den strengt at overholde en rigtig Anvendelse af Bibliothekets efterhaanden, ved Regieringens og Stændernes Liberalitet, forøgede og nu virkelig temmelig betydelige Midler, paa en Maade, der svarer til Diemedet: at samle og fuldstændiggiøre et Universitetsbibliothek — forsynet, med det Nødvendige og Classiske af ældre Bøger, og med den nyere Literatur, ved det i alle Hovedfag fremskridende rigtige Udvalg — og indrettet saavel for de Studerende, som for Universitetets Lærere; men saaledes, at det hverken for disse, eller hine, skulde tænkes som en Indretning, der kunde giøre Besiddelsen af de nødvendige

Lærebøger, eller af en egen Bogsamling, overflødig. Allerede nu er vel Bibliotheket dette Universitets rigeste Skat og fortrinligste Prydelse; men man kan vente sig, at det med hvert Aar vil stige i Værd og Fuldstændighed. — Da nu ogsaa Universitetets nye Bygning, som Brunius opfører, er bestemt til at rumme de zoologiske, botaniske, antiquariske og flere Samlinger: vil den gamle, men ombyggede og forstørrede Universitetsbygning, hvoraf en Deel var anvendt til Locale for disse Samlinger, om et Par Aars Tid saa godt som allene — i det mindste begge de øverste Hoved-Etager — blive indrømmet Bibliotheket, hvorved dette faaer et ligesaa anseeligt, som passende og vel indrettet Locale.

Jeg maatte tage feil i alle Tidsmærker, om ikke det næste Decennium vil bygge videre paa den gode Grundvold, som man i Lund har begyndt at lægge med Flid og Omsorg; og hvortil man kan vente sig, at den yngre Slægt, med modnende Alvor og vedvarende Kiærlighed til det Nationale og Eiendommelige i Literaturen, vil bidrage ved Arbeider, der have et ædlere Udspring, end literair Forfængelighed, academisk Disputationstvang, eller Tragten efter Magistergradens Anciennitetsfortrin. — Neppe tør jeg være bekiendt, at det er nær ved at vække en Følelse hos mig, der ikke hører til de behagelige, at Lund endogsaa skal kunne sige, at det besidder og har givet Sverrige hvad den danske Literatur, efter et heelt Aarhundredes Besiddelse, nu kommer til at undvære: et kritisk Literaturblad. Det var et kiækt Foretagende, som endeel ældre og yngre Lærde og Videnskabsmænd med Enighed og fædrelandsk Sind for to Aar siden begyndte, ved Stiftelsen

af de Lundske „Studier og Kritiker.“ At man ikke lod sig afskrække ved det lidet heldige Varsel, som den Upsalske Literaturtidende syntes at give, da den, med rigere Tilgang paa Medarbeidere og et mere talrigt Publicum i sin nærmere Omkreds, dog ikke kunde bestaae ret mange Aar: var allerede et Beviis paa, at der var vaagnet baade Liv og Mod hos den yngre Slægt ved den Carolinske Hoiskole. Et Foretagende, som dette, fordrer vistnok baade Aand, Klogskab, Udholdenhed og Opoffrelse hos dets Ledere; og det har allerede viist sig, at det ikke er let at finde og bevare Kræfter til at udføre det Vanskeligste og Voveligste ved Udgivelsen af et kritisk Blad: Bestyrelsen eller Redactionen. Indholdet af det, man hidtil har præsteret, viser fra flere Sider en alvorlig Stræben og en videnskabelig Aand; men det savner, meer end ønskeligt, en universel og vedholdende Deeltagelse af Universitetets Lærere og andre Lærde og Literatorer i det sydlige Sverrige. Man kunde vel ogsaa sige, at Polemiken og enkelte abstracte og specielle Gienstande (f. Ex. i Mathematik, Chemie og Physik, m. m.) have optaget en alt for rigelig Plads. Dog bør man paaskionne, at allerede Stiftelsen og den første Indretning af dette kritiske Foretagende var en sand Fortieneste af Literaturen i Sverrige; og man bør haabe og tør antage, at Bladet med hvert Aar vil vinde i videnskabeligt Værd og varig Indflydelse paa den literaire Cultur i dette Land.

Ystad. Dampskibsfart til Stockholm.

(9-12. Junius).

Veien fra Lund til Ystad, giennem en af de frugtbareste og meest pittoreske Strækninger i Syd-Skaane, viser os næsten uden Undtagelse en siellandsk Natur, og er en af de behageligste og interessanteste Reiser man kan foretage i denne Provinds, paa noget meer end en halv Dag. Fra Lund til Dalby gaaer Veien omtrent i Yderkanten af den rige Malmø-Slette. Ved Dalby, der, som Modsætning til sit Navn, ligger betydelig høit, begynder ogsaa Landet at hæve sig, og skiønne, afvexlende Udsigter over et mere giennemskaaret og ujævnt Landskab aabne sig. Nærmere og fiernere Bøgeskove og Indsøer, gamle og nye Herregaarde, med deres ærværdige Linde-Alleer, danske Landsbykirker og Bøndergaarde med klinede Vægge og Straatag, Folkets Sprog og Udseende — Alt minder kun for meget om det ældgamle, uudslettelige Stammeslægtskab. Kun Dragten er hos Almuen i visse Herreder ganske egen, og for en Deel afvigende fra den siællandske Bondedragt, for saavidt som denne endnu har nogen national Eiendommelighed tilbage. Det er overhovedet kiendeligt, og bekræftedes for mig af Folk fra disse Egne, at Almuen i det sydlige Skaane, selv den fattigere Deel, har en afgiort Tilbøielighed til at klæde sig ordentligt, pynteligt, og med et Slags Smag og nationalt Costume, hvori den udmærker sig endog fra rigere Bønder i andre skaanske Herreder. — Søfdeborg, og det yndigt beliggende Snogeholm,

tilhøre begge Grev Piper. Den sidstnævnte Gaard er en smuk lille landlig Bygning, der ligger frit i Parken, og hvormed denne rige Godseier nøies til Sommer- og Vinterbolig. En Indsø med sin rige Skovkrands slynger sig omkring dette venlige, meget indbydende Sted, der hører til de skiønneste Landboliger, jeg kiender i Danmark og i Skaane. Eieren vil nu imidlertid lade det gamle Søfdeborg restaurere og indrette af Brunius, og siden der tage sit Vinterophold. Paa Søfdeborg, som jeg tidligere har besøgt, findes endnu en stor adelig Riddersal, der gaaer igiennem hele Huset, bevaret fra Midten af den 17de Aarhundrede, hvor hele Loftet er decoreret med konstigt, i Træ udskaaret og forgyldt Arbeide, i lignende Smag som Salen paa Frederiksborg Slot. — Riddersalen havde Eieren paatænkt, at ville lade afdele i mindre Værelser; men opgav det, da Brunius erklærede, at han kun under den Betingelse, at den gamle Sal blev vedligeholdt, vilde paatage sig den øvrige Restauration. Det vilde have været Skade, at forstyrre en af de nu i sit Slags meget sieldne Decorationer i gamle Herregaarde; men i den for øvrigt modernt indrettede Bygning vil det rige, forgyldte Loft i den store Sal dog faae et fremmedt og besynderligt Udseende.

Ved Byen Søfde, paa en Bakke, ikke meget nær ved Kirken, har den for ikke mange Aar siden afdøde Greve Piper ladet opføre en Pragtbygning med fire Taarne, der i Afstand mere ligner en lille landlig Villa, end det, hvortil den skal benyttes, et Gravcapel for den Piperske Familie. Det synes overhovedet hverken at være heldige, eller til vore religiøse Forestillinger passende

Foretagender, at flytte Gravsteder fra Kirken ud paa Marken; her kunde det næsten kaldes nødvendigt. En Pragtbygning, som denne, vilde reent have sat den beskedne Landsbykirke i Skygge. — Jeg veed ikke om man kan sige, at der er frembragt et virkeligt Konstværk for de store Summer, der ere nedlagte i dette endnu ikke ganske færdige Capel og i dets pompeuse Gravhvælvinger og Sarkophager. Gravcapellet er i det mindste en her i Norden ny og usædvanlig Bygning, der nærmer sig den sildigere Middelalders italienske Stiil. Det Indre er ikke uden Pragt og Hoitidelighed; men som det synes, ikke alt for vel indrettet for Bestemmelsen til en Familiebegravelse i et længere Tidsrum. — Noget videre hen i samme Egn ligger den gamle bekiendte Herregaard Marsvinsholm, der ogsaa hørte til de rige Piperske Familiegodser, men som for ikke længe siden af Enkegrevinden, hvis Eiendom den var, er bleven solgt, og derefter allerede for en Deel udstykket af Kiøberne. Den samme Vei gaae flere af de store adelige Godser i Skaane. En ny Periode forestaaer dette Landskab, eller rettere er allerede begyndt. Den for nogle Aar siden oprettede skaanske Hypothek-Forening for Jordeiere, som udlaaner Penge mod første Prioritets Panteret i Jordegodset, indtil dettes halve Værdi, har havt en uberegnelig Indflydelse paa Skaanes tiltagende Cultur og Eiendommenes stegne og endnu stigende Værd. Ved Foreningens Udlaan af sine Fonds, reiste ved Laan til 5 pCt. (Laantagere betale efter den endnu gieldende Rentefod 6, hvoraf een pCt. anvendes til Capitalens Amortisation) har det lykkedes den, at skabe de Driftscapitaler,

som baade større og mindre Jordeiere i Skaane saa høiligen savnede. Adskillige Herremænd, som ved deres egen, eller ved deres Forfædres slette Oeconomie ere blevne forgjeldede, kunne ikke modstaae det Lokkende i den betydeligt høiere Priis, som ved Eiendommenes Stigen bydes for deres Godser. Disse gaae over i Speculanters Hænder, som atter med stor Fordeel sælge eller udstykke Hovedgaardene, og jævnligen afhænde Bondergaardene til disses Fæstere. Dette er et vigtigt og betydende Træk i den allerede for længere Tid siden, med Udskiftningen, og med Hoveri- og Tiendeforeninger, begyndte Landvæsens-Revolution i Skaane. Denne er et Slags Sidestykke til det, som er foregaaet i en stor Deel af Jylland; men den vil dog i Skaane ikke antage ganske den samme Charakteer, eller have de samme Følger som i denne danske Provinds. I Skaane vil der altid blive langt flere Stamgodser og store, samlede Jordeiendomme tilbage; og det er snarere at formode, at denne Provinds (nemlig især den mellemste og sydlige Deel) vil nærme sig til at ligne Siælland i agrarisk Forfatning og Cultur. — Endnu er der hos Bønderne i Skaane langt mere tilbage af gammel, national Skik og Eiendommelighed i Sæder, Levemaade, Klædedragt, m. m. end hos den med dem nærmest beslægtede siællandske Almue. Men med de Forandringer, jeg ovenfor har betegnet, vil ogsaa dette efterhaanden forsvinde i Skaane, ligesom det for en stor Deel forvandles og døer bort i Siælland.

Det var en meget behagelig Sommerdags Eftermiddag, jeg tilbragte i to skaanske Præstegaarde paa

Reisen til Ystad — den første og formodentlig den eneste, jeg i Aar kommer til at tilbringe paa denne Maade. Den gav mig en ny Bekræftelse paa en gammel og lang Erfaring, at den Danske neppe vil finde noget andet Sted, hvor han saa let blandt Fremmede føler sig hiemme, ved den hierteligste, den mest velvillige og giæstfrie Modtagelse, som i Skaane. — Fra Søfwestads hyggelige, høit og smukt beliggende Præstegaard, hvor Hustruen, Børnene, Præstegaarden, Haven — Alt var som Manden selv, ledsagede endog Provst G., hvis Velvillie og Omhu for mig jeg aldrig vil glemme, og hans Nabopræst, mig til Ystad; og i det venlige Selskab mærkede jeg ikke meget til, at min i Lund begyndte Upasselighed tiltog paa en temmelig betænkelig Maade.

Den skaanske Søder-Aas, der omtrent havde fulgt mig lige fra Dalby, naaer temmelig nær henimod Ystad; og fra dens sidste høie Udpynt løber Veien noget brat ned til Stranden og Byen. Jeg fandt, ved at nærme mig denne gamle skaanske By, en vis ikke ubetydelig Liighed med en eller anden dansk Søstads Udseende og Beliggenhed, uden at kunne bestemt erindre mig nogen enkelt. — Ystad er vel en gammel, men ingenlunde saa uanseelig By, som man havde beskrevet mig den. Den har ikke faa større Bygninger, blandede med flere smaa, gamle, for vor Tid uanseelige og uanvendelige Huse. Et Par af Stadens fornemste Kiøbmænd — de eneste, som endnu repræsentere den mere glimrende Rolle, Staden spillede i en gunstigere Handelsperiode, under Napoleons Krige og Continentalsystem — have opført Huse, der fordunkle alle øvrige i Ystad. Især er det nyeste af

disse, som ligger ved et Torv, bygget, indrettet og decoreret med en Luxus og Prunk, der maa forekomme temmelig afstikkende i en By som Ystad, hvilken nu, skiøndt den eneste Kiøbstad af Betydenhed i Sydskaane, og næst Malmø den folkerigste i Provindsen (med omtrent 4000 Indbyggere) ikke ellers har noget i sin Beskaffenhed, der svarer til en saadan Stiil i et Borgerhuus. Man seer imidlertid flere Spor til, at Byen har havt en heldigere Velstands-Periode, og det lader, som man i det mindste i Husenes Ydre fra den Tid vedligeholder en vis Pyntelighed; ligesom ogsaa, at Skuespil maa høre til de meget yndede Forlystelser i denne By. I det mindste berettede man, at det nye Comediehuus, som i de sidste Aar er opført, blev bygget for 40,000 Rdlr. Rgd. (20,000 Rbdlr.) ved en Actieforening; men til et nyt Havneanlæg behøvede og erholdt Byen en Understøttelse af Statscassen paa 200,000 Rdlr.

Ystad har to gamle Sognekirker, som Elskere af Middelalderens Bygningsvæsen og dets Historie ikke bør lade være ubesøgte, skiøndt de ellers ikke frembyde meget mærkværdigt. Den ældste er Klosterkirken, og denne er ogsaa i sin Architektur den mærkeligste; men jeg fandt den indvendig til en saadan Grad fugtig, muggen og smudsig, at jeg ikke paa meget lang Tid har seet noget Gudshuus i en saa upassende Tilstand. Denne maatte falde mig saameget mere i Dinene, da man har bekostet et nyt Orgel i denne Kirke, hvis hvide og forgyldte Søiler her giorde en langt mere skærende Contrast, end Orgelet i Lunds Domkirke. Stadskirken er større, bedre vedligeholdt, og har en betydelig

Mængde af de bekiendte store Familiemalerier, som man især i det 17de Aarhundrede saa hyppigt brugte at ophænge i Kirkerne, ved Anledning af en eller anden anseet Borgers eller geistlig Mands Død, som hans Enke eller Børn paa den Maade vilde hædre. De fleste have den sædvanlige ovale Form; men et mindre og fiirkantet, som ansaaes for et af de fortrinligste, havde man nedtaget og indsat i Sacristiet for at bevare det; og Portraitet vidnede virkelig om en meer end almindelig Maler. Prædikestolen i Stadskirken (fra 1626) tilhører ogsaa Christian den Fierdes Konst-Periode. Den er af sort og hvidt Marmor, af nederlandsk Arbeide, som Prædikestolen i Lunds Domkirke, og ligesom denne anbragt i en dertil udhuggen Pille.

Det er første Gang siden 1819, at jeg finder mig i denne Situation: paa et Dampskib i Østersøen, og skrivende. Jeg veed intet bedre at foretage mig. Halsbetændelsen, som begyndte at udvikle sig paa Reisen til Ystad, forbyder mig næsten at tale; jeg har i Gaar vegeteret i Koien og Kahyten, i Dag afvexlende læst mig træt i Laings noget tørre og monotone "Tour in Sweden," og i et uforlignelig herligt Veir, hyllet i min Kappe, mere betragtet end nydt Scenerne paa Dækket, hvor et broget Selskab af forskiellige Nationer, Kiøn, Aldere og Stænder, hele Dagen igiennem har dannet en læsende, discurrerende, disputerende, tobaksrøgende og kortspillende Cirkel.

Paa en Dag, som denne, kan man vel ikke andet, end finde Situationen taalelig, ja endog ualmindelig heldig; og man vilde bebreide sig det, om man ikke taknemmelig erkiendte Fortieneſten af den Opfindelſe, hvorved man med en let Veſtenvind ſkyder næſten med Stormfart over det lyſeblaae, neppe kruſede Hav. For Reſten kan jeg ikke dølge, at jeg neppe kiender nogen for mig mere aandsſløvende, Sindet nedſtemmende Exiſtents, end Dampſkibslivet. Den næſten abſolute Monotonie og Pasſivitet, ſom det medfører, bliver for enhver, han maa være nok ſaa hærdet, i Længden utaalelig. Mennesket uden Frihed, uden fri Virkſomhed, bliver til en Maſkine: dette lærer man fuldſtændigſt paa et Dampſkib. Jeg har allerede tidt nok afhandlet det Stridspunkt, om de magelige Dampſkibsreiſer, eller de mere beſværlige Landreiſer, have Fortrinnet i Behagelighed; og der gives ſaa mange virkelige og tilſyneladende Fordele ved de førſte, at det falder vanſkeligt nok at forfegte de ſidſtes Ret — ſom dog er afgiort, naar Talen er om at reiſe, for at reiſe, ikke for at flytte ſig til et Sted, hvor man netop ſkal eller vil hen, og videre intet. Det er Reiſernes magre Proſa, ſom ved Farten med et Dampſkib eller en Dampvogn udſkilles fra deres poetiſke Element. Dampſkibet er vel en af Mechanismens Triumpher over Konſten (Navigationskonſten), og over Naturen tillige. Men det er en Triumph, ſom kun opnaaes ved at hengive ſig heel og holden til Mechanismen, og hvis ubetingede Priis og Hylding ogſaa forudſætter den mechaniſke Betragtning af Livets Forhold og Betingelſer, ſom vor Tidsalder iſær elſker og fordrer. Her er al Poeſie borte,

ligesom al høiere Kraft og Strid; Menneskets Kamp med to Elementer er forud afgiort — og det tredie, Ilden, maa, ved varsom Behandling, lystre som de andre to. Men det er hermed paa en vis Maade, som naar en stor Krig, der kunde udbryde, og hvortil Armeerne staae slagfærdige paa begge Sider, afgiøres ved Congresser og Protocoller. Det kan være meget hæderligt og berømmeligt; men en Krig er dog altid interessantere og rigere paa Indhold, end en Congres.

Endeel finde, at det større, mere tilgængelige og dog ikke alt for nære Selskab paa et Dampskib er en Fordeel, som meget overgaaer den, man kan have af Selskabet i en Land-Diligence, eller paa en Post-Reise. Jeg seer derimod netop heri et modsat Vilkaar. Det synes vel, som Forholdets Intimitet i Diligencen paalægger os en større Tvang, fordi man, i Stedet for at have et heelt Skibsdæk at bevæge sig paa, hist maa finde sig i at dele en Vogn, eller endog et Vognsæde, med sit Reiseselskab. Men netop Vognens Bevægelse, som er en styrkende Action, i Stedet for at Dampskibets er en slappende og svækkende, afgiver et godt Correctiv mod Selskabets muelige Besværlighed eller Kiedsommelighed. Man sætter sig fast i sin Krog, eller til sin egen Side, tier, og glemmer sit Selskab; paa Dampskibet kan man hverken undgaae, eller glemme det. I Intimiteten finder et modsat Forhold Sted, og man slutter sig netop ved Nærheden lettere og bedre til et behageligt og interessant Selskab, end paa et Skibsdæk eller i en Cahyt. Paa Vognen flyttes man i korte Mellemrum fra Sted til Sted, og maaler paa den

Maade eet lille Tidsrum efter et andet, indtil Timerne voxe til et Døgn. Stationerne ere mindre Reise-Maal, der rykke det store, det endelige Maal nærmere. Paa Dampskibet flyttes, saa at sige, baade Sted og Rum med os; Tiden og Døgnet har ingen Mellemmaal, ingen Afbrydelser, men Alt er eet Sammenhæng, een Heelhed; en Time er saa lang, som en Dag, og det trøster kun lidt, at Dagen, naar den er udløben, ikke er længere, end en Time. Det er sandt, Fremadbevægelsen paa Dampskibet er sikker, ustandset og hurtig; men den er eensformig, og trættende ved Magelighed — naar den ikke tværtimod lægger sit ulykkelige Offer paa den rædsomme Pinebænk: Søsygen. I denne Fartens og Reisens Sikkerhed staaer Seilskibet tilbage; men netop at den større Hindrings Ubehagelighed, naar Vinden fattes eller er imod, igien afløses ved den større og liveligere Glæde, naar man atter faaer en rask Luftning eller Medbør, og den Oplivelse, som en saadan Afvexling frembringer, giver Seilfarten en eiendommelig Interesse, der endog kan holde os noget skadesløs for den større Opoffring af Tid.

Endeel af dette har jeg i Morges søgt at giøre gieldende i Samtale med en af Selskabets liveligste Medlemmer, en fiint dannet, i sin Conversation behagelig og uudtømmelig fransk Carlist, Grev Nicolay, der var paa Dampskibenes Parti. Men hvorledes skulde man kunne modstaae en Mand, der kommer lige fra Gräfenberg, med endeel tilbage af en Lamhed eller Dødhed i den venstre Side — Følgen af paa et Jagtparti at ligge en Nat over i Steiermark, paa Bierg-Isen — og

som dog har Mod nok til at ville seile med et Kyst-dampskib i dets Sneglefart fra Stockholm langs med den bothniske Bugt til Torneå, — for ikke at see Solen gaae ned St. Hans Nat. — Men han har virkelig practisk giendrevet sin egen Theorie.

Det er øiensynligt, at skiøndt Veiret idag paa Østersøen er endnu langt skiønnere, Luften endnu varmere, mere sydlig end i Gaar, sporer man dog allerede blandt det hele talrige Dæksselskab en større mental Slaphed, mindre Liv og Bevægelse, end i Gaar. Selv den smukke, yndefulde polske Grevindes Solsmiil er mindre straalende, end i Gaar, og hendes Liv og Lune forekomme mig noget nedstemte. — Men hvor oprømt blev den hele blandede Republik, hvilken almindelig Deeltagelse vaagnede, selv hos de sloveste af dens Borgere eller Philistere, da den for sit Reiseselskab (den polsk-russiske Greve fra Ukraine, med hans to Damer) uudtømmeligt opmærksomme franske Adelsmand lavede sig til at give Skibsselskabet et lille Skuespil til Bedste. — I en heel Time, før Middagsbordet, viste han Prøver paa sin yderst udmærkede Færdighed i at skyde med Pistoler. Theekopper, Æg, Frugter, som man hang svævende i Vanterne, skød han ned i sædvanlig Afstand, uagtet Skibets, vist nok temmelig umærkelige Bevægelse, med en' Sikkerhed, som om han havde sigtet til en fast Skive. Hvilken Munterhed spredte dette lille Divertissement blandt Passagerer og Mandskab, og hvor taknemmelig stemt blev det hele Selskab mod Giveren! — „Der maa en Mand til som De, Hr. Greve! for at giøre saa lang en

Søreise paa et Dampskib taalelig!" — var det ringeste, jeg kunde sige ham.

I øvrigt er egentlig Calmar Stad den eneste synlige Gienstand, som paa hele Veien fra Ystad til Stockholms Skiærgaard afbryder den uforanderlige Monotonie for Øiet og Siælen. Det er dette Dampskibs eneste Station, hvor vi kom i Morges Kl. 5; men kunde have naaet den nogle Timer før, dersom man i Nat kunde faaet paalidelig Lodsning giennem det ved Klipper og Udyb vanskelige Indløb til Calmar, og giennem Canalen, som den kaldes, imellem Øland og Fastlandet. Jeg kom ved den Leilighed ogsaa paa Dækket, og saae det gamle, blege Calmar Slot, med sine lave Mure og runde Taarne, som nu ikke ere høiere end Murene, ligge i Morgensolens Glands som et halv synkende, halv nedbrudt Monument, der talte om fierne, tummelfulde, men ulystige Tider for Norden, da de skandinaviske Krige, hvorved alle tre Nationer tabte, og Ingen vandt, gav den saakaldte Unionstid en sørgelig historisk Interesse og Betydning. Jeg tænkte paa, hvor mærkværdigt Forholdene ere forandrede, selv for den historiske Anskuelse. Det er egentlig blevet meget vanskeligere nu at skrive Unionshistorien, end forhen, da man fra begge Sider skrev den eensidigt. Man vil nu, at denne Historie skal fortælles med den kolde Rolighed, som veier strengt og ligeligt Skyld og Brøde, Uret og Uklogskab paa begge Sider; men hvo kan dølge for sig selv, at her ofte maa indtræde en Strid imellem Nationalitet og historisk Kritik og fortællende Konst, som ikke er let at ophæve? — Calmar,

som endnu i det 17de Aarhundrede var et Stridsæble, hvorom Kong Christian og Kong Carl drog Staalhandske, har af sin gamle stærke Befæstning neppe meer tilbage, end en lav, muret Bastion, der vender imod Havnen. — Men i stærkere Solglands thronede Tessins Kirke, med sin Kuppel og sine fire Hiørnetaarne, høit og fornemt over Stad og Slot. I noget fiernere Afstand vilde man tage den for Slottet, og dette, for hvad det ogsaa er, et halv nedbrudt, gammelt Castel — Solen daler; Dæksselskabet begynder at søge ned i Cahytten; det er Tid at lægge min Dampskibspen.

En Dag i Stockholm.

(Den 12. Junius).

En straalende Slutningsscene, med en pragtfuld, i sin Art sublim Opløsning, lonnede ved en Times Nydelse de foregaaende 46 eller 47 Timers Opoffrelse af al handlende, næsten ogsaa al nydende Tilværelse. Dette var Indfarten giennem Stockholms Skiærgaard. Den begyndte allerede om Aftenen; men da var det kun en Fart op imellem fiernede Strande og Skiær eller Klippeøer, som ikke have noget interessant for Synet, og kun ere den tidligste Forberedelse til det paafolgende herlige Skuespil, hvis Scenerie har den Fordeel, at det stiger i Effect og Betydning fra Begyndelsen til Enden. Ved Dagslysets Ophor kastes Anker, da Farten imellem Skiærene om Natten vilde være betænkelig, eller endog farlig. En betydelig Deel af den var ogsaa allerede lagt tilbage, da der blev Liv blandt Dampskibets Giæster, omtrent Kl. 4; og nu havde man kun omtrent halvanden Times Vei, og et Par svenske Miil af Farten, tilbage. Her begyndte den vel ogsaa egentlig at blive interessant, og Synets Interesse tiltog med hvert Qvarteer. Indlobet bliver bestandig snevrere, og Vigen forekom mig paa sine Steder ikke bredere, end f. Ex. Donau ved Linz. Men saa grandios er Naturen ikke her. Det

er lave Klippestrande og Smaaøer, der i utallige Pynter og Bugter skyde sig frem og vige tilbage for Synet. Landskabsdecorationen er ikke yppig, og langt fra at være saa rig og frodig som Sicællands Kyst, med sin lysere Prydelse af de rundt svulmende Masser og Grupper af Bøgeskovenes bølgende Rand. Her er det alvorlige Naaletræer, blandede med Birk, der udgiøre Landskabets Skovvært; og afvexlende med grønne Græspletter træder hyppigt den nøgne Graasteensklippe frem i Dagen. Men ved den hurtige Fart glider det Hele sammen i en Række af ideligt omskiftende, større og mindre Landskabspartier, der vinde i Betydning og i architectonisk Staffage, jo mere man nærmer sig den Hovedstad, der, som det synes, slutter og lukker Fiorden.

En af de skiønneste Scener er det gamle Castel Warholm, med sine lave, runde gothiske Taarne og murede Bastioner, Alt med en lys Farve, der klæder godt til den mørkere Omgivning. Slottet svømmer som et muret Orlogsskib midt i Fiorden, omgivet af Skiær og Klipper, og ved den ene Side ligger en lille, høist tarvelig By, med en heel Deel af de velbekiendte, brunrødt malede svenske Træhuse, nogle saa lave som vore mindste Hytter i Danmark, men langt pynteligere at see; og derimellem nogle større Steenhuse, Magazinbygninger, og deslige. Det er en høist overraskende Scene, der, skiult af en fremspringende Ø eller Landspids, pludseligt træder frem, i det Skibet dreier omkring denne. Herfra tiltage Landskabsscenerne i Mangfoldighed og i pittoresk Charakteer; de simplere Bonderhuse og Træhytter afløses af pyntelige Lyststeder og Landhuse,

med deres Omgivning af Haver og Skov; dog savner man noget af den lysere Charakteer og den anseeligere Stiil i Architecturen, som endeel kiøbenhavnske Landhuse ved Strandveien besidde. De Stockholmske Villaer have, ligesom Naturen, et mere alvorligt Anstrøg, og de flestes Simpelhed, eller ikke i Øine faldende Elegants, giør den hele Stolthed og sublime Pragt, hvormed den svenske Hovedstads grandiose Amphitheater temmelig hurtigt udfolder sin Herlighed, saameget mere overraskende. Dette er uimodsigeligen Kronen for alle Stad-Prospecter i Skandinavien, og man kan maaskee kalde i Tvivl, om St. Petersborg med sin colossale Architectur har noget saa ædelt, saa skiønt, som dette. Det er saameget skiønnere, saameget stærkere overraskende, som Staden i sin Totalitet, i Massernes lyse Udseende og Steenhusenes imponerende Størrelse og Soliditet, har en langt mere sydlig, end nordlig Charkteer — en sand, ved den simple Storhed frembragt Virkning, der ikke trænger til architektonisk Pragt og Luxus for at yttre sig. Saaledes er det med Kongeborgen, der i en eneste stor, reen, uafbrudt Form hæver sig med ædel Høihed over Staden, og forkynder sin Bestemmelse.

Alt hvad der siges om Stockholms Skiønhed, naar man til Søes nærmer sig denne Hovedstad, maa jeg underskrive. Der kan neppe gives nogen anden Side, hvorfra den til en saadan Grad viser sig til sin Fordeel. En Reisende paa Skibet, der kiendte Petersborg, i Fior havde været i Italien, og seet meget mere af Europas Bygningspragt, sagde til mig: En vérité il faut le dire, ceci est plus que Naples! — Jeg vil

nu ikke tale om det, jeg ikke kan beskrive, og kun ufuldkomment opfattede — det skiønne Detail i et Panorama, hvis samlede Storhed dog er det Ypperste af Alt, og for en Deel har den Virkning, at bortlede Blikket fra at dvæle paa det Enkelte. Den amphitheatralske Beliggenhed, de i forskiellig Høide paa „Sødermalm," paa „Normalm" og i „Staden," grupperede Bygningspartier, de ved forskiellig Charakteer udmærkede Kirker og Taarnspiir, den ypperlige, pittoreske Virkning, som Havnens store, af Dyrehavens Skovpartier omsluttede Vandmasser frembringe — og andet mere, kan ikke beskrives, neppe tilfredsstillende males, men maa nydes ved Synet selv. Siden saae jeg Venedig har jeg intet seet af den Art, og af den Betydning. Den svenske Hovedstads architektoniske Charakteer er vel ulige mindre betydende, mindre romantisk-eiendommelig — der gives kun eet Rom, og eet Venedig i Verden. Men Lagunernes svømmende Stad savner igien Stockholms Natur, eller har af den kun Vandet, og fattes især den rige Skovkrands, som her slynger en livfuld Ramme omkring det sublime Billede.

Træder man i Land ved Skibsbroen, da er man midt i „Staden," den ældste, tættest bebyggede Deel af Stokholm. Man finder sig ogsaa her strax i en Hovedstad, og overrasket ved en Architektur, der i det Hele langt mere forkynder en stor Stad, end den kiøbenhavnske. Steenhusenes Høide og massive Bygningsmaade, de smalle Gader, Steentrapper, Døre og Porte, med mere andet, bragte mig dog meget snarere Paris, end London, eller nogen anden Stad i Erindring; men

i Stockholm er igien saameget særeget og smukkere, at jeg vil fierne denne Sammenligning. Desuden hvilken umaadelig Contrast fremgaaer af Folkemængden! — Dersom Synet af Stokholm ved Ankomsten til Sees overraskede mig, og var betydeligt over min Forventning om det Indtryk, jeg endnu kunde være i Stand til at modtage: saa var virkelig min Overraskelse ikke mindre, ved at møde den øde Stilhed ved Havnen og paa Gaderne, som jeg ikke til den Grad kunde tænke mig. Jeg mærker hidtil i den Henseende næsten ingen Forskiel paa Lund og Stokholm; ja her, midt i „Staden" i en af dens anseeligste Gader (Stora Nygatan), imellem herlige, palladshøie Huse, hører jeg ethvert Fodtrin, Lyden af enhver Gaaendes Tale; og i tre eller fire Timer ere kun to Equipager rullede igiennem denne Gade, og kun meget faa Gange har jeg hørt mindre Vogne kiøre igiennem den, eller ned ad en forbiløbende Tværgade. Denne Stilhed i en Hovedstad forekommer mig at grændse til det Unaturlige; den har næsten været mig endnu mærkværdigere, og mere overraskende, end Stockholms ikke uventede, og mig heller ikke ubekiendte eller fremmede Skionhed. Fortællingen derom vilde maaskee endog een og anden finde utrolig; men den er bogstavelig sand. Jeg maa imidlertid lægge til, at det er Søndag og en udmærket smuk Sommerdag. Ikke desmindre er ogsaa paa en saadan Dag Stilheden i dette Huus til en saadan Grad paafaldende, at jeg ikke erindrer mig at have oplevet en lignende Søndag-Formiddag i noget Stadshuus.

Jeg skal giøre Rede for Eftermiddagen, den første jeg tilbragte i denne Hovedstad, ligesom for det Indtryk, Ankomsten og Formiddagstimerne gav mig. En Ven, hvis opoffrende Velvillie allerede i den meget tidlige Morgentime var tilrede at modtage mig, og lettede mine første Skridt paa Stockholms Grund, afhentede mig Kl. 5 om Eftermiddagen for at ledsage mig til "Djurgården". Det var en kort Vei, vi tog til Havnen, for at sættes over i en Miniatur-Dampbaad af det mindste Slags; jeg havde heller taget en Baad med Roersker, som jeg dog til min Fornøielse gienfandt ligesom for 30 Aar siden, og som saaledes heller ikke have ladet sig fordrive af Tidens Damp, som andet mere gammelt og godt i dette Land. Denne korte Vei viste mig imidlertid det i architektonisk Henseende prægtigste Parti af hele Stockholm, hvori Slottet, Gustav Adolfs Torv og Nordbro ere Hovedpunkterne; men hvor jeg desuden paa faa Minuters Gang saae Ridderhuustorvet med den nu efter Branden restaurerede Kirke med sit Jernspiir, det tungt byggede Ridderhuus med sit endnu tungere Tag, den store, imponerende Børsbygning, Mynten og flere offentlige Bygninger, der udmærke sig ved den solide, overhovedet rene, for en Deel ædle Stiil i Architekturen, som i det 18de Aarhundrede synes at være udgaaet fra Tessins grandiose Slotsbygning. Denne er en Gienstand, som Øiet aldrig bliver træt af at hvile paa; imidlertid er det vistnok urigtigt, naar man troer, at Christiansborg Slot enten er mindre, eller som Bygning vilde giøre ringere Virkning, dersom dets Beliggenhed var saa høi og saa fordeelagtig, som dette

Slots. Hvad derimod Stiil og Architektur angaaer, maa man dog helst undgaae Sammenligningen. Tessins Bygning er et oprindeligt Værk af en genial Mester. I Kiøbenhavn maatte eller vilde man ikke restaurere, men udvortes ombanne en afbrændt colossal Bygning, hvis mægtige, imponerende Masse i sin Virkning neppe blev overgaaet af mange andre Slotsbygninger i Europa. Det var en vanskelig Opgave at ville giøre noget nyt af det Gamle, paa den Maade, at man beholdt hvad der tilhørte dette af Storhed i Masser og Former, men beklædte og stafferede dem med en ny Yderside. Det var egentlig et utaknemmeligt Foretagende, hvorimod Christian den Siettes Architekt ikke blot protesterede i sit mægtige, af Luerne ufortærede Værk; men nedlagde en levende Protest i sine Staldbygninger og sin Kongeport ud til Marmorbroen. — Her er det anderledes. Stockholms Slot har sin oprindelige architektoniske Charakteer ganske urørt, og uden nogen sildigere Tids Tilbygning eller Ombygning; det er allerede en vigtig Fordeel.

Havnen, med sin Omgivning af ædel architektonisk Charakteer, og af en romantisk-alvorlig og dog indtagende Natur, er eiendommelig for denne Hovedstad — eneste i sin Art, og maaskee uovergaaet i Effect. Men "Diurgårdens" Nærhed er ogsaa et meget betydende Element i denne grandios-pittoreske Scene. Vi kunde aldrig tænke os Stockholms Amphiteater, og Biergene med Huse og med Træer midt i Kiøbenhavn; men vi kunde vel forestille os Charlottenlund forflyttet til Nyholm eller til Castellet, og Havnen dybere indskaaret i Amaliegade: da vilde

vor Hovedstads Skiønhed fra den Side ikke give Stockholms meget efter.

Ved Stockholms „Diurgård" maa man slet ikke tænke sig noget i Liighed med vore Kongers Dyrehave — et Mønsterbillede paa den siællandske Skovnatur, og paa Øresunds Kysters evigt unge Skiønhed. Denne i Norden eneste, uforglemmelige Strand, med Bøgenes yppigt rige, svulmende Klædning, med Sundets milebrede Havbælte, med den fierne, solbelyste svenske Kyst — steg pludseligt op for mig i Erindringens Billede, da jeg stod her paa en blottet Klippeplet, og trak sig ligesom et Forhæng ned for mit Øie, i det jeg vilde tage det første Overblik af det nærmest Parti af Diurgården og en Deel af Havnen.

„Hiemvee jeg følte for første Gang!"

Men jeg følte ogsaa et Slags Glæde over, at et dansk Naturbillede kunde speile sig i min Phantasie paa et af Stockholms skiønneste Punkter, uden at fordunkles eller borttrænges. Da jeg nu vendte mig fra Havnen mod Skoven og den udad vandrende, kiørende og ridende Folkemængde, fandt jeg mig paa en gruuslagt, støvende Vei, med endeel adspredte, ubetydelige Bygninger paa begge Sider; længere hen Egeskov, enkelte udmærkede Træer, og større Grupper, blandede med Ælm og Løn, med Birke og Naaletræer; og derimellem Aabninger og større grønne Pletter, Alt med et frodigt og livfuldt Udseende, skiøndt ikke sielden ogsaa den nøgne Granitklippe viser sig. Jeg kom denne Gang ikke langt ind i Skoven; men en Deel af Forgrunden, hvor der var en temmelig livelig Færdsel af Kommende og

Gaaende, og hvor den fornemmere og velhavende Verden viser sig og sine Equipager paa et Slags Corso, som ikke naaer ret vidt ind paa Diurgården, gienkaldte mig ogsaa tildeels, skiondt i mindre Maalestok, Indgangen, Forgrunden og Bakken i Jægersborg Dyrehave under Kildetiden. Men dette var nu i Stockholm kun en sædvanlig, skiondt udmærket smuk Sondagseftermiddag; Folkemængden fandt jeg heller ikke betydelig; det var intet, som kunde lignes med vore kiobenhavnske Sondags-Udvandringer og Udfarter til Frederiksberg, eller paa Strandveien. Overhovedet forekom det mig at gaae meget stille, ja næsten alvorligt til blandt de vandrende, samtalende, hist og her ogsaa i Græsset leirede Grupper. Diurgården er ikke alene et ved sin Skionhed berømt Landskabsparti — den er ogsaa et classisk Sted blandt Stockholms Localiteter, og i det stockholmske Folkeliv; saaledes tænker man sig den, endog som Udlænding, naar man har opfattet Billedet efter Indtrykket og Erindringen af ældre poetiske eller prosaiske Malerier og Skizzer. Men af den hele Charakteer, som Stedet enten virkelig har eiet, eller som man i Phantasien udmaler sig efter de Bellmannske Viser, er der ligesaalidt tilbage, som af den hele overstrommende, vilde, rusende Lystighed i Folkelivet paa Kroer, "Källare" eller Viinhuse og Vertshuse, hvorom man i det mindste danner sig et Billede efter den bacchiske Sangers uudtommelige Viinbegeistring og Kro-Scener. Skal man domme om dette Folkeliv efter hvad man nu seer paa den smukkeste Sommer-Sondag i „Diurgården:“ da er det snarere borgerlig-adstadigt, idyllisk-roligt, og tilbagetrængt af den fornemmere

Verdens Elegants og Søndagsprunk — ligesom Kroer og Kipper af glimrende Kaffehuse og Conditorboutiker. — Dyrehavsscenen oplivedes et Øieblik for mig, da, i en Række af aabne Vogne, den hele kongelige Familie, paa Kongen nær, efterhaanden kiørte os forbi. Alle Gaaende og Ridende standsede og hilsede ved enhver af de kongelige Vogne, saaledes som det tilforn var Brug i Danmark. I øvrigt lagde jeg kun Mærke til Kronprindsessens ædle, aandfulde Træk, og til en af de unge Prindsers næsten ideal-skiønne og tillige barnligt fromme Ansigt.

Denne Times Vandring i Diurgården har jeg kun betragtet som en Forberedelse til andre, mere fuldstændige. Den ubetimelige Upasselighed, som har fulgt mig fra Lund, og et interessant Aftenbesøg, drev mig desuden til at paaskynde Hiemfarten, som dog forlængedes ved at giøre den til Lands over den Deel af Stockholm, der under Navn af Ladugårdslandet strækker sig fra Diurgården til Sønder-Malm. Flere Gange paa denne Vei maatte jeg standse, fængslet af det aldrig udtømte, aldrig trættende Syn af Stockholms Panorama, som netop denne Vei er meget heldig til at opfatte fra flere Punkter, og under idelig Omskiftning af Scenens Prospecter. Et saadant Hvilepunkt tog vi ved en Villa, som Sverriges navnkundigste Billedhugger, Professor Bystrøm, er i Færd med at lade bygge for sig selv paa en Høide, lige overfor Slottet. Stedet er fortræffeligt, og tillige dristigt valgt. Bygningen, der synes at være næsten fuldført, er stor og frembyder en vis Pragt ved Siden af en egen og usædvanlig Stiil

og Charakteer (der synes at have noget af Middelalderens italienske Architectur — maaskee blandet med et eller andet østerlandsk Element). Jeg kom den ikke nær nok, for at danne mig en klar Forestilling, om den er bestemt til ved sit Ydre at frembringe nogen egentlig Konst-Virkning, eller Bygherren mere har tænkt paa at henlægge denne i det Indre, der siges at blive indrettet og decoreret med kongelig Pragt; da Konstneren har bestemt at pryde de italienske Marmor-Sale, hvis Søiler og Ornamenter ere huggede i Carrara, hvor Byström en Tid lang opholdt sig, med endeel af sine egne fortrinligste Arbeider.

Min første Dag i Stockholm sluttedes hos Landshøvding Hans Järta — en Mand, hvis hædrede Navn man i Sverrige kun behøver at nævne, for at Enhver, uden Forskiel paa Parti, vil istemme: at Faa have vidst at bevare Charakterens Adel, Reenhed og Klarhed saa frisk og uberørt af den mindste Sky, ved Siden af almindelig erkiendt Klogskab, politisk og administrativ Dygtighed. Saaledes har jeg i mange Aar seet og hørt denne udmærkede Mands Rygte omtales; og saa uskikket jeg endog var og maatte føle mig til at kunne giengielde, hvad jeg i Samtalen modtog, vilde jeg dog ugierne forsømme, at giøre hans personlige Bekiendtskab, da jeg erfarede hans ganske nær forestaaende Bortreise fra Stockholm, og jeg selv nu kun tilbragte denne ene Dag i Hovedstaden.

Jeg fandt endnu noget andet og mere, end jeg havde ventet mig: en høi Grad af Mildhed, Venlighed og Fiinhed hos en af de elskværdigste Oldinger, jeg

har kiendt; og disse Egenskaber have præget sig i hans ædle, værdige og milde Ansigtstræk. — Järta har endnu i en langt fremrykket Alder, for faa Aar siden, paataget sig Rigsarchivets Styrelse; men frasagt sig den dertil anslaaede Lønning. Med ungdommelig Kraft og Virksomhed har han fra Grunden af optaget og betydeligt fremmet en ny Organisation og Anordning af Archivets vigtige historiske Skatte, hvorved de ogsaa ere blevne langt mere tilgængelige og brugbare. At han tillige vidste at udsee, og for Archivet i nogen Tid at erhverve en af de dueligste og kyndigste Medhielpere, som vel var at finde i Sverrige, er en yderligere Fortieneste af denne Indretning, og et Beviis mere paa hans Sagkundskab og rigtige Blik for det, som udfordres til en saadan Embedsstilling.

Hos Landshøvding Järta fik jeg bl. a. nøiere Kundskab om en nylig ogsaa i danske Dagblade omtalt vigtig Meddelelse af Noticer om en forbausende Mængde af „Haandskrifter til den svenske Historie," som findes i det franske Rigsarchiv og andre Archiver og Samlinger i Paris. Dette maa dog forstaaes med Forstand. Fortegnelsen indeholder vist nok over tusinde Nummere; men disse indbefatte meget faa egentlige Haandskrifter. Næsten Alt er Minister-Depecher, Relationer, Breve m. m. paa faa Sider eller Blade. Af Chanuts originale Breve og Beretninger er der allene flere hundrede Nummere; heller ikke kan Fortegnelsen betragtes som fuldstændig. — Det er imidlertid en Berigelse for Sverriges Historie af betydelig Værdi, at have Kundskab om Tilværelsen af disse Kilder, hvoriblandt ogsaa findes endeel

sieldnere Stykker fra Middelalderen, og Adskilligt til den norske Historie. Paa Forlangende meddeles Afskrift for Betaling fra Paris. — Vist nok burde man i Danmark giøre sig Umage for at erholde en lignende Meddelelse for vort eget Vedkommende; og jeg formoder, at denne Sag paa Stedet ikke vilde have stor Vanskelighed.

Upsala.

Promotionshøitiden.

(Den 14. Junius).

At Dampskibsfarten under visse Forhold bliver til et Slags naturlig Magie, kan ikke negtes. Et saadant Land- og Stedskifte, som at være om Torsdagen i Kiøbenhavn, Søndag Morgen tidlig i Stockholm, og Søndag Eftermiddag i Upsala, — (endog paa Landveien fra Hovedstaden — hvilket Alt nu kan lade sig giøre) tør man endnu kalde et Slags Trylleri. Endskiøndt min Reise ikke var gaaet med en saadan Høi-Tryks Fart, og skiøndt jeg samlede mig lidt i Stockholm, inden jeg næste Morgen Kl. 8 gik ombord paa Dampskibet „Upland", svimlede mit Hoved dog ikke saa lidet ved at lande Kl. 5 paa Fyris-Aaens Bred, og der at modtages af en Ven, jeg i 30 Aar ikke havde seet, og af hans 22aarige Søn, hvis Tilværelse endog var mig ubekiendt. Dette Indtryk var af en anden Natur, og endnu mægtigere, end det, jeg modtog ved Gienſynet af Stockholm ligesom her af det høie, herligt

beliggende og strax gienkiendte Upsala Slot. Men — disse Timer, Mødet med Atterbom i hans Hiem, den berusende Sammensmeltning af Tidspunkter, som næsten en heel Menneskealder adskiller, den tungsindigt-glade Fornyelse af uforgængelige Ungdomserindringer, den snart paafulgte skiønne, harmoniske Velkomst, hvis lidt fortiente Hæder baade nedtrykte og opløftede det blødgiorte Sind, og smeltede den sidste Rest af Eensomheds- eller Udlændigheds-Følelser — alt dette tilhører ikke disse Blades Tegnelser. Snarere ville de herefter komme til at vidne om den tungt følte sygelige Mathed, som fulgte paa disse stærke Indtryk.

Hvad jeg havde tilbage af Kræfter, maatte jeg samle den følgende Morgen, for at være tilstede Kl. 9 i den prægtige Bygning, som her i Atterboms Bolig ligger lige for mit Øie, ved Siden af Slotsbakken og Slottet, og næsten i lige Høide med den første. Det er vel et af de mest grandiose Synspunkter, man finder i Upsala, skiøndt Domkirken, der ligger noget mere til Siden, her ikke falder ind i dette Maleri. — Hiin virkelig imponerende Pragtbygning er det nye Bibliothek, hvorpaa man har arbeidet nogle og tyve Aar, (1816—1841), og som endelig i Fior, under Benævnelsen af Carolina rediviva, kunde indvies til at modtage den ypperste Bogskat, Sverrige eier. Upsala Universitetet kan nu med Grund være stolt af at eie en af de første Bibliothekbygninger i Europa, og at have paa en ædel Maade realiseret Ideen om et saadant architektonisk Monument, værdigt sin Bestemmelse, at bevare og at beskytte Videnskabernes og Lærdommens vigtigste

Skatkammer. Beskyttelsen har al den Sikkerhed, som det er muligt at give en ganske isoleret Steenbygning af massiv og næsten colossal Styrke. En Sal, der i tredie Etage indtager hele Bygningens Længde og Brede *), er bestemte for de academiske Hoitideligheder. Hallen og Opgangen til denne Hoitidssal er grandios indtil Overmaal. Man kan ikke sige, at den fordunkler vor Universitetsbygnings Forhalle, eller dens halvlyse Solennitetssal; men den fortrænger og udsletter dens Billede ved sin lyse Pragt, som dog mere er Formens og Massens, end Decorationernes. — Temmelig fattigt forekom mig overhovedet Erindringens Billede af hiin Bygning, uden al architektonisk Betydning, idet jeg her steg op imod den hoie, sin Omgivning beherskende, i ædel Simplicitet og Storhed fremtrædende *Carolina*. Her blev det mig endnu mere klart, end det længe har været, at selv en fuldkommen simpel Bygning i nyere og reen Stiil — eller om man vil, uden al Stiil —

---

*) Den nye Bibliotheksbygning er 128½ svenske Alen lang (hvoraf den store Porticus eller Trappebygning i Længden optager 26 Alen); dens Profil eller Brede er 27 Alen; Hoiden indtil Gavlspidsen omtrent 48 Alen. (*C. J. Bergmann:* Upsala och dess Neider. I. 142). Man seer at den nye upsalske Bibliotheksbygning er langt fra at høre til de største, og at den navnligen taber sig reent i Sammenligning med det nye colossale Münchenske Bibliothek. — Imidlertid er her dog ikke blot sørget rigeligt for det Nærværende; men ogsaa Fremtiden har den hele tredie Etage, (Solennitetssalen, hvis Brug for Universitetet blot kan være interimistisk) og Udvei til nye Sidefløie, at bygge paa.

af saadan Størrelse, som vort Universitetshuus, maatte giøre langt større og stærkere Effect, end den, vi nu modtage af en Bygning, i hvis Totalitet hverken Massen, Formen eller Skiønheden kan komme til at virke. — Ganske modsat er det med Upsala's Carolina. Det er sandt, den skylder sin Beliggenhed meget; men langt fra ikke Alt. Architekten har indseet, at paa et saadant Sted i en saadan Omgivning, maatte Virkningen søges i den enkelte, rene Heelhed og Storhed, uden det allermindste af søgte, fremmede eller borgede Ornamenter. Her er slet intet saadant; Vinduernes Steenkarme i de to Etager ere simple og passende Prydelser. Portalet ud imod Gaden med sine fire riflede Colonner, og sin Balcon, af lysegraa Sandsteen paa den store, lysgule Façade, passer overhovedet til Bygningens Stiil, og giør en ret behagelig Virkning. Man havde talt saameget om den colossale Trappebygning til Bibliotheket, at jeg blev forundret over at finde denne Portal ganske beskeden i Størrelse og Proportion. Men dette er heller ikke den omtalte Hoved-Opgang. Denne ligger paa den modsatte Side, ud imod Marken; og det er vist nok en Besynderlighed, at man maa søge den paa Bagsiden af Bygningen. Om dette skriver sig fra den Omstændighed, som fortælles, (jeg kan ikke indestaae for den factiske Sandhed) at man allerede havde lagt Grundvolden til Hovedbygningen, da man fandt det nødvendigt, at have en større, rummeligere Opgang, og derfor tilføiede en egen Fløi til Trappebygningen: kan jeg ikke sige. Det staaer maaskee snarere i Forbindelse med en anden Omstændighed i Bygningens Plan, som er berettet

mig: at der er lagt Grundvold til to lige vidt fremspringende Sidefløie, ved hver Ende af Bygningen, hvilke man saaledes i Tiden kan opføre, naar Bibliothekets Udvidelse engang vil udkræve det.

Fra den endnu ikke færdige eller decorerede, men lyse og grandiose Høitidssal, hvor en Forsamling af henved et Par hundrede Mennesker saae fattig og ubetydelig ud, drog den solenne academiske Procession, i ceremoniel Orden, efter det trykte Program, en temmelig lang Vei ned til Domkirken. I Spidsen af de udenbyes Giæster, hvoriblandt jeg var den eneste Udlænding, fandtes de to ældste svenske Arveprindser, som her, ledsagede af deres Lærer, Mag. Carlson, for første Gang viste sig offentlig udenfor Hoffet, uden ringeste fyrstelig Udmærkelse. Begge vare sort klædte, den yngste, nylig confirmerede, uden Halsbind. Foruden ved den store Simplicitet og næsten blye Beskedenhed i deres Adfærd, udmærkede sig de tillige ved en egen Alvor og Værdighed, som fiernede enhver Tanke om Forlegenhed ved deres første Repræsentation. Man syntes i disse smukke Ynglinger at see omhyggeligt og alvorligt opdragne Sønner af en fornem Privatmand, og ganske saaledes var Maaden, hvorpaa de modtog Mængden af Universitetets Lærere og Andre, som i Salen forestilledes for dem af Erkebiskoppen, Universitetets Vicecantsler. — Det lange Tog til Kirken gik igiennem en uafbrudt tæt Folkeklynge paa begge Sider. Kun ved Bibliotheket og ved Kirken var en ubetydelig Afdeling Soldater af det Uplandske

Regiment, og et Studenter-Corps i Uniform, opstillede en haye. Den mægtig store Domkirke var opfyldt med Mennesker, og i Choret var den sædvanlige Indretning med forhøiede Bænke for de, ved Adgangskort indladte Damer, som her udgiorde en meer end dobbelt saa talrig Forsamling, som i Lund ved lignende Leilighed. Da alle Folk vare komne til Sæde, undtagen nogle og firsindstyve tilstedeværende af de 93 Candidater til Magistergraden, der staaende dannede flere Rader paa begge Sider af Cathedrene, begyndtes Høitideligheden her med en Cantate; og denne fortsattes siden under Promotionsacten — efter min Mening til overdreven Besvær for de syngende Damer, da denne Act vel varede over en Time. Efter den uendelige musicalske Introduction, fulgte Promotors Tale — til min største Forundring paa Svensk; og denne Forundring voxede da jeg efterhaanden erfarede, at hele Acten, med dens mangfoldige Scener og Taler, af Erkebiskoppen, Rector, Decanus og Promotor, og af de to udmærkede Candidater — ja selv den academiske Ceremonie, at en Professor i Facultetet fremsætter og udvikler et Thema eller en Thesis, som Magister primus*), enten opponerende eller bestyrkende, besvarer — foregik i Landets Sprog. Den eneste Undtagelse var den eengang for alle af Promotor udtalte

---

*) Nedenunder Promotors Catheder var anbragt et andet, for de to, ved Magister-Examen øverst udmærkede Candidater. Disses Benævnelse, Primus og Ultimus, er noget forvildende; men betyder kun at den Øverste af Candidaterne gaaer først i Toget, og den Næstøverste sidst.

latinske Formular, hvormed, efter fuldendt Ceremonie, Magistrene under eet proclameredes. Ceremonien bestaaer her vel, ligesom i Lund, i Navnenes Oplæsning, Ringens og det store, trykte, beseglede Diploms Overlevering, og Bogernes Aabning og Tillukning. Men i Stedet for at disse Symboler, saaledes som jeg i det mindste sidst var Vidne dertil, i Lund foregaaer med mere gammeldags Skik og Alvor (f. Ex. ved respectable Folianter, som Candidaterne tage under Armen) saa har man her moderniseret og modificeret eet og andet. Man nøies f. Ex. i Upsala med at Minervas unge Sønner — alle uden Undtagelse eens klædte, i sort Dragt, med hvide Veste og Halsbind — producerede smaa Duodezer, som de selv førte med sig i Lommen.

Overhovedet er det ikke blot af denne Novitet synligt, at den smukke Høitidelighed, med al Glands og Værdighed, hvormed den udførtes her i Upsala, hvor bl. a. Processionen var uden Sammenligning anseeligere og mere ordentlig, end i Lund, dog nærmer sig til at gaae over til en blot Ceremonie. Jeg vil dermed ikke negte, at den jo endnu i den Varme og Kiærlighed, hvormed hele Festen opfattes og giennemnydes, baade af alle Vedkommende, af deres Slægt og Venner, og af hele Folkemassen, der strømmer sammen for at være Vidner dertil, har en sand, og meer end poetisk, national Betydning. Men kommer det først derhen, at man anseer det for ligegyldigt, hvor lidt eller hvormeget man udelader, forandrer eller reent omstøber af

den gamle Skik*), og troer man ved et trykt Ceremoniel at kunne erstatte hvad man eet Aar borttager, og skaffe det Indgang, som man et andet Aar tilføier: saa vil det snart gaae i Sverrige, ligesom i Danmark, hvor enhver offentlig Fest, selv de academiske, i Almindelighed foregaaer uden Værdighed og Høitidelighed, og de sidste betragtes, baade af Professorer og Studenter, som en tidsspildende og kiedsommelig Comedie. — Det kan f. Ex. vel være tvivlsomt, om der vindes eller tabes ved Sprogets Forandring; men hvad der i ethvert Tilfælde maa være paafaldende, er, at Forandringen ved den forrige Promotion indførtes efter simpel Forespørgsel af Promotor (Atterbom) hos Rector og Consistorium; og denne Gang har man uden videre fulgt det engang givne Exempel. Damerne finde vist nok den Grund, jeg især hørte anføres, at man ikke maatte lade dem sidde der adskillige Timer for at høre paa lange Taler, hvoraf de ikke forstode et Ord, meget plausibel. Men man kunde, paa mit Spørgsmaal derom, dog ikke negte, at de indfandt sig ligesaa talrige tilforn, da Talerne holdtes i det lærde Sprog, og da man ikke opvartede med Cantater og Chor; og det er vel endnu tvivlsomt, og vil ogsaa herefter blive det, om det er de svenske Taler, eller de unge svenske Magistre, der egentlig lokke de upplandske

*) Gammel kan den nok kaldes, thi allerede i Aaret 1600, da den første Magisterpromotion i det philosophiske Facultet holdtes i Upsala efter dettes Fornyelse, hvor af 15 Candidater 8 bleve Baccalaurei og 7 Magistre, var Skikken, at krone de Promoverede med Laurbær, optagen. Men, af Mangel paa disse, vare Krandsene bundne af "Vinruta."

Skiønne til „Parnasset" i Domkirken. I øvrigt bør man ikke dølge, at dersom det endogsaa altid vil blive et Spørgsmaal, om det smukke og elskværdige Kiøn just er paa sin rette Plads ved en academisk Act: saa ere de store blomstrende Terrasser, hvor saamangen frisk, ungdommelig Rose rødmer frem blandt den større Mængde af modnede Mødre og gifte Søstre, et af Festens mest glimrende Smykker. Man er saa meget mere taknemmelig paa Diets Vegne, naar man i tre til fire Timer uafladelig maa lytte snart til en temmelig indifferent Musik, snart til Allocutioner og Taler, hvoraf man dog, ogsaa paa Svensk, knap hører det Halve. — Her maa jeg undtage den allersidste Taler, — en ung gotlandsk Magister Wimmercrantz, der vel var nomine ultimus, men efter hans Tales Indhold og Foredrag, primus inter pares; og som virkelig med afgiort Talent og paa den værdigste Maade sluttede den lange Høitidelighed, hvorved Erkebiskop Wingaard for Resten var den Eneste, hvis korte, men heldige Tale holdtes frit, eller ikke af Papiret. Den sædvanlige Tiltale og Taksigelse paa Vers til Damerne, fremsagt af primus Magister, fattedes heller ikke her; men hvad der ikke behagede mig, og hvad der forekommer mig, at Enhver maa finde baade mindre passende og ubetimeligt, er at i Upsala, efterat tre Timers Taler og Ceremonier have mattet og sløvet den mest aarvaagne Tilhører og Tilskuer, sluttes Acten med Gudstieneste og Prædiken, i Stedet for at man i Lund, efter en smukkere Skik, begynder dermed.

Ikke mindre end fem Timer, fra Kl. 10 til 3, da

Processionen kom tilbage fra Domkirken, varede denne academiske Fest; men det var endnu kun dens høitidelige og ceremonielle Deel, som var til Ende; den skiønne, poetiske og nationale Ungdomshøitid, det store, glimrende Promotionsgilde, hvortil de nye Magistre indbyde Universitetets Lærere og hele Personale, de tilstedeværende Fremmede og en stor Deel ældre academiske Commilitoner, stod endnu tilbage. Saa hastigt som Processionen var opløst, ilede man ud til „Linnees Tempel," den prægtige, ædle Bygning, som i Midten af den nyere botaniske Have er opført til Bolig for Læreren i Linnees Videnskab, til Bevaringssted for Universitetets zoologiske og botaniske Samlinger, til Værthuus, Læresal, m. m. I Hallen, eller det store Orangeriehuus, var Spisebordet dækket under eet for over to hundrede Giæster. Flere ærværdige Laurbærtræer syntes at voxe med de gamle, stærke Stammer umiddelbart op af Bordet, strakte deres mægtige, løvrige Kroner op imod den høie Hvælving, og spredte sydlig, forfriskende Duft over hele Salen. Det var en i sin Simpelhed meer end kongelig Pragt, og jeg maatte strax tilstaae, at jeg aldrig havde seet noget i sin Art smukkere eller mere festligt skiønt arrangeret. Imidlertid klagedes der over, at man savnede de store Orangetræer, som elles ved lignende Leilighed pleiede at pryde Bordet; men som Havens Bestyrer denne Gang ikke havde fundet sig kaldet til at lade indføre i Salen. De unge Prindser, eller Hertuger, som man her ogsaa kalder dem, havde Hæderspladsen midt for Bordet, og hver af dem havde til Sidemand en af de to øverste udmærkede Magistre. Imellem

dem sad Dagens lykkelige Helt og Hovedmand, Promotor, og Stedets høieste Embedsmænd, Erkebiskoppen og Landshøvdingen; hernæst til begge Sider vare de fremmede Giæsters Pladser anviste, og for mig havde man havt den Opmærksomhed, at give mig Atterbom og Beskow til Sidemænd.

Det gik overhovedet ved Bordet, efter vor danske Skik at dømme, og i et Selskab af henved halvtredie hundrede Mennesker, temmelig stille til; jeg syntes endog at bemærke en kiendelig Forskiel i den Henseende imellem Lund og Upsala, ved samme festlige Leilighed; og dog troer jeg slet ikke, at noget deraf kunde skrives paa Prindsernes Regning, da der ikke viste sig mindste Tegn til, at man for deres Skyld paalagde sig nogen Tvang. Det er Folkets Natur her, at yttre sig i Tale og i al Selskabelighed med en, selv for den Danske paafaldende Sagtfærdighed og Lavhed i Stemmen, der meget sielden hæver sig over en afmaalt jævn Tone. Da det imidlertid gik over Midten af Maaltidet, der i det Hele varede fra Klokken 3½ til henimod 7, begyndte en kiendeligt større Livelighed og Munterhed at udvikle sig hos den academiske Ungdom. Mange reiste sig, og gik Bordet rundt for at tale med fiernere Venner og Cammerater, og bringe dem Skaaler. Denne Bevægelighed tog mere og mere til blandt de Yngre, men deeltes dog kun af faa Ældre. En Times Tid førend Alt var forbi, begyndtes de høitidelige Skaaler, og aabnedes som sædvanligt med Kongens og Kongehusets, under Kanoners Torden og Instrumenters Lyd; hvorpaa fulgte en utallig Mængde andre Skaaler, fra

Procantslerens og Landshøvdingens, indtil de som Marskaller fungerende Adjuncters eller Magistres. Enhver Skaal blev vel ledsaget af en kort indledende Tale af den, som udbragte den; men Vedkommendes Replik, eller besvarende Tale udeblev her; og i sammes Sted fulgte efter hver udbragt Skaal en Sang, eller nogle til Leiligheden passende Stropher, som udførtes ved et Udvalg af de tilstedeværende Medlemmer af Upsalas Sangforeninger, der samlede sig ligeoverfor Midten af Bordet, hvor de unge Prindser havde deres Plads. Denne Afvigelse fra den sædvanligt ved Lunds Promotionsgilder herskende Skik var til større Beqvemmelighed for Endeel af de Paagieldende, der vare tilstede; men Skaalerne og Sangene vare saa mange, at Tiden derved ikke blev forkortet.

I øvrigt vedligeholdt denne sieldne Fest — et af de skiønneste og interessanteste høitidelige Samqvem jeg har bivaanet — lige indtil Slutningen, sin Charakteer af en vis grandios Pragt, midt i den fra enhver blot yderlig Etiquette eller Hofceremonie fiernede Simplicitet, som tillige charakteriserede den. Vi vilde maaskee dog hos os sige, at her gik ceremonielt til; men dette laae i Festens Natur og i Nationalitetens Alvor — det var noget langt mere væsentligt, end det blot yderlige, som hersker i Hof-Fêter. Her derimod, skiøndt tilbørlig Beskedenhed og Ærbødighed mod Høiere og Ældre aldrig manglede, forsvandt dog enhver skarpt tegnet Grændse imellem Stænder og Classer; imellem Høiskolens Lærefædre og dens yngre Sønner var Skranken falden, og alle udgiorde et virkelig sammensmeltet

academisk Heelt. Men i dette tabte sig, som mindre og ubetydelige Brudstykker, de tilstedeværende Høie og Fornemme; og disse syntes selv ganske at erkiende, at her var Standen en uvæsentlig Bisag, den nationale og videnskabelige Aand derimod det herskende Element. Dette, der i en saa anstændig Værdighed havde vedligeholdt sit festlige Decorum ved den lange Bord-Session, udviklede sig med mere ungdommelig Frihed, mod Slutningen af Maaltidet, under Sangene, hvori man saae de unge Prindser nu og da deeltage ret for Alvor, ligesom ogsaa efterat man endelig havde reist sig. Neppe var dette skeet, før Alt strømmede ud i Haven paa den store Terrasse uden for Orangerihuset, hvorfra Udsigten giennem skiønne gamle Lindealleer, imellem Hækker og enkelte st.re, fritstaaende, i gammel Stiil tilklippede Træer, møder den mægtige, gamle Slotsbygning paa sin høie Bakke. Her strømmede nu en talløs Mængde af spadserende Tilskuere af begge Kiøn fra Staden op paa Terrassen, paa Steentrapperne, nedenfor denne, og til begge Sider; deels for at blande sig imellem den academiske Ungdom, tildeels ogsaa af Nysgierrighed for at see Prindserne. Snart blev Vrimmelen saa stor, at det ikke mere var muligt at holde sig sammen med Venner og Bekiendte; men skiøndt endog jævnlig Trængsel opkom paa Trappen og omkring Huset, gik Alt næsten ubegribeligt ordentligt og roligt til. Den gamle, i Lund aflagte Skik, at enkelte Personer, for hvilke man vil vise udmærkende Yndest og Agtelse, af nogle Studenter løftes op paa Skuldrene og bæres omkring i Folkestimmelen, med stort Følge, under Sang og

Jubelraab, fandt her endnu Sted. Blandt andre maatte tre bedagede Jubelmagistre, alle endnu ret rørige og vel ved Magt, modtage den noget besværlige Hylding; tilsidst ogsaa de unge Prindser; disse under grændseløs Jubel, og til synlig Fornøielse og Morskab især for den yngre, som man endnu flere Gange ved Tilbagekomsten løftede op med Stolen saa høit man kunde. — Under denne Scene havde jeg tabt mig i en stor Folkeklynge, hvor jeg forgieves speidede efter en eneste Bekiendt. Nu først begyndte det at regne; og Klokken otte ilede jeg hvad jeg kunde, reent udtømt, og mere syg end træt, over den høie, steile Slotsbakke, ned til Staden.

Fragmenter om og fra Upsala.

(Den 17—22. Jun.)

Upsala vil i dobbelt Henseende tildrage sig den Reisendes Opmærksomhed og Interesse, der er i Stand til at opfatte det Charakteristiske ved en fremmed Stad, og skienke det den Deeltagelse, hvorved allene de flygtige udvortes Phænomener, vi modtage paa en Reise, faae en mere varig Skikkelse og Betydning. Den har en overhovedet interessant, venlig og livelig Naturomgivning, som vel egentlig ikke har det mindste, der minder om Klippernes eller Biergenes Land; selv den høie Slotsbakke er i sig selv kun en maadelig Sand-Aas — en Fortsættelse, eller et Slags fremragende Forbierg af den betydeligere Landryg af samme geologiske Beskaffenhed,

der ligefra Gefle strækker sig i sydøstlig Retning giennem Upland, overskærer en Deel af Mælaren, og naaer lige til Stockholm, hvor den danner de Sandsletter, tildeels med Blanding af Urbiergsformation, hvorpaa en stor Deel af denne Hovedstad er anlagt. Men netop Upsalas Beliggenhed, saa høit oppe i Norden, paa en frugtbar, i betydelig Udstrækning ganske jævn og næsten skovløs Leerslette, er baade eiendommelig og geologisk interessant. Skiøndt Upsala saaledes heri ligner den sydlige svenske Universitetsstad, (begge Stæder skylde vel de frugtbare, tidligt beboede og dyrkede Sletters Naturbetingelse deres første Anlæg) har dog Upsala en noget mere pittoresk, ogsaa ved den giennemflydende Fyris-Aa oplivet Charakteer, end Lund, der ligger, som en mere tung, tættere sammentrængt Masse omkring den gamle alvorlige Kirke i saxisk Stiil, og savner baade det imponerende Slot paa sin høie Bakke, og flere Pragtbygninger, som her forstærke det Heles Virkning. Upsala har i det mindste et enkelt, i sin Art fortrinligt og udmærket architektonisk Parti, hvori den herlige Domkirke, de tre nordiske Rigers ypperste Tempelbygning, uden Sammenligning indtager den første, mest imponerende Plads. Til den tør nu det grandiose Bibliothek slutte sig, som et sieldent Monument fra det nittende Aarhundrede; da de ældre Universitetsbygninger, ved Siden af disse to vel ei kunne komme i Betragtning. Dog bidrage de tildeels ved en ældre Bygningsskik, (f. Ex. det saakaldte Gustavianske Academie, opført i Gustav Adolfs Tid, omtrent henimod 1625) til at give det academiske Quarteer

— om man saa vil kalde det — den mere alvorlige og solide Charakteer, som det besidder.

Det vil desuden interessere og overraske den Danske som ved Dampskibets hurtige Befording paa nogle faa Dage forflyttes fra Kiøbenhavn meer end 100 Mile mod Nord, pludselig at finde sig i Træ-husenes Hiem. Disses mere alvorlige Udseende, og bruunrøde Farve, der i det mindste er egen for alle ældre Bygninger af den Art, giver strax Byen en eiendommelig, mere landlig og nordisk Charakteer; og denne understøttes deels ved den store Mængde Haver, som overalt sprede Træernes velgiørende Landskabselement imellem og omkring Steen- og Træhusenes Masser; deels ved en venlig, frugtbar Omegn, og ved den ikke ubetydelige Aa, som strømmer igiennem og forbi Upsala, hvis to adskilte Dele nu forenes ved tre nye velbyggede Broer. Byen er desuden vidtløftig bygget, og der gives ikke mange Gader, hvor man jo enten paa den ene eller anden Kant af Husene vil kunne finde en meer eller mindre landlig Udsigt. Den overalt herskende Ro og Stilhed forhøier endnu den ikke ubetydelige Stads landlige Charakteer; og ved de mange Træer i Haverne, ved det nye venlige Anlæg ved Fyris-Aaen, adskillige Alleer og Plantninger i Nærheden af Universitetets Bygninger og Domkirken, og ved den nærliggende Slotshave, der nu danner et Heelt med den nyere botaniske Have, udgiør Upsala overhovedet det skiønneste og interessanteste Punkt i den store, i en vid Udstrækning skovløse Slette, der omgiver Staden. — Der gives neppe nogen anden Plet i dette Land af lige Størrelse, hvortil saa

hoi en historisk Betydning, saa mange Fortidsminder fra den gamle Sagntid ere knyttede, og hvor saamange Steder findes, der paa en eller anden Maade fæste Erindringen ved et Monument, eller et betydningsfuldt historisk Navn. Her er det f. Ex. snart den endnu ved sin Beliggenhed imposante Levning, eller moderne Ombygning af Upsala Slot, der gienkalder os Sverriges Middelalder *), og Mindet om mange mærkelige historiske Optrin, lige indtil de langsomme Skridt, hvormed Dronning Christine i Rigssalen paa dette Slot nedsteg fra Sverriges Throne 1654; snart minder den forrige Slotshave, nu botanisk Have, med „Linnee's Tempel," os om den navnkundigste Lærde, dette Land hidtil har eiet.

Hvor stor Forskiellen i øvrigt er, saa er der, med Hensyn til den nationale Vægt og den historiske Betydning og Virkning, et Slags Liighed imellem Holberg og Linnee. Den sidste er dog i langt høiere Grad bleven verdensberømt, og det var ikke som det i en heel Videnskabs Organisme skabende Genie, at den første vandt sit Navn og sin Fortieneste. Men det gaaer med den noget sildigere Linnee ligesom med

*) Upsala Slot, hvor det nu ligger, blev grundlagt af Gustav I. 1519. Den ældre Upsala Kongsgaard laae paa et andet Sted i Staden. Fra Christina's Tid til Carl XII. stod Upsala Slot endnu i Glands, og var i endeel Aar Dronning Ulrika Eleonoras Hovedopholdssted. Efter den store Brand i Upsala 1702 stod Slottet som en Ruin indtil 1714, og blev for en Deel nedbrudt 1728; men efter Kong Adolf Frederiks Befaling opbygget omtrent i sin nærværende Skikkelse 1744—1762.

Holberg. Hans Navn er uforgængeligt levende i den svenske Nations Bevidsthed; paa hans Arbeider, paa deres Udbytte og Eftervirkning hviler en stor Deel af den hele videnskabelige Activitet og Celebritet, som Sverrige frembyder i de sidstforløbne otte Decennier. — Det er berømmeligt og kongeligt, hvad man i Upsala har giort paa den monumentale Vei til Hæder for Linnee's Minde. Faa Lande have noget i sin Art skiønnere og ædlere Mindesmærke at opvise, end den Bygning, som Gustav III. paa egen Bekostning lod opføre med kongelig Pragt i den nye botaniske Have (1787 og følg. Aar). Her seer man nu ogsaa Linnee's Büste af Byström (bekostet af de Studerende 1829); og i Domkirken savner den store Naturforsker heller ikke et passende Gravminde. Hvad man derimod savner, er Vedligeholdelsen i uforandret Stand af det academiske Huus, som var Linnee's Bolig, og af den ved ham selv anlagte og pleiede ældre botaniske Have. Det er dette Slags Mindesmærker, der ofte giøre et langt stærkere og dybere Indtryk, end kostbare Marmorværker, paa den, som overhovedet har Sands for det historiske Minde. Meer end eengang er det af Fremmede bebreidet Universitetet, at det har forsømt denne Pietet imod Sverriges største Naturkyndige, og overhovedet intet har bidraget til at forherlige Linnee's Erindring. Denne har været saa levende i Udlandet, at endnu den Dag idag forsømmer ikke let nogen engelsk Reisende at lade sig forevise, som en af Upsalas første Mærkværdigheder, det Træhuus i Staden, hvor Linnee's Datter indtil

for faa Aar siden levede, og indtil i en meget høi Alder jævnlig modtog Fremmedes Besøg.

To Bygninger i Upsala har jeg seet, af hvilke jeg medtager et livfuldt Indtryk og en varig Erindring. At ogsaa Domkirken, efter 30 Aars Forløb, var mig ny; vil Ingen kunne undres over. Jeg forbauses endog ved Indtrædelsen over at finde mere end jeg havde ventet mig i en Kirke, der ikke allene ved sin Størrelse og Høide, men ved sin ædle Stiil og det herlige, rige Daglys, der giennemstraaler den baade fra Choret og fra Langskibets høie Vinduer, liveligt giengkaldte mig adskillige italienske Domkirker. Det er 22 Aar siden, at jeg saae nogen Kirke, som kunde maale sig med denne; i Danmark gives der ingen; de, der meer eller mindre ligne den i Bygningsmaade, (maaskee nærmest Kirkerne i Roeskilde, Sorøe og Odense) staae langt tilbage i Størrelse; Choret allene har en Længde af 60 Alen. — Jeg giennemløb i Formiddags paa Bibliotheket hvad jeg for meer end 25 Aar siden har ladet trykke om denne Domkirke, og jeg var i det mindste tilfreds med, at jeg allerede dengang, da jeg kiendte saa lidt til Bygninger, dømte om denne omtrent ligesom nu. Naar jeg har kaldt den „Architecturens ypperste Værk i Sverrige" — eller noget saadant — troer jeg ogsaa, endnu at kunne forsvare det. Nu kunde jeg ogsaa gierne have gaaet omkring med min egen Beskrivelse i Haanden, i Fald det havde været mig om at giøre at

at lægge Mærke til Alt, hvad man viser og fremviser, gjennemgaaer og forklarer, med den sædvanlige kolde Mechanisme her, som i andre Kirker. Den Tid saae og hørte jeg Alt, huskede og optegnede Alt; nu gik jeg mere rolig og ligegyldig i mine egne Tanker, men maatte lade mig et Par Gange minde om at bryde op fra det Sted, hvor man i et Klædekammer giemmer den af Erik den Fiortende myrdede Niels Stures hele Dragt, hvori han modtog Døden af Kongens Haand.

Der kan være forskiellige Motiver for den Opmærksomhed, som saamange Tusinde og Tusinde, der besøge dette Sted, have skienket et Slags historiske Reliquier, som her ere komne til uventet Ære og Værdighed, og formodentlig skylde Familiens Sorg, eller dens Had til Kongen, og hans paafølgende Undergang, deres Bevaring. Hvad mig angaaer, da overveiede her en vis historisk Interesse den antiquariske. Det er altid en Curiositet, at see den hele simple daglige Klædning, som i det 16de Aarhundrede en ung Adelsmand af en af de ældste og anseeligste Familier i Sverrige nøiedes med. Men der ligger en anden, umiddelbar, halv poetisk Interesse i Gienstanden selv, uden noget Hensyn til Tid og Beskaffenhed. Det er ligesom Synet af disse blodplettede Klæder kaldte det hele Billede tilbage i Phantasien, og som Begivenheden traadte levende frem for Beskuelsen ved et sandseligt Middel, der vækker en vis hemmelig Gysen — et Slags Fornemmelse, som om man følte sig i Nærheden af usynlige historiske Gienfærd.

Et aldeles modsat Indtryk af det historiske Minde, her middelbart opfattet gjennem Konstens Værker,

modtager man i det saakaldte „Gustavianske Gravchor;" i den catholske Tid et Capel, som Gustav Vasa lod indrette til Begravelse for sig og sine to forst Dronninger, og hvor hans Son, Kong Johan, 1572 lod opreise et prægtigt Monument i den sædvanlige ældre nederlandske Stiil. Gustav den Forstes Portrait-Statue i Marmor hviler her mellem begge Dronningerne: Catharine af Lauenburg til Hoire, og den for sin Skjønhed beromte Margrethe Leionhufoud til Venstre. Jeg havde onsket at see Gravhvælvingen under Gulvet, hvor alle tre Liig i deres Trækister ere indsatte i en fælles Kobberkiste; men jeg kunde ikke opnaae det. — For faa Aar siden har man (ikke paa Regieringens, men paa Domkirkens Bekostning) prydet Chorets Sider og Baggrund med et Galleri af 7 store Fresco-Malerier af Professor J. G. Sandberg, der forestille Hovedoptrin*) af Gustav Vasas Levnet. Her, kan man sige, har Konstens Liv seiret over Død og Forgængelighed. Man glemmer nu ganske, at man er i et Gravcapel og staaer over Gustav Vasas muldne Been. Er det

*) Disse ere: 1) Slaget ved Bränkirke 1518, hvor man seer Gustav Vasa til Hest fore Hovedbanneret. 2) Gustav for Raadet i Lybek 1519. 3) Gustav, forklædt og i Fare for at robes, ved Rankhytten i Dalarne 1520. 4) Gustav, som holder sin Tale til Dalkarlene ved Mora Kirke 1520. 5) Indtoget i Stockholm, Midsommersaften 1523. 6) Brodrene Laurentius og Olaus Petri overgive Kongen den svenske Bibel 1541. 7) Gustavs sidste Tale til Rigsstænderne 1560. — Domkirken har betalt disse skionne, nationale Konstværker med 14,000 Rdlr. Sv. Banco.

en Ære for Sverrige, at man har ladet denne herlige Domkirke beholde de fornødne Godser og Midler til at kunne vedligeholdes i en Riget og Nationen værdig Skikkelse: saa er det ogsaa til Ære for Kirkens Bestyrelse, at den har benyttet en Deel af disse Midler til at lade Konsten paa en ædel og værdig Maade pryde en Konges Gravsted, der med Rette hyldes og hædres som det svenske Folks første nationale Helt, og som Rigets nyere Stifter. — I den dalende Sommersols herligste Lysning saae jeg disse Malerier, og Indtrykket deraf hører til de skiønneste, jeg nogensinde har modtaget af et Konstens Værk. Sandberg har i 7 eller 8 Aar (1831—38) udført disse Fresco-Malerier paa en Maade, som viser, at han arbeidede for meer end udvortes Prunk, eller egen Fordeel og Berømmelse. Der hersker en virkelig Konstner-Aand, en Følelse og Begeistring for den nationale Idee, i Valget og Compositionen af denne Cyklus af historiske Billeder, som i deres Forbindelse, i deres indbyrdes Forhold og Virkning, danne en Heelhed og Eenhed, der betydeligt forhøier Indtrykket af det Skiønne og Interessante i hver enkelt Scene. Disse ere alle saa vel valgte, Afvexlingen af de Handlinger og Optrin, som fremstilles, er saa mangfoldig, og deres Betydning i historisk og artistisk Henseende saa afgiort, at det vist nok vil gaae de fleste Beskuere, som det gik mig, at de ikke ville have let ved at sige, hvilke af disse Malerier de ville tillægge meest Værdi og Fuldkommenhed i Udførelsen. Jeg vilde maaskee antage, at Scenen ved Bondehuset i Dalarne, hvor Gustav er i Færd med, forklædt som Tærsker, at stige ind i Laden, Slaget

ved Brændkirke, og Gustav for Raadet i Lybek, vare de Compositioner, ved hvis Betragtning jeg helst og længst dvælede. Men jeg vil tilføie: der findes baade et sandt historisk Liv, og en virkelig Konst-Poesie i alle disse Malerier, som paa en høist fordeelagtig Maade hæver dem over saamange af dette Slags Arbeider, hvor Maleren forgieves med sin techniske Færdighed kæmper imod Stoffets prosaiske Indhold, og hvor vi derfor mere see en Decoration, end et historisk Maleri.

Den anden af de Bygninger i Upsala, hvor jeg ved ethvert nyt Besøg hellere kommer, er Bibliotheket. Det kan ikke andet end glæde den, som har levet den største Deel af sit Liv i og for et nationalt Bibliothek, at see, hvorledes man her virkelig fra Architecturens Side har giort, om ikke Alt, saa dog det meste som ved en saadan Leilighed kan fordres af en Bygmester, og, man kan vel sige, alt muenligt for at opfylde den første og absolute Fordring, som et Institut af den Art har Krav paa: at bevare det for Nationen i Samtiden og Eftertiden. Allerede fra den materielle Side høre slige Bibliotheker til de kostbareste Samlinger, som en Stat anlægger og vedligeholder. Forbigaaer man dette, for at tage et høiere Synspunkt, saa er deres Værdi for den nationale Literatur og Videnskabelighed i Landet uberegnelig; deres Tab i vore Dage, da ældre og sieldnere Bøger for det meste enten forsvinde, eller gaae over i de offentlige Bogsamlinger, uerstatteligt. I den Henseende er der paa det bedste sørget for Upsala Bibliothek; Bygningen er isoleret, uden Ildsfare udenfra, eller ved de faa anbragte Ovne, og Salene i underste Etage,

hvor Manuskripter og den hele svenske Literatur giemmes, ere desuden hvælvede og brandfrie. Naar kunne vi vente, at man i Danmark efterligner et saa priisværdigt Exempel?

Upsala Bibliothek selv kan, med Hensyn til de trykte Bøgers Antal og Værd, ikke sammenlignes med det Kongelige i Kiøbenhavn; og her er fra denne Side en vid Mark aaben for Bibliothekarernes Indsigt, Omhu og Virkekraft; dets Skatte af Haandskrifter ere derimod baade betydelige, og især for Sverriges Historie af høi Vigtighed. Dette Bibliothek har desuden en lykkelig Stierne. Den ene Donation og Erhvervelse af hele Samlinger, snart Haandskrifter, snart Bøger, afløser den anden. Det kostbareste og betydeligste af alle Legater er vel den geniale Olding, Baron Brinkmanns, ved hvis Død Bibliotheket bliver Eier af hans udvalgte, i et halvt Aarhundrede samlede Bogsamling paa 15 til 20,000 Bind.

Til de eiendommeligste Forhold og Indretninger, som findes ved Sverriges Universiteter, hører Fordelingen af de Studerende i „Nationer," eller Landsmandskaber, efter de forskiellige Provindser, hvor de have deres Fødested og Hiemstavn. Jeg kiender hidtil ikke noget til, hvad Alder man kan tillægge denne Indretning; men formoder, at den i Upsala naaer betydelig høit op i Tiden, da den baade grunder sig i den endnu over hele Sverrige i saamange Forhold og charakteristiske Træk fremtrædende Særegenhed og Selvstændighed,

som udmærker det ene Landskab og dets Indbyggere fra det andet; og tillige staaer i Sammenhæng med adskillige nyere Statuter, grundede i Stiftsindelingen, som i det mindste i nogle Stifter (f. Ex. Upland, Vestergothland, Østergothland, Smaaland, o. fl.) temmelig falder sammen med Landskaberne. Hertil hører f. Ex. den i Sverrige gieldende Regel: at ingen theologisk Candidat eller Præst (med Undtagelse af Universitetslærere) kan søge geistlig Befordring, uden i det Stift hvor han er født, og hvor han ved Cathedralskolen og Gymnasiet, eller ved nogen anden af Stiftets lærde Skoler, har modtaget sin tidligere Dannelse.

Saavidt jeg kan erindre mig Forholdene i Lund fra 1812, har Nations-Indretningen ved de svenske Universiteter siden den Tid ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring; men den har, i det mindste i Upsala, uden Tvivl modtaget mangen Forbedring, ved Siden af den større Consolidering, den fastere, mere udviklede og ordnede Forfatning, som Nationerne have givet sig, tillige-med deres nye, eller fornyede og reviderede Vedtægter, der overhovedet ere affattede med en Forstandighed, Orden og Fuldstændighed, der vidner om den omhyggelige Overveielse, som de have været underkastede. Naar jeg taler herom, bedømmer jeg især disse Vedtægter efter de interessante „Stadgar för Westmanlands och Dala Landskap," som jeg for et Par Dage siden erholdt ved Professor F.'s Godhed. De vidne baade om denne Landskabsforenings vel organiserede Forfatning, og bære tillige Præg af en god og livelig Samfundsaand, som maa antages at finde Sted, der hvor man underkaster sig

og overholder en saadan Forfatning. Dennes Charakteer kan paa en Maade siges at være constitutionel-monarchisk, med en nøie bestemt Blanding af aristokratisk-demokratiske Former.

Nationens (paa et almindeligt Landskabsmøde valgte) Inspector er altid en Professor, som bliver i denne Function saalænge han selv ikke resignerer; og Valget skeer — førstegang for at bringe 3 Professorer i Forslag; andengang ved at vælge en af disse tre ved de fleste Stemmer. Inspector har vel faa eller ingen saadanne Bestillinger, hvorved han umiddelbart deeltager i Bestyrelsen af Nationens Anliggender; men, foruden at intet Landskabsmøde har Gyldighed, med mindre han enten foranlediger eller bifalder dets Sammenkaldelse, har Inspector sit ordentlige „Veto:“ „Utan hans Sanction eger intet Nationalbeslut laga Kraft.” (III. §. 5.) At det dog ei kan staae til Indspector, at hindre Møderne, er der sørget for ved den Vedtægt (IX. §. 1): at i det mindste tre ordinaire Landskabsmøder skulle holdes i hver Termin; altsaa 6 om Aaret, som vel ogsaa kan være rigeligt nok.

Menigheden i Nationen udgiør de to Classer af Landsmænd: Juniorer og Recentiorer. De sidste bestaae af alle de til Landskabet hørende Studenter, som have giennemgaaet den fuldstændige Student-Examen (der skulde svare til vor Ex. artium) og som, efterat have for Curator fremviist deres Examens-Beviis, i næste Landskabsmøde optages i denne Classe. De have ved disse Møder kun Stemmeret, hvor der handles om tilfældige eller extraordinaire Udgifter af Nationscassen. (Al

Stemmegivning skeer ved lukkede Sedler.) Til at optages i Juniorernes Classe har enhver Recentior Adkomst, som i det Hele har tilbragt tre Terminer ved Universitetet. Optagelsen skeer paa det første Landskabsmøde i hver Termin ved Valg, hvor Curator oplæser Fortegnelsen over de competente Recentiorer. Enhver Valgberettiget optegner paa en lukket Seddel Navnene paa de Recentiorer, han giver sin Stemme; og til Optagelsen fordres i det mindste to Trediedele af de Tilstedeværendes afgivne Stemmer. Enhver Junior har ved disse og andre Tilfælde een Stemme; første Curator har fire og anden Curator to Stemmer. — Seniorer skulle (med Indbegreb af de to Curatorer og Bibliothekarerne) være Een for hver Ti af Nationens ved Universitetet nærværende Medlemmer. Er Antallet blevet mindre, foretages Valg paa en Senior blandt Juniores ved det næste Landskabsmøde. Den, som skal være valgbar til Senior, maa have en Alder af 21 Aar, være fordeelagtig bekiendt iblandt Nationen med Hensyn til Sæder og Kundskaber, og ei have unddraget sig fra at opfylde sine Pligter som Junior ved Landskabsmøder og Disputations-Conventer; hvor det nemlig paaligger Juniorerne efter Tour at være Opponenter m. m. Ved Afstemninger har enhver Senior i Almindelighed to Stemmer; men kun een, hvor der handles om extraordinaire Udgifter. Seniorerne paaligger det, ved Disputationsconventer og andre Leiligheder, naar Disputationer holdes, efter Tour at præsidere.

Blandt Seniorerne vælges aarligen to Curatorer paa det i Høstterminen indfaldende mellemste Landskabsmøde.

Den Aftrædende kan ikke vælges paa ny, før efter et Aars Forløb. Begge ere forpligtede til at være nærværende i Staden fra den første Dag i Terminen, til den sidste; ligesom den første Curator, fire Dage om Ugen, og den Anden to Dage, til at være hiemme paa bestemte Tider for at modtage Andragender, vedkommende Nationens Sager. Brevverling, Landskabsmødernes Tilsigelse, Protocollen ved disse Møder, Registere over Nationens Medlemmer, Omsorg for Syge, og andre Forretninger, vedkommende Samfundet, besørges af første Curator, som i Aaret, hvori han forestaaer sin Bestilling, er fri for de sædvanlige aarlige Biorag til Nationens Casse, beboer frit to Værelser paa Nationshuset, og oppebærer tre Rdlr. Banco af enhver Student, som indskrives i Nationen. Den anden Curator forestaaer derimod Cassevæsenet og fører Regnskaberne, saavel for Nationens almindelige Casse, som for Bygnings- og Biblioteks-Cassen. Den førstnævntes Indtægter bestaae i 1) ved Indskrivningen af ethvert nyt indtrædende Medlem af Nationen: 4½ Rdlr. Banco; 2) halvaarligt Bidrag: af enhver Senior 1⅓ Rdlr., og af alle øvrige Landsmænd 1 Rdlr. Anden Curator fører desuden Tilsyn med Nationshusets Bygninger og sammes Inventarium, saavelsom med Haven, andrager paa fornødne Reparationer hos Bygningscomitteen, udleier ledige Værelser, o. s. v. I Godtgiørelse herfor, og til Skrivmaterialier, nyder han aarligt 40 Rdlr. Banco af Nationscassen.

Bibliothekaren vælges blandt Seniorerne, og har, saalænge han forestaaer sin Bestilling, fri Bolig i to

Værelser paa Nationshuset. Han maa derfor have Tilsyn med Nationens Bogsamling og med Udlaanet fra samme, hvortil Bibliotheket, under Terminen, er aabent tre Timer, under Ferien een Time om Ugen. Han fører Bibliotekscatalogen i to Exemplarer, og besørger dens Trykning i et suppleret Oplag, saasnart som det tidligere er forbrugt. Ethvert Medlem af Nationen er forpligtet til at kiøbe og eie et Exemplar af Catalogens nyeste Oplag, saafremt han vil have Ret til at laane Bøger. Desuden maa til Bibliotheks-cassen erlægges: ved Indskrivningen i Nationen 1½ Rdlr.; halvaarligen af hver Senior ½ Rdlr.; af enhver anden Landsmand ⅓ Rdlr.; for ethvert Nations-Vidnesbyrd ⅔ Rdlr. Banco. Saadanne Vidnesbyrd om en Landsmands Flid, Studier og sædelige Charakteer eller Vandel under hans Ophold ved Universitetet og som Medlem af Nationen, udstedes paa Forlangende af en Comittee, bestaaende af begge Curatorer, Bibliothekaren, de øvrige Seniorer og fire Deputerede, valgte blandt Juniorerne. For at det kan faae Gyldighed maa Inspector tillige underskrive et saadant Vidnesbyrd. — En anden bestandig Comittee i Nationen er Bygnings-Comitteen, som udgiøres af Inspector, begge Curatorer, to Seniorer, to Juniorer og een Recentior, ligeledes udnævnte og supplerede ved Valg. Den deeltager med anden Curator i Tilsyn med Nationsbygningen, og dens Beslutning udfordres til alle betydeligere Reparationer, saavel som til at afgiøre Spørgsmaal om at optage, afbetale eller omsætte Laan, m. m. En egen Bygningscasse har sine Fonds og Indkomster deels af frivillige Gaver og

Subskriptioner, deels af Bidrag ved Inscriptionen ($\frac{2}{3}$ Rdlr. Banco), og aarligen $\frac{2}{3}$ Rdlr. af hver Landsmand, $\frac{1}{3}$ Rdlr. for Nations-Testimonier, Mulkter, m. m. Det kan bemærkes, at saavel den her omhandlede Westmanlands- og Dalslands-Nationens smukke og vel indrettede Huus med Gymnastik-Sal, Have, o. s. v., som flere andre Nationers Bygninger, ere kiøbte og indrettede uden nogen Understøttelse fra Universitetet, ved Bidrag, undertiden ei ubetydelige, af studerende, eller fra Universitetet afgaaede Landsmænd, deels ved optagne Laan, som forrentes og efterhaanden afbetales af Bygningscassen.

En vigtig Artikel i de her omtalte Nationsvedtægter er den Curatorerne og Inspector tillagte Ret til, deels allene, deels efter Samraad med Seniores, eller efter Samtykke af Landskabsmødet, at tilkiende Straf for ringere og grovere Forseelser. Saadan Straf bestaaer i sine to ringeste Grader i en Advarsel, (Varning) som gives den Skyldige af første Curator, enten under fire Øine eller i Overværelse af Seniorerne; den tredie Grad er Advarsel af Inspector i første Curators og Seniorernes Nærværelse; herpaa følger en lignende Advarsel af Inspector givet i et Nationsmøde; og endelig er den femte og høieste Grad „Relegation paa eet eller to Aar, eller for bestandig." Vedtægten nævner ikke udtrykkeligt, om denne Relegation er at forstaae om Udslettelse af Nationssamfundet, eller om Bortviisning fra Universitetet; men Udelukkelsen af Nationens Samfund har i ethvert Tilfælde samme Følge, som den almindelige Relegation. Den, som Dommen overgaaer, forlader Universitetet i dit Tidsrum, som den foreskriver. —

For betydeligere Forseelser tilkiendes de høiere Strafsegrader enten af første Curator, i Samraad med Seniorerne, eller af Inspector allene. Er Forseelsen af den Betydenhed, at der kan blive Tale om Relegation, da afgiøres Sagen ved Stemning i et Landskabsmøde.

Dette er de vigtigste Grundtræk af disse Upsalske Nationsvedtægter, som det er sagt mig, skulle være blandt de nyeste og fuldstændigst redigerede. De indeholde desuden endnu en heel Deel særskilte Bestemmelser om Embedsmændenes Pligter, om Sammenkomster, Brugen af Bibliotheket og Omsorg for samme, om Understøttelse af trængende og syge Landsmænd, m. m. Man seer, at Organisationen af disse Samfund giennem deres Vedvaren i et længere Tidsrum er betydeligt udviklet, og i flere Henseender meget vel indrettet og svarende til Diemedet. De have ikke det mindste tilfælles med de ilde berygtede tydske „Burschenschaften," eller andre lignende Foreninger, hvis Diemed og Virksomhed kun var en utidig og umoden, stundom vel ogsaa farlig Frugt af Tidens Giæringer og Revolutionssyge. De academiske Nationssamfund i Sverrige ere tværtimod gamle historiske og nationale Indretninger, der have uddannet sig fremskridende med Tidernes Cultur, og sluttet sig til Universiteternes, her langt friere og mere selvstændige Organisme; imedens de hos Studenterne vedligeholde en indbyrdes Fortrolighed, en Broderskabs- og Samfundsaand, der naaer giennem det hele academiske Liv, og virker endnu efter dets Slutning.

At flere af de Upsalske Landsmandskaber eller Nationer eie egne, ret anseelige og vel indrettede Huse

med tilhørende Haver m. m., er et Beviis mere paa deres blomstrende Tilstand og gode Bestyrelse. Spørges der om disse Foreningers nærværende academisk-selskabelige og literaire Tendents og Virkning: da troer jeg, de overhovedet i dette Land maae ansees for ligesaa velgiørende for Studentlivet overhovedet, som de ere naturligt udsprungne af de nationale Forhold i Sverrige. Disse Forhold knytte allerede fra Hiemmet, fra Skoletiden og fra Gymnasierne, mange Landsmænd fra een Provinds nærmere til hverandre under Universitetsaarene; og det falder vist nok lettere, at vedligeholde en virkelig Samfundsaand, en mere levende Interesse og Deeltagelse for en Stiftelse, der giver en Forening af 50, 60, eller fra eet til to hundrede Studerende et saadant fælles Middelpunkt og Samlingssted, end hvor man vil udvide Foreningen til alle, eller de allerfleste academiske Borgere. — En Erfaring, der ogsaa taler til deres Fordeel, er den, at det ikke skal høre til Sieldenhederne, at de fra Universitetet afgaaende Landsmænd, naar de senere hen komme i Stillinger, som sætte dem i Stand dertil, ved Gaver til deres Nationssamfund vise sig erkiendtlige for den Fordeel og Behagelighed, som de i deres academiske Aar have nydt af disse Indretninger. At man paa den anden Side vil indvende, at de affondre den studerende Menighed i flere særskilte Partier, og hindre Sammensmeltningen i en „eneste, fri og udelelig Republik:" er for en stor Deel kun Yttringen af en vis modern Anskuelse, der vil have Alting overalt centraliseret og generaliseret, og enhver individuel Existents omsmeltet eller udslettet. Man har en Tid stærkt forfulgt og villet undertrykke

Landsmandskaberne ved de tydske Universiteter; jeg veed ikke, om enten Staten, eller den academiske Disciplin og Orden, der synes i Upsala overhovedet endnu at være i en god og roesværdig Skik, har vundet noget derved. I øvrigt savner man jo heller ikke her enkelte Tilfælde, hvor Nationssamfundene give Plads for almindelige eller større Foreninger i særskilte Øiemed.

I øvrigt maa man vel erindre, at dersom endog de svenske academiske Nationssamfund have en vis Slægtlighed med de tydske Landsmandskaber, saa er Ligheden her ikke at søge i den Raahed i Formerne, i Tone og i Vedtægt, som endnu langt fra ikke skal være reent forsvunden fra disse, engang saa berygtede Studentersamfund ved visse tydske Universiteter, hvor man taaler, eller ignorerer dem. Man veed i Sverrige hverken noget af den unaturlige Rivalitet, den bornerede Isolering og esprit de corps imellem de forskiellige Nationer, eller af de heraf jævnlig reiste Tvistigheder og saakaldte Æressager, der efter tydsk Skik endnu kun altfor ofte skulle endes ved Dueller. Denne Levning af det raaeste Barbarie er her tillands, i det mindste ved Universiteterne, saa godt som aldeles ukiendt.

De faa Dage, jeg har tilbragt i Upsala, og det tildeels under temmelig ufordeelagtige Omstændigheder for et selskabeligt Liv, ville dog efterlade sig mangen kiær og venlig Erindring. Meget har i det mindste forenet sig, for at giøre de ydre Vilkaar for mit Ophold

her til de behageligste, jeg kunde opnaae. Det stille, daglige Samliv med den elskværdigste Familie, med en Deel af dens valgte og dannede Omgangskreds, det fornyede Bekiendtskab med enkelte Venner fra fierne Aar, eller fra sildigere Tider, Udvidelsen af deres Kreds til endeel interessante og meget agtværdige yngre Universitetslærere og Academikere, som jeg endnu i de begyndte Ferier har truffet i Staden, — har forenet sig for at efterlade det fordeelagtigste Indtryk hos mig af Upsala-Livet i den academiske Sphære — hvilken naturligviis her er og bliver den allevegne mest betydende og prædominerende — og af den Tone, som overhovedet hersker i denne Universitetsstads selskabelige Omgang.

Denne Tone forekommer mig til den Grad dannet, naturlig, behagelig, venlig, og i god Betydning urban, at naar jeg skulde gaae efter min korte Erfaring, vilde jeg neppe finde nogen By i Sverrige, som jeg, fra den Side betragtet, hellere valgte til Opholdssted, end Upsala. Naturligviis er det literaire Element her altid en af de betydeligst virkende og gieldende Factorer; men upaatvivleligt modtager det en ikke ringe Bivirkning, saavel af Hovedstadens Nærhed — hvilken dog heller ei er alt for nær; som af den heldige Omstændighed, at endeel Familier af høiere Stand, enten om Vinteren, eller for bestandigt, have valgt Upsala til Opholdssted. Universitetets videnskabelige og literaire Indflydelse blander sig herved med en Indvirkning af den finere Politur og forædlede Selskabelighed, som her — netop saaledes modificeret ved den lærde og literaire Aand, som dog ikke kan blive ganske absolutistisk — hæver sig til en høiere og

ædlere Charakteer, end de blot fornemme Cirklers Convenients og tomme, stive eller prunkende Ceremonieliv. En heldig Betingelse for den ædlere Selskabelighed er tillige den her endnu almindelige Simplicitet og Tarvelighed, hvori Upsala til sin Fordeel udmærker sig, og hvorved den som Universitetsstad har meget forud for store Stæder, som Kiøbenhavn og Berlin.

Man maa overhovedet betragte det som en Lykke for Sverrige, at dette Land har sine to Universiteter udenfor Hovedstaden; men det er en dobbelt Lykke for Upsala, at Universitetet meget let kan opnaae og benytte Fordelene af Stockholms Nærhed, uden at afficeres af de for det hele academiske Liv ufordeelagtige Følger, som den stadige Berøring med en Hovedstads hele Atmosphære, Fortroligheden med dens Luxus, Adspredelser, Forlystelser, Forførelser, politiske Bevægelser og andre fra det videnskabelige Liv bortledende Potentser, meer eller mindre medføre. Den hos os saa hyppige, ja næsten almindelige Forlængelse af de Studerendes Ophold i Hovedstaden i et betydeligt Tidsrum af Livet, efter Fuldendelsen af de academiske Aar, finder heller ikke til den Grad Sted i Sverrige. En Deel Candidater søge naturligviis til Stockholm, naar en eller anden Udsigt til Ansættelse aabner sig for dem, efter at have giennemgaaet det academiske Cursus; men den større Deel vender fra Universitetet tilbage til Provindserne, uden at blive til „Stockholmsboere.“ Hovedstaden er i dette Rige meget langt fra at besidde den Alt tiltrækkende, sammendyngende, centraliserende og beherskende Magt, som Paris eller Kiøbenhavn. Naturforholdene hindre dette i Sverrige;

og det er bedre for et Folk og dets Nationalitet, at Nationen, i dens hele aandelige Betydning og Repræsentation, som i England, i Spanien og her, kan siges at være fordeelt over det hele Land, end at man skal sige, som i Frankrige: Paris, c'est la France.

At der heller ikke i Sverrige fattes dem, som, hvis de raadede, vilde have Universitetet i Hovedstaden, i Stedet for i Upsala, har jeg alt erfaret. Heldigviis vil denne Revolution vel aldrig lade sig udføre; men det var ikke saa langt fra, at et stærkt Parti for adskillige Aar siden havde kunnet sætte den Plan igiennem, at forlægge det medicinske Facultet og de dertil hørende Læreanstalter til Stockholm. Det lader sig vel ikke negte, at flere Grunde kunde synes at tale for denne partielle Forflyttelse, end for at nedlægge det hele Universitetet, og oprette et nyt (thi dette maatte blive Følgen af at ville flytte Upsala til Stockholm). I Hovedstaden, siger man, ere Midler og Indretninger til Lægernes practiske Dannelse ulige flere, bedre og fuldkomnere, end de kunne findes i en mindre Landstad; det er denne Dannelse, som for Medicineren er den vigtigste, fordi den er uundværlig. Man maatte have meget falske og mangelfulde Forestillinger om Lægekonstens Væsen, for at benegte denne Sætning om den meest empiriske af alle Videnskaber. Men blot ved at benævne den en Videnskab, tillægge vi den ogsaa organisk Forbindelse med den hele aandelige Dannelse, den hoiere menneskelige Udvikling paa Fornuftens og Videnskabens samlobende Bane; vi erkiende Nodvendigheden af at forbinde det medicinske Studium med den ovrige videnskabelige

Organisme, som Universiteterne i det mindste stræbe og skulle stræbe efter at vedligeholde i et sundt, virkende, fremadstræbende Liv. — At anlægge en egen medicinsk Hoiskole i Hovedstaden (dette, beretter man mig, er Formaalet for det allerede for henved et Par Decennier siden i Stockholm indrettede „Carolinska Institut") er dog egentlig og i Grunden ikke andet, end at isolere Medicinen fra den øvrige høiere Aandsdannelse, og afskære dens Forbindelse med det ægte videnskabelige Studium. Hvad vilde det nytte, at berøve Upsala sit medicinske Facultet, eller, som det skulde hedde, forflytte dette til Hovedstaden? — Det blev dog ikke andet, end naar man vil bortskære en Hovedgreen af et frodigt voxende Træ, for at plante den i en anden Jord. Træet mister og savner sin Green, og denne vil enten slet ikke voxe, eller maaskee for en Tid skyde op i en unaturlig Drivhuusvæxt, uden fast Rod eller kraftig Stamme.

Det er saaledes uden Tvivl, baade for Universitetet og for Lægevidenskaben, en heldig Udgang af den herover reiste Strid imellem modsatte Tendentser *),

---

*) Jeg har længere hen erfaret, at denne Strid, som man let vil tænke sig, ogsaa fra de officielle Forhandlingers Kreds førtes over i Literaturen. Et Skrift i den Anledning af den geniale Professor Hwasser i Upsala „Om *Carolinska Institutet*; Betraktelse öfver det medicinska Uppfostrings-verkets närvarande tillstånd." Stockh. 1829. 153 S. 8, fortiener især Opmærksomhed for den grundige videnskabelige Aand, hvori det er strevet, og for den seirende Kraft og Djærvhed, hvormed det giendriver de Skingrunde, ved hvilke man vilde forsvare den projecterede Sønderlemmelse

at Upsala Universitet har beholdt sit physisk-medicinske Facultet; da man derved dog ikke har formindsket eller svækket nogen af de Tilgange, Hovedstaden frembyder for medicinske Studenters og Candidaters practiske Dannelse. Det er et Beviis mere paa, at dette Universitet endnu repræsenteres af et Samfund af academiske Lærere, der ere i Besiddelse af aandelig Kraft og Vægt, hvor det gielder om at hævde og forsvare den Plads, Rigets første videnskabelige Læreanstalt maa indtage i Staten og lige overfor Regieringen. — En saadan Plads forekommer det mig, naar jeg tør dømme efter de vist nok ufuldstændige Erfaringer, jeg har kunnet erhverve, at denne Høiskole hidtil med virkelig Berettigelse har eiet og giort gieldende i Sverrige. I Upsala er allerede fra

---

af Universitetet. Neppe vil man imidlertid nogentid i Sverrige blive enig med Forfatteren i den Idee, han her tillige søger at giøre gieldende: at begge svenske Universiteter, for at opfylde deres Bestemmelse, skulde sammensmeltes til eet Centraluniversitet i Upsala. Dette er og blive dog i det svenske Universitetsvæsen en revolutionair Idee, som ikke blot har de geographiske Forhold og Local-Interesser, men vel ogsaa politiske Grunde imod sig. Den Tid, da det sydsvenske Universitet, uden at Nationen eller Staten skulde lide derved, lod sig ophæve eller forflytte, maatte udfordre en heelt anden Tingenes Orden og Stilling, end den nærværende. I øvrigt kan jeg ikke andet end endnu (1844) erkiende, i hvor høi Grad den ideerige, aandskraftige, fra en dyb og ægte Videnskabskilde udspringende, og om en lige mandig og ædel Tænkemaade vidnende Behandling af Forfatterens Gienstand, har tiltalt mig.

ældre Tider det egentlige Middelpunkt for dette Lands videnskabelige og literaire Liv, dets Virken, Frugter og Yttringer i ethvert Forhold til den hele Nation. Her har dette Liv, uden umiddelbar Beroring med Hovedstadens Hofsphære, dens Adels- eller Penge-Aristokatie, og dens Higen efter en stundom blot ydérlig Repræsentation af høiere Cultur, kunnet udvikle sig indenfra, med selvstændig Frihed, og til Fordeel for det Eiendommelige og Selvstændige i Nationaliteten. Universitetet har altid deeltaget i Statens og Nationens politiske Frihed; men det har tillige, som det synes, altid hyldet loyale Gundsætninger. Uden at opgive noget af den videnskabelige Frihed og den academiske Selvstændighed, som maa kunne giøre sig gieldende i et Samfund, der indbefatter saa mange af Landets fortrinligste Lærde og Videnskabsmænd, dersom en saadan Stiftelse af Nationen skal betragtes som meer end en mechanisk Statsmaskine, har Upsala længe holdt sig fjernet fra Partianskuelser og politiske Manifestationer, der ligge udenfor en Høiskoles Sphære, og hvorved den sande videnskabelige Aand og Frihed mere forringes end bestyrkes.

Det vil altid for en Fremmed være meget vanskeligt, rigtigt at bedømme og vurdere det Forhold, hvori et Universitet staaer til Folkets hele Intelligents og videnskabelige Cultur; eller at bedømme dets Indflydelse paa den Dannelse og Dygtighed, Staten kan og bør fordre af den hele civile og geistlige Embedsclasse. Hvilken af disse to Hovedsider, man vil betragte, saa tør vi vist nok antage, at Universitetet i Kiøbenhavn overhovedet

vinder betydeligt i en Sammenligning med de svenske Universiteter. Men, for at være retfærdige maae vi ogsaa betragte disse, og navnlig Upsala, fra begge Synspunkter, under Hensyn til alle nationale Særegenheder, som i dette Land giøre sig gieldende.

Det er vel ikke saa vanskeligt at blive vaer, hvor, i den lærde Underviisning og de academiske Studiers Organisation, der endnu findes betydelige Savn og Mangler, (f. Ex. i Universitets-Examina og i Disputationsvæsenet) hvorover man i Sverrige selv med Grund har klaget i flere Decennier. Seer man imidlertid hen til den aandelige Heelhed, der yttrer sig og virker giennem det academiske Samfund, da opfatter man i flere Henseende et langt lysere og heldigere Billede af en Hoiskole, som allene blandt dens mig personlig bekiendte Lærere tæller saa udmærkede og betydende Personligheder, som en Atterbom, Fahlcrantz, Fries, Geijer, Hwasser, Palmblad, o. fl. Upsala Universitet har ogsaa, i det mindste ved dets Betydning for Literaturen, længe været Lærdoms og Videnskabeligheds egentlige Centrum i Sverrige. Fra Upsala især udgik derfor ogsaa den mærkværdige æsthetiske Bevægelse, der for noget over 30 Aar siden fik en saa betydende Indflydelse paa den hele Literatur i Sverrige. Her dannedes først en videnskabelig Kritik, og fik sit Organ i de to efter hinanden følgende svenske Literatur-Tidender, som dog ikke i ret mange Aar fandt Understøttelse nok hos Nationen til at kunne bestaae. Fra Upsala Universitet udgik de to vigtige Tidsskrifter Svea og Skandia (1818—1835), hvis Indhold og hvis videnskabelige Værdi allene er

nok til at give os en ganske anden Forestilling om den literaire Culturs Fremskridt i Sverrige efter 1810, end man hidtil har været tilboielig til at antage, der, hvor man enten slet ikke kiendte den, eller allene vilde bedømme den svenske Literatur efter de latinske Magister-Disputationer. — Saavidt jeg hidtil kiender det i Fior (1841) begyndte nye Tidsskrift „Frey," vil dette soge, i videnskabelig Aand og Grundighed at holde sig paa lige Trin med sine Forgængere. Hertil horer allerede betydelige Kræfter. Men det vil, paa en Maade, baade træde i Stedet for Skandia, og for den Upsalske Literaturtidende; og naar Frey dog har maattet indskrænke sig til fire eller sex smaa Hefter om Aaret, synes Udsigterne til den nærværende Tids literaire Productionskraft i den videnskabelige Sphære ikke at være meget lovende. Maaskee finder ogsaa i dette Tilfælde en egen Virkning Sted af de mere nedtrykkende, end opmuntrende Vilkaar, som de fleste yngre, endog udmærkede Academikere og Literatorer i Sverrige, have at kæmpe imod, naar de ville opoffre deres bedste Aar og Kræfter for en reen videnskabelig Virksomhed. Det er en oiensynlig Mangel, og en af de svageste Sider i dette Lands indre Organisme og Styrelse, at her fra Statens Side giores alt for lidt, for at vedligeholde Lærdom og Videnskaber ved at sorge for den yngre Slægt af deres Dyrkere; men det er i det mindste en for Nationen ærefuld Erfaring, man kan giore, at denne Slægt derfor ikke taber Modet, og at Exempler paa unge Videnskabsmænd og Literatorer, som uden udvortes Opmuntring kæmpe sig frem paa den ofte tornefulde Bane, med et hoiere

Maal for Øie, her ikke høre til Sieldenhederne. En Dansk vil forbauses ved at erfare, under hvor trange og tarvelige Kaar mange af Universiteternes yngre Lærere, ligesom de fleste Lectorer og Lærere ved Gymnasier og offentlige Skoler, i dette Land maae existere. Selv i den heldige Periode af over 30 Aar, som Sverrig har havt siden Statsforandringen 1809, har der overhovedet yttret sig en Karrighed hos Stænderne i at bevilge Statsmidler til videnskabelige Formaal, hvilken har staaet i stærk Modsætning til den liberale Tænkemaade, som den nærværende Konge ved mange Leiligheder har lagt for Dagen i Anvendelsen af sine private Midler. Det var egentlig først ved Rigsdagen 1840, hvor man begyndte at giøre en glimrende Undtagelse; det var ved den, at man for første Gang bevilgede en bestemt aarlig Sum til Understøttelser af videnskabelige Foretagender og Reiser, til Nationalværkers Udgivelse, m. m. Ligeledes viste der sig med eet ved denne Rigsdag en saa usædvanlig Gavmildhed i at forøge begge Universiteters Lønningsfond *), at

*) Rigsstænderne bevilgede ved Rigsdagen 1840 i det Hele en Sum af 12,700 Rdlr. Sv. Banco aarlig til Upsala, og endnu noget mere til Lunds Universitet. Heraf bestemtes for Upsala 3200 Rdlr. til Lønning for 2 nye Professorer i det juridiske Facultet, der hidtil havde maatte nøies med to; og ligeledes 3200 Rdlr. til at lønne eller pensionere to Professores emeriti; 1800 Rdlr. til et Tillæg af 300 Rdlr. for de 6 ældste Professorer, 1000 Rdlr. til et Tillæg af 100 Rdlr. for 10 Adjuncter, 500 Rdlr. til „Opmuntring" for Docenter, o. s. v. Herved steg det aarlige Bidrag af Staten til Upsala Universitet i Aaret 1840 til 26,390 Rdlr.

man maa ønske Videnskaberne i Sverrige til Lykke, dersom denne Tænkemaade maatte blive af Varighed hos Stænderne. — — —

Banco. Dets Indtægter af egne Midler udgiorde i bemeldte Aar desforuden i Penge 11,927 Rdlr.; i Korn, Halvdelen Rug og Halvdelen Byg, 8,942 Tdr. der solgtes til en Priis af 80,874 Rdlr.; af Donationer og specielle Fonds: 7817 Rdlr.; af private Stipendier: (Magnat-Stipendiernes Interessen och Räntor) 12,002 Rdlr.; saaledes i det Hele, tilligemed Statsanslaget, 151,010 Rdlr. — Derimod er Lunds Universitets hele Indkomst, i Følge det seneste (1837 udgaaede) Budget eller Lønnings-Reglement, og efter de sidste Rigsdagsbeslutninger, anslaaet til 68,686 Rdlr. Banco (dog med en, overhovedet taget, lav Beregning af Sæden til 5¼ Rdlr. Banco Tonden). Heri er da ogsaa iberegnet den hele Sum af 19,900 Rdlr. Bco., som ved Rigsdagen 1841 blev normeret, (4000 Rdlr. for bestandigen, og 15,900 indtil videre ɔ: til næste Rigsdag) som forøget Bidrag af Staten til Universitetscassen. Af denne Sum ere bl. a. 3200 Rdlr. anslaaede til to nye Professorarter, et i det juridiske og et i det medicinske Facultet; ligesom 3200 Rdlr. til Pensionering for to Profes-ores emeriti. Statens hele aarlige Bidrag til Lunds Universitet finder jeg i bemeldte kongelige Reglement (30. Decbr. 1837) S. 11, angivet til omtrent 47,000 Rdlr.; saaledes omtrent 20,000 Rdlr. mere, end til Upsala. I Lund finder jeg derimod den hele aarlige Stipendie-Indtægt (baade kongelige og private Stipendier) kun angiven til 3887 Rdlr.; i Stedet for at i Upsala de private Stipendier alene stige til 12000 Rdlr.

Stockholm.

Ankomst fra Landet. Enkelte Smaatræk af Staden. Dalfolket.

(Den 25. Junius).

Landreisen fra Upsala-Egnen til Hovedstaden, ad den Vei, som jeg kom, hører ikke til de mest interessante, og staaer endeel tilbage for Mälar-Farten paa Dampskibene. Hvad der især giør denne Provinds eensformig og i Længden trættende for Øiet, er Jordens almindelig herskende Dyrkningsmaade: Agerjordens hvert andet Aar skiftende Besaaening og „Træde," eller Brak; hvoraf følger, at den sidste ikke, som ved længere Hvile, giver Ageren Tid til at klædes med det jævnt udbredte grønne Græstæppe. Her pløies Brakjorden strax efter Høsten, og atter om Foraaret og i Sommerens Løb flere Gange, før og under Giødningens Udførsel. Man seer derfor hele Sommeren igiennem store pløiede Agerstykker, hvor intet Græsstraa viser sig, omvexle med de besaaede Marker; begge Slags Jord vexler igien med steenbesaaede Strækninger, hvor undertiden store, mange Allen høi Klippestykker reise sig eenlige op over den grønne Tue; og hvor man ikke saa sielden seer Spor til Indbyggernes Flid og Anstrengelse i at rydde Jorden for de nogenlunde bevægelige Steenblokke, og indvinde smaa

Sædstykker paa den vel lønnende, fra Jordfladens Dannelse aldrig dyrkede Jordbund.

Overhovedet behandles Agerjorden i denne Provinds med ualmindelig Omhu; Rugmarkerne fremvise næsten overalt en meget reen Sæd; og enhver Brakmark (Trädesjord) ligner et vel behandlet Havebed. Skiøndt Upland overhovedet, især paa den store Upsala Slette, er rig paa Leer og god Muldjord, og derfor endogsaa Hveden er en Sædart, som med Fordeel dyrkes, men endnu kun lidet, er Rugen dog Hovedsæden, og Byg ikke meget udbredt. Efter min Skiutsbondes Beretning, er det temmelig almindeligt, at man indskrænker sin simple Vexeldrift til at besaae Trædesjorden den ene Omgang med Rug, og den anden med Byg; dog begge Gange, saavidt man nogenlunde formaaer det, efter Giødning. I øvrigt, skiøndt Upland er et af de paa Korn rigeste Landskaber i Sverrige, har det i visse Strækninger, der omgive den store Slette, nok af Klippegrund og magre Sandaaser med Barskov. Jeg kom saaledes paa denne Vei af lidt over 5 svenske Miil igiennem en saadan Skov, hvis Længde er henved 2 svenske (eller 2½—3 danske) Miil.

Allerede et Par Miil fra Stockholm (ved Rotebro) begyndte Mälaren at vise sig i et alvorlig-skiønt, skovrigt og giennemskaaret Landskab. Herfra bliver Egnen mere pittoresk; men først efter en halvanden Miil længere frem, begynder man, i en noget rigere Cultur, ved Landhuse, Haver og tilsidst Alleer, at mærke Hovedstadens Nærhed. Man kommer den endog meget nær fra denne Side, inden man seer dens hele Prospect aabne

sig; og skiøndt denne ikke er fuldt saa imponerende, som ved Indseilingen i Havnen fra Fiorden, hører den dog til de fordeelagtigste Synspunkter for den skiønne, svenske Kongestad. — Den uendelige Dronning-Gade, (der i Længde kan maale sig med Gothers-Gade i Kiøbenhavn) og naaer lige fra Norr-Malms Port til Gustav-Adolfs Torv ved Havnen, næsten i Centrum af Stockholm, bestaaer i Begyndelsen kun af en lang Allee, hvis begge Sider indfattes af Haver og enkelte, adskilte, mindre betydende Bygninger. Gaden selv er anseelig ved mange store, smukke og velbyggede Huse, i snorlige Rader; den er meget vel brolagt, reenlig, og kan gierne, kaldes prægtig; men til sin Længde og Bygningernes Høide er den dog uforholdsmæssig smal, endskiøndt den hører til Stockholms nyere Partier; neppe saa bred som Østergade — og uden Fortog. Saaledes har den dog overhovedet mere Slægtliighed med Paris, end med London. Men hverken Paris eller London tænker man paa, naar man naaer Gustav Adolfs Torv, Norrbro og Slotspladsen ved Løvebakken (Leionbackan), — denne grandiose Terrasse eller Trappebygning af Granitqvadre, som fører op til den ene af Slottets Hoved-Façader. Her er intet uden Stockholm; og her et af de stærkeste Glandspunkter for denne Hovedstads nordisk-alvorlige, med en mildere romantisk Naturs Skiønhed indfattet og oplivet, architectoniske Charakteer. Jeg har allerede bemærket at en vis med Soliditet og Simplicitet forenet Pragt fremtræder i denne Charakteer — og det vil man især blive vaer fra hiint Standpunkt, og andre i Nærheden deraf.

Fra mit nye Qvarteer ved Ridderhuustorvet og Munkbroen har jeg en langt liveligere Omgivning og friere Udsigter, end i den smalle, indsluttede, skiøndt ved sine høie, massive, fornemme Steenhuse anseelige „Store Ny-Gade." Munkbro-Torvet udgiør langs med Quaien, der ligger lige overfor Ridderholm, en ret levende og tæt besat Markedsplads for Grønsager og Blomster. Et Slags Liighed vil man kunne finde imellem dette Sted og Enden af Amagertorv eller Høibroplads i Kiøbenhavn, fra Høibro ned imod Holmens Canal; men den skiønne Udsigt over Torvet og Havnen forbi Ridderholmen mod Sødermalmens Granit-Klipper, hvor smaa hvide Huse ere venligt leirede ovenover en Krands af grønne Trægaarde eller Haver — dette er noget, vi maae tænke os borte, naar vi her ville faae en Mindelse om Kiøbenhavn.

Jeg har endnu kun, tidligt i Morges, giort en eensom Vandring ud paa Gustav Adolfs Torv, ned i det saakaldte „Strøm-Parterre" — et i høi Grad venligt og elegant nyt Haveanlæg ved Vandet, nedenfor den ene Side af Norr-Bro, — hvorfra jeg fortsatte min Promenade rundt om Slottet; jeg har siden tilbragt en ikke liden Deel af Morgentimerne med Vindues-Observationer; og jeg er allerede kommen til Overbeviisning om, at virkelig næsten Alt er anderledes i Stockholm, end i Kiøbenhavn; og at jeg her langt mere, end i nogen mindre svensk Stad, seer og fornemmer, at jeg er i et andet Land — ja i et fremmedt Riges Hovedstad. Det vilde blive meget vidtløftigt at opregne alle enkelte Forskielligheder, som jeg allerede i Dag har opfattet. Den meer eller mindre herskende Stilhed og ringere Vognfærdsel, er for det første

et vigtigt Træk. Den forøges i betydelig Grad derved, at man ingensteds hører noget Slags Udraab af Gadesælgere; men Stilheden beroer tillige paa Folkets overhovedet lavere Talestemme og langsommere Udtale. Denne Egenskab meddeler sig tillige til Gang og Bevægelser, hvis større Langsomhed her i Hovedstaden, som det synes, er almindelig for alle Stænder, og især paafaldende, naar man fra et høiere Sted overskuer et større Antal Folk paa Gaderne. Det forekommer een som Alle, Unge og Gamle, snarere gaae i dybere Betragtning, eller allene for deres Fornøielse, end i Forretninger. Jeg finder det ordentlig komisk, naar jeg fra Vinduet seer Tienestepiger, med deres Kurv eller Spand paa Armen, næsten gravitetiske at skride hen over Gaden eller Torvet; eller naar et Par af dem, ved Siden af hinanden og under Samtaler, med afmaalte Skridt gaae hiem over Torvet, som paa en Promenade. Er det saaledes med det liveligere Kiøn, og med den Classe af samme, som man i Kiøbenhavn overhovedet seer at færdes med Raskhed og Hurtighed: saa vil man let forestille sig, at Mandfolkene endnu mindre forhaste sig i deres Gang. Jeg har seet velklædte Folk i stærk Regn, og uden Paraplui, gaae med stoisk Taalmodighed og med sædvanlige langsomme Skridt over Pladsen, ligesom i det smukkeste Solskinsveir.

En Folkeclasse, der fremtræder ganske egen, fremmed og charakteristisk i Stockholms Population, ere Dalkarlene og Qvindfolkene fra denne Provinds, som under Navn af „Dalkullor" i betydelig Mængde hvert Foraar som Trækfugle vandre ind i Stockholm, og om

Høsten igien trække hiem med deres Sparepenge. Jeg veed ikke Alt, hvad disse Biergbeboere, som Trang, Fattigdom og Vane bringe til at søge deres Sommer-ophold i Hovedstaden, her lade sig bruge til som Dag-leiere. Qvindfolkene, har man sagt, bruges bl. a. meget til at arbeide i Haverne paa Södermalm og andensteds i Udkanterne af denne vidtløftige Stad; men i Sær-deleshed have de fra gammel Tid af søgt deres Ophold ved at roe Baadene i Havnen, som ere i uophørlig Bevæ-gelse for at sætte Stockholmsboerne over Vandet til et eller andet Punkt paa en af Siderne, undertiden kun for at undgaae en meget ubetydelig Omvei — men til Fods.

Da jeg for 30 Aar siden var her, kiendte man ikke andre Fartøier til dette Brug, end simple Joller, som roedes af et Par Qvindfolk, Dalkuller eller andre. Nu har man for det første en heel Deel Dampfartøier en miniature, der til visse Klokkeslet, især om Søn-dagen, ere i bestandig Bevægelse frem og tilbage i Hav-nen eller Sundet, hvis smalle og dybe Løb her adskiller de to Provindser, Upland, med Norr-Malm, og Söder-manland med Söder-Malm. I Midten af dette Sund svømmer „Staden,“ eller det egentlige gamle Stockholm, som et Bierg af mægtige, tæt sammenbyggede Steenhuse, med den majestætiske Slotsbygning, der taarner sig som en Krone over den hele prægtige Stad.

Desuden har man i senere Aar indført et Slags større Roe-Fartøier, aabne, eller forsynede med et Telt, hvor 20 til 30 Personer kunne finde Plads — de saa-kaldte „Wäfbåtar,“ der bevæges ved smaa Dampskibs-hiul; men hvor fire Dalkuller, eller andre menneskelige

Individer, maae tiene i Stedet for Dampkraften. Disse afgaae, ligeledes hver Time, paa Klokkeslaget til og fra Diurgården og andre besøgte Punkter i det stockholmske Archipelagus, og et billigere Befordringsmiddel kan man ingensteds faae. Man betaler 3 eller 4 Skilling (efter vor danske Myntfod) for at befordres en halv eller heel dansk Fierdingmiil, eller endog derover. Vil man undgaae at vente nogle Minuter, dersom man ikke just kommer ved Klokkeslaget, da findes altid enkelte mindre Baade ved Haanden, for en lidt høiere Betaling.

Da jeg her boer saa nær ved en Deel af Havnen, og her desuden, jeg veed ikke af hvilke Grunde, synes at være et Slags Samlingsplads, hvor Dalfolket meget færdes og søger hen: saa seer jeg det her næsten uafladeligt (især i Dag, en Søndag) vrimle af Dalkullor, smaa og store, Piger og Koner, i Partier paa 3, 4, 6 eller flere, som idelig trave frem og tilbage paa deres høie Skoe, med mægtige, jernbeslagne Træsaaler. Unge Drenge, Karle og ældre Bønder blande sig nu og da i disse Grupper, og altid seer og hører man dem i livelig Samtale og Gesticulation, som især hos Qvindfolket har en egen, kiendelig Charakteer, der meddeler sig til deres Holdning, og svarer til en ofte ret udtryksfuld Mimik. Dertil kommer endnu Dalkullernes egne, simple, just ikke smukke, men antik-nordiske og charakteristiske Dragt, røde Strømper, mørkegraae eller sorte, korte Skiørter, et bruunt eller mørkerødt Livstykke, og en hvid Vadmels Overtrøie med lange Skiød, der naae til midt imellem Hoften og Knæet. Denne Trøie lægge de vel undertiden af; men have den altid paa i Regnveir, og ellers

naar de finde det fornødent, eller ikke kunne skille sig ved den. Et stort sneehvidt Linklæde over Hovedet, og reent, hvidt Lintøi udmærker sædvanlig ogsaa Dalkullerne; ligesom en stor Deel af dem, men især de unge Piger, udmærke sig ved en rank og kiæk Holdning, en let Gang, et frit, aabent Blik, og en let, hurtig, undertiden endog gracieus Armbevægelse. Hertil kommer endnu en hos de Yngre meget hvid Hud, lyst Haar, blaae Øine og regelmæssige, ikke sielden skiønne Ansigtstræk. Men selv hvor disse just ikke afgiort findes, træder dog som oftest et liveligt, charakteristisk Udtryk i Stedet; og man vilde, selv uden Dragten, blandt en større Folkesamling paa Stockholms Gader kiende en Flok Dalkuller fra andre Bønderkoner, ved deres raskere og lettere Gang, ved den større Frihed og mindre Tunghed og Alvor i enhver Bevægelse og Gestus.

Der findes hos dette Folk paa een Gang en stærkt udpræget nordisk Charakteer, og et vist Anstrøg af sydlig Livelighed. Dertil hører ogsaa den mere lydelige Talestemme, den uophørlige Snaksomhed, den idelige Bevægelighed hos disse Folk. Sielden seer man dem længe at staae stille paa eet Sted. Veiret agte de næsten ikke, og i en stærk Regn har jeg seet Dalkullerne længe at opholde sig paa Gaden, at gaae og komme, og iøvrigt fortsætte deres Conversation, lige saa fuldt som i smukt Tørveir. — I øvrigt gielder hvad her er sagt fortrinligt om Qvindfolket; skiøndt jeg ogsaa har seet flere unge lyshaarede Knøse, med vakkre, endog fine, næsten jomfruelige Ansigter, og med liveligt Udtryk i samme. Hos ældre Mænd og Karlfolk, hvoraf endeel ere mere høie og smalle af Vært, end grovt og stærkt byggede, ere

Mimik og Bevægelser mere rolige, tunge og langsomme, end hos det andet Kiøn. Snaksomhed synes lige stor hos begge. Deres Tale er mere hurtig og livelig, end i Almindelighed hos den svenske Almue; og deres Sprogart saa egen, at man, især uden at være vant til at høre dem, neppe forstaaer et eneste Ord af hvad de tale indbyrdes. — I Stokholm leve Dalfolkene, skiøndt blandede imellem den øvrige tienende og arbeidende Classe, ganske som Colonister, og udmærke sig ved almindeligt indbyrdes Sammenhold og uforanderlig Kiærlighed til Fædrehiemmet. Lever en Dalkulle om Sommeren som Tyende i et Huus i Stockholm, slutter hun sig dog aldrig til de øvrige Tienestefolk, men opsøger og holder sig til sine Bekiendte fra samme Sogn. Derved bevare de den hele særegne Nationalitet, som de medbringe fra deres Dale, som udmærker dem fra den øvrige, mig bekiendte Deel af den svenske Almue, og som de hyppigen i den længste Deel af deres Liv, da saa mange af dem hver Sommer vandre til Hovedstaden, uforandret medbringe til Hiemmet, naar de om Efteraaret vende tilbage. Med Nationaliteten bevare de tillige Sædeligheden, midt under al den Leilighed til Fordærvelse, der omgiver dem. I det Hele hører denne svenske Folkestamme, med dens særegne Dialect, og dens øvrige skarpt udprægede, hidtil i temmelig Reenhed bevarede Egenheder, til de interessanteste ethnographiske Phænomener i hele Norden.

Midsommersaften i Upland. Atterbom.

(Stockholm, den 26. Jun.)

Ungdoms liufva Minnen,
hvarför bleknen I? — —

Saaledes omtrent vilde jeg maaskee begynde, dersom jeg idag skulde prøve paa at skrive et svensk Vers; men jeg er saa fornuftig, at lade det blive ved den ene Tanke, eller snarest ved det ene svenske Ord; thi dette Ord, som nu faldt mig ind, er et Ord, jeg elsker, uden ret at vide hvorfor. Der er noget i Klangen, der ligesom svarer til Betydningen, og at give denne nøiagtig paa Dansk er vanskeligt. „Søde, milde, venlige Pige!" næsten alt dette smelter sammen i det ene: liufva Flicka! — Men det passer dog egentlig ikke paa et Minde, som Tidens rivende Strøm i 30 Aar er skyllet hen over, og som jeg selv troede, den for længe siden saa godt som reent havde udvasket. Historien vil imidlertid have sin Ret i det Smaa, som i det Store. Den bemægtiger sig det Liv, som ikke mere er; og naar det da engang skeer, at Tidens dunkle Slør loftes fra det Slumrende, det, vi kalde det Forsvundne, da fornemme vi stundom den fierne, bekiendte Røst fra et Liv som var, og gyse uvilkaarligt derved, som ved en Stemme fra den skiulte Aandeverden. Det hændte mig nylig, at en gammel Mindeskrift, jeg i mange, mange Aar ikke havde læst, paa ny, i nogle enkelte Træk blev synlig for mig — det var ligesom jeg læste den i en Codex rescriptus af mit Liv, hvor den var meget utydelig, næsten ukiendelig; men

enkelte Ord, enkelte Omrids traadte endnu blegnede frem under den nyere, stærkere, Skrift, og det var nok for at kalde et for længe siden udslukt Ungdomsbillede tilbage i friske Farver. „Stakkels * *!“ tænkte jeg, „tredive lange Aars Byrde have altsaa ikke tynget dit Liv, eller bøiet din ranke Skikkelse. Din rene Siæl, dit bløde, varme Hierte, berørtes umildt af Skiebnens Jernhaand, som den laante til en snever, kold, egoistisk Villie. Dit varme, indre Livs skiønne Blomst maatte aldrig udfolde sig under en mild Sommersol — tidligt bøiedes den fine Stengel, og borttæret sank Blomsten til Hvile i sin eensomme Dal.“ — Men nu læste jeg imorges i Atterboms „Blommor,“ og fandt der denne Strophe:

Så må jag dö, af verlden oförstådd,
Men ei försmådd
Af den, som engång löser lifvets gåta:
Han, som mitt lif en himmelsk syftning gaf,
Skall i min graf
Mig ei åt stoftets mörker öfverlåta.

Da faldt det mig strax ind: „Her, blandt disse ædle, altid friske, sødt og kraftigt duftende Blomster, hvor man finder saameget hvad man søger og ikke søger, fandt jeg saaledes ogsaa en Gravskrift.“ Den var der paa sit Sted; Digteren har sat den der, uden at give den en saa individuel Bestemmelse; men han gav den en poetisk Sandhed, som let nok, og tidt nok kan oversættes i en historisk. Atterboms Digtervaar er jo desuden ogsaa for mig et samtidigt Ungdomsbillede, der første Gang viste sig paa min Horizont netop for 30 Aar

siden; men det er ikke blegnet, det har levet med mig, og fulgt mig lige til jeg tredie Gang kunde besøge det gamle ærværdige Upsala, og der finde min Digter igien i Poesiens Ungdom, Manden i Livets Modenhed, Vennen i uforgængelig, ungdommelig Varme, Trofasthed og Hierteligbed. — Nu er det ligesom jeg først føler det ganske, nu, da ogsaa dette Nærværende allerede er blevet til et Minde — men hvilket kunde være friskere, mere velgiørende, end dette?

I Forgaars, for mindre end 48 Timer siden, var det jo virkeligt, at jeg i den meest indtagende, yndefulde Egn, jeg erindrer mig fra Upland — ja den vilde være det i Danmark selv — levede en Dag, en heel herlig Skiær-sommer-Dag, men kun en eneste, hos, med og ved Atterbom, i det skionne Sommerhiem, som han har valgt sig i Quallstad, og der synes netop at være skabt for en Digter, som han, for en kiærlig, stille, contemplativ og dyb Natur, som hans. En mere poetisk Landlighed kan ikke tænkes. Huset, en god, rummelig, sval, men luun Bolig, ligger nær ved Eierens, som bortleier det. En egen mindre Have, og Eierens større, med lange Alleer og beqvemme Gange, ligesaa tilgængelig som hiin, ere behagelige Luxus-Gienstande under Sommertiden; thi Naturen selv har dannet den herlige Skovhave, omkring Bredderne af en betydelig Indsø, der i rige, pittoreske Former, med flere synlige Bugter og fremtrædende Skov-Næs, besiæler det venlige, næsten siællandske Landskab. Kun den rigere danske Bøgeskov fattes her, for at giøre Illusionen fuldkommen; men hvad Birken, Almen og anseelige Elletræer — der her

ikke blot, som hos os, maae nøies med at voxe i den side Mosegrund, og aldrig blive til meer end Underskov — kunne udrette, det finder man her i Bøgens Sted.

Da jeg meget tidligt, allene paa den skiønneste Sommer-Morgen, ilede de faa Skridt fra Huset giennem Skoven ned til den speilklare Sø, overraskedes jeg forunderligt ved et Slags Liighed med min Fødeegn, et noget forstørret Gienbillede af Sorøe-Sø; selv den skovklædte Holm, som kunde svare til hiin „Bogholm," hvortil saamange Erindringer fra min tidligste Ungdom knytte sig, fandtes ogsaa her. Men da nu Atterbom og Leenstrøm kom til, og jeg hørte Søens Navn (det er en bekiendt Egenhed i det svenske Sprog, at Indsøerne betragtes som virkelige geographiske Individer, som selvstændige, substantive Væsener, der nyde Æren af den bestemte Artikel, og ikke behøve det uadskillelige, monotone Tillæg af Sø) afløstes de tidligere Reminiscentser ved et lige overraskende Minde. „Walloxen hedder denne Sø?" spurgte jeg forundret; „hvorledes kommer den her? Har jeg allerede eengang været Quallstad saa nær for 30 Aar siden? — Og paa hvilken Kant ligger da Valox-Sæby, hvor jeg en sildig Octoberdag 1812 besøgte den Paykullske Familie?" — „Histovre seer man den tætte, frodige Park imellem grønne Agre at strække sig ned til Søen; Gaarden ligger i Skiul bag de høie Træ-Grupper; men med gode Øine seer man midt for os den lange Bro ved Baadehavnen." — Naturligviis varede det ikke mange Timer, inden en Baad var klar, og de to Prosaister roede Digteren og dem selv over til Valox-Sæby. Huset fandt jeg; Værelserne kiendte jeg tildeels

igien; her i denne Sal tilbragte jeg Aftenen; den gamle Herre talte meget om Kiøbenhavn, om Rahbek, om sine mange Foglar, som jeg næste Morgen skulde faae at see, om „unga Heiberg," som nylig havde været her. Moderens Billede er bortsvundet for mig; men godt erindrer jeg et Par indtagende Døttre i Vaarens tidligste Blomstring, som underholdt mig med Sang til Klaveret, og endnu bedre ved deres utvungne, naive og dannede Conversation. Heller ikke har jeg glemt, at jeg maatte føie dem i at oplæse nogle Vers af Ewald, noget nær den eneste danske Digter, Huset kunde tilveiebringe; og at jeg ordentlig ærgrede mig over at maatte tilstaae, at jeg ved et halvt Aars Ophold i Sverrige havde tabt lidt i Evnen til den rene danske Oplæsning. — Scenen havde forandret sig; den gamle Baron var for længe siden gaaet til Hvile, og hans store Fuglesamling udvandret til Stockholm; Frøkenerne vare blevne til Fruer; men den unge Baron havde selv endnu ingen i Søstrenes Sted, og gik allene omkring i de smukke rummelige, elegante Værelser, hvor man kun savnede det, hvorom Enhver veed, uden at have læst Baggesen, at „det lader saa kiønt i et Huus."

Men dette savner man ikke i det fortryllende Digterhiem i Quallstad. Den ædle, forstandige, kiærlighedsfulde Hustru er Digterens jordiske Musa, som han allerede for over 30 Aar siden offrede

— „sin blyga tro, som högra skiner,
Än perlorna, dem Österlandet ger."

Hun har allerede en lang Række Aar, efterat hun havde lønnet hans Ungdoms Elskov med Livets bedste Morgen-

gave, troligen ledsaget ethvert af hans Skridt paa den jordisk-trange, i Aandens Liv rige og herlige Vei, som han vandrer til Idealets og Konstens høie Maal. Nu blomstrer omkring begge Forældre tre yndige Børn, hvoraf de to yngste ere ligesom Digterens Billede fra Barndomsalderen, i Menneskenaturens dobbelte Præg og Skikkelse. Ansigtstrækkene, Guldlokkerne, de klare blaae Øine, det livfulde, venlige Udtryk, — næsten eens hos Pigen og Drengen; og imellem begge, allerede i modnere Ungdom, mere bly alvorlig, mere ætherisk fiin, snart paa Overgangen fra den barnlige til den jomfruelige Skiønhed, rødmer den ranke, fagre Rosenlilie i Quallstads Sommerlund.

Lykkeligere paa Jorden har maaskee aldrig nogen Digter været end Atterbom; men dette lærte jeg først rigtigt nogle Dage efterat han med sin Hustru havde forladt sit Hiem i Upsala, som begge imidlertid, med den venligste Omsorg og Giæstmildhed indrømmede mig, saalænge jeg vilde blive i Staden. Atterbom kunde ikke længere undvære sine Børn, der vare blevne paa Landet. — Nu begyndte jeg ogsaa snart at føle mere Tomhed i Upsala. Imidlertid benyttede jeg, saa godt jeg kunde, enhver Time af de lange, lyse Dage, næsten uden Nat. Jeg havde, uagtet den for længe siden ved Feriernes Begyndelse indtraadte academiske Udvandring, den Fordeel og Nydelse, endnu at kunne træffe og omgaaes Geijer, Palmblad, Fahlkrantz, Hwasser, Afzelius, Fant og flere ældre og nyere Venner. Jeg vil blandt de sidste aldrig glemme Navnene Spongberg og Sæve. Det var en overraskende Opdagelse, at jeg ved

et næsten tilfældigt Bekiendtskab skulde finde to ved Aand, Kundskaber og Dygtighed saa udmærkede yngre Mænd af humanistisk og philologisk Dannelse i Upsala, hvis Navne knap Nogen havde nævnt for mig. Begge ville vist nok selv sørge for, at de i Fremtiden naae videre end til de academiske Dissertationers og Matriklers Kreds.

Atterbom kan aldrig trives i Upsala, saasnart Sommeren bryder frem med temmelig Hast, som det her gierne skeer. Hans længe svagelige Helbred trænger til flere Maaneders Landliv, og det hører med til den rige Skat af huuslig Lykke, som holder den ædle Digter skadesløs for de Savn, han selv neppe føler, at han har fundet et Opholdssted, ganske skabt for hans Stemning, for hans Kiærlighed til den stille Fred, og den venlige Skiønhed, som Naturen her tilbyder i rigelig Fylde. — Men hvor lykkelige Vilkaar have ei overhovedet Professorer og Studerende i dette Land, hvor de ikke som Fanger det hele Aar igiennem maae bære Bylivets Lænker og Byrder; hvor de kunne offre en Fierdedeel af Aaret paa at fornye Siæl og Legeme under en friere Tilværelse, der vedligeholder Familielivets Inderlighed og en sundere, naturligere Udvikling for den studerende Ynglig, end der, hvor en alt for tidlig, for overlæsset og adspredt Bog-Lærdom (ikke Erudition) og en for tidlig Drøm om Selvstændighed og Uafhængighed, river ham bort fra Ungdomslivets Poesie og Glæde. — Af begge disse Livets gyldne Gaver fremtrylledes et magisk Billede for mig ved den ene Midsommersdag, jeg levede paa Quallstad — At leve en heel Dag, uafbrudt i 18 Timer — det vil sige noget! Det kan være meer, end mangengang den

hele Sum af ligesaamange Ugers Liv. Men allerede den næste Dags Formiddag maatte det være forbi hermed; jo længere jeg havde dvælet, jo tungere havde det været, at rive mig løs fra en saadan Familie, fra et af de ædelste Mennesker, jeg kiender; fra en af de dybeste, mest poetiske Aander, hvis Hierte er lige saa reent, som hans Poesie, og endnu langt varmere.

Det er naturligt nok, at min Siæl idag er mere der, end her i Stockholm, hvor Sommeren med eet er flygtet bort; hvor en kold, mørk, uvenlig Regnhimmel har indespærret mig hele Formiddagen. Atterboms Digte var det første, det eneste, jeg har læst idag; og det er naturligt nok, at jeg mere levende, end ellers, tænker mig tilbage i den Tid, da en Forbindelse knyttedes, som en snart udrunden Menneskealder ikke har kølnet.

Det er nu netop 30 Aar siden, at jeg midt i Østergotlands, om ikke sublime, dog mildt alvorlige Biergnatur, i Sommerlivets Skiønhed, i stille, idyllisk lyse Omgivelser, og under egne, romantiske Forhold, første Gang saae den alvorligt-ungdommelige Digter, som med en dyb og varm Siæls Inderlighed sluttede sig til den tilfældigt fundne reisende Udlænding. Han selv maa bedst vide, hvad der fremkaldte hos ham en Venskabsfølelse, som han med stærk Trofasthed har bevaret — selv under flere Aars Afbrydelse af al skriftlig Meddeling. Hvad der dengang mest hendrog min Siæl til Digterynglingen, var den sieldne, for mig endnu nye Forening af Hiertets Ungdom og Phantasiens Ild med Tankens Alvor og Forstandens Modenhed i flere Retninger. Jeg har nydt yderst lidt af senere personlig Omgang

med Atterbom; og jeg har derfor endnu et meget levende og nøiagtigt Billede giemt af min unge Ven, saaledes som jeg kiendte ham under forskiellige Stadier og Optrin af det nogle Gange afbrudte og igien fornyede Samliv i Sverrige 1812. Jeg har i alt Væsentligt fundet hans Individualitet saa uforandret, som den kan være, naar man vil tænke sig Manden paa 52 Aar ved Siden af Ynglingen paa to og tyve. Denne kraftigt byggede og muskelstærke, nervesyge og tungsindige, let opvækkelige og opmuntrede, milde, fromme, ømhiertede, taalmodige, i Tale og Bevægelse langsomme, i Phantasie og Følelse varme og sværmende, i Forstandens Sphære alvorlige, dybttænkende og ikke sielden sarkastiske, guullokkede, blaaøiede nordiske Digter, med sin Længsel og Anelse hendraget til et sydligt Ideal for Konsten, Livet og Kiærligheden: maatte vel være en fængslende Gienstand for mig, der aldrig i mit Fædreland havde truffet paa en saa eiendommelig interessant Personlighed; og mindst en saadan, til hvem jeg ved en hurtig opstaaet giensidig Sympathie, kunde føle mig nær forbunden. — Der fattes mig nu Ro og Leilighed til videre at udvikle denne Personlighed — men hvor reen og hvor poetisk maatte den da fremtræde for mig, under den her fødte Stemning, i den Omgivning, hvori Atterbom førstegang samledes med mig under det lave Tag, i den tarvelige Bolig, hvor Livets Poesie dog blomstrede — ligesaa skiøn og indtagende i sin simple, men ægte Form, som jeg nylig havde fundet den i de morgenfriske, duftende Knopper og Blomster, der vare de tidligste Spirer af Digterens Konst. Saaledes bleve

de følgende Optrin af vort Samliv — den idyllisk-romantiske Reise til hans stille Fødeegn og Fædrehuus, hvis Poesie ligger aabenbaret i eet af hans skiønneste og meest classiske lyriske Digte *) — vor Reise herfra til Sødermanland og Stockholm — det senere Ophold i Upsala, og Reisen, som vi giorde samme til Vestmanland og Sala — ligesaamange Afdelinger i den Commentar, som den unge Digters Væsen, i dets stille, prunkløse, fordringsfrie, men dybe, rige og yderst elskværdige Individualitet, afgav til hans paa den Tid allerede fremtraadte, og til de siden udviklede Arbeider.

Har jeg nogensinde forstaaet en lyrisk Digters Værker af hans egen Natur og Charakteer: saa har det været Atterboms; — thi hvor sielden, hvor mærkværdig og charakteristisk var den personlige Skikkelse, under hvilken jeg her, med taus Forundring, fandt og

---

*) „Till min Morfader: med en Dissertation." Poet. Kalender. 1816. S. 193. (Siden aftrykt i Samlade Dikter II. 193). Dette Digt giver ikke blot et herligt poetisk Billede af den fromme, i Evighedens Ahnelse levende Olding, og af hans stille, patriarchalske Hiem; men ogsaa hans Datterson og Fosterson selv fremtræder i det klareste Speilbillede af hans daværende poetiske Individualitet, af hans rene Digtersiæl og af det Sande, det Dybe, det Fromme i hans menneskelige Væsen. Det er neppe for meget sagt, at Ingen, som forstaaer dette Digt, kan læse det, uden at elske Digteren. Det har tillige den Fuldkommenhed, at eie, hvad man kunde kalde en populair Idealitet, en let og klar Fattelighed af Poesiens ideale Tankebilleder, i deres ædle, classisk rene Form.

betragtede en Digter, i hvem jeg, endnu egentlig mere af halvdunkle Sagn, end af Kundskab og Studium, skulde see den nye og nyfødte Svenske Poesies Bannerfører, om ikke dens Skaber. En Sammenligning laae nær nok for mig; og hvormangen Contrast frembød den ikke! — Men jeg fandt heller ikke 1812 den fyrige dristige, mægtige Krigskæmpe fra Phosphoros, som jeg tænkte mig ham, fuld af Selvtillid og Bevidsthed om sin Kraft. Udvortes tungsindig-stille, uden al Blyhed, men ogsaa uden ringeste Fordring paa Erkiendelse eller Hylding; tilbagetrængt i sit Indres tankerige Dyb, men aaben for ethvert, selv det mindste poetiske Indtryk af Naturens og Menneskelivets Aabenbaringer; barnlig hengivende og hiertelig i Venskab og Velvillie, og ligesaa fremmed for alle Hensyn til Skinnets betydningsløse Vigtighed, som ubevandret og uhielpsom i ethvert praktisk Livsforhold, men fast i Tænkemaade, selvstændig, jævnsindet og uden ringeste Forlegenhed i Verdenslivet, eller Tvungenhed i noget Slags Selskabskreds; ikke skabt til at glimre i den sprudlende, vittige, piquante Conversation, men behagelig, interessant, fordringsløs og i høieste Grad naturlig og godmodig i den venskabelige Underholdning, som i enhver Situation af det daglige Omgangsliv: saaledes saae jeg dengang „Blomsternes“ 22aarige Digter, allerede ligesaa navnkundig blandt den yngre Verden over den største Deel af Sverrige, som ubekiendt for den hofdannede og fornemme Cirkel i Hovedstaden — for mig et af de mærkeligste Individer af hans hele Nation. Og hvorledes saae jeg ham i hans hele ydre Skikkelse og Fremtræden? — Som den

meest tarvelige og beskedne Upsala-Student, hvis yderste Ressourcer vist nok vare medtagne til den længe ønskede Sommer-Reise fra Upland til Slægt og Venner i Östergöthlands Hiemegn. Hvor lidt vilde Nogen, der kun var vant til at dømme Manden efter det Udvortes, i den unge Student have ventet at finde den seirende Reformator og Fornyer af sit Fædrelands Digtekonst? — Men allerede havde dog den svenske Sanggudinde skienket sin Yndling den skiønneste Løn, som Konsten kan byde dens ægte Dyrker: i hans eget Indre Bevidstheden af Geniets uforgængelige Kraft; hos Folket Erkiendelsen af det Værd, Digteren eier som Repræsentant af Nationens høiere Aandelighed — og Kiærligheden, som denne Erkiendelse, i dens rene og uafhængige Yttringer, medfører til hans Person.

Endnu var det vel kun en begrændset Deel af det svenske Folk, hos hvilken dette Forhold fandt Sted; men denne Deel hørte til de dannede Classer, og det var ikke mindre interessant for mig som Fremmed, at iagttage det; at see, med hvor hiertelig en Glæde og Hylding den unge, stille, beskedent optrædende Digter blev modtaget i enhver Kreds, hvor man blot kiendte hans Navn af den blomstrende Gave, i hvilken han nylig havde skienket sine Landsmænd, men særdeles den yngre, opvoxende Slægt, den nye svenske Poesies Førstegrøde. — Det var ikke uden Grund, at ogsaa de unge Skiønne saa gierne vilde nærme sig, hvor Atterbom traadte ind eller dvælede; at et venligt Ord af ham glædede og smigrede deres rene Ungdomssind og Følelse. Det var jo ham, hvis Digterblik og Sangerkonst havde givet

dem i det mindste Anelsen om en dybere aandelig Skiønhed i den yndige Blomsterverden, hvoraf den qvindelige Siæl helst og oftest modtager de tidligste Indtryk af Naturens Poesie og Symbolik; og maatte ikke den melancholske og følelsesrige, men ikke følelsessyge eller tankematte „Tilegnelse“ foran „Blommorna“ overbevise dem om, at i denne tause, alvorfulde, philosophiske Lyrikers Bryst slog et elskovsvarmt, et dybt og trofast Hierte?

Denne „Tilegnan“ kunde vel overhovedet betragtes ligesom et Slags magisk Speil, hvori Atterboms hele personlige Væsen og Eiendommelighed paa den Tid viste sit Gienbillede, saaledes som det poetisk maatte forme sig. Den anelsesfulde Længsel, den dybt religiøse Fromhed, den stille Natur-Mysticisme, den speculative Tankeretning i hans Siæl, havde her indslynget og sammensmeltet sig med Udtrykket af en mere romantisk-glødende, end haabefuld og lykkelig erotisk Følelse, som dog var meer end Phantasiens ideelle Udvikling af en almindelig Ungdomssituation. Mærkeligt bliver ogsaa dette Digt, som næsten det eneste subjectiv-erotiske, der findes i de hidtil udgivne to Bind af Atterboms samlede lyriske Arbeider; og ligesom allerede den egne alvorlige Pragt og den correcte Skiønhed i Diction og Metrik ved dette Digt charakteriserer Forfatterens Natur, som Lyriker: saaledes er ogsaa den symbolske og philosopherende Tendents i saa mange af hans sildigere Værker bebudet ved den næstsidste Strophe, der ligesom indeholder Noglen til den hele følgende Cyklus af Blomsterdigte:

Ett Lif i Cirkeln af det Hela tågar,
Naturen evigt dess Prestinna är.

Hon bönhör moderligt hvart Bröst som frågar,
Och Blomsterspråket Svaren återbär.
I hvar Gestalt en egen Känsla lågar,
Hvar Plante har sitt lefvande Begär;
Och för hvar Urbild, ur vårt Hierta buren,
En Motbild föds ur Hiertat af Naturen.

Den, som til et vist Tidspunkt, maaskee blot af en i sin Tid meget omtalt „Prolog til Phosphoros," (det allerførste Digt af Atterbom, jeg selv læste 1812), eller af hans øvrige Poesier i det nævnte Tidsskrift, kiendte Digteren: vilde slet ikke, eller kun ganske ufuldkomment have dannet sig en Forestilling om den hele poetiske Natur og Skikkelse, som „Blommorna" udvikle for Læseren. Thi, dersom man her allene vilde tænke sig Poesien opløst i Symbolik, eller betynget med Vægten af naturphilosophisk Speculation, der hindrede Phantasiens Flugt og omtaagede den frie og klare Beskuelse: da giorde man Digteren stor Uret, og forsagede maaskee Nydelsen af nogle af hans skiønneste og ædelste Frembringelser.

Til Lykke for Atterbom, greb hans unge Muse det rette Dieblik til at udaaande sin rige Strøm af Siælens og Hiertets lyriske Kraft i en ligesaa tankerig, som følelsesvarm Natur-Poesie, hvis Indtryk paa den modtagelige og sundt organiserede poetiske Sands maatte være uforgængeligt — jeg kalder den Naturpoesie i den Mening, at Digteren her besiælede Naturens yndigste Skabninger, Væxtlivets mangfoldigste og mest betydningsfulde Skiønhedsformer, med et aandeligt symbolsk Liv. Atterboms „Blomster" ere Digte, hvori Planteverdenens

poetiske Charakteer i Farve, Duft og Form er overført paa harmoniske Stemninger og Forhold i Aandslivet, uden at Naturskiønheden, i dens her fremstillede Digter-billeder, har mistet noget af sin eiendommelige Ynde og Tillokkelse ved at anvendes, som symbolsk Middel, under en mangeartet Forbindelse med æsthetiske Ideer, eller andre Yttringer af Tænkningens høiere Virksomhed. Denne Forbindelse viser sig vel undertiden som Indklædning af en speculativ Sætning i Digtningens Farveglands og Billedpragt; men det Anskuelige i Naturens og Blomsterlivets Skiønhed er derfor ikke desmindre bevaret og fremhævet i disse Digte. Denne Skiønheds fine og yndige Skildringer ere hos Atterbom ligesom en indsmigrende Tillokkelse, der efterhaanden fører Læseren eller Læserinden ind i Digtenes Symbolik og Naturmythus, som vist nok fordrer en ganske anden Virksomhed af Tanke og Phantasie, end den sædvanlige Blomsterpoesie, hvis Roser, Kiærminder, Lilier, Violer, Syringer, m. fl .a. maae lade sig bruge som evigt blomstrende Flosfler, eller lade sig binde i sentimentale Riimkrandse og trivielle Bouquetter paa Vers.

Den indre Form, eller den Organisme, Atterbom har valgt for disse Blomster-Romanzer, er nemlig ikke den sædvanlige subjectiv-lyriske, hvori Digteren maler eller fortæller, hvad han har tænkt eller følt, sværmet eller drømt, med den eller den Blomst for Øiet, eller i Phantasien. Atterbom har snarere givet disse Digte en stærk Tilnærmelse til den episk-lyriske Form; undertiden med meer eller mindre Overvægt af det Dramatiske i Fremstillingen af den i Blomsten

personificerede Charakteer. — Saaledes f. Ex. fortæller Lilien i Romanzen, som fører dens Navn, sin Skiebne, i det den, fra Oprindelsen et høiere Aandevæsen, blev straffet med Forvandling fordi den, ikke uden Stolthedsfølelse, selv havde kiendt og yttret sin Ophøielse over Jordens Børn. Stoffets episke Deel er i dette Tilfælde taget (om jeg ikke feiler) af en rabbinsk Legende; Udførelsen er, som man her kan vente det af Atterbom, ligesaa ætherisk reen, som i Stilen ædel og correct. Der ligger i dette Digts hele Charakteer et saadant poetisk Slægtskab med det individuelle Blomstervæsen og dets Skiønhed, som udgiør denne Romanzes Gienstand og Stof, at det maa forekomme os, som vi ligesaa naturligt hensattes i denne Blomstermythes egen Verden, og ligesaa levende modtoge Billedet af Liliens Tilstand, som naar en Romanze af Oehlenschläger eller C. Winther fører os ind blandt det gamle Nordens, eller blandt Riddertidens Skikkelser.

Maaskee vilde denne Blomsterromanze med sin høitideligt-alvorlige Poesie, i hvis Diction et Slags melancholsk Pragt hersker — for at bruge et Udtryk, hvis Modsætning netop synes mig at betegne dette, og flere Atterbomske Digtes Charakteer — kunne minde Læseren om en engelsk Poet, med hvem Atterbom, fra en vis Side, ikke er uden aandeligt Slægtskab: Thomas Moore. — Men dette er dog kun een Tone af de mange og meget forskiellige lyriske Melodier, hvis Klang ledsager de poetiske Ideer — eller stundom de philosophiske Reflexioner, som paa en Maade udgiøre Texten, eller Grundtankerne i disse musicalske Blomsterdigte. Deres Antal

vækker, netop med Hensyn til Mangfoldigheden og Variationen, næsten overraskende Forundring. Fra elleve eller tolv, som de oprindeligen vare, da de første Gang fremkom i Slutningen af Aaret 1811, var deres Tal i 1837 voxet til 39. Om nu endogsaa enkelte af de sildigere maaskee staae noget tilbage for andre, baade ældre og nyere, i Liv, Varme og poetisk Betydning: saa findes der igien andre blandt hine, som man maa regne til de skionneste og friskeste i hele Samlingen; (f. Ex. Gullvisan, Linnea, Linblomman, Malörten, „Blomsternes Sang om Blomstermesteren“ m. fl.) Der vil overhovedet være yderst faa i den hele Cyklus, saaledes som den nu aabner de „Samlede Digte,“ ved hvilke en med den alvorlige Poesie fortrolig Læser vil finde sig utilfredsstillet.

Naar jeg her siger, at Læseren af disse, eller overhovedet af Atterboms Digte, maa være fortrolig med den alvorlige Poesie for at kunne nyde dem: saa mener jeg dermed vel ikke, at han udelukkende maatte hylde denne Side af Livet, eller at Atterbom selv ikke skulde have Sands og Modtagelighed for Digtekonstens modsatte Pol. Men det er dog utvivlsomt, at Idealiteten er hans Muses sande, oprindelige Element — at hans Natur er saa giennemtrængt af Tankens og Følelsens aandige Kraft og Virkning — at hans lyriske Spil med det Forgængelige, med Øieblikkets og Skinnets Phænomener, sielden afvinder disse nogen ret poetisk Side.

Det vil, uagtet Tonarternes Mangfoldighed, Formens og Behandlingens Omvexling i denne rige

Blomster-Lyrik, ikke undgaae os, at een Grundtone hersker der med en aandelig Magt, som den vel for et Dieblik kan dølge eller aflægge; men saaledes, at man dog føler, hvorledes Digterens hele Siæl egentlig i den er hiemme, og at vi derfor ligesom savne noget af ham selv, hvor den er borte, eller afløst ved en anden, øieblikkelig fremkaldt Stemning. Dette er netop den dybere Alvorstone, den snart i Tankens og Ideens vægtige Fylde, snart i Følelsens klare og mægtige Strøm hvilende Stemning, der næsten aldrig gaaer over til en fuldkommen Forsvinden i Gienstanden, eller til Afløsningen af det reent Objective i Digterværket fra Digterens egen Siæl.

Den høiere Begeistrings Aand, der i saa tidlig en Alder henrev Atterbom og paatrykte endeel af hans Ungdomsdigte et vist Manddoms- og Modenheds-Præg, som maa forundre os, er derimod altid bleven ham tro, der hvor han fortrinligen har følt og fulgt sin Muses rette og egentlige Kald. I den Henseende kan man vel sige, at der neppe gives nogen anden nyere Digter, med hvem Atterbom snarere i Aand og Aandsretning kunde sammenlignes, end med Schiller; i hvor forskiellig i øvrigt den individuelle Udvikling af begges beslægtede Natur har været. Vi maae desuden her altid tænke os en svensk Schiller, hos hvem Slægtskabet i Aanden ikke sielden, i den ydre Aabenbaring, endog maa fremtræde som Modsætning. Det philosophiske Element, den ideale, over de forgængelige Phænomeners Verden opløftede og svævende Aand, den af Tankens Dyb udsprungne og didhen stræbende Anskuelse af Livets Væsen: havde

begge Digtere tilfælles. Atterbom er derimod endnu langt mere Lyriker, rigere paa naiv, nordisk Følelse og romantisk Phantasie, end Schiller; hvorimod det fremragende historiske Element, og den mægtige dramatiske Genius hos Schiller, ligger uden for Atterboms Digternatur. Som æsthetisk Kritiker har han derimod endeel tilfælles med den herlige tydske Digter; og begge dele i lige Grad den Reenhed og Siæls-Adel, hvis Billede vi læse i deres Væsen, som i det klareste Speil. Det er umueligt at nærme sig, at kiende A.s Personlighed, uden at overtydes om, i hvor høi Grad hans Poesie er et Gienskin af hans egen Natur, og hvorledes hans hele Tilværelse ligesom er en individuel, menneskelig Form for den ideale Aand, den Stræben og Opløftelse mod det Evige, Uforgængelige, som vi snart ahne, snart føle i os, og som er en stærkt fremtrædende Grundtone i hans Poesie. Vil man læse den høieste Naturlighed, Sandhed og Inderlighed i et dybt Gemyt, i Forening med den ideale Phantasieretning, det harmoniske Skiønhedspræg, og den rige Tankefylde, som udmærker hans poetiske Arbeider: da maa man læse i Atterboms Siæl, ved Siden af hans Digte.

Det er den ædle, rige Individualitet hos denne Digter, den rene, fulde, klare Strøm af menneskelig Aandskraft og Hiertesfylde, som bevæger sig giennem hans Væsen, denne varme, milde, natursande, umiddelbare Følelse og Deeltagelse, som yttre sig i hans Tale og i enhver Meddelelse af hans indre Liv, der giør hans Personlighed saa elskværdig, hans Omgang saa uimodstaaelig indtagende. Man forundrer sig over, at

en saa dybsindig og alvorfuld, man kunde vel endog sige saa lærd Digter, har kunnet bevare saa rig en Skat af Hiertets naturlige Varme, af Følelsens Mildhed, Ømhed og Godmodighed. Den store Hemmelighed i dette Phænomen, at finde en berømt, af sin Nation hyldet, nær og fiern erkiendt og navnkundig Digter, i det daglige og selskabelige Liv saa simpel, fordringsfri, vennekiær og elskværdig, som Atterbom, ligger deri, at han vel ikke fattes Digterens Selvfølelse og Sensibilitet (Ömtålighed), men at han er uden al forfængelig Egoisme. Denne forstyrrende, al selvstændig og eiendommelig Kraft undergravende Aandssygdom, mangler vist heller ikke i dette Land hos Digtere af mere underordnet Rang — men hos den, hvis hele Liv var reent og ædelt som hans Poesie, hvis kiærlighedsfulde, stille, næsten ubemærkede personlige Tilværelse allene var indviet til Konstens, Naturens, Kiærligheds og Fromheds Dyrkelse: har hiin, fra Menneskenaturen uadskillelige Spire aldrig kunnet fæste Rod. Man har derimod vel stundom tænkt sig Sverriges ypperste Lyriker og Romantiker som en svagere, mere passiv end selvstændig, mere i Phantasien end i Tanken kraftig Natur. Denne Forestilling vil upaatvivlelig modsiges af mange Træk i Atterboms Liv, saavel som i hans Poesie. Endnu for ikke længe siden har han givet et Exempel paa det Mod og den Fasthed, hvormed han — en Digter, der altid forsmaaede Partihyldingens golde Krands, og den falske Popularitets snart bortveirede Glorie — vedkiender sig sin Tænkemaade, sin selvstændige Aand, sin uafhængige Frihed som Borger og som Digter. Det i flere Henseender mærkelige

Digt „Eremittens Tackoffer," der slutter den i Fjor (1841) udkomne første Deel af „Svenska Siare och Skalder" — en Charakteristik af Swedenborg og C. A. Ehrensværd — indeholder et Slags Troesbekiendelse, som er meer end æsthetisk. Dette viser sig bl. a. i disse to vægtige Stropher:

Fri Skalden är, och fri är Mannen,
Med egen Röst og egen Ton,
Och trotsa vågar han Tyrannen,
Om och den *kallar seg* „Nation."
Af väntadt Skalf må jorden gunga:
Tills Remnan sväljt, tills Bilan slår,
Jag ämner tänka, tala, siunga,
Som lefde jag i bättre år.

Om Vett och Sans, om evig Lära,
Att *Rätt* blott grundar sig på *Pligt*;
Om Tacksamhet, om Tro och Ära,
Om Nit för noggran Pröfnings Vigt;
Om ädla Krafter, som sig samla
Med Mod att gå Martyrers Fjät —
Om *detta* är „det murkna Gamla,"
Jag Lust att „ramla" har med det.

Stockholms Slot. Logaarden. Antikerne.

(Den 30. Jun.)

Der findes to Gienstande for Øiet, som for mig ere et Slags Centralpunkter og store Eenheder i denne Hovedstads Mangfoldighed, og hvortil jeg hver Dag paa mine Vandringer med fornyet Lyst vender tilbage: Slottet, med sine herlige Steenterrasser og med den lille, men høist indtagende italienske Have, anlagt paa en af disse Terrasser — den saa kaldte Logaard — og Havnen, med dens prægtige architektoniske Omgivning og med den romantisk-pittoreske Baggrund: Diurgården. Slottet, som jeg siden min Ankomst hver Morgen har besøgt, har noget uforklarligt tiltrækkende for mig. Det har en stor, imponerende Eenhed, som nær og fiern hersker over Formen og Massen, og bringer alle de i sig selv harmoniske, ingensteds fremmede eller forstyrrende architektoniske Detailler og Decorationer til at forsvinde, eller gaae op i det store Total-Indtryk.

Disse Decorationer ere ikke tilovers, de høre med til Bygningens Stiil og Charakteer; men de ere hverken tomme og overflødige, eller alt for mægtige og fordringsfulde; der er i det mindste ingen uhyre Portaler, som opsluge Bygningen, ingen mægtige Colonnader, som intet have at bære. Man seer, at den hele Slotsbygning er bestemt til at giøre sin imponerende Virkning, ikke blot ved Massens Storhed og Regelmæssighed, men ved Forholdenes Harmonie. Hertil svarer den

herlige ophøiede Beliggenhed, og den hele, Slottet værdige Omgivning. Det er lykkedes endog paa denne indskrænkede Plet, ved Havnens mageløse Forgrund, og ved flere store og offentlige Bygninger til begge Sider af Slotspladsen, ved Brobygninger og ved Anlægget af det smukke „Gustav Adolphs Torv" at skaffe Slottet en baade fri, ædel og prægtig Tilgang og Stads-Prospect. Kun paa een Side (det er den egentlige Bagside, som vender fra Havnen) er Omgivningen mere trykkende; og her ligger især „Storkirken," som endog har maattet lide en uforsvarlig Skade ved Slotsbygningen *), alt for tæt op til denne. I det herlige Parti foran Slottet, imellem Leionbakken og Gustav Adolfs Torv saares ogsaa Øiet paa den uheldigste Maade ved en saakaldet Bazar. Dette er en Række af slet byggede Boutiker og Kaffehuse, hvormed man har belæsset den ene Side af Norr-Bro, for at dølge en Mangel, denne prægtige Bro har. Den er nemlig kun fuldstændigt og regelmæssigt udbygget paa den ene Side, der vender mod Skibsbroen eller Havnen, hvor den for faa Aar siden er forskiønnet ved det nydelige „Strøm-Parterre;" hvorimod Broen, som er anlagt over den ene Ende af den saakaldte „Helge-Ands-Holm," inden Bazaren blev sat som en Coulisse, paa den anden Side frembød Udsigt til de kongelige Staldbygninger paa denne Holm,

---

*) For at skaffe Plads for en af Slottets Fløie eller Tilbygninger borttog man en betydelig Deel af Kirkens Skib, hvorfor den saakaldte Storkirke er uforholdsmæssig kort i Forhold til Breden.

som ere langtfra at være til Prydelse for dette grandiose Parti af Sverriges romantiske Hovedstad.

Slottet mangler iøvrigt heller ikke en saadan Afverling i de forskiellige Façaders og de faa, simple Tilbygningers Charakteer, hvis Betragtning fornyer og vedligeholder Interessen. Jeg vilde hverken paatage mig, eller være i Stand til at beskrive disse Enkeltheder — og dette Slags Beskrivelser blive som oftest tørre og utilstrækkelige, uden Tegninger, ja ikke sielden ogsaa ved Siden af disse. For Resten finder her uden Tvivl det Modsatte Sted, hvad ellers er Tilfælde ved mange Slotte og andre Bygninger, som i Aftegningen ere smukkere og mere ziirlige, end i Virkeligheden. Jeg troer derimod, at i det mindste neppe nogen kobberstukken Afbildning vil give en fyldestgiørende Forestilling om denne Bygnings Skiønhed, eller om dens architektoniske Charakteer. Naar en engelsk (eller skotsk) Reisende (S. Laing), der ellers finder Lidet i Stockholm, som er efter hans Smag, eller over hans i Indbildningen overlegne, men i Grunden temmelig flade Kritik, uvilkaarligen maa bekiende: at Slottet, med sin ædle, kydske, i sin Enkeltbed store Bygningsstiil, fordunkler Alt hvad Edinburg, en af de prægtigste og bedst byggede Stæder i det hele nordlige Europa, har af moderne, offentlige og private Pragtbygninger: da er dette vist nok et meget sigende og betydende Vidnesbyrd; og jeg troer man maa tilstaae, at hvor tidt denne Forfatter endog røber sin Mangel paa grundig Kundskab til det Land, som han anvendte en Sommer paa at bereise og beskrive, lægger han i

det mindste ved denne Dom for Dagen, at hans Smag for Architekturen er bedre, end hans Dømmekraft *).

Man kunde vel sige, at dette Slot overhovedet er en simpel Bygning, opført i en reen og ædel Stiil;

---

*) Det er bekiendt nok, hvor eenstemmige alle Reisebeskrivere ere i at berømme dette Slots Skiønhed. At den ene heri for det meste kun er et Eccho af den Anden, har vist nok tildeels sin Grund deri, at Slottets Effect, endog ved Beliggenhed og Omgivning allene, er uimodstaaelig, og maa virke paa ethvert Oie, om det er nok saa lidt dannet for Konst-Indtryk. Af egentlige Architekters Skildringer og Bedømmelser har jeg kun seet den, som findes i „Résidences des Souverains" af Percier og Fontaine. (Paris 1832). Ogsaa disse bekiendte franske Konstnere fra Keisertiden sætte Stockholms Slot meget høit. Følgende Linier indeholde noget af det meest generelle i deres Charakteristik: „On pourrait croire, en voyant la regularité & l'accord des differentes parties dont l'ensemble de cet édifice se compose, qu'il a été conçu & executé d'un seul jet, par la même main. La décoration des façades exterieures rappelle, avec plus de mouvement dans sa forme générale, celle du *palais Farnèse* à Rome. Le palais de Stockholm est imposant par sa masse. & par les proportions relatives de son ensemble; l'ordonnance générale est belle, grande & simple; elle produit un effet majestueux á première vue, sans le secours des ornemens fastueux, dont les extérieurs des habitations de princes sont ordinairement revêtus; le corps principal de l'edifice s'élève pompeusement au-dessus de tout ce qui l'entoure. De quelque coté que l'on y arrive, soit par le port, soit par les quais de la ville, les abords du palais sont faciles; l'aspect général est grand, & *tout annonce la résidence du Souverain*."

men som dog ikke mangler Opfindelse, Mangfoldighed og Charakteer i sine Ornamenter og i Façadernes Decorering. Den oprindelige og herskende Stiil i disse kan vel faae Navn af en noget friere Uddannelse af den nu saakaldte Renaissance-Stiil; de fire Façaders Pilastre, Caryatider, Vindues-Ornamenter m. m. have hver sin Charakteer, og enhver af dem har Noget, der paa en anden Maade tiltrækker og interesserer i Betragtningen, uden at forstyrre det Heles Indtryk. Hos os have vi ingen Bygning, der i det hele kunde siges at være af en lignende Charakteer. Det herlige, imponerende Kronborg Slot har langt mere gammelt, mere usymmetrisk, mindre decoreret i sin Charakteer, som desuden i sig selv er ganske forskiellig; mere nærmende sig det romantisk-gothiske fra dettes sildigste Overgangs-Tid, i den belgiske Smag. Men det er den eneste Bygning i Danmark, om hvilken jeg vilde sige, at dens Indtryk paa mig har lignet det, jeg har modtaget ved at betragte Stockholms Slot. Kronborg har endogsaa deri noget forud for dette, at det heelt igiennem, fra Grundvolden til den høieste Taarspids, er bygget af huggen Steen; her er dette kun Tilfældet med den underste Etage.

En anden Sammenstilling ligger os mere nær, den imellem Stockholms Slot og Christiansborg. Hvad det første strax har forud, men uden Architektens Fortieneste, er den høie, enhver Omgivning beherskende Beliggenhed. At dette er den svenske Kongeborg, siger den os selv allerede i en langt fiernere Afstand, end den danske kan det; dette er Forskiellen imellem den

høie Sand-Aas, som næsten lukker Mälar-Sundet, og den lave Slotsholm, imellem Siælland og Amager, som i Fortiden blev udseet til Stedet for „Castrum de Hafn," eller den Borg, der byggedes til Forsvar for den allerede fra Valdemars Aarhundrede bekiendte og besøgte „Kiøbmænds-Havn," eller „Kiøbing-Havn" (portus mercatorum). Stockholms første Oprindelse er omtrent samtidig, eller dog ikke meget sildigere. Stadens første Anlæg skriver sig fra Birger Jarls Tid, i Midten af det 13de Aarhundrede; og samtidig var Opførelsen af de ældste Borgtaarne og Mure, deels paa den nu saakaldte Ridderholm, (fordum „Kedjeskär," Kiædeskiær, siden Graamunkeholm) deels paa den større Sand-aas — den egentlig saakaldte „Stok-Holm" (Bielke-Holm, Pæleholm,) som nu fortrinligen kaldes „Staden," og er den ældste, tættest bebyggede, endnu mest udmærkede og ved sine Bygninger charakteristiske Deel af denne Hovedstad. Stockholms Historie er interessant, baade fra den politiske Side, og fordi man temmelig nøie kan følge Stadens successive Udvikling og Udvidelse. Men jeg holder mig nu nærmest til Slottet.

Dette har i sin Bygningshistorie noget tilfælles med Kiøbenhavns Slot. I Dronning Christinas Tid stod endnu det gamle Adelhuus, eller den ældste Kongeborg med sit under Birger Jarl først opbyggede runde Taarn, „Kiærnen", og siden „Tre Kroner" kaldet, som efterhaanden byggedes høiere og høiere, indtil det tilsidst skal have naaet en Høide af 127 Alen. Allerede under denne Dronnings Regiering led een Side af Slottet meget ved Ild; og hun havde i Sinde at lade det for en

stor Deel ombygge, hvilket dog først længere hen udførtes. Carl XI. lod nemlig (ganske som hos os Frederik IV.) det allermeste af den gamle Slotsbygning nedrive, og et nyt Slot opføre; men denne Bygning var neppe heelt færdig, da en stor Ildsvaade, strax efter Kongens Død, og inden han endnu var begravet, ødelagde det hele nye Slot, og styrtede det gamle „Tre Kroners" Taarn i Gruus. Efter den berømte Bygmester Nicodemus Tessins Plan og Tegninger begyndtes Opførelsen af det nuværende Slot under Carl XII., og blev meget langsomt fortsat, først af hans Søn Grev Carl Tessin, siden af Baron Hårleman. Ikke førend 1753 var det saavidt færdigt, at den kongelige Familie kunde indflytte paa Slottet, 13 Aar efterat Christian VI. (1740) holdt sit Indtog paa Christiansborg, og 22 Aar efterat han (1731) havde ladet nedrive sin Faders Bygning, og de endnu tilbagestaaende Levninger af den gamle danske Kongeborg, som deri vare indbefattede.

Massen af Christiansborgs Bygninger, naar man sammenfatter dem alle, er i Omfang større end Stockholms Slots, og Hovedbygningen er i sig selv omtrent een Etage høiere. Men Christiansborg Slot synes, efter dets Ombygning, udentil snarere mindre, end det virkelig er, end omvendt. Det har mistet baade den Charakteer af colossal Storhed, af en maaskee noget overlæsset Pragt, som det forhen besad; og dets endnu vældige Masse gjør forholdsviis meget mindre Effect, end det lettere byggede, i sin ædle Reenhed mere gracieuse Stockholms Slot, hvis Vinduer ere en god Deel mindre og Etagerne noget lavere, end Christiansborgs. Dette Slot,

hvis mægtige Mure i Tykkelse meget overgaae de stockholmske Slotsmure, har dog, i sin Hovedfaçade mod Slotspladsen og Adgangen til denne, intet som kan sættes i Ligning med den herlige „Leionbacke.” Dette er en ikke ubetydelig, naturlig Terrasse, en udjævnet og udfyldt Skraaning af den Bakke, hvorpaa Stockholms Slot ligger, som fortil, lige for Norrbro, er afskaaret og indfattet med en Opmuring og med Trapper af huggen Granit, inden for hvilken tillige er anbragt en hvælvet og aaben Porticus eller Giennemgang med Colonner, under Terrassen og og midt for Slottet. Ved begge Sider af Bakken ere Opgange, i dobbelte Afsætninger, brolagte ved Siderne, og i Midten forsynede med en bred og haard Gruusgang. Ovenpaa Terrassen, hvis Balustrade som det øvrige er af huggen Granit, og paa hvilken en colossal Malmløve er anbragt ved hver Side, har man allerede en herlig Udsigt over Norrbro og en stor Deel af Havnen — men denne gientager sig overalt i og omkring Slottet, til hvilken Side man endog vender sig; og bliver naturligviis endnu rigere, mere omfattende og mere grandios, jo høiere man staaer i Bygningen. I sig selv er dette vel ogsaa det meest brillante Punkt, baade til Udsigt fra Slottet, og til at betragte det fra, skiøndt Façaden paa den modsatte Side, der vender mod Slotsbakken, er decoreret i en rigere Stiil med en Colonnade af Halvsøiler. En anden fra disse ganske forskiellig Charakteer har Bygningens østre Façade, ud mod den saakaldte Logaard, en ganske yndig lille Slotshave imellem de to lavere Pavilloner eller Tilbygninger paa denne Side, anlagt paa en Terrasse,

som er opmuret i den udskaarne Bakke imellem disse Sidefløie, i en saadan Høide, at Haven omtrent er i Niveau med Slottets Grundvold. Man stiger saaledes fra denne Slotsfløi, ad en frit liggende, temmelig høi Trappe af Qvaderstene, ned til Logaarden; og denne ligger derimod i lige Linie med den nordre Pavillons underste Etage, eller rez de chaussée. I denne Pavillon, ud imod Haven, er bygget et prægtigt Gallerie, med store Vinduer, som naae til Gulvet, for det under Gustav III. anlagte Musæum af Billedhuggerkonstens Værker, oprindelig bestemt for de af denne Konge i Italien indkiøbte Antiker, hvoriblandt de ni Muser, med en Apollo Musagetes, indtage den fornemste Plads langs med Væggen, lige overfor Vinduerne. Siden har man i dette Gallerie opstillet Sergells berømte Amor og Psyche, Fogelbergs Apollo og Venus, og en Odin af den samme Konstner m. m. At Carl den Trettendes Statue af Bystrøm har forvildet sig ind i dette Selskab af Guder og mythiske Væsener, og der spiller en ganske fremmed Rolle: har Konstneren selv neppe nogen Deel i. Allerede Fogelbergs Odin seer ud, som han ikke ret finder sig hiemme i denne Verden.

Men jeg omtaler egentlig kun Galleriet som et af de skiønneste Giemmesteder for plastiske Konstværker, jeg har seet. Dets umiddelbare Forbindelse med den grønnende, blomstrende Have udenfor Vinduerne — den dobbelte Nydelse, hvormed man under en klar Himmel, omgivet af en friskt og frodigt voxende Lund af Busktræer, omduftet af Blomsternes Vellugt, betragter disse Skiønheder i Marmor, som Konsten har givet Liv: er

af en reent sydlig, italiensk Charakteer. Jeg har nu i denne Uge hver Formiddag gaaet igiennem denne Lo-gaard for at komme til Bibliotheket; og behøver altid Overvindelse for at forlade Haven, og den ikke mindre herlige, aldrig trættende Udsigt fra Terrassen over Skibs-havnen. — Det er et Beviis mere paa den Liberalitet og Jævnhed, som nu hersker ved det svenske Hof, at man tillader, i det mindste Fremmede og velklædte Folk, om ikke just at benytte den lille Slotshave til Prome-nade, saa dog til Giennemgang for at komme til Biblio-theket, til Malerisamlingen og Galleriet paa Slottet. Logaarden, med et Par smaa Lysthuse, opførte i Midten af Haven, omgivne af Plantninger og Blomsteranlæg, er egentlig et Sted, som nu er bestemt til Recreation for Kronprindsessen og hendes Børn; men selv, naar disse vare nærværende i Haven, har jeg uhindret pas-seret den.

Kongen og Kronprindsen.

(Den 4de Julius).

Det var ikke min Hensigt, at giøre den lange Reise hertil allene for at overvære Promotionen i Up-sala, eller for endnu engang at fornøie Øie og Sind ved Stockholms Naturskionhed og andre Mærkværdig-heder. Mit Ønske har været, ved personlige Erfaringer og Iagtagelser at blive nøiere bekiendt med det offentlige, det private og det literaire Liv i Sverriges Hovedstad

— at tilegne mig Erindringer af en ikke mindre interessant og mere varig Natur, end Mindet om mangen Natur= eller Konst= Gienstand, hvoraf et enkelt kort og hurtigt Overblik er Alt, hvad man medtager. Udmærkede Personligheder have den levende Mærkværdighed, som undertiden et eneste Moment i Livet, en eneste kort Samtale, kan være nok til at giore anskuelig og uforglemmelig. Naar jeg saaledes onskede mig Leilighed til at see og kiende nogle af Sverriges mærkelige Mænd i Hovedstaden, kunde jeg ikke andet end udstrække Onsket til den mærkværdigste — den svenske Konge selv. Jeg besluttede mig ogsaa til, uagtet min Selvbevidsthed om, med hvor stor Ubeqvemhed og Ulyst jeg betræder enhver Hofcirkel — selv en saadan, der kan være langt nok fra Centrum — at søge en Audients hos Hans Majestæt, hvilken jeg ogsaa, kun med Opsættelse af nogle Dage, uden al Vanskelighed opnaaede.

Giennem det udenlandske Departement erholdt jeg en Tilsigelse om den Tid, da Kongen vilde modtage mig; det var i Gaar, Søndag Aften Kl. 7. Jeg var, imod Sædvane, punktligen tilstede ved det bestemte Klokkeslet, og blev i det ydre Forgemak, hvor et Par kongelige Livree=Betiente opholdt sig, ved en af disse paa den hofligste Maade fort igiennem en stor med Porphyrvaser prydet Forsal, og giennem en Audientssal med Thronhimmel og Estrade, hvor Carl den Trettendes Portrait i Kronings= eller Ordensdragt hænger over Kongens Stol, og ved Siderne de fire Stænders Talemænd eller Præsidenter ved Rigsdagen 1809. Tilsidst kom jeg ind i et stort Stads=Sovegemak, hvor

en kongelig Thronseng stod indenfor en Balustrade, og her lod min Fører mig staae ganske allene, eller rettere bad mig meget artigt, at sætte mig ned. Jeg fulgte virkelig Indbydelsen, da dette Værelse netop laae midt for Nørrbro, og Udsigten var saa pragtfuld, at vel ikke mange Monarker i Europa have den smukkere fra deres Bolig. Jeg fik Tid nok til at betragte baade denne Udsigt og Værelserne; der holdtes en Cabinets-Præken for det kongelige Herskab, og imidlertid kom den eneste Herre, som foruden mig var kaldet til Audients (den danske Legationssecretair Grev Plessen). Nu varede det ikke ret længe, før den opvartende Kammerherre, ledsaget af Hofpræsten og et Par Officerer traadte ind, og Kammerherren førte os ind i et langt Gallerie uden for Kongens Værelser, den prægtigste af de Sale, jeg saae paa Slottet. Den er decoreret i en ædel Stiil med Marmor-Statuer af de svenske Konstnere Sergell, Byström og Goethe; og disse Statuer have deres Plads i Speil-Nicher, eller Fordybninger i Væggen, med indsatte Speile. Disse ere dog ikke dybere, end at Statuerne kunne betragtes næsten som fristaaende. Paa den modsatte Side imellem Vinduerne, sees i Midten en stor Vase af russisk Marmor med et Par mindre, og flere andre Herligheder, hvilket Alt jeg dog under Grev P.s ikke ret lange Audients, og under min Conversation med Kammerherren, kun meget ufuldkomment fik Leilighed til at betragte. Galleriet, hvis Længde blev angivet at være 100 svenske Alen og Høiden 14, er en Efterligning i det mindre af det berømte Gallerie i Versailles ud mod Terrassen og Haven; men Statuerne ere her komne i Stedet

for Lebruns Malerier. Det er en ædel kongelig Prydelse; men man kan maaskee sige, at de ikke ganske harmonere med det 17de Aarhundredes Stiil. Det hele buede Loft er i dette Gallerie, ligesom i de øvrige Sale, prydet med Plafondmalerier, Figurer i Stucco og rig Forgyldning; hvilket Alt dog trænger meget til ved Oppudsning at faae et lysere Udseende. Overhovedet ere alle disse Pragtsale, og de øvrige Værelser, som Kongen beboer, byggede og decorerede i Ludvig den Fiortendes Tidsalders Stiil — en gammeldags, noget overlæsset, men pompeus Pragt, som ikke forfeiler sin Virkning; intet fra Ludvig den Femtendes Tid; intet af det 18de Aarhundredes mattere Prunk.

Omsider aabnedes Døren for mig, og jeg befandt mig allene med den kongelige Olding, en Nestor blandt Europas Regenter, som i sit 78de Aar ikke viser noget Slags Spor til Affældighed. Med gammel militair Holdning, men ogsaa med Spor af en vis elegant Lethed, i Uniform og med Generalshatten under den venstre Arm, kom Kongen mig imøde med sin særegne Hilsen: „à Dieu Monsieur M.!" gav mig venligt Haanden, og traadte nærmere hen mod et Vindue, hvor han begyndte Samtalen med en egen høist indtagende Venlighed og Godmodighed, forenet med et Slags Galanterie i ældre fransk Stiil, og med den endnu livskraftige Oldings Værdighed. Alt dette tilsammen giorde et eget, og tillige det behageligste Indtryk paa mig, og satte mig inden faa Dieblik i en ganske utvungen Stemning; ja betog mig endog al Frygt for at conversere en Konge i mit ucorrecte Fransk, som lykkedes mig over al Forventning.

Samtalen varede omtrent 10 Minuter, og berørte en heel Deel, tilfældigt opkomne og forbundne Materier, lige fra Hertug Rolf og Holger Danske, Sproget i Norge og den literaire Forening imellem Danmark og Norge, til Dampskibet Gotland og dets Lystfart til Kiøbenhavn, som formodentlig kommer til at forstyrre min Reiseplan. For Rolf, og hans Tog til Normandiet, yttrede Kongen en synderlig Interesse; og tilkiendegav sit Bifald, da jeg bemærkede den store historiske Vigtighed af Normannernes Erobringer i Frankrige, med Hensyn paa Englands hele paafølgende Skiebne. Om Normændenes Sprog giorde Kongen den Bemærkning: „On pretend parler une langue à part; je pense que c'est *à peu près* la même qu'on parle en Danemarc." Mit Svar blev naturligviis: „Med Deres Majestæts Tilladelse, Skriftsproget er i begge Lande aldeles det samme!" — Kongen talte meget selv — uden Tvivl med en noget langsommere Tone og lavere Stemme, end i yngre Aar, men med stor Lethed, med elegante og vel valgte Udtryk. Hans Ansigt er endnu fyldigt, Øinene ganske livfulde, Gangen fast; i hans Physiognomie, i hans Tale og hele Udvortes synes man ikke saameget at see Franskmanden, som den provençalske Sydlænder — hvilket ogsaa, skiøndt noget mindre marqueret, fremtræder hos Kronprindsen. Kongens Afsked var endnu venligere, end hans første Tiltale; i en Tone og Udtryk, som om det var en fiint dannet og godmodig fornem Privatmand, jeg talte med, giorde han mig endnu nogle Spørgsmaal om min Reise og mit Ophold i Stockholm, og gav mig sin Afskedshilsen. Det var mig umueligt,

inden jeg aabnede Døren, at modstaae en Drift til at takke Hans Majestæt for den i høieste Grad venlige og indtagende Maade, hvorpaa han havde modtaget og tiltalt mig, og som vil være mig uforglemmelig for mit øvrige Livs Dage. Jeg sagde det med Ord, der hverken vare heldige, eller omhyggeligt valgte, men som kom fra Hiertet, og vidnede om det Indtryk, Kongens Personlighed havde giort paa mig. Det syntes, at behage ham; den ærværdige kongelige Olding, hvis ædle Skikkelse jeg endnu engang kunde indpræge mig, giorde et Par Skridt hen til mig, sagde mig en fiin Artighed, og afskedigede mig med sit, „Dieu vous benisse, mon cher Monsieur!" og med et gientaget, ret trofast Haandtryk.

Det var ikke min Hensigt, at søge nogen Audients hos Kronprindsen, der nyelig var hiemkommen fra en Reise til Dalarne med sine Sønner, og følgende Dag med sin hele Familie vilde begive sig til sit Sommeropholdssted Tulgarn; men da Grev P. vilde forsøge, om Prindsen var hiemme, besluttede jeg uden al Betænkning at gaae med. Efter min Audients hos Carl Johann, forekom intet mig lettere, end at tale med saamange Prindser, det skulde være. Efterat være kommen ned i een Fløi af Slottet, og op i samme Etage, nemlig den tredie, som her er Hoved-Etagen, i den modsatte Fløi, mødte vi paa Trappegangen, ved Indgangen til Kronprindsens Værelser, Kongen, der endnu henimod halv ni, og det før Taffelet, med sit Følge vilde kiøre sin Tour til Diurgården. Jeg maatte i det Øieblik, da jeg selv var steget op af den prægtige, men ikke alt

for beqvemme Marmortrappe i Slottet, endnu mere forbauses over den gamle Konges Alderdomskraft; og Architekten, som anlagde Trappen og de kongelige Værelser i en saadan Hoide, har neppe tænkt sig Konger i deres 78de Aar.

I Kronprindsens Forgemak fandtes ingen Adjutant eller Kammerherre, og kun en eneste Lakei; denne tilbød selv, i Mangel af Andre, at ville melde Grev P. I det Betienten kom ud, og berettede, at Kronprindsen vilde modtage Greven, kom ogsaa Kammerherren, ved hvem jeg derpaa blev anmeldt, og vi fortes begge tillige ind i en stor Sal, et Slags Selskabsværelse, hvor man saae et Fortepiano og de sædvanlige Meubler, og som i øvrigt var elegant og prægtigt decoreret i nyere Smag. Her ventede en Hofdame paa Herskabet, som kort efter traadte ind, tilligemed den tredie af Deres Sønner i Søcadetuniform. Den unge Prinds var udcommanderet med et Cadetskib paa en Øvelsesfart; men havde, medens Skibet ankrede i Stokholms Skiærgaard, ligesom flere, faaet Tilladelse til paa et Par Dage at besøge sine Forældre, hvilket hans Moder siden selv berettede mig. Medens Deres Kongelige Hoiheder underholdt sig paa Fransk med Greven, stod Hofdamen bag Prindsessen, Kammerherren og et Par andre Herrer, Adjutanter eller Cavalerer, i fiernere Afstand indenfor Døren. Da jeg ligeledes holdt mig tilbage, kom Kronprindsessen først mig i Møde; jeg saae med en virkelig Følelse af dyb Ærbødighed denne ædle Fyrstinde, et Mønster for Mødre og Ægtefæller, at nærme sig til mig. Hendes høie Skikkelse har en reen qvindelig Værdighed, Ansigtet en

mere germanisk, end sydlig, romansk Charakteer; Formens alvorlige Skionhed fremtræder uforstyrret, skiondt med Spor af nogen Sygelighed. I hendes Tiltale paa reent Svensk, men med svag Accent, laae en ædel Simpelhed og naturlig Venlighed, hvorved jeg reent glemte at tænke paa den tilkommende Dronning, og kun hørte og saae den i lige Grad værdige, indtagende og aandfulde Dame af hoi Byrd og hoi Dannelse. Hun talte strax om mit Ophold i Upsala, om det Bekiendtskab, hendes to ældre Sonner der havde giort med mig, og den Fornoielse, de havde havt af at overvære Promotionen; hun havde den Naade, at giore mig bekiendt med den tredie Son, der i sin Uniform var ganske liig en anden svensk Cadet, en Son af min Ven Hr. A., som jeg et Par Dage tilforn havde seet. Nu kom ogsaa Kronprindsen til, og Hans Kongelige Hoihed indlod sig med mig i en noget længere Samtale om Upsala, Universitetet og Bibliotheket, der i flere Henseender var mig ikke lidt interessant. I hans Maade at fore denne Samtale paa, viste han samme Simplicitet og samme Dannelse og Anstand, som hans Gemalinde; og han udtrykte sig baade med en naturlig Lethed, der vidnede om den Modenhed og det Omfang i Kundskaber, som tillægges ham, og med en utvungen Jævnhed, der var mig hoist behagelig. Denne Audients havde saa ganske Formen og Tonen af et Besog i en svensk privat Familie af Stand, og af den for dette Land saa egne Urbanitet og Godmodighed i Fremmedes Modtagelse, at jeg folte mig aldeles ugeneret, og næsten glemte baade Fyrsten og Kongeborgen. Det var blevet temmelig sildigt, da

jeg omtrent Kl. 9 forlod Slottet, i en bedre og behageligere Stemning end den, hvori jeg kom der.

Promenader i Stockholm.

(Den 6. Julius.)

Det er deels med, deels uden Grund, at man tillægger Stockholm Mangel paa let tilgængelige, indbydende og tilstrækkelige Promenader; og det er tildeels en saadan Mangel, jeg har hørt angive, som en vigtig Aarsag til, at der i Almindelighed spadseres og gaaes langt mindre i Stockholm, end i Kiøbenhavn. Det sidste er en afgiort Sag; jeg har paa mange Maader, og ved forskiellige overeensstemmmende Erfaringer forvisset mig derom, og Grunden dertil kan deels søges i denne Hovedstads Localitet, deels deri, at Stockholmerne ere et mindre bevægeligt Folk, end Kiøbenhavnerne. De første søge maaskee ogsaa om Sommeren, i større Mængde, end de sidste, en længere varende Sommernydelse paa Landet, hvortil Mälarens skiønne Omegn, og talløse, nærliggende og indbydende Landsteder, mindre og større, give endnu lettere og billigere Adgang, end i vor Hovedstads Omegn. Et heelt, smukt indrettet Huus med den herligste Beliggenhed og Udsigt, i en Bugt af Diurgården, over Vandet neppe 10 Minuters Afstand, og til Lands maaskee en god halv Times Vei — bortleies i Sommer for 150 Rbdlr.; Leilighed udenfor Stockholm med 4 til 5 Værelser og Kiøkken, ikke længere

borte, end at man kan gaae dertil paa ½ eller 1 Times Tid, kan leies for 40 til 50 Rbdlr. Men de, som ikke have stadigt Sommer-Ophold paa Landet, bruge da, og det især om Søndagen, hellere Dampskibe og andre Fartøier, eller Vogne og Heste, end deres Fødder, naar de ville forlyste sig i den frie Natur. At gaae til Fods, en Miil eller halvanden, som hos os endnu saa Mangfoldige giøre, til Charlottenlund og Dyrehaven, uagtet Dampskibe og andre Befordringsmidler — er i Stockholm blandt de høiere Folkeclasser noget reent uhørt.

Det er unegteligt, den største Deel af Stockholms Gader indbyde ikke til at gaae, meer end høist nødvendigt. De ere besværlige og maadeligt indrettede for Hestene, i det mindste af dansk Art og Natur; men endnu slettere for Gaaende, og det især i den bedre Aarstid, da man i Kiøbenhavn gaaer meest. Om Vinteren, naar Frost og Snee baner alle Veie og jævner enhver Steenbro, og naar Mälarens og Saltsøens Indløb og Bugter ere belagte med den faste, jævne Iisbro; da vil meget i Stockholm være anderledes, og meget see heelt anderledes ud, end nu. Midt om Sommeren, i det skiønneste Veir, lider man saa at sige meest af de fortogsløse Gaders skarpe, ujævne Steenbro; og der behøves kun een Dags alvorlig og vedholdende Regn, for at giøre selv de anseeligste Hovedgader i Stockholm til virkelige Sumpgader, næsten ufremkommelige for en ulykkelig Dansk — uden Caloscher. Man kan, for at giøre sig et Billede af dem, tænke sig dem saaledes som Kiøbenhavns Østergade endnu viser sig, naar det i Foraarets eller Efteraarets vaade Tid falder i nogle Dages

Regnveir. Hos os tør man vel inden alt for lang Tid vente sig en saadan enkelt Mangel afhiulpen; men hvorledes vil man fra den Side faae en saa vidtløftig Stad, som Stockholm reformeret, hvor yderst faa hele Torve og Gader ere brolagte, som de burde være det, og endeel, ved deres virkelig biergige Situation, ere nødvendige Undtagelser fra Reglerne; hvor der ingen Fortog gives i de overhovedet smalle, eller endog yderst trange Gader; — og hvor endnu den høist ufuldkomne, forældede Indretning finder Sted, at Communen ikke befatter sig med Brolægning, men enhver Huuseier skal holde sin Halvdeel af Gaden i Stand, saalangt hans Grund rækker?

Imidlertid hindrer denne Gadernes ufuldkomne Beskaffenhed, og den øvrige Localitet dog ikke, at Stockholm, endog i sin Centralegn, har saadanne Spadserevveie, som man i Kiøbenhavn vilde vurdere langt høiere end her. Dertil regner jeg ikke blot Veien langs med Slots-Quaien, forbi Slotsbakken til Skibsbroen, og den indskrænkede Promenade over Norrbro til Gustav Adolfs Torv, som er den eneste, der siges at være i Mode, naar Stockholms beau-monde om Vinteren vil vise sig paa Gaden, og hvor man selv i denne Sommertid, om Søndagen og paa andre Dage, hyppigen seer Folk — om ikke at spadsere, saa at drive. Broen især, siden den er bleven belemret med den fatale Bazar til Venstre af Slottet, og forskiønnet ved Anlægget af det indtagende „Strømparterre“ — et skiønnere beliggende Kaffehuus vil neppe kunne opvises — er endnu meer end før bleven for Stokholmerne, hvad Østergade og Kongens Nytorv ere i Kiøbenhavn; dog med samme

Modification og Forskiellighed, som i alt Andet hersker imellem disse Hovedstæder.

Heller ikke bør man forbigaae det nu saa kaldte „Carl den Trettendes Torv“ — paa Norr-Malm, — en Plads, som har havt den egne Skiebne, at blive forvandlet fra en Have, og Grunden til et afbrændt Comediehuus, til et Torv — men nu hverken er Torv eller Have. Til det sidste hører dog altid noget mere, end to, for Resten herlige, gamle Linde-Alleer; og til et Torv hører, at være brolagt. Disse Alleer ere det eneste, man har levnet af den forrige „Kongens Have“, (Kungs Trägården) som laae bag ved det skiønne gamle Dela Gardieske Pallads, hvortil den gamle Have dog ikke, som man kunde tænke sig, har hørt. Carl den XI., der ved en kort Proces, sin saakaldte Reduction, skilte saa mange svenske Adelsfamilier ved Godser og Besiddelser, tog ogsaa dette Huus fra den berømte og fortiente Familie. Under Formynderregieringen (1793) blev det forvandlet til et Theater, hvor man siden vedblev at opføre Skuespil, efterat Gustav III., som aldrig fattedes Penge i Statscassen, naar det kom an paa at bygge, havde opført sit pragtfulde Opera-Huus, der laae saa at sige umiddelbart ved Siden af det andet Skuespilhuus. Dette brændte af for nogle Aar siden; og dermed giordes Ende paa to Urimeligheder: den ene, at finde et Theater i en halv-gothisk Bygning, som man snarere antog for et ældre Slot; den anden, at underholde to fuldstændige Theatre ved Siden af hinanden, og give Forestillinger i dem begge. En tredie Inconvenients undgik man derimod ikke. Det nuværende Theater eller Operahuus er egentlig bygget

til at opføre Syngespil og Pragtstykker, og mere indrettet for Musik og Sang, end for Recitation. Saaledes klages der nu over, at man hører mindre godt, naar der gives et Skuespil i Operahuset, især siden man i acustisk Henseende fordærvede det, ved at tilføie en overflødig femte Rad Loger ovenover de oprindelige fire.

Det Delagardieske Huus blev efter Branden nedrevet, og den planerede Grund forenet med Haven. Denne var i sig selv ikke betydelig. Man beholdt de store Alleer, ryddede det øvrige, og dannede saaledes en stor fri Plads, der strækker sig ned til Havnen, og som, naar den var brolagt, eller indfattet med Fortog, Alleerne gruuslagte, og det Hele overalt omgivet med smukke Bygninger, vilde udgiøre en Promenade, som Stockholms elegante Verden ikke kunde ønske sig bedre. I Stedet for dette har man i den øvre Ende opreist en Statue til Fods af Carl den Trettende, som har faaet fire Malmløver til at vogte sin Piedestal — men ikke et eneste Ord til Inscription. Dette seer ud som Ironie — eller som en raadvild Forlegenhed. Man faaer overhovedet besynderlige Tanker ved at betragte de Konge-Statuer, som Stockholm i det 18de og 19de Aarhundrede har givet Penge til at opreise. Ved Gustav Vasa og Gustav Adolf tænke vi ikke meget paa Tidens Afstand — men hvilket umaadeligt Spring, og ikke blot i Tiden, imellem disse Konger og Brødrene Gustav den Tredie og Carl den Trettende! — Man begriber dog endnu, at den tredie Gustav fik Lov at træde op, i en sømmelig Afstand fra de to Andre — men den

trettende Carl bringer os, ogsaa i Malmbilledet, til at tænke paa at dette Tal, som bekiendt, allevegne er et uheldigt.

Den nuværende Plads skylder sine gamle Alleer og et Kaffehuus i det ene Hiørne, at den dog sielden om Sommeren er ganske tom paa Folk, som her søge Skygge, eller tage en lille Middags- eller Eftermiddags-Promenade. — Langt mere udmærket, men som det synes endnu mindre besøgt er Veien langs med Quaien paa den Side af Havnen (ligeover for „Skeppsbroen" i Staden) der begynder ved Norrbro, og strækker sig udad til „Skeppsholmen," hvor Marinen, eller en Afdeling af Skiærgaardsflaaden, har en Caserne, endeel mindre Bygninger, Magaziner, Skuur til Kanonbaadene, m. m. Allerede langs med Quaien er Veien meget beqvem paa gode Fortog af Quadersteene, og Udsigten over Havnen og mod Staden er fortræffelig og imponerende. Gaaer man videre ud paa Skibsholmen, over den lange Flydebro, med en Giennemseiling for Baade og smaa Fartøier: da udvider Udsigten sig til hele Sødermalmens vestlige Side, og man seer dens hvide, uregelmæssigt sammenbyggede og grupperede Huusmasse at hæve sig som et prægtigt Amphitheater, hvorover den næsten allevegne synlige Cathrinekirke throner med sin stolte Kuppel og sit Kuppelspiir. Forfølger man Veien over Skibsholmens Klippe-Aas, da finder man her paa en Maade Diurgården i Miniatur, Bakker og Fordybninger, beplantede med Ege- og Asketræer, Kastanier og flere Slags Træer, snart i Rader, snart enkelte eller gruppeviis — sparsommere, end man kunde ønske, men dog endnu tilstrækkeligt

for at danne en yderst behagelig og interessant Promenade, hvis Skiønhed man her vel nu og da taler om, men hverken vurderer eller nyder. Skibsholmen er ikke i Mode — dette forklarer Alt. Den er ikke Diurgården, det er sandt; men den har den Fordeel, at ligge nærmere, ikke meget fiernet fra Byens Centrum, og at kunne besøges til Fods paa en netop passende Spadseregang af en halv eller heel Time, naar man fortsætter Touren til Enden, hvor man netop har Byströms Villa midt for sig i Diurgården, og kan lade sig sætte over paa tre, fire Minuter. Levede jeg i Stockholm, og ikke for langt ude paa Malmerne, da blev dette min Yndlingsvei; og den har tillige, foruden Naturens og Udsigternes Skiønhed, det anbefalende, at Veiene næsten til enhver Aarstid maae være gode og tørre, da de gaae over Klippegrund, og have Afløb nok for Regn og Sneevand.

Paa en fremragende Høide paa denne Holm, ud imod Havnen og Sødermalm, ligger en ikke uinteressant Bygning — et af de ældste Huse med bekiendt Alder i Stockholm. Det er et massivt, stort, fiirkantet Steenhuus, fire Etager høit, bygget af Kong Johan III. til et Slags Sommerslot, og ikke uliigt de gamle, grundfaste danske Herregaardsbygninger fra det 16de Aarhundrede, der staae ved sig selv, saalænge man kun holder Tag over dem. Alle fire Etagers rundbuede, men siden forandrede, for oven tilmurede Vinduer er endnu synlige. Paa den Side, der vender imod Holmen, er det svenske Vaaben anbragt over en Indgang med Dør-Søiler og Ornamenter i nederlandsk Stiil. Huset er i øvrigt

bygget i stor Simpelhed, men har en gammel architektonisk Charakteer, hvortil de omgiorte Vinduer med deres store Ruder giøre ynkelige, moderne Miner. — Et Modstykke til denne enkelte, massive, tre hundrede Aar gamle Kongsgaard, danner den nye Kirke, der opføres paa det høieste Punkt af Skibsholmens Klipper, og nu er saa godt som færdig. Det er en Rotunda med Søiler og Kuppel, der tager sig ret pyntelig ud, især om man vil betragte den, som en Bygning, der anlægges for den pittoreske Effect, eller som blot Decoration i Landskabet. Enhver vil vel ikke falde paa, at den er bestemt til Kirke; især naar man betragter den i smaalig Stiil udførte Lanterne over Kuppelen, som Folk i Stockholm sammenligne med en Top eller Krands, hvormed Sukkerbagere pryde deres store Kager. — Men det er ikke blot ved denne Bygning, at man vil have Anledning til den historiske Jagttagelse, at der overhovedet siden Gustav den Tredies Død har hersket en næsten total Standsning og Stilstand i Architecturen i Stockholm. Hvad der under Formynder-Regieringen og Gustav IV. byggedes, bestod overhovedet kun i at fortsætte og slutte hvad der forhen var anlagt og begyndt. Den Maade, hvorpaa man har vanziret den herlige Norrbro ved en ussel Bazar, hvis Boutiquer enten ere, eller see ud som overkalkede og bemalede Træboder, der allerede stærkt trænge til Renovation, giver et høist ugunstigt Begreb om den offentlige Architectur; og det sætter denne i et maadeligt Lys, at naar man spørger efter det største og anseeligste Bygningsværk, som i det 19de Aarhundrede er opført i Stockholm, da maa man gaae til det saakaldte Brunkebergstorv paa

Norr-Malm, hvor Professor Nyström i de sidste Aar har bygget et Privathuus, der indtager et heelt Quarteer, og i Størrelse, Elegants og Beqvemmelighed for de 16 eller 20 Familier, som kunne beboe det, søger sin Lige.

Saa smukt her i øvrigt er, og saa overvættes rige Udsigter her paa alle Sider frembyde sig, bør man dog, naar man vil offre halvanden Time til denne Promenade, ikke standse paa Skibsholmen, men fortsætte den til Castelholmen, en mindre, næsten cirkelrund Klippeø, forbunden med hiin ved en Bro, og forsynet med et Slags Skandse eller Castel, bestemt til Havnens Forsvar. Her er Udsigten til alle Sider endnu friere. Stadens og Sødermalms herlige Amphitheater omgiver paa to Sider Havnens grandiose Bassin; lige over for hæver sig Diurgårdens skovkrandsede Klipper, og mod Østen taber Øiet sig i „Saltsøens" eller Havne-Indløbets Vandflade, der strækker sit brede, blaa Bælte imellem de høie, grønne, bebyggede Klippestrande paa begge Sider (Diurgården og Sødermalm).

Drotningholm og Haga.

(Den 9. 10. Julius).

Til de Steder i Stockholms nærmeste Omegn, som ikke let nogen Reisende, der ikke alt for hastigt forlader Staden, forsømmer at besøge, høre de kongelige Slotte Drotningholm og Haga. Det vil interessere

en Dansk at see dem, endog blot for Sammenligningens Skyld, som det sidste især ved sin Park og sin Nærhed frembryder med vort Frederiksberg. Vanskeligere finder man noget Slot i Danmark, som lader sig sætte i Parallel med Drotningholm. Det skulde nærmest være Fredensborg. Dog er det her kun Egnen, Søen og Haven, der godt kunne udholde Sammenligningen; hverken Bygningen selv tor i Størrelse og i architektonisk Skiønhed og Betydenhed, eller Værelserne i kongelig Pragt, maale sig med de svenske Kongers Lystslot fra det 17de Aarhundredes anden Halvdeel. — Paa en af de skiønneste Sommerdage giorde jeg paa et lille Dampskib den herlige, dog noget for langsomme Mälarfart paa en svensk Miil til dette Slot; og jeg tvivler om, at jeg vilde finde en lignende Interesse ved at see noget af de andre. Det af Kongen mere yndede Rosersberg, som ligger 3 Mile fra Stockholm ved en Bugt af Mälaren (Skarfven), skal være pragtfuldt decoreret og meubleret i nyere Smag, og Parken være en af de største og skiønneste, som findes i Sverrige. Men den herlige gamle Slotsbygning i nederlandsk Stiil (opført efter 1624 af Rigsraad Gabriel Oxenstierna) er i den nyeste Tid bleven berøvet dens sex Smaataarne, og den gammeldags Slotshave moderniseret. Dette er en Omstændighed, som just ikke giver mig stor Lyst til at see Rosersberg.

Med Drotningholm er det heelt anderledes. Intet kan være mere indbydende og tillokkende, end Ankomsten til dette Slot fra Mälaren. Fartøiet lægger til ved en Quai og Trapper af hugne Steen, saa at sige

ved Slottets Fod. Dette hæver sin ædle, lyse Bygning, i en reen og god modern Stiil, tre Etager høit, prydet, men ingensteds overlæsset, med Colonner, Portaler og andre architektoniske Decorationer, paa en maadelig Høide, nær omsluttet paa den ene Side af Mälarens klare, aabne Vand, med venlige, skovklædte Bredder; paa de andre Sider af Parkens herlige Linde-Alleer og høie Skovgrupper i Baggrunden. — Kiender man noget til Architekturens Historie i Sverrige, da vil man knap spørge om Navnet paa dette Slots Bygmester. Ikke let har nogen Anden i Sverrige bygget som Nicodemus Tessin. Der er endog noget ved Drotningholm, som giør et endnu behageligere Indtryk ved det første Syn, end Stockholms herlige Slot; det er den overalt herskede udvortes Reenhed og Pyntelighed. Træder man nu ind i Slotshallen, da overraskes man ved at finde en Marmortrappe, der gaaer op igiennem alle Etager, og som i Pragt og Effect, skiøndt mindre i Dimensioner, endogsaa overgaaer Stockholms store Slotstrappe. Den har dette forud for denne, at den er prydet med Statuer i hvidt Marmor af Apoll og Muserne, uden Tvivl fra Slutningen af 17de, eller Begyndelsen af 18de Aarhundrede; og saaledes med de Mangler og de Fuldkommenheder, som ere egne for Sculpturen fra den Tid. Betragtede som Ornamenter, giøre de hvide Statuer en forunderlig og mægtig Virkning paa den grandiose Trappe af mørkere Marmor.

I det Indre af Slottet gienfinder man vel det samme, som i andre store Slotsbygninger: en Mængde Sale og Værelser, det ene prægtigere, end det andet.

Det interessered mig imidlertid, efter mange Aars Forløb, engang igien at see denne rige, gammeldags solide Pragt i et Slot; disse meer end 150 Aar gamle Meubler, Gardiner, Tapeter, Sengetæpper af Silketøi, guldvirket Fløiel og Damask, om hvis Tykkelse og Sværhed man i vor Tid intet Begreb har, naar man ikke faaer det af egen Erfaring. Det er et Bidrag mere til den historiske Charakteer, som den hele Slotspragt paa Drotningholm besidder, og som meddeler os en Interesse, der langt overveier det tomme Syn af den blotte Prunk og Kostbarhed af forgængelig Art, uden udpræget Charakteer, og uden Konstværd. Her har man den Fordeel, i forskiellige Sale at hensættes i meget forskiellige Tider og Generationer, Carl den Elleventes, Adolf Frederiks, Gustav den Tredies; ja endogsaa Sammenligning med en endnu nyere og med den nyeste Tid fattes man ikke Anledning til i en Række af Værelser, som den nærværende Dronning *) undertiden om Sommeren beboer, og som netop nu stode færdige til at modtage hende. — Blandt de mange prægtige Værelser, jeg giennemvandrede, blev det kongelige Sovekammer, med sin rige gammeldags Pragt, mig mere mærkeligt, end ellers, ved den historiske Erindring, som det besidder. Her, berettede man mig, var Stedet, hvor begge Konger, Gustav den Tredie og Gustav den Fierde, kom til Verden; og netop til disse Værelser førte man allerførst den afsatte Konge fra Stockholms Slot.

Det er desuden ikke blot Meubler og Pragt, som

---

*) Nu Enkedronningen af Sverrige og Norge.

paa dette Slot kan være en historisk Veileder. En Maler, i hvem man her især finder mangen Leilighed til at tænke sig en svensk Rubens, den ved meer end sine ypperlige Portraiter bekiendte Klöcker Ehrenstrahl, har deels i allegoriske Malerier, deels i Billeder af svenske Konger, Dronninger og andre navnkundige Personer, bidraget til at giøre Drotningholm til et Slags historisk Gallerie, uden at dette negensteds viser sig som Hensigt eller Plan. Det var Carl Gustavs efterladte Dronning, Hedvig Eleonora (der især saaledes, som hun er forestillet paa eet af Ehrenstrahls allegoriske Malerier, maatte have været en stor Skiønhed) som lod det nærværende prægtige Slot opføre under hendes Søns Mindreaarighed, efter N. Tessins Tegninger *). Man finder derfor her, fra Carl Gustav af, de svenske Kongers og Dronningers, deres Børns og Slægtningers, samtidige Fyrsters og berømte Mænds Portraiter i Mængde. I et stort Gallerie, eller hvad vi pleie at kalde Riddersal, ere Væggene bedækkede med store historiske Tavler, eller malede „Haupt- und Staats-Actionen," der forestille Carl Gustavs vigtigste Krigsbedrifter og Batailler, hvoriblandt man gienkiender endeel efter Kobberstykkerne til Puffendorfs Historie af denne Konge; bl. a. Overgangen over

---

*) Allerede i det femtende Aarhundrede var her en Kongsgaard paa Løvøen, kaldet Thoresund, hvor Gustav I. jævnlig opholdt sig, og hvor Johan den Tredies Dronning Catharina Jagellonica lod opføre en stor, ny Steenbygning, som efter hende fik Navn af Drotningholm. Siden kom Slottet i Privates Hænder, og Carl Gustav som Arveprinds fik det ved Bytte af Grev Magn. Gabr. Delagardie.

Beltet. I et andet Gallerie findes paa samme Maade Carl den Elleves Feltslag i Krigen mod Danmark forestillede, og i een Sal, tilligemed Kong Carl den Tolvtes, alle hans Generalers Portaiter. —

Ehrenstrahl, som vel har været en af sit Aarhundredes bedste Portraitmalere, var, som bekiendt, en ikke mindre heldig Dyrmaler. En Sal fra Carl den Elleves Tid er prydet med store Jagtstykker af denne Mester; og i en anden udmærker sig, blandt en stor Deel andre Portraiter af Værdi, hans fortræffelige Maleri af Carl XI. til Hest i naturlig Størrelse. Af mindre Værd synes overhovedet de øvrige Malerier i dette Slot at være. I een Sal hensættes man med eet, ved adskillige Tavler af Boucher og endeel samtidige Genre-Billeder, i Ludvig den Femtendes udartede og maniererede, men undertiden meget ziirlige franske Konstperiode. — I øvrigt gik det mig her ikke bedre, end nyligen i Byströms Atteliér og Malerisamling. Jeg blev overvældet, trættet og udtømt, og kunde tilsidst ikke see mere, hverken af det Gode eller det Daarlige. Det var da meget tilpas, at vi omsider kunde faae nogen Hvile i den smukke, lyse, elegante og kongelige Bibliotheks-Sal, indrettet under Gustav III. og hvor Alt vidner om den ydre Luxus og Pragt, hvorpaa denne Konge satte saa stor Priis. De smagfuldt formede Boghylder ere af Cedertræ. Den hele betydelige Bogsamling er indbunden enten i rødt Marroquin, eller i ziirlige Skindbind; den er vel opstillet i et Slags Orden, men dog er denne underordnet Rummet i Hylderne, og Bøgernes jævne og symmetriske Stilling. I øvrigt staaer den hele Samling paa en 5—6000

Bind her i en lang Række Aar allene til Decoration for Bibliotheksfalen. — Tilsidst kom jeg endnu ind i den store saakaldte Rigssal, bestemt ved Slottets oprindelige Anlæg til det høitidelige Samlingssted for Rigsstænderne eller Rigsraadet. Jeg kan ikke udtrykke min Forundring over, at jeg i dette, ellers med den største Omhu vedligeholdte Slot, fandt denne Sal, og det for ikke mange Aar siden, forvandlet til et Theater. De store historiske Malerier, hvormed Væggene ere prydede, havde man, for nogenlunde at frelse dem, men ogsaa for at kunne befæste Coulisser og ophænge Bagtæpper, slaaet Bræder og Lægter over; men i øvrigt ubarmhiertigen overgivet dem, Plafond-Malningen og Salens øvrige Prydelse til Virkningen af Støv, Lampeoes, og hvad der ellers følger med et Theater. Endnu mere overraskede det mig siden at erfare, at der i Nærheden af Slottet ligger en anseelig Bygning, med et fuldstændigt og smukt Theater; hvor man i Gustav III. Tid lod Skuespil og Operaer opføre af Stockholms Theaterpersonale. — Saaledes var Drotningholm i sin Tid et Slags svensk Versailles i mindre Stiil; ligesom man engang i Danmark vilde giøre Fredensborg til et endnu mere ubetydeligt, halvt Residentsslot. Begge Slotte have uendelig meget forud for deres store Forbillede i Egnens Naturskiønhed — og hvad en ældre Havekonst paa begge Steder har udrettet, behøver ikke ganske at træde i Skygge ved en Sammenligning; det er kun de colossale Forhold i Ludvig den Fiortendes Monument, den store Heelheds grandiose og pragtfulde Virkning, man her ikke tør tænke paa; men for en Deel

opveies det ved de nyere Anlæg, hvormed man har omgivet de gamle; i det man, saa meget det lod sig giøre, har ladet Egnens alvorlige, svenske Naturscener fremtræde og forene deres Frihed med Slottets og Slotshavens regelrette, imponerende Pragt. — For Resten strækker Liigheden sig endogsaa til et uheldigt eller ugunstigt Valg af Slottenes Beliggenhed. Tessin maatte anvende overordentlig meget paa Piloteringer, murede Grundbygninger og Hvælvinger, inden han kunde opfore sit skiønne Slot og anlægge Haven i en Egn, der oprindelig var en Sump, med meget og for det meste stillestaaende Vand. Af dette Element havde man for lidt ved Versailles, for meget ved Drotningholm. Her maatte siden i et heelt Aarhundrede graves Canaler og Afledninger, inden man fik Vandet i rigtig Skik; og bestandig vedblev Slottet at være udraabt for Usundhed.

Haven, som paa de tre Sider omringer Drotningholm, og aabner sig mod Slottets Hovedfaçade, ved Fortsættelsen af den store, frie Terrasse, i brede, med Grønsvær indfattede Gange imellem herlige, gamle Linde-Alleer, kan ret vel, ligesom Slottet selv, gielde for en Copie i det Mindre af Le n o t r e's berømte Værk: Haven ved Versailles. Vel er her i den sildigste Tid skeet nogle Forandringer, ved at bortrydde de Blomster-Parterrer og andre Anlæg, der fandtes i Forgrunden imellem Alleerne; men man har dog været fornuftig nok til at bevare Havens Grundplan, og skaane hvad der udgiør dens egentlige Charakteer og Skiønhed. Man har ikke, som i flere af de danske kongelige Haver, omhugget gamle Alleer og Lunde, for at give os alleslags Buske, Krat, smaa Græspletter og

afhuggede Stubbe i Stedet. I Drotningholms herlige Park gaaer man frit omkring i prægtige Alleer og brede Gange, mellem tætte, lune Hækker, og giennem skyggefulde, fortrolige Lunde; ingensteds seer man sig indestængt imellem malede Lægter, eller ved et smudsigt, halv forfaldet Rækværk, som i vore nyere Have-Anlæg. I øvrigt har man ogsaa her Statuer af Marmor og Erts, store Grupper støbte i Metal, Vaser og andre Ornamenter — ja, for at alting kan være fuldstændigt, et saakaldet „Græs-Theater," med Scene, Amphitheater, Coulisser, Loger og Foyer, dannede af levende Hækker og Træer — Alt som i Versailles. Da man nu ogsaa paa Dronningholm, ligesom i Versailles, omsider fandt baade Slottet og Haven for store, lod Kong Adolf Frederik, à la Trianon, bygge et heelt, men naturligviis mindre Lystslot i chinesisk Smag i en Udkant af Haven, som efter sin Bygningsstiil fik Navnet China. Her findes i Hovedbygningens to Etager, og i fire smaa Pavilloner, imellem 20 og 30 Værelser, hvor Alt hvad man seer, enten er chinesisk Arbeide, eller efterligner denne Nations bizarre Stiil — som i det mindste har den Fortieneste, at være fuldkommen eiendommelig. — Her opholdt Adolf Frederik sig i endeel Aar helst med sin Dronning i Sommertiden, tilsidst endogsaa den største Deel af Aaret; og gav sig især meget af med at dreie og snedkre, for at glemme lidt af det, som ærgrede og krænkede Dronningen, Frederik den Andens Søster, endnu meer end ham selv, og for at have noget at forslaae Tiden med, imedens „Rigets Herrer," som virkelig vare hvad deres Titel kaldte dem, eller Rigsraadet, regierede Landet. Det

forekommer een, naar man seer dette besynderlige øde, uddøde, Huus med dets spøgelseagtige Decorationer, Malerier, Meubler, Billeder, Dukker og Porcellain, som man gik omkring i et stort chinesisk Gravhuus; og man kan tydeligt forstille sig, hvorledes det krænkede og ydmygede Kongepar maatte fristes til reent at forlade og forsmaae det stolte Drotningholm, med dets kongelige Pragt, der vel kunde synes at spotte Adolf Frederik i hans Vanmagt; og at Lovise Ulrike hellere trak sig tilbage i en barok, chinesisk Omgivning, end repræsenterede ved Siden af en næsten reent magtløs Monark, i Slottets prægtige Sale.

Ligesom Drotningholm, med dets Sale, dets Prydelser og Haver, heelt igiennem har en virkelig historisk Charakteer, og afspeiler Carl Gustavs, Carl den Elleftes og Adolf Frederiks Perioder: saaledes henflytter det lille Lystslot Haga, med dets yndige Park, nær uden for Stockholms „Norr Tull," eller Nørre Port, os i Gustav den Tredies Tidsalder. Slottet selv, omtrent af Størrelse som Sorgenfrie, men med to fulde Etager, dog uden Souterrains, er egentlig kun en elegant Pavillon, og for lidet og simpelt for en saa ødsel og pragtlysten Konge; men det var ogsaa egentlig kun en midlertidig Bygning. Gustav den Tredie vilde opført et andet stort og prægtigt Slot ved Haga; men det gik ham hermed som med andre Ting; han kom ikke videre end til Grundvolden, der endnu staaer her som et Minde

mere om denne Konges mange unyttige, spildte og forfængelige Planer og Bestræbelser.

Parken ved Haga er derimod et bedre Minde om hans Smag for Naturskiønhed. Det er en heldig Plet, valgt saa nær ved Stockholm til Anlægget af en Have, der forener meget af det, som Sverrige, og Uppland i Særdeleshed, besidder af alvorlig og mildere Skiønhed i Naturen. I denne Park saae jeg første Gang efter mange Aars Forløb gamle, mægtige Graner og Fyrretræer, som man længe forgieves kan speide efter i de Skove, man træffer paa i disse Egne af Landet. En yppig Vært af flere Slags Løvtræer forskiønner desuden Bakker og Dale i Hagalund, som Parken ogsaa kaldes; og en Sø eller Bugt af Fiorden, i Nærhed af Slottet, med et Par milde, venlige Landskabsscener i den skiønneste Aftenbelysning, hentryllede mig i Siællands Natur. Det stille Haga besøges ulige mindre, end Diurgården, og egentlig kun af Middelstanden; dog mødte jeg i Dag, paa en Søndag-Aften, en temmelig Deel Hiemvandrende, og fandt endnu i Parken velklædte Folk, og adskillige Familie-Grupper leirede i Græsset, i Begreb med at nyde deres medbragte Aftensmaaltid. — I øvrigt er heller ikke dette lille Lystslot uden alvorlige historiske Erindringer. Her var det, hvor man først vilde have udført Mordanslaget paa Gustav den Tredie; og herfra tog hans Søn sidste Gang (d. 12. Marts 1809) ind til Stockholm, hvor man siger, at han altid kun med Ulyst opholdt sig, for at undertrykke den udbrudte Opstand — og for at blive til Spot for Folket og Verden, ved at lade sig af et Par Sammensvorne gribe og fængsle i hans eget Slot;

som om han ikke havde været en Konge, hvis Vink og Befaling endnu Tusinder vilde have adlydt, men en flygtende Tyv eller Afsindig, der blev eftersat og grebet paa Flugten. Saaledes hænger Kongers — og Staters Skiebne ofte i en Traad; og en miserabel Conspiration kan undertiden i sin Virkning og sine Følger blive lige saa vigtig, som en mægtig Revolution. — Jeg erindrer mig godt, at jeg saae Slottet Haga for 30 Aar siden, dengang endnu tillukket og ubeboet, siden 1809. Dog viste man mig Værelserne, som vare faa og uden glimrende Pragt; men venlige og decorerede med megen Smag. Jeg erindrer ogsaa, at Stedet dog dengang forekom mig noget uhyggeligt ved den ubeboede Tomhed, og ved den friske Erindring om Anledningen til at det lille Lystslot var tomt og forladt. Nu, belyst af den skiønneste Sommeraftens Sol i det høie Norden, viste det sig udvortes i sydlig Glands, i en simpel, men ædel Stiil; imedens Slots-Parken omgav det med nordisk Alvor og Ynde i store, frie, ufordærvede Skov-Partier. Det hele Billede var et ganske andet, som dog ikke reent kunde udslette det tidligere og dets Indtryk. Den Tid havde jeg giennemvandret hele Parken, og seet alle Gustav den Tredies store, opgivne Anlæg og Bygninger. Nu saae jeg kun det Smukkeste, og modtog kun den skiønne Naturs milde og venlige Virkning paa Sindet.

Skibsbroen og Havnen. Adgang til „Söder." Crusenstolpe og Fersen. Sodermalmen.

(Den 11te Julius).

Et af de prægtigste Partier af Stockholms „Stad" er den lange Havngade, Skibsbroen (Skeppsbron) kaldet, der i en noget buet Linie strækker sig heelt omkring den østre Side af Staden, fra Slotsbakken indtil Broerne og Sluserne ved Söder-Ström — den eneste Overgang fra Staden til Soder-Malm — i en Længde af omtrent 1000 Alen. Denne Quai udmærker sig ikke allene ved sin uafbrudte Række af anseelige, massive og for en stor Deel betydeligt store Huse i nyere Smag, hvoraf de fleste eies og beboes af stockholmske Grosserere; men ogsaa ved Havnens Liv og Rorelse, der udgaaer fra den tætte Mængde af større og mindre Handelsskibe, som her ved Siden af hverandre ligge for Anker, losse og lade umiddelbart ved den herlige Havns overalt med Granitqvadre indfattede Bulværk. Her er Hoved-Ankerpladsen for alle fra Fiorden og Østersoen ankommende Skibe, hvoraf kun mindre Fartøier kunne løbe ind i Mälaren gjennem Sluserne og Canalen ved Soderstrom, der har 10 Fods Dybde, er 16 Fod bred og 100 Alen lang — et Arbeide af den berømte Christoffer Polhem, som han begyndte paa i en Alder af over 80 Aar. Saaledes have derimod alle Vest fra ankommende Mälarfartøier deres Havnepladser paa den vestre Side af Staden, og ved de to Bugter eller Indløb, som Mälaren, eller dens Ende, den

saakaldte Ridderfiord, danner Norden og Sønden for Ridderholmen og Staden.

Stockholms østlige Havn, med dens Gade, som ogsaa kaldes „*Stora* Skeppsbroen," kan vel fortiene dette Navn; thi skiøndt den hverken i Liv og Handelsrørelse, eller i Udstrækning, kan maale sig med de Londonske og Hamborgske Quaier, staaer den i Bygninger knap tilbage for London selv, og er overhovedet den Deel af Stockholms Stad, der mest nærmer sig til at have engelsk Præg og Charakteer; ligesom det er den Egn af Staden, hvor der ved Siden af den udmærkede architektoniske Soliditet og Anseelighed, fremtræder den største Livelighed og Bevægelighed i en ikke ubetydelig sysselsat Folkehob, som Havnen og Skibene sætte i Rørelse. Vi tor her ikke tænke paa vor trange Passage ved Børsen og dens mere beskedne Huusrække; og først naar vi ved Knippelsbro see den ypperlige Havn aabne sit Bassin til begge Sider, møder os en Udsigt, der ikke træder i Skygge for den, som Stockholms Skibsbro frembyder; skiøndt den sammentrængte Mængde af store og smaa Skibe fattes paa hiint Sted i Kiøbenhavn. Unegtelig er vel det Billede af Stockholms Handel, som Antallet af de her samlede større Skibe maa fremkalde, fordeelagtigere end Tomheden i vor Havn, netop der, hvor den har sin største og videste Udstrækning. Men skiøndt Synet af Masteskoven ved Stockholms Skibsbro var mig noget nyt og længe savnet, var det mig dog ikke saameget overraskende, eller Sammenligningen med Kiøbenhavn alt for nedslaaende. Her ere nemlig Skibenes Havnepladser langt mere adspredte, end i Stockholm.

Denne Stads Activhandel er maaskee betydeligere, Antallet af ankommende fremmede Skibe maaskee noget større, end i Kiøbenhavn; men ved Stockholms Skibsbro finder man ogsaa den hele Hovedmasse af Skibe, der ligge under Ladning eller Losning, samlet, og mange af disse høre dog til dem, som beskiæftiges ved den indenlandske Kyst- og Canal-Fart. Dersom man i Kiøbenhavn med de Skibe, der sædvanlig findes ved og omkring Knippelsbro og i Canalen ved Børsen, samlede dem, der i Almindelighed fylde Nyhavn, og ligge adspredte omkring i den øvrige Havn: da vilde Mængden blive betydelig nok, og Overvægten paa Stockholms Side neppe være ret stor; ja, hvad den indenlandske Fart angaaer, reent falde bort.

Følge vi nu Skibsbroen til Enden, da ophører den prægtige Huusrække noget inden man naaer Søderstrøms Sluser. Paa den her for en Deel opfyldte brede Molo eller Isthmus, som har indskrænket Mälarens Udløb til den Rende, der lukkes af Sluserne, findes et Par „Gränder," eller Smaagader. Her er et saakaldet „Slagterhuus," eller en Kiød-Halle, som er vel indrettet, men ikke meget rummelig, og hvor man knap finder en Skygge af Kiøbenhavns hele Aaret igiennem rigt forsynede Kiødmarked omkring Nicolaikirke. Nærmest Slusen paa den østre Side viser sig en lang, lav Bygning med lukkede Boder, hvor der sælges Grønsager; og nedenfor denne i Vandet en stor rund Flydebro af Tømmerstokke og Bræder, hvor Smaafartøier med indenlandske Producter, men fornemmelig Fiskerbaade fra Saltsøen, lægge til, og hvor man især om Formiddagen finder en livelig Vrimmel af kiøbende og sælgende

Fruentimre. Men, ligesom allevegne, gaaer det ogsaa her besynderligt stille af. Staaer man paa Broen, og har den lange Række af Grønkoner i Boderne (gröna Gången) til den ene Side, og midt for sig, nede ved Vandet, den vrimlende Mængde af kommende, gaaende og handlende Piger og Koner, og af sælgende Baadfolk og Fiskere, deels i deres Fartøier, deels paa Broen: da vil man ogsaa her lægge Mærke til, hvor lidt høirøstet Folket er i Stockholm, sammenlignet med Hamborg eller Kiøbenhavn, skiøndt man hos os pleier at finde det stille nok.

Denne Egenskab maa nødvendigen paafalde enhver Fremmed, der sydfra kommer til denne Hovedstad, og skiøndt jeg for min Deel ynder den, og den ikke har nogen ubeqvem eller ubehagelig Følge, saaledes som den Langsomhed, den uovervindelige Rolighed og Ligegyldighed, hvormed Alt drives og foregaaer her blandt Middelstanden og den lavere og tienende Folkeclasse: saa tilstaaer jeg dog, at Foreningen af begge Dele i Længden forekommer mig noget mindre behagelig i en fremmed Hovedstad, hvor man af saa meget af det, som ellers omgiver een, modtager betydende og livfulde Indtryk. Det er især paa enkelte herlige, solklare, sommerlyse Dage, at jeg har fundet et Slags Disharmonie imellem den næsten allevegne udbredte Stilhed paa Gader og Torve, og den Pragt, eller Anseelighed, som hersker i Bygninger, og som hæves af den omgivende Naturs Skiønhed. Indtrykket heraf kan efterhaanden gaae over til et Slags halv melancholsk Alvor; og det forekommer mig undertiden, at netop fordi jeg er i en stor og tildeels prægtig

Hovedstad, savner jeg noget af Kiøbenhavns mere hørlige Liv, eller den Færdsel og Støi paa Gaderne, hvoraf man ellers tidt nok der hiemme faaer langt meer, end man skiøtter om.

I øvrigt har jeg allerede tilforn, ved et Par Gange at gaae ud paa Søder-Malm, og det paa den modsatte Side, eller Mälar-Siden, af denne med Huse overbyggede Landtunge eller Molo (paa öfra Sluss-Gatan), lagt Mærke til, at her er et af de Steder, hvor man maa gaae hen, naar man i Stockholm vil finde en mere livelig Færdsel og Folkemængde paa Gaden. Hertil bidrager for det første det umaadelige Oplag af Stangjern (Jern-Vågen), som her findes opdynget, neden for Brogaderne og Bulværkerne, i en stor Strækning ved „Øvre-Slusegaden“ og langs med Sluserne selv. Denne uhyre Jernmasse giemmes her deels under Skuurtag, deels under aaben Himmel, saaledes at Stængerne i Tusinde- og Hundredetusinde-Tal staae opreiste og ligesom sammenvoxne eller chrystalliserede til et Heelt, der ikke allene selv har Jernrustens rødbrune Farve, men meddeler den til Jorden, Bulværkerne, og Alt hvad der befinder sig i Nærheden deraf. Med Forundring har jeg seet et Kastanietræ, som et Sted dernede staaer frodigt og løvrigt i den brune oxyderede Grund. — Deels frembringer her den bestandige Transport og Indladning af Jernstænger paa Prammene, der føre Jernet ud til Skibene i Havnen, en idelig Rørelse af den store Mængde Dragere og Arbeidsfolk; (de saakaldte Jernbærere, hvis betydelige Antal udgiør en egen Corporation, og som under deres Arbeidstid

udmærke sig ved en tyk Skindpude, beslaaet med Jern, som de fæste paa den ene Axel); deels trænger den hele Samfærdsel af Gaaende og Kiørende fra og til Sødermalmen sig her tilsammen paa eet Punkt, og paa et Par Gader, som med en steil Skraahed føre fra Broen længere op paa denne store, vidtstrakte Forstads meer eller mindre biergige Gader.

Der ere to Broer, byggede over en fordums, nu udtørret Stadsgrav, som lede til Sødermalm; giennem Hvælvingerne under den østre Bro, paa venstre Haand, bæres det afveiede Jern ud til Prammene og Fartøierne. Denne Bro fører op mod det saakaldte Stadshuus (opbygget særskilt for Sødermalm under Carl XI.), som nu deels benyttes til civile Arrester, deels til den russiske Kirke, og anden Brug. Her var det, hvor en af den „rabulistiske" Oppositions, eller det radicale Parties navnkundigste Coryphæer, Crusenstolpe, sad fængslet under Løbet af hans Proces, og hvor man i Aaret 1838, under et Pøbeloplob søgte at befrie ham, før han skulde afføres til sin Arrest paa Warholm, ved at ville krybe ind af de ituslagne Vinduer. Da Politiet ikke saae sig i Stand til at adsplitte den i de nærmeste Gader omkring Stadshuset tæt flokkede Mængde, og denne omsider med det sædvanlige Vaaben, Steenkast, ogsaa anfaldt den ubetydelige militaire Styrke, som fra Vagten ved Sødermalmstorv kaldtes til Hielp: maatte denne omsider gribe til Alvor. Dette skeete dog ikke førend af den lille Trop paa nogle og tyve Mand flere Soldater maatte bringes bort, haardt saarede ved Steenkast; og den commanderende Officeer selv reddedes kun

ved en af sine Undergivnes Rasthed fra at blive slaaet til Jorden ved en stor Steen. Et Par Geværsalver vare nok til at rense Gaderne for et Sammenløb af flere Tusinde. At man heller ikke under denne Affaire, hvori en halv Snees Personer af Mængden faldt og saaredes, tog det strengere, end nødvendigt var, sees endnu af endeel Kuglespor paa den nærliggende Marie (Magdalene) Kirkes Mure. Soldaterne skød nemlig den første Salve over Hovederne paa Folkemassen; men da dette kun forhøiede dens Overmod og Voldsomhed, fyredes der næste Gang et Par Salver for Alvor, og disse vare tilstrækkelige til at adsplitte Mængden og giøre Ende paa det hele „Oprør," hvorpaa man byggede langt andre og større Forventninger.

Da jeg i Gaar gik omkring i disse Gader, med en af mine herværende Venner, som paa Stederne selv paaviste og berettede hvad her dengang forefaldt, kunde jeg ikke andet end i mine Tanker komme tilbage til en Sammenligning med det afskyelige, man kan vel sige uhørte Optrin i Stockholms nyere Historie, Grev Fersens Mord under Kronprindsen Carl Augusts Liigtog den 20. Junius 1810. Den samme Ven, som nu ledsagede mig, havde forhen viist og forklaret mig hvor og hvorledes denne Skiendselsgiering udførtes. I Nærheden af det Huus midt paa „Stora Nygata," hvor jeg tilbragte den første Dag i Stockholm, inden jeg reiste til Upsala, begyndte den ophidsede Pøbel sit Anfald paa Fersens Vogn. Ved Enden af denne ikke lange Gade sprang Greven ud af Vognen, og flygtede, allerede blodig og saaret af Steenkast, ind i Hiørnehuset

ved „Storkyrkobrinken," hvor Pøbelen trængte ind tilligemed Generalen (Silversparre), som commanderede den talrige Eskorte, der aabnede Toget. I Stedet for at redde den allerede mishandlede Olding, underhandlede Generalen med Pøbelen om at føre ham i Fængsel paa Raadhuset; men lod ham paa den korte Vei derhen over Ridderhuustorvet rives fra sine militaire Ledsagere, og i Paasyn af den Krigsmagt, der skulde beskytte Liigtoget, undergaae de skiendigste Mishandlinger, som endtes med at Greven tilsidst, da han halv død og næsten uden Klæder havde naaet Raadhuustrappen, blev rykket ned herfra; indtil han endelig, flere Gange kastet mod Steenbroen og traadt under Fødder, ganske nøgen opgav Aanden nær ved Foden af Gustav den Førstes Billedstøtte. Knap fremviser vor Tids af Blod overstrømmende Revolutionshistorie nogen fælere Scene — og ingen, hvis hele Rædsel og Sikendsel i Tildragelsen endnu er hyllet i mere uforklarlig Dunkelhed, uagtet Alt hvad man i vildledende og halvsande officielle Beretninger, og uofficielle Forklaringer har sammenskrevet for at oplyse og undskylde den. Maaskee tør det være bedst for endeel af den Tids Magthaveres Eftermæle, om det Gaadefulde i Tildragelsen aldrig afsløres, og den blodige Plet paa et Blad af en gammel svag Konges Historie aldrig udvaskes. Men umueligt er det at oversee den skærende Contrast imellem Begivenheden paa Sødermalmen 1838, hvor et Par Geværsalver i Tide vare nok til at adsplitte en tilsyneladende farlig Sammenrottelse af flere tusinde Mennesker, og Opløbet for at myrde Fersen 1810. Her var det først, efterat Offeret var

faldet for en blandet Folkemængdes Raseri, som man uhindret lod have sin Gang, at man brugte Kanoner og Skraakugler mod Gadepøbelen, og, til endnu større Skam for Regieringen, lod et betydeligt Antal Døde og Saarede afgive et blodigt Efterspil til den Fersenske Tragedie.

Det er ikke faa ældre og tildeels betydende historiske Træk, som knytte sig til den ved Natur og Beliggenhed saa udmærkede Deel af Stockholm, som Sødermalmen udgiør. Stockholms Stadshistorie er overhovedet meget interessant, og denne gamle Forstads Annaler kunne udgiøre et af dens rigeste Partier. Men de kunde let fylde en heel Bog, fra de ældste Spor, man kiender til Malmens Bebyggelse, indtil det Tidspunkt, da man først begyndte at regne denne hele Stadsdeel — en Forstad, af henved halvanden dansk Miils Omkreds, som ikke har sin Lige i Europa — med til Sverriges Hovedstad. Neppe Halvdelen af dette Terrain er bebygget; men man kan desuden, naar man tænker paa hele Stockholms Folkemængde, let forestille sig, hvor vidtløftigt Rummet ogsaa i denne Deel maa være benyttet. Det er egentlig først fra Midten af det 17de Aarhundrede, at der kan være Tale om Sødermalmens Bebyggelse med Huse og Gader. „Aasøen," som den i gamle Dage kaldtes, var oprindelig et biergigt Jordsmon, som Stockholms Borgere bragte til Kaalhaver og

til Græsning for deres Qvæg; og skiøndt man vel i det 14de og 15de Aarhundrede der har begyndt at opføre enkelte Huse, da det berettes, at Carl Knudsen 1457, inden han rømmede af Riget, afbrændte baade Søder- og Norr-Malm, for at hindre Erkebiskop Jens Bengtsøn fra at beleire Stockholm, og selv Stockholmerne afbrændte begge Malmer 1502, da de ventede sig en Beleiring af Kong Hans, saa varede det dog meget længe, inden Sødermalm fik Udseende af en egentlig sammenbygget Stad. Næsten Alt hvad der fandtes af Bygninger, endog Kirken, lod Gustav I. atter, efterat han 1523 havde indtaget Staden, nedrive til Stockholms lettere Forsvar (1527); og man veed, at der 1557 paa hele Sødermalm endnu kun vare 23 Huse, som betalte Skat til Stockholms Stad. Det var først fra 1635 at denne Forstad egentlig blev anlagt i sin nærværende Tilstand, ved at udlægge en betydelig Deel af Øen i regelmæssige Quarterer og Gader, hvor Husene efterhaanden reiste sig; men det er et mærkeligt Beviis paa Stockholms hurtige Opblomstring i det 16de Aarhundrede, at det ikke varede 50 Aar, før Søder-Malmen regnedes for en af de fornemste og bedst byggede Dele af Hovedstaden, hvor Rige og Fornemme søgte Boliger *), og hvorhen man fortæller, at Carl Gustav havde isinde at flytte sin Residents. Dronning Christina skal ogsaa undertiden have

*) Den under Gustav Adolf og Christina berømte og mægtige Feltherre Jacob de La Gardie havde bl. fl. bygget sig en meget stor Gaard, der indtager et heelt Qvarteer, langt ude „paa Søder" ved Gøthegaden.

fundet Smag i at besøge den ved sin ypperlige og sunde Beliggenhed udmærkede Forstad; og der findes endnu, ved det store, siden anlagte „Adolf Frederiks Torv," et Huus, som Dronningen synes at have ladet bygge, og hvor hun lod anlægge en Have, der siden er vedligeholdt og udvidet, og nu gielder for en af de smukkeste Haver paa hele Sødermalmen.

Man kan vel ikke længere kalde denne Deel af Stockholm en „Forstad;" men det er ikke mindre vist, at saasnart man fra Broerne ved „Slussen" stiger opad en af de Bierg=Gader *), som fra den smalle Spids eller Tunge, hvori Sødermalmen her løber ud, føre opad til begge Sider og i Midten: synes man at befinde sig i en forskiellig Egn, i en heelt anden Stad, end den, hvis snevre og dunkle Labyrinth af tæt sammenklyngede Smaastræder, man for et Øieblik siden forlod. I Begyndelsen stræber man noget møisomt op ad et Par mindre, temmelig steile, næsten hele Dagen igiennem stærkt besøgte og befarede Gader, hvor man endnu finder det omtrent som paa hiin Side, i „Staden." Men saasnart man har vundet forbi det

*) Een af disse, som med god Grund har faaet Navn af „Besvärs-Gatan" er især mærkværdig. Den løber, nærmere Mälar=Stranden, parallel med Hornsgaden, og er ligesaa lang som denne; men dens østlige Halvdeel ulige mere steil, og aldeles utilgængelig for ethvert Slags Kiøretøi. Her seer man bogstaveligt Husene byggede trappeviis, eller saaledes at de nederste Bygninger paa flere Etager med deres Tagrygning ikke naae de øverste Huses Grundvold, hvortil Klippen selv er benyttet.

lille, ubetydelige „Sødermalms-Torv," og vender sig enten mod Vest eller Syd til en af de to store og brede Gader („Horns-Gatan" og „Göthe-Gatan"), der i snorlige Retning giennemskære hele den bebyggede Malm, befinder man sig i en anden, renere, luftigere, sundere Region. Hvad der da, naar man stiger op ad disse lange, regelrette, Gader, og giennemvandrer endeel af de store Qvarterer, som de giennemskære, forekommer ubegribeligt, er at Stockholm, ikke blot med en saadan Udstrækning, at Sødermalmen allene omtrent er halvanden Gang saa stor som Kiøbenhavn, men med saa vidtløftige bebyggede Partier af sit Areal, og en saa betydelig Mængde af store og høie Huse, dog kun tæller to Trediedele af Kiøbenhavns Folkemængde. (Nu omtrent 80,000 Mennesker). Dette giver os saaledes strax en middelbar Forestilling om, at man overhovedet maa boe langt rummeligere i denne, end i den danske Hovedstad. Jeg tør ikke afgiøre, hvorvidt dette overhovedet gielder om Familier af Middelstanden og af de høiere Classer; men det synes endog snarere at være sieldnere i Stockholm, end i Kiøbenhavn, at man har en heel Sal, eller et stort Værelse tilovers, som man i Grunden kun benytter faa Gange om Aaret. I Stockholm synes Husene mere at være saaledes indrettede, at Familier af Middelstand, som kunne beboe en heel Etage, have alle deres Værelser i daglig Brug.

Det er Tilfældet i de fleste af Stockholms forskiellige Dele, som bestemmes ved Øerne og Holmene, hvorpaa de ere anlagte — kun ikke i den egentlige „Stad" — at man i en hurtig Overgang kan finde sig

henflyttet fra en prægtigt bygget Hovedstad til en mindre Kiøbstad, og endelig, naar man gaaer lidt længere, til en af de mindste og ringeste svenske Landstæder. Paa Sødermalm findes der vel færre store Pragthuse, end i „Staden“ og „paa Norr;“ men den øvrige Omverling i Charakteren er desto hyppigere og stærkere marqueret. Denne Malm, som i sine bedst byggede Qvarterer har Anseelse af en velhavende Borgerstad — ligesom „Staden,“ Ridderholmen, og den nærmest liggende Deel af Norr-Malm kan kaldes Adelstaden — gaaer ikke allene i sine Udkanter over til hele Partier af ubebyggede Klipper, eller store Græsmarker og Haver; men allerede naar man er kommen noget høiere op i Hovedgaderne, og vender sig til en af Siderne, vil man hurtigen overraskes ved reent landlige Situationer, hvor de simpelste Træhuse, indhegnede Smaahaver, Græspletter, en Veirmølle paa en høit liggende aaben Plads, hvor den naturlige Klippe for en Deel er benyttet til Underbygning — og flere lignende Forhold henflytte os fra Hovedstaden ud i en af de ubetydeligste svenske Smaabyer i en biergig Egn, saaledes som jeg endnu kan gienkalde mig Billedet af flere, hvor jeg kom 1812. For at giøre det hele, uendeligt mangfoldige, overraskende, romantisk interessante og pittoreske Landskabsbillede fuldstændigt, saa seer man endog en lille, høitliggende Indsø (den saakaldte „Falburssiö“) næsten i Midten af Sødermalmen, hvis Omgivninger nu paa een Side ere forskiønnede og forbedrede ved et smukt Haveanlæg.

Vender man sig da hurtigt mod Nord, bort fra den simple Landstad med sine Haver, Engstykker, Gierder og Plankeværker imellem adspredte Træhuse og ujævne, vidtløftigt byggede Gader — da ligger atter, som ved et optisk Trylleri, den herlige, kongelige Stad, med sin store, tætte, tredeelte Klynge af Huse, Paladser, og Kirker, her og fra ethvert Synspunkt behersket af den høit fremragende Kongeborg, som et stort, uforligneligt, magisk fængslende Naturmaleri, udfoldet for os i sin aabne, fulde, frie Skiønhed og Pragt. — Man vil vel kunne sige om denne, som om enhver, selv den rigeste og skiønneste Synsgienstand i Naturen, at det første Billede er det meest henrykkende, det første Indtryk det stærkeste, og enhver Gientagelse mere svækkende. Jeg har dog lykkeligviis ikke prøvet en saadan Virkning, ved to Gange, kort efter hinanden, at besøge den berømte Mose-Bakke, der ligger i en ubetydelig Afstand fra Sødermalms-Torv, naar man vil regne den i lige Linie. Det er en Terrasse paa den høie, steile Klippestrand, næsten lige over for Søder-Bro med sine Kiødhaller, Fisketorv, og „gröna Gång," hvilke, tilligemed den hele Havngade eller „Skibsbroen," her vise sig dybt under os, som Forgrund til den tætte Masse af „Stadens" Huse, der klynge sig om Slottet — til Høire, omgivne og begrændsede af „Saltsøens" herlige, rige Vandmasse i Havnens enkelte, store vidtstrakte Bassin, som Øiet glider roligt hen over indtil Vandspeilet, paa hiin Side af „Skibsholmen" og dens lange Træbro, lukkes af Norrmalm og af Diurgårdens Høider. Til Venstre mødes Synet af det venlige, blanke Mälarvand, som her i en

bred Bugt imellem Ridderholmen, Staden og Sodermalm strømmer Foreningen med Saltsøen imøde; men ved Broen og ved dens mægtige Sluser tvinges tilbage, og kun tilstedes at udgyde den fornødne Vandmængde til at løfte de indgaaende Skibe, eller lade de udgaaende synke. — Yderst paa Mosebakkens Skrænt er opført et Slags stor Altan, eller en Træbygning med Bænke og Rækværk, hvor man, med Vandspeilet lige under sig, overskuer et af de rigeste, mest pragtfulde Billeder, nogen Hovedstad i Europa har at frembyde.

Men kan noget være simplere eller mere beskedent, end Adgangen til dette herlige Sted, som knap nogen Fremmed, der kommer til Stockholm, forsømmer at betræde, og som Stockholms fornemme og elegante Verden kun nævner som en af Hovedstadens Herligheder — men faa Gange i Livet, eller i Løbet af mange Aar slet ikke besøger? — Man bestiger Stedet paa snevre Trætrapper, anlagte imellem Husene, der reise sig i flere Afsætninger paa Malmens Klipper. Omsider naaer man op til et af de tarveligste Vertshuse, hvor en Keglebane, et Par Lysthuse, og en simpel Bevertning neppe kan lokke andre Giæster hen, end Folk af Haandværksclassen og den ringere Borgerstand. Men selv af saadanne Giæster fandt jeg næsten ingen, de to Gange jeg har besøgt Mosebakken, om Eftermiddagen, og mod Aften paa Hverdage; og saaledes har jeg, allene med min ledsagende Ven, i den behageligste og mest uhindrede Nydelse kunnet modtage det uforglemmelige Indtryk af den mest storartede blandt Stockholms talløse Udsigter. Det hører, som kan man tænke sig, til en forstandig

Beregning, under Opstigningen at afholde sig saa vidt mueligt fra enhver for tidlig Benyttelse af Synet, og at giemme Alt til det høieste og rigeste Punkt af Nydelsen. Men unegtelig er denne dog endnu rigere, naar man fra Haven paa Mose-Bakke vil stige noget videre til den oven over, paa en høiere Biergterrasse, i den senere Tid opførte Telegraph-Bygning. Her er denne berømte Udsigts non plus ultra. — Et heelt andet, langt mere udvidet og omfattende Landskabsbillede, det største og meest grandiose Panorama af Stockholm, med en stor Deel af Hovedstadens Omegn, udstrakt i de to Provindser, Södermanland og Upland — aabner sig derimod, naar man bestiger Lanternen over St. Catharinas Kuppel. Denne Kirke ligger i sig selv kun kort fra Mosebakke, men endeel høiere end denne; hvorfor ogsaa St. Catharina Kirke, fra hvilken Side man nærmer sig Stockholm, er et af de første Punkter, som viser sig, et af de sidste der svinder for Synet. Kuppelen selv har en anseelig Taarnhøide, og Opstigningen hører til de allerbesværligste, jeg nogensteds har prøvet. Dertil er en Hovedaarsag, at Trapperne, som ligge imellem Kuppelens Hvælving og Taget, ere anbragte i fuldkomment Mørke. Den trange, møisomme Opgang faaer derved noget saa ængstende og trykkende, at jeg ikke var langt fra at lade mig skrække tilbage, og Ingen, med svagere Nerver eller Bryst, vil tilbagelægge denne Vei uden Overvindelse. I øvrigt er ogsaa Kirken selv, ved sin store, yderst dristige Kuppelbygning, sit skiønne, høitidelige, harmonisk dannede Indre, og sin rene Construction, ikke allene en af de største og fortrinligste — men man

kan gierne sige, at den er den eneste egentlig mærkværdige, eller i architektonisk Henseende betydende af Stockholms Sognekirker.

Nationalitet; nationale Liigheder og Forskielligheder; Stockholm og Kiobenhavn.

(Den 12te Julius).

Det hører vel overalt til det Vanskeligste for en reisende Udlænding, i et fremmedt Land, eller i dets Hovedstad, at opfatte og danne sig et klart Billede af Landets, eller rettere Nationens Individualitet, saaledes som den udtrykker sig giennem de cultiverede og polerede Folkeclassers selskabelige og huuslige Livs ydre Former. Dersom dette endog til en vis Grad lykkes ham, bliver det dog altid meer eller mindre tvivlsomt, om Billedet har den rette naturlige Liighed; og denne bliver dog vel den egentlig gieldende. Jeg mener nemlig en saadan, som den Indfødte selv maa vedkiende sig, dersom han nogenlunde har lært at opfatte Hovedtrækkene af sin egen Nations Physiognomie ved at studere andre Nationers; thi det er først ved en deraf opstaaende Reflex, og ved et Slags sammenlignende Kritik under Betragtningen, at Billedet af vor egen Nationalitet kan danne sig hos os. Saaledes maae vi ogsaa bruge vort eget nationale og sociale Liv, og dets Afprægning i de ydre Livsformer, som et Slags Reflexionsspeil, ved hvis Hielp vi samle Trækkene af det fremmede Livsbillede.

Man pleier vel at sige, at alle Hovedstæder, hvad den cultiverede Deel af deres Befolkning angaaer, ligne hverandre; men dette er en Sætning, som man udtrykker med alt for stor Almindelighed. Der gives jo vist nok en betydelig Deel af det ydre Livs Form, som Moden bestemmer og reglerer; og i denne Deel er det især, at en temmelig stor Liighed lader sig tilsyne, om ikke just altid over hele Europa, saa dog over enhver af de to Hoveddele, hvori denne Verdensdeels Nationer afsondre sig: den nordlige og den sydlige. Ganske at slaae disse over een Læst gaaer ikke engang an i det, som hører til Modens Autokratie. Men ogsaa den mest polerede Nations sociale Tilværelse, Huusliv og Familieliv, har sin indvortes og sin udvortes Side. Den første kan, selv under Modens herskende Indflydelse, bevare en Eiendommelighed, der adskiller den fra en anden, og det endog en nær beslægtet Nations. Dersom endog denne Eiendommelighed yttrer sig mindre i Hovedstaden, end i den øvrige Deel af Landet, saa vil man dog snart kunne udfinde, at Nationaliteten heller ikke forsvinder i Hovedstaden, fordi den der undertiden saa at sige fortyndes; men det Præg, som den der giver Omgangslivets Tone og den hele selskabelige Culturs Charakteer, bestemmes og modificeres ved mange Omstændigheder, som kunne være baade locale og historiske, eller temporaire. Derfor staaer heller ikke enhver Hovedstad i det samme Forhold til Landet, eller udøver den samme Indflydelse paa dets øvrige Befolkning. Jeg antager saaledes, at denne Indflydelse er langt ringere, af mindre Udstrækning og Betydenhed i Stockholm, end

i Kiobenhavn. Den første af disse Hovedstæder kan umuеligen, i et saa vidtløftigt, saa tyndt befolket Land, med en i mange Henseender anderledes modificeret Charakteer hos de forskiellige Provindsers Indbyggere, og under saa forskiellige geographiske og statistiske Forhold hos disse, i den Grad blive Landets Centralstad, som Kiobenhavn er det i Danmark.

Det var heller ingen Illusion, ikke blot Indtrykket af det Nye og Fremmede, som ved min Ankomst hertil, og i Begyndelsen af mit Ophold i Stockholm, gav mig Følelsen af en betydelig Forskiellighed imellem de to Hovedstæders individuelle Charakteer, saaledes som den udpræger sig hos Folket, i Beboernes Liv og Livsytringer, naar man vil samle disse — om ikke i et totalt, fuldstændigt Billede, som der vil flere og længere Jagttagelser, end mine, til at danne sig — saa dog i et vist Antal, i en ikke alt for kort Række af omskiftende Scener og mindre Livsbilleder. Overhovedet vilde jeg dog sige, at der gives et stort, charakteristisk Hovedtræk i Forskielligheden, som ikke har kunnet undgaae mig: i Stockholm og hos Stockholmerne hersker en større Ro, mindre synlig Activitet, en større aandelig Noisomhed og Hvilen i det Nærværende, og mindre Higen efter Nyhed og pirrende Omskiftning, end i Kiobenhavn. Dette er et Totalindtryk, en Heelhed i Anskuelsen, som har dannet sig hos mig, uden at jeg vil paatage mig at giøre Rede for ethvert enkelt Træk, hvoraf den efterhaanden er opstaaet.

Det kan imidlertid allerede nævnes som en væsentlig Omstændighed, der snart maa opfattes af Enhver, som er fortrolig med Livet i Kiobenhavn: at i

den svenske Hovedstad finder man overhovedet mindre tilsyneladende Glimmer og Luxus i Boutiquer, Heste og Vogne, Meubler, Bordanretning, o. s. v., og tillige langt færre offentlige Forlystelser, og mindre Higen efter idelig Afverling og tiltagende Mangfoldighed i disse. Jeg kan her naturligviis blot tale om Sommertiden; og, i Stedet for Kiøbenhavns „Morskabs- og Sommertheater“, Vesterbroes, Frederiksbergs, Assistents-Kirkegaardens, Toldbodens, Castelsvoldenes, Strandveiens, Charlottenlunds og Dyrehavens Promenader med deres, Restaurationer, Conditorier samt alskens Skuespil og musicalsk Tidsfordriv m. m., vil man da i Stockholm finde sig reduceret omtrent til Diurgården allene. Her fattes vel ikke, hverken Theater, Restaurationer, Conditorier eller Kaffeehuse — heller ikke vil man, især Søndag Eftermiddag og Aften, savne en temmelig Folkemængde, som der søger sin Recreation og Adspredelse; men Alt er dog i langt mindre Stiil, og kan ikke lignes med de af Kiøbenhavn om Søndagen udstrømmende Folkemasser, eller med de aarlig voxende Paafund og Indretninger til, som det hedder, at more vor Hovedstads Indbyggere af alle Classer; eller med andre Ord, giøre det til Vane og Fornødenhed, at tilbringe saameget af Søndagen og af Ugedagene, som mueligt, udenfor Huset. Jeg læste engang i Aar (1842) i et dansk Oppositionsblad, „at der neppe gives nogen Hovedstad, saa fattig paa offentlige Forlystelser, som Kiøbenhavn.“ Man kunde gierne antage det for Ironie; det var i det mindste uheldigt anvendt som Motiv til et eller andet Udfald mod Styrelsen. I ethvert Tilfælde seer man, at

Vedkommende ikke har været i Stockholm. — Hvor lidt her behøves, for at trække Publicum til et offentlig Sted, synes den saakaldte „Davidsons Trægaard" at lægge for Dagen, som vel i en Hovedstad er en Behagelighed, men dog ligger langt afveien for „Stadens" Beboere, og staaer meget tilbage for Rosenborg Have *).

Vil man endelig sammenligne Diurgårdens Apparater med de kiøbenhavnske Sommer-Forlystelser, nærmere og fiernere udenfor Portene: da troer jeg, at Forholdet overhovedet kan blive som imellem Diurgårdens eneste gode Restauration „blåa Porten" **) og vore Hoteller i

*) Langt ude paa Norrmalms lange „Drotning-Gata" har den Stockholmske „Trägårds-Forening" en rummelig og vel anlagt Have, som dog endnu først er i Opvæxt. En Speculant har faaet Selskabet til at overlade ham Plads til, ud imod Gaden, som skilles fra Haven ved et smukt Jerngitter, at kunne opføre to kostbare murede Pavilloner, hvoraf den ene er indrettet til et stærkt besøgt Kaffeehuus, med Udgang til Haven. Hvormeget han har giort Regning paa Stedets tiltrækkende Kraft, sees deraf, at han har indgaaet det Vilkaar, at begge Bygninger, der siges at have kostet ham, om jeg ikke feiler, over 20,000 Rbdlr., om 25 Aar blive Selskabets Eiendom. Et Par Aftener om Ugen opføres her i Haven en temmelig svag miltair Musik, og da finder man her et talrigt og elegant Selskab, da Indgangen ved slige Leiligheder betales med 24 Skilling (dansk Mynt).

**) Navnet paa et smukt beliggende Vertshuus ved Indgangen til Diurgården. Det har faaet og beholdt dette Navn efter en blaamalet Port, som her engang fandtes; og dets Navnkundighed har det især af at være næsten det eneste offentlige Sted i Stockholm — med Undtagelse af et Par Clubber — hvor der serveres elegant, spises temmelig godt, og betales temmelig dyrt.

Kiøbenhavn, eller „Skydebanen" og „Bellevue." Vilde man derimod antage, at Stockholmerne vare mere nøisomme, fordi de havde mere Smag for virkelig Nydelse af den skiønne Natur: da er unegtelig Diurgården saa rigt udstyret med en uudtømmelig Mangfoldighed af romantiske og pittoreske Landskabsscener, omringede af Stadens prægtige Amphitheater, at den i den Henseende overbyder Alt, hvad Kiøbenhavn med sin Omegn kan præstere — i det mindste paa denne Side af vor „Dyrehave."

Jeg maa dog endnu erindre, at Kong Carl Johan ikke har bidraget saa lidt til Stedets Forskiønnelse, ved Anlægget af hans Yndlingssted, det lille Lystslot Rosendal, der ligger paa den nordlige Side af Diurgårdens Halvø, ved den saakaldte „Suurbrøndsvig." Saaledes som det nu er bygget — en lille, simpel Pavillon i italiensk Smag, med en Balcon over Indgangen fra Haven, baaret af 4 Marmorsøiler — er det et af de yndigste og mest elegante Sommerslotte, jeg nogensteds har fundet. Men hvad der i en ikke mindre Grad vidner om den høie Eiers Smag, er det lille Slots Omgivning eller Have-Anlæg. Kongen har havt den Idee, at skabe en Plet i Diurgårdens alvorlige nordiske Natur, hvor man reent skulde glemme denne ved mildere, mere yppige Former, ved en frodigere, mere sydlig og blomstrende Vegetation. Han vilde, at Stedet skulde svare til sit Navn; og det lykkedes ham ved betydelige Opoffringer og store Omkostninger paa Anlæg, der i sig selv forekomme os simple og naturlige. Men her maatte Klipper sprænges, Klofter udfyldes, og utalige Vognlæs af Jord tilføres, inden man kunde tilveiebringe en saadan Vegetation.

Nu er rundt om Slottet, i dets lille Park, ethvert Spor af Klipper, Steen og Naaletræer forsvundet. Man gaaer paa Jordveie og Gruusgange imellem frodige Plantninger af inden- og udenlandske Løvtræer og Buske. En yppig Blomsterflor og tækkelige Græspletter brede deres sydlige Sommertæppe udenfor Slottet. Paa den anden Side mod Nord er den aabne, af Underskov indfattede Plads prydet med det eneste kongelige Pragtstykke, som dette lille Slot i sit Udvortes fremviser — tillige det i sin Simplicitet kostbareste nationale Konstværk, som Sverrige eier: den berømte colossale Vase af Elfdalens Porphyr, som man beretter, har kostet Kongen 20,000 Rdlr. Dens Diameter er ikke mindre end 12 Fod, og Høiden 9 Fod; dog ere Skaalen og Foden udhugne af to forskiellige Blokke. Jeg veed ikke, om nogen større findes fra den antike eller moderne Tid; men i Formens og Forholdenes ædle Skiønhed, hvori Størrelsen saa at sige forsvinder, overgaaes denne herlige Vase neppe af nogen anden.

Det er næsten gaaet med hele Diurgården, som med Rosendal. Den har i de sidste tyve Aar reent omskiftet sin Charakteer; den er bleven mere bebygget med Huse og Lyststeder, har faaet Pavilloner, Conditorier, Dandsesale, et italiensk Slot og en italiensk Villa; men den har tillige i langt høiere Grad, end den kongelige Dyrehave hos os, forandret sit oprindelige Præg, og næsten ganske tabt sin Charakteer som et eiendommeligt og folkeligt Forlystelsessted for Stockholms Almue. Kommer man til denne Hovedstad med Forestillinger, som

man har dannet sig af Bellmanns Viser, da finder man af Diurgården kun Naturen tilbage; men i Stedet for det crapuleuse Folkeliv i Kipper og „Källare," og udenfor i det Frie, som han med en Teniers Pensel har malet, finder man paa Eftermiddagen om Hverdagene adspredte Grupper af velklædte Spadserende og enkelte Partier til Vogns eller til Hest; om Søndagen temmelig talrige Equipager, der rækkeviis flere Gange rulle Parken igiennem paa Hovedveiene, hist og her en flokket Mængde af Gaaende, og det talrigeste Besøg i og ved Kaffeehuse og hos Conditore. Hvor og hvorledes Almuen og den simplere tienende Folkeclasse i Stockholm forlyster sig, opdager man ikke saa let, eller mærker ikke ret meget dertil. Man seer ogsaa et og andet Tegn til, at det hører til Tonen at udelukke den fra for nær Berøring med den elegante Verden *). I Diurgården er den næsten forsvunden fra de besøgte Steder og Veie; endnu mindre vil den findes paa de eensomme og fraliggende; men snarere i de ringere Vertshuse, som ikke fattes i det bebyggede Qvarteer af Smaagader, der har reist sig i en Udkant af Diurgården, omkring det Skibsværft, som her ligger lige overfor Castelholmen.

Middelstandens og den mere velhavende Borgerclasses

*) Jeg har saaledes læst i Bekiendtgiørelser om Skuespil, Concerter, o. d. i Dyrehaven: at Tienestepiger med den nationale svenske Hovedbedækning (som man nu her har faaet ombøbt til „Shawlet") ikke tilstedes Adgang — et meget passende Middel til at arbeide paa at berøve denne Folkeclasse, hvad den endnu kan have tilbage af Sparsomhed eller Tarvelighed i Klædedragt.

Søndagsglæder slutter man sig til, naar man i Stockholm, især om Morgenen og noget ud paa Eftermiddagen, er Vidne til de uophørlige Indskibninger, der hver Time eller Halvtime foregaae paa alleslags Fartøier og Dampskibe, større og mindre. For en stor Deel gielde disse Besøg vel Diurgården; men de sprede sig tillige paa en Mængde forskiellige Steder i Stockholms Omegn, paa begge Sider af Mälar-Sundet. — Denne Lyst og Drift til om Sommeren at tilbringe Søndagen, og saa megen Tid af Ugedagene, som det lader sig giøre, paa Landet, er ganske almindelig hos Stockholms Indbyggere af alle høiere Classer, eller saakaldte „bettre Folk." Den bidrager vel ogsaa noget til den her uden Tvivl temmelig almindelige Sædvane, at der, i det mindste i Embedsclassen og i offentlige Bureauer, sielden arbeides noget alvorligt om Eftermiddagen, som dog her om Sommeren er meget længere end hos os, hvor man overhovedet spiser sildigere, og hvor Dagen er en eller to Timer kortere. Dette har jeg baade af Erfaring, og af Andres Udsagn; jeg vil derimod ikke afgiøre, om det overhovedet forholder sig saaledes, som det forekommer mig: at man i Embedsstanden, og særdeles i Regieringscollegierne, er mindre overlæsset med Arbeide, end i Danmark, og overhovedet i Forretningssager gaaer tilværks med mere Langsomhed.

Man kunde overføre det samme Forhold paa flere Betingelser af Livet; det consumeres mindre hurtigt i Stockholm, end i Kiøbenhavn *). Man giver sig

*) Jeg har naturligviis, da jeg skrev dette, mere taget Hensyn til de dannede Folkeclasser og Middelstanden, end til

her, som det synes, mere Tid til alting, saaledes ogsaa til at *leve*. Dette kan have Indflydelse paa at uddanne en vis temmelig almindelig Side i den svenske Nations Individualitet, i det mindste hos dens mandlige Deel, og vel især i de mere nordlige Provindser; jeg mener det, vi hos os omtrent forstaae ved *Gravitet*. Jeg erindrer mig, at Larochefoucauld definerer det franske Ord ved „un mystère du corps," hvorved man vil dække en eller anden Mangel fra den aandelige Side. Dette kan dog kun gielde om den paatagne eller tilvante Gravitet; men denne Egenskab kan ogsaa være naturlig eller national. Dette er den langt mere i Sverrige, end i Danmark; man er her overhovedet ogsaa mere ceremoniel, mere skikket til Repræsentation, men man kan ogsaa sige i Almindelighed mere *høflig*, mere opmærksom paa det Ydre, mere *fiin*, *let* og *elegant* i den cultiverede Verdens Conversation og Omgangstone, end i Danmark. Kan endog denne Fiinhed og Lethed

---

Almuen i Stockholm, hvis Livsvilkaar jeg kun ufuldkomment kiender og kan bedømme — skiøndt jeg i det Hele antager dem for langt ringere, end i Kiøbenhavn — og paa hvis Velfærd, Sundhedstilstand og Mortalitet en snarere stigende, end aftagende Misbrug af Brændeviin skal have en sørgelig Indflydelse. — Ligesaa lidt kan jeg gaae ind paa at bedømme den sædelige Tilstand hos de lavere Folkeclasser i denne Hovedstad fra en anden Side, hvor Resultaterne, naar man vil gaae efter Forholdet mellem ægte og uægte Fødsler, ere høist ufordeelagtige. At man i Stockholm næsten aldeles ikke mærker noget til en Classe af Fruentimre, hvis skamløse Fremtræden i andre store Stæder saarer den offentlige Anstændighed: kan i Forbigaaende bemærkes.

ikke naae til den svenske Middelstand og Borgerstand: saa erstattes den dog her paa en Maade ved en udvortes Anstand og en naturlig Evne og Lyst til at giøre sig gieldende, som ere temmelig almindelige Charakteertræk hos Nationen. En overhovedet stærkere, vel ogsaa større Legemsbygning bidrager til at give dette Folk en fastere, friere, mere selvtilfreds Holdning, som ikke sielden hæver Manden betydeligt over den trivielle, spidsborgelige, uselvstændige Flauhed; og som for en Tid kan bøde paa, eller dække Mangel paa høiere og skarpere Intelligents.

Hvorledes forenes nu hine Egenskaber med et meget almindeligt Træk hos den svenske Nation — naturligviis stærkere udenfor Hovedstaden, hvor Nationaliteten fremtræder mere fri, mere naturlig og uden Paavirkning af konstige, udenfra indpodede Elementer — nemlig den aabne og cordiale Godmodighed, hvilken man maaskee er mindre tilbøielig til at tænke sig hos dette Folk, men som jeg har en alt for lang, alt for gunstig og mangesidig Erfaring til ikke at tillægge det? — Det er en Egenskab, uden hvilken det vilde været mig umueligt, med den Lethed at kunne slutte mig til saa stort et Antal af Individer i dette Land, hvor jeg allerede for 30 Aar siden snart aflagde Følelsen af at være fremmed — en Følelse, jeg aldrig noget Øieblik kunde miste i Frankrige; men som jeg derimod heller ikke kiendte til i England. Nu er der imidlertid en meget betydelig Forskiel imellem den britiske og den svenske Nationalitet; men der findes dog hos begge Nationer noget, som vidner om en dybere Charakteerliighed; og dette er netop den for begge fælles Kiærlighed og Agtelse for den eiendommelige,

fra Forfædrene arvede Tro, Leveskik og Tænkemaade i mange af det offentlige og private Livs vigtige Forhold. Hvad Uliighed der for Resten end er imellem begge, saa ere de Svenske, saa vel som Englænderne, en religieus og en conservativ Nation. Jeg vilde vel tillægge de sidste mere Alvor, Grundighed og Dygtighed, og de første mere Tilbøielighed til at hylde Forfængeligheds og Skin-Livets tomme Nydelser; men jeg vil derimod antage, at hiin Blanding af Fiinhed og udvortes Politesse med en derved ikke svækket Godmodighed, findes i langt høiere Grad hos de Svenske. — Imidlertid vilde jeg, naar jeg skulde vælge imellem de to Hovedstæder, ubetinget foretrække Kiøbenhavn for Stockholm; skiøndt denne Stad i sin romantiske Beliggenhed og Naturskiønhed har noget ubeskriveligt tiltrækkende, der maa udøve en stærk Magt over enhver, hos hvem en dybere Opfatning og Virkning af det Eiendommelige og Charakteristiske giør sig gieldende. Jeg kan paa en Maade sige, at siden jeg for to og tyve Aar siden var i Venedig, har jeg ingensteds følt denne Virkning, saaledes som i Stockholm — skiøndt her anderledes, og mindre overraskende. Ikke desmindre vilde jeg i Sverrige hellere leve i Upsala — med alle denne Stads ringere Vilkaar — end i Hovedstaden. Man vil ogsaa her ofte føle sig behageligt og vel til Mode ved en dannet Tone, en forekommende Opmærksomhed og venlig Godmodighed i det selskabelige Liv — for ikke at tale om den indtagende Mildhed, Venlighed og gracieuse Elskværdighed, som i dette Land er en saa almindelig Naturgave hos det smukke Kiøn. Men hvad man i en meget følelig Grad savner i

Stockholm, er det videnskabelige og literaire Element, og den vidt udbredte, umærkelige og styrkende Indflydelse, det udøver paa den høiere Cultur. Her er Videnskabeligheden begrændset til den physiske Region, og maa især tiene dens practiske Interesser; den æsthetiske, den speculative og den historisk-philosophiske Side ere enten reent opgivne, eller meget svagt besatte. I Hovedstaden tales om Upsala (Lund hører man aldrig nævne) og om dette Universitets Lærdomskreds, Literatur og Literatorer, næsten som om det var om et fremmedt Land — og vistnok kan den hele Disputationsliteratur ved et svensk Universitet betragtes som noget, der ikke er til for den øvrige Nation. Men selv det vigtigste og betydeligste videnskabelige Institut, Stockholm eier, kiender det store Publicum kun af Navn; eller rettere, man kiender Berzelius, og i Glandsen af hans udbredte og fortiente Navnkundighed taber saa at sige det hele øvrige „Vettenskaps-Akademie" sig hos den stockholmske Verden, ligesom Planeterne forsvinde for Sollyset.

Mærkeligt er det dog, og staaer i Sammenhæng med Nationaliteten og det nationale Liv, at det svenske Academie, som i Overgangen til det 19de Aarhundredes nye æsthetisk-literaire Ideer og Cultur, maatte giennemgaae en haard Prøvelse, ikke allene har udholdt denne, men omtrent vedligeholdt den samme Art af Anseelse og Auctoritet, som det fra Begyndelsen søgte at opnaae; om end ikke ganske i samme Grad. Men det har ogsaa deri gaaet frem med Tiden, at det har opgivet den usurperede Deel af dets Auctoritet, og vendt sig mere bort fra det Fremmede og Laante til det Fædrelandske

og Nationale. Academiet har været forsigtigt nok til hverken at forandre sine Medlemmers bestemte Tal, eller at rokke nogen anden Grundvold, hvorpaa det hviler; men det har forviist den literaire og fornemme Caste-Aand, og har forynget sit Samfund ved friske Kræfter, for største Deel hentede fra den samme Generation, mod hvilken det engang maatte udholde en Kamp paa Liv og Død.

I Stedet for Universitet og Videnskabelighed, har man i Stockholm Politik og „Rabulisme,“ eller radical Opposition. Begge Dele spille deres Rolle i Conversationen; men den er dog endnu langt fra at være herskende, eller exclusiv. Man finder overhovedet i Sverrige et Talent for selskabelig Omgang og Underholdning, som deels understøttes ved den Fiinhed og Lethed i Tonen, der er temmelig almindelig i de dannede Classer; deels ved den godmodige og naturlige Aabenhed, som yttrer sig i Huuslivets og Familielivets fortrolige Omgang. Den, som har Sands for dette Livs Inderlighed og „*Comfort*,“ for dets simple, altid friske og ublandede Nydelser, vil finde sin Regning ved Selskabeligheden i Sverrige, og ikke føle noget kiendeligt Savn af den mere vittige, piquante og sprudlende Livelighed, der møder os hos de Franske, eller hos andre sydlige Nationer. Der er ogsaa i den Henseende noget Eiendommeligt hos de Svenske, en vis Forening af Godmodighed, Hiertelighed og Alvor i Følelsen, med Fiinhed, udvortes Dannelsesevne og Politesse, som udgiør et Træk i Nationalcharakteren (man kan ikke sielden spore det endog hos Almuen) og som bl. a. ogsaa har

præget sig i de sildigere Frembringelser af den nye svenske Roman-Literatur. Mad. Bremers Fortællinger have upaatvivlelig især opnaaet deres store Popularitet, ved at meddele virkelige „Tegninger“ af det svenske Huus- og Familieliv, og Charakterer, som ere voxne paa Nationens egen Grund. At disse gientage sig og blive mattere, ligesom Romanerne blive flere og længere, er en Beskaffenhed, som Mad. Bremer deler med andre berømte Forfattere, der ikke have villet producere enkelte Romaner, men et heelt Bibliothek. Men den europæiske Celebritet, som hendes „Teckningar ur Hvardagslifvet“ begynde at opnaae, skylde de vistnok paa den ene Side deres virkelig eiendommelige Nationalitet; paa den anden Side ogsaa, at de bære Præget af det bekiendte „*modus in rebus*,“ som undertiden, og ikke sielden, er mere skikket til at giøre Lykke, end den afgiorte Genialitet, naar den hverken vil vide af Form eller Skranker.

En Episode og en Parallele.

(Den 14de Julius).

Jeg befandt mig i Gaar i et Selskab af faa Personer, hvor Middagen og et Par Eftermiddagstimer henrandt paa en behagelig, og tillige meer end hverdaglig interessant Maade, fordi jeg her atter traf et Par af disse, med meer end almindelig udpræget Originalitet i Charakteer, Adfærd og Tale begavede Individer, som efter min Erfaring, og en for længe siden hos mig

stadfæstet Overbeviisning, ulige hyppigere ere at finde i Sverrige, end i Danmark. Da jeg netop ogsaa i dette Selskab kom i Samtale med en forstandig svensk Dame, der gierne hørte, at det altid havde behaget mig i hendes Fædreland, og som det lod til at fornøie, at jeg der næsten altid kunde føle mig utvungen og til Mode, som jeg var hiemme: fik jeg Anledning til at giøre hende og mig selv Rede for, hvad der bidrager en stor Deel til at give Folket, Nationaliteten og det sociale Liv i Sverrige den Interesse for mig, som i en lang Række Aar uforandret har vedligeholdt sig, og som ikke har tabt ved mit endelig fornyede Besøg i denne Hovedstad.

Der er overhovedet hos de Svenske, i Folkets nationale Physiognomie, i det ydre Livs hele Skikkelse, i de politiske Indretninger og statistiske Forhold, noget langt mere originalt, om man vil gammeldags — men ogsaa mere charakteristisk, bevægende sig med mere Frihed, Selvstændighed og Eiendommelighed, end i Danmark. Det er tillige noget constant, noget, man gienkiender fra tidligere Tider, og hvorom man let erfarer, at Nationen selv sætter Priis paa at eie og bevare det. Man finder sig i meget, som er svagt eller ufuldkomment, fordi det tillige er voxet sammen med den hele nationale Tilstand og Charakteer; og at opgive denne, eller lade den Stykke for Stykke borttages eller bortlistes, er noget, man her til Lands hidtil aldrig har villet vide af. I Danmark har man derimod ikke allene fra gammel Tid af været tilbøielig til at modtage og optage næsten Alt hvad der tilbød sig, og kunde copieres af udenlandsk Natur, af fremmed

Skik, Mode, Talebrug, Levemaade o. s. v. Man har tillige næsten i et Par Aarhundreder levet under en overalt mechanisk organiserende, reformerende og reglerende Forfatning, som har slettet og rettet saameget der var galt og kroget, udjævnet og afpudset saamange Misbrug og Mangler, atter og atter omgiort saamange Foranstaltninger, og indrettet saameget til at regiere og administrere alting systematisk fra eet Centralpunkt og efter een Rettesnor: at det endelig lykkedes det mest humane absolute Monarchie, den mildeste, fredeligste uindskrænkede Souverainitet, som Europa har kiendt, ved en ubegrændset Tendents til nivellerende Omsorg for almindelig Lovlighed, for Statsborgernes intellectuelle Dannelse, materielle Beqvemmelighed, sociale Orden og Regelrethed, at planere og udslette næsten enhver national Eiendommelighed hos Folket, Middelstanden, ja Almuen selv, af hvis nationale Skik, Sæder, Klædedragt og Forlystelser nu næsten ingen udmærkende Træk ere tilbage. — Deri var ogsaa indbefattet, at man udslettede et Aristokratie, som vist nok allerede længe havde arbeidet paa at fortære sig selv; og vilde restituere det ved en Skygge, der kun, som en politisk Maane, skulde laane sit Lys, og hvis Maaneskin med Tiden blev meer og mere aftagende.

I Sverrige sank vel ogsaa det gamle Aristokratie betydeligt fra den Hoide i politisk Vægt og Magt, som det i den sildigere Middelalder (eller i Lehnstiden, hvis man vil bruge dette Udtryk om Norden) deelte med den danske Adel; og det allerede fra den Tid, da det svenske Aristokratie maatte finde sig i, at en svensk Adelsmand

besteg Kongethronen. Det store Skridt var forberedet under Unionskrigene, hvis første og egentlige Anledning, den gamle svenske Kongestammes Udslukning, fremkaldte den lange, blodige Strid, om Kronen skulde tilfalde en udenlandsk Fyrsteslægt, eller en indenlandsk Adelsæt. Hvad der i Længden ikke vilde lykkes Bonde- eller Sture-Slægten, det opnaaede en tredie Slægt, ved Christian den Andens affindige Færd og ved Gustav Vasa's store Egenskaber; og hvad allerede hans Sønner kunde byde Adelen, det viste Sturernes Mord ved Erik den Fiortende, og fire Rigsraaders Henrettelse paa eengang ved Carl den Niende. Men den svenske Adel beholdt dog et heelt Aarhundrede derefter endnu Kraft nok tilbage, til at kunne overleve Carl den Ellevtes og hans Søns radicale Enevoldsmagt. Den vilde have været endnu stærkere, dersom ikke et allerede slappet og udartet Aristokratie i det 18de Aarhundrede atter havde villet spænde Buen for stærkt. Imidlertid havde allerede fra Gustav Vasas Tid først Geistligheden, siden Borger- og Bondestanden i Sverrige, langsomt men stadigt og sikkert, hævet sig til selvstændig Kraft og Frihed. Saaledes voxede og udviklede sig den mærkelige Forfatning i dette Land, som, med visse Ufuldkommenheder, i det mindste har den Fuldkommenhed, at her gives ved Siden af Kongemagten en virkelig Tilværelse og Repræsentation af Stænder, en virkelig Deeltagelse af den allerstørste Mængde af Folket i Souverainiteten, og en vigtig Betingelse for at denne Deeltagelse kan opnaae og bevare den nødvendige Ligevægt, selv under en fremskridende Udvikling af det nationale

Stænder-Princip, nemlig den umiddelbare Gyldighed og Rettighed, enhver Folkeclasse har og kan udøve, i at vælge sine Repræsentanter. At Adelens endnu vedvarende Ret til at repræsenteres giennem enhver Slægt er en forældet Misbrug, er let at see; men denne kan afskaffes uden Revolution — thi herpaa gaaer det Forslag ud, som Rigsdagen i Fior (1841) overlod den næstfolgende til Afgiørelse — nemlig at omstøde den gamle svenske Statsforfatning, og, med et Skin af større Folkefrihed, at begrave Monarkiet under de nivellerede Stænders Ruiner; eller under en Kammerforfatning, hvis Valglove snart vilde udslette ethvert Præg af Selvstændighed hos de tre Stænder. Men de vilde dog lade Adelen tilbage, — og den er maaskee det eneste Statselement, der endnu, dersom denne Stand forstaaer sin egen Stilling og Fordeel, vil kunne modarbeide Nationalitetens og Nationalfrihedens Undergang i den Opløsning af alt det Bestaaende, hvortil det radicale Parti ogsaa her i Landet stræber.

I Fald man nu, som den moderne Opposition længe har doceret, har givet Sverrige, eller dets Constitution, for mange Stænder, saa vilde man derimod i Danmark efter 1660 slet ingen have. Den eneste Stand, som for denne Epoke havde havt politisk Magt og Virkekraft, beholdt vel et Skin af Tilværelse; men hvor svagt dens Liv allerede paa den Tid har været, viser sig paa en mærkelig Maade ved den Hurtighed, hvormed den ældre danske Adel i det 17de, og i første Halvdeel af det 18de Aarhundrede, uddøde. Uden Tvivl begik Frederik den Tredie en Statsfeil ved at ville reent isolere Monarchiet. Havde man ved Rigsdagen 1660

villet benytte den beleilige Tid — havde man villet og kunnet danne nye, rigtigt organiserede og begrændsede Landstænder (Provinds Stænder): da havde man vel ogsaa i dem kunnet finde en Støtte for den monarkiske Forfatning; og maaskee havde dette netop været det rette Øieblik til at lade en Organisme danne sig fra Roden af, som man for en halv Snees Aar siden, uden al historisk Basis, med eet vilde skabe med Stamme, Grene, Krone og Løvværk — og her kunde man ingenlunde sige med et tydsk Mundheld: „Es ist dafür gesorgt, daß der Baum nicht in dem Himmel wachsen wird."

Da Danmark saaledes omsider hverken havde Adelstand (Hofadel og Embedsadel er ingen Stand), Borgerstand eller Bondestand, og da en tydsk Doctor og Atheist, hvis moralske Lærebøger havde været „l'homme Machine" og „Systéme de la Nature" havde — som det nu igien er blevet Mode hos Endeel at sige — begyndt paa at reformere Staten, ved at indføre en hidtil uhørt Cabinets-Despotisme, og ved Siden af den en ubunden Pressefrækhed, som, tilligemed anden Frækhed, bragte ham selv paa „dem dänischen Blutgerüste:" da kom det endelig derhen, at man, i Mangel af andre Stænder, pludseligt vilde skabe en Bondestand. Ligesom man omtrent paa samme Tid i Frankrige, i Ordene Liberté og Egalité, troede at finde en Universalbalsam for Staternes og Menneskehedens Saar og Bylder — saaledes gik det i Danmark med Ordet Bondefrihed, hvilket man meente var nok for at skabe frie Bønder. Det viste sig imidlertid, at den rigtige Statsidee i et Land, hvis materielle Velstand ingen fastere og mere naturlig Basis har, end

Agerbruget — nemlig at ophjelpe og oparbeide Kiernen af Landets active Jordbrugere, den rette danske Bondestand, Gaardmændenes ældgamle Classe — tillige behøvede et almindeligt, uundværligt Middel for i Virkeligheden at udvikle sig: Tiden. Erfaring har siden lært vore Statsmænd, baade dem, som have Bestalling paa at skulle være det, og dem, som have udnævnt sig selv til Statens og Folkets Formyndere, at ogsaa Frihedstræet skal have Tid til at groe, og at den langsommere Rodvæxt og Stammevæxt er den bedste. Man saae hvordan det gik med alle de store Træer, som Jacobinerne plantede i Frankrige; de kunde ikke engang leve saa længe som Republiken. I Danmark gik det anderledes. Der var det en absolut Monark, som begyndte med at ophæve Bøndernes Stavnsbaand, og endte med at give Riget Provindsialstænder. Der laae vel omtrent et halvt Aarhundrede imellem begge Institutioner; men det gik dog paa en vis Maade med de sidste, ligesom med den første. Af Ægget vilde man strax have en stor, fuldvoxen gallisk Hane; den nyfødte danske Stænderinstitution skulde i en Haandevending changeres til en norsk Constitution; de virkelige, nye Statselementer, der først begyndte at spire, vilde man ved Pressen og andre politiske Driverier tvinge til en unaturlig hastig Modenhed; hellere vilde man udsætte dem for at vantrives eller forgroe, end lade dem have Tid til indenfra at voxe og vinde Styrke.

Man bragte da vel, som det, med et af de danske Journalisters moderne Yndlingsudtryk, hedder, „et Røre“ i Tingene; men det er langt fra, at man dermed udfandt

Middelet til at give os, hvad der paa lige slet Dansk kaldes: „et almindeligt Velvære." — Tvertimod! Der gives endeel Folk, som finde deres Kald og Lyst i at faae den danske Nation til at troe, at den befinder sig yderst ilde; at den lider af en meget langsom Tæring, der har varet omtrent 180 Aar; og at den eneste Maade at curere den for en saa gammel Sygdom, er at skaffe den ved konstige Midler en hidsig Feber paa Halsen. Anvendelsen af denne Cuur falder vel i Danmark noget vanskelig; imidlertid er man dog kommen saa vidt, at man har tilveiebragt et pathologisk Phænomen i den nationale Helbredstilstand, der ligner den Sygdomsform, som en og anden Gang forekommer hos Individer: en fuldstændig Hypochondrie, forenet med en i det Hele upaaklagelig Sundhedstilstand.

Denne nationale Hypochondrie, som begynder at tage Overhaand i Danmark, og som pludselig har afløst en halv sanguinisk, halv phlegmatisk Apathie, kiender man intet til i Sverrige, saa lidt som til de Følger, den hiemme hos os har faaet i de sidste Aar, en stigende Vrantenhed og Bitterhed i Nationens Lune eller Humeur, som bærer for stærkt Præg af at være unaturlig, eller ikke grundet i Folkets medfødte Temperament, til at den ikke skulde virke disharmonisk og forstyrrende paa mange af det indre Livs Forhold. I Sverrige besidder Folket overhovedet en langt større Deel af den nordisk-alvorlige Fasthed og Tunghed, som giver Charakteren mere Stadighed, Sammenholdighed og Consequents. Biergnaturen, som her fremtræder i meget forskiellige Gradationer, Landets store Vidtløftighed og Udstrækning, den særskilt

udprægede provincielle Nationalitet, eller Stammecharakteer i de fleste svenske, fra umindelig Tid ved Landsgrændser bestemte Provindser, og flere Naturgrunde, frembringe Betingelser, som vi ikke kiende i Danmark. Der gives i Sverrige en rodfast Eiendommelighed, en nedarvet Consistents i Nationalcharakteren, der ikke saa let viger for de moderne Ideers Indvirkning, som i andre Lande; og de politiske Bevægelser og Rystelser i Staten, som her have været stærke og hyppige nok, have dog ikke kunnet trænge til Roden og Kiærnen af Folkets Charakteer i dens Heelhed og Eenhed, eller opløse den særskilte Stamme-Charakteer i Sverriges Landskaber. Det samme gielder om andre Bevægelser og Revolutioner i Culturens Sphære. Nyheden har her hverken den Attractionskraft, eller den Hurtighed og Almindelighed i Meddelelsen, som den altid har havt i Danmark; og Phænomener af almindelig og giennemgribende Charakteer have dog kun havt en forbigaaende og partiel Virkning (man kan f. Ex. tænke paa Christinas og Gustav den Tredies Perioder). Sverrige har i tohundrede Aar havt de forskielligste Statsforfatninger, fra den meest absolute Kongemagt, ved Siden af Stænder og Rigsdage, og fra en ligesaa absolut aristokratisk Regieringsmagt, indtil virkelig constitutionelle Institutioner og activ Stænderrepræsentation, uden at man tør antage, at dette har bevirket giennemgribende Forandringer i Folkets Charakteer. Jeg hører til dem, som ansee Fasthed, Eiendommelighed og Selvstændighed for anbefalende og fordeelagtige Grundtræk hos en Nation; og min Agtelse for det svenske Folk er for en stor Deel

grundet paa, at jeg troer den i Besiddelse af disse Egenskaber i en Grad, der har sat den i Stand til at giennemleve det 18de og 19de Aarhundredes Revolutioner, Dynastieforandringer og Omvæltninger i den moralske Verden, uden at Folket er blevet omstøbt, eller uden at Sæder, Tro, Leveskik og eiendommelige Culturforhold have lidt væsentlig Omdannelse.

Disse Egenskaber have yttret en Indflydelse paa det nationale og selskabelige Livs Forhold og Tone i dette Land, der ogsaa giver sig tilkiende i den Maade, hvorpaa man i den nyeste Tid har modtaget Indvirkningen af det 19de Aarhundredes philosophiske og politiske Ideer og deres Anvendelse paa den publicistiske og journalistiske Vei. Man kan vist ikke sige at Revolution og Opposition have manglet enten Organer eller Frihed i Sverrige siden 1809; eller at begges progressive Anstrengelse siden 1830 her har været svagere, end andensteds; men jeg er bleven overrasket ved at finde dens Virkninger i 30 Aar langt mere umærkelige i det hele ydre Liv, i de selskabelige Forhold og i Omgangstonen, end jeg havde ventet dem i og omkring det Centrum, hvorfra de udgaae. Der politiseres rigeligt nok i Stockholm og Upsala; men man er langt fra at forhaste sig i at opgive sine Grundsætninger, eller underkaste sig og sin frie Prøvelse den despotiske Magt, som de her saakaldte „Rabulister," eller den radicale Opposition, ogsaa i dette Land længe have stræbt efter at naae, ved Dagbladenes vidt udbredte og uafladelige Activitet. Contra-Oppositionen er ogsaa her ulige stærkere, end den hidtil har kunnet blive i Danmark. Det conservative Parti har

Kræfter, Talenter og Intelligents til sin Raadighed, ikke allene ved Pressen, men i det hele sociale Liv, der give det en Agtelse, Anseelse og Vægt, som hverken Fanatisme, Sophismer eller Plumpheder have let ved at rokke.

Naturligviis maa her ogsaa komme Forhold i Beregning, der ikke i den Art existere hos os. De politiske Modsætninger og Partiernes offentlige Kamp ere her, om ikke modnede, dog langt fra den Barndom, som de endnu leve i hos os. Man er for længe siden kommen ud over den Uskyldighedsstand, hvori man endnu troer paa en Journalists Oprigtighed, eller paa et Dagblads absolute Reenhed, Ærlighed og Sandhedskiærlighed, og paa Oppositionens Læresætninger, som paa en ufeilbar Lyksalighedslære. Der behøves ikke meget lang Tid til at giøre den Erfaring, hvor godt man i Sverrige kiender de forskiellige Drivefiedre, der sætte Partiernes Maskineri i Bevægelse, og hvor rigtigt man overhovedet her tillands, i den dannede og intelligente Verden, seer Partistriden fra den høiere Politiks Standpunkt, som en taktisk og strategisk Konst, hvor det kommer mere an paa klog Beregning, rigtige Bevægelser og hurtig Benyttelse af ethvert Dieblikś Fordele, end paa den materielle Kraft. Oppositionsbladene, især det meest bekiendte, have naturligviis vundet den videste Kreds af Læsere; men de have ikke opnaaet dette, blot fordi de sværte og angribe det Bestaaende, hvilket, som man veed, kan være beregnet paa en temmelig simpel Kundskab til den menneskelige Natur, og har alle de Fordele, den offensive Krig medfører. Et Dagblad, der i det Hele er anlagt efter

saa snilde Beregninger og fra saa kloge mercantile Synspunkter, som Aftonbladet, kan ikke andet end være en meget heldig Speculation, og maa allene kunne sikkre sin Entrepreneur den Hvile efter Livets Anstrengelser, som en i flere Retninger driftig og utrættelig Speculant vel kan fortiene. Men ligesom han maa finde sig i, at kloge Folk af alle Partier og Stænder læse og bruge hans radicale, eller, efter det her vedtagne Udtryk, „rabulistiske" Blad, uden at bære Agtelse for dets Udgiver eller for Bladets Aand og Tendents: saaledes er der en himmelvid Forskiel paa den ængstelige Ærefrygt, man i Danmark har for et Oppositionsblad og dets Anfald paa Regieringen og Individer, og paa den Rolighed, hvormed man her betragter de leiede og vel betalte Journalisters daglige Krig for det daglige Brød, og ved Leilighed gotter sig over den talentfulde Polemik, den skærende og ubarmhiertige Satire, hvormed man giver deres Svagheder, deres politiske Feilgreb, Falskheder og øvrige Scandale offentlig til Priis. Allerede dette virker betydeligt paa Tonen og Holdningen i det selskabelige Liv, og i Conversationen, naar den vender sig til det politiske Hiørne. I Kiøbenhavn gaaer man endnu alt for ofte af Veien for den skarpe og deciderede politiske Polemik, og skyer Oppositionspartiets høiroftede og uslebne Tone, det være nu i Bladene, eller i det selskabelige Liv; i Stockholm er man fra begge Sider ikke ræd for at mødes; men her hersker i det selskabelige Liv, hos alle dannede Folkeclasser, en finere Moderation, en større Lethed i at bevæge sig imellem skarpe Modsætninger og stridige Anskuelser, og i at gaae over fra disse til det venlige og godmodige

Samqvem, der er bleven mig kiendelig ved Sammenligning med det, som i den Henseende har begyndt at omdanne og udvikle sig i den danske Hovedstad. — — —

Snellmann og Finland. „Det gaaer ikke an."

(Den 14de Julius).

Blandt de nye Bekiendtskaber, jeg har giort i den svenske Hovedstad, er Snellmanns mig eet af de kiæreste og interessanteste — jeg skulde vel sige Philosophen, den Hegelske Philosoph Snellmanns; men jeg kan gierne udelade Titelen. Hegelianeren kiender jeg egentlig kun af at have skrevet Catalogtitler paa et Par af hans Skrifter. Tænkeren, Digteren, Manden Snellmann er mig nu allerede noget mere bekiendt; og i ham fandt jeg en ganske anden Personlighed, end jeg havde forestillet mig ham — i det Indre ogsaa en anden Individualitet, end hans Udvortes synes at forkynde. Den strenge Alvor i disse charakteerfulde Træk kunde vel tilhøre en speculativ Philosph; men de have dog slet ikke noget afgiort Præg af den ironiserende Natur, eller af den dialectiske Almægtighed og Selvtilfredshed, som man kan være tilboielig til at vente sig hos enhver af denne Skoles Bekiendere. Det er mere finske, end skandinaviske Træk; og Snellmann er ogsaa en af de faa betydende Repræsentanter for den mærkværdige finlandske Nationalitet og literaire Selvstændighed,

som historiske Forhold i den seneste Tid have fremkaldt i dette Land. Politiken løsrev det fra Sverrige, og hvad man ikke skulde vente sig, gienfødte derved paa en Maade et høiere nationalt Liv i Finland — eller fremkaldte endog, hvad der tilforn, enten slet ikke, eller kun svagt havde existeret: i Finland dannede sig — under langsomt vaagnende Bevidsthed og Bestræbelser for at vække og at redde Spirerne af en hidtil forsømt og aldrig udviklet eiendommelig Nationalitet i Sprog, Folkepoesie, Sagn og Fortidsminder — et Slags Overgangsled imellem skandinavisk og slavisk Cultur.

Men Forholdet var af en egen og betænkelig Natur. Som en stor og vigtig, nylig erhvervet Provinds, maatte Finland under Herredømmet af den russiske Colos føle Byrden af Autokratiets Vægt; men en klog og rigtig Beregning paa den anden Side giorde dog i de fleste offentlige Statsforhold denne Vægt saa let, som det vel kunde skee. Alexander behandlede sit nye Storfyrstendømme med ridderligt Galanterie, og gav det (1809) en vis Selvstændighed, med et Slags Forfatning, hvorom der i Stockholm er ført en meget alvorlig literair Strid — om den nemlig skal kunne betragtes som en virkelig garanteret og effectueret Constitution, eller ikke *). Ja,

*) Anledning til denne Strid (der oprindeligen gik ud paa, hvad Sverrige havde vundet eller tabt ved at benytte Conjuncturerne 1812 til at lade sig „skære en bred Rem af en Andens Ryg," i Stedet for at prøve paa at faae Finland tilbage) var Skriftet: „Om Allians-Tractaten emellan Sverige och Ryssland år 1812" (af Professor J. Hwasser, en indfødt Finlænder). Stockholm 1838. 109 S. 8. En

den russiske Regiering valgte endog noget senere en Fremgangsmaade, som maaskee ikke Mange havde ventet sig. En politisk-administrativ Forening imellem den forhen afstaaede og den øvrige, sidst erobrede Deel af Landet, giorde Finland til et Heelt, og gav det en national Fordeel, som det i lang Tid havde savnet. Imidlertid er det let at forestille sig, især under sildigere intrædende Forhold, at der i Finland vilde danne sig et Ultra-Partie for den finske Selvstændighed; ligesom og, at det russiske Autokratie ikke kunde taale noget Slags Mine til at ville spænde en Bue, hvortil man dog ingen Pile havde; undtagen de, som kunde smedes i Dagblade og politiske Flyveskrifter. Imod dem har man i Rusland det beeske Middel: Censuren; og dettes radicale Virkning maatte man ogsaa snart prøve i Finland. Behageligt var det ikke for Landet, at det derved mistede et Par af de mest lovende yngre Videnskabsmænd og

---

Recension over dette Skrift af Geijer (Literaturbladet Nr. 11 og 12) besvarede Forfatteren i Skriftet: „Om Borgå Landtdag och Finlands Ställning 1812" m. m. Ups. 1839; hvori Finlands Forhold til Rusland, saaledes som det paa denne Landdag bestemtes, nærmere undersøges og udvikles. Imidlertid havde en pseudonym Forfatter (ligeledes en indfødt Finlænder) imod Hwasser udgivet: „Finland och dess Framtid, i Anl. af Skriften: Om Allians-Tractaten" o. s. v. hvoraf 3die Oplag (forøget med Anmærkninger imod Hwassers Replik til Geijer) udkom i Stockh. 1840. Endelig udgav samme Forf. under et andet pseudonymt Mærke: „Finlands nuvarande Stats-Författning; et Försök att forena de stridiga åsigterna" o. s. v. Stockh. 1841. 52 S. 8.

Universitets-Docenter, som ikke kunde fordøie dette Middel. Den ene, der tillige var Redacteur af Tidenden: „Åbo Morgenblad“ (hinc illæ lacrymæ), tabtes ganske for Landet; men har til Stockholm, hvor han som Literator og Forfatter indtager en agtet Plads, medbragt den varme patriotiske Følelse og bevaret den nationale Eiendommelighed, som jeg har fundet stærkt udpræget hos de allerfleste af de videnskabeligt dannede Finner, jeg i Kiøbenhavn og her har havt Leilighed til at kiende. Det er et dobbelt interessant Phænomen, at see en Green af den svenske Literatur og literaire Dannelse, blomstrende i det nu allerede i en heel Generation fremmede Finland; og derhos at spore, med hvor stor Kiærlighed og Begeistring man stræber at vække og nære den finske Nationalitet i Sprog, Poesie, Mythologie, Folkesang og Folkesagn, m. m. som Modvægt og Modkraft imod det tredie Sprog-Element, hvilket man fra Rusland vil indtrænge og paabyde. Under den svenske Regiering var det finske Sprog saa godt som opgivet af den intelligente Deel af Folket, og overladt til Almuen; nu søger man paa enhver Maade (bl. a. ved et finsk Literaturselskab og Tidsskrift) at hæve og oplive det; men Vilkaarene er her ikke meget heldige. Finlands historisk mærkværdige nationale Element er isoleret, og vil neppe nogentid blive meer end en levende Antiquitet.

Den anden af de omtalte to finske Literatorer var Snellmann, som dog hverken var Publicist eller Journalist; men Hegelianer, og philosophisk Docent i Helsingfors. Jeg kiender ikke nøiere de Forhold, der have bragt ham til at

forlade sin Stilling og sit Fædreland; men saa vidt jeg veed, har denne Fraværelse været frivillig, og vil formodentlig ikke hindre ham fra at kunne igien indtræde i sin Plads ved Finlands Universitet; den har imidlertid, under en Reise i Tydskland, og et længere Ophold i Tübingen og i Stockholm, ledet Snellmann ind paa den Forfatterbane, hvor han nu ogsaa som Novellist og Stilist med Held har slaaet ind i en for ham ny Retning.

Det er i denne Sphære, jeg ved vort korte Bekiendtskab er bleven noget mere fortrolig, ikke blot med Forfatteren, men med hans Person og Individualitet. Denne har i sit Indre et langt andet Præg, end man formoder af den alvorlige, af Livets Strid fremgaaede, jernfaste Strenghed, der forekom mig at være et Hovedtræk i Snellmanns Physiognomie, da jeg første Gang saae ham. Men det varede ikke længe før jeg opdagede, at der bag det strenge, charakteerstærke, ved første Møde mindre tiltalende Ydre, dulgte sig dybere Følelse, varm Godmodighed, et stundom næsten barnligt Sind, en elskværdig Simpelhed og Beskedenhed, og en livfuld, interessant, deeltagende Bevægelighed i Conversationen. Saaledes har jeg fundet Snellmann; jeg veed ikke om Andre ere af en anden Mening — eller om jeg betydeligt vilde forandre min, ved længere Omgang. Maaskee blev det da endog snarere til det bedre; ligesom jeg virkelig har fundet et af den speculative Tænkers lettere Arbeider, ved nøiere Kiendskab, mere læseligt og interessant, end da jeg bedømte det efter det første Afsnit, som ogsaa var de første Blade, jeg denne Gang læste paa svensk

Grund. Hvad Forfatteren der har sagt om Kiøbenhavn, hører vel til det svageste i Bogen; endskiøndt Kiøbenhavnerne overhovedet ingen Grund have til Misfornøielse med det Indtryk, han modtog af vor Hovedstad, efter et alt for kort Besøg. Snellmanns i Aar udkomne Reise i Tydskland er en let skreven og let læselig Dagbog, og den giør ikke Paastand paa meer; men den har ikke Mangel paa underholdende Anekdoter og Personalia fra vore Dage, eller fra den nærmest forbigangne Tid; og i de beskrivende og fortællende Partier røber Forfatteren en let og livelig Opfatning, og Talent til at giengive det Opfattede med Friskhed og Naturlighed i hurtige Skizzer. Det er en Bog, som netop er meget passende at læse, naar man selv er paa en Reise, og f. Ex. vil hvile sig efter den Anstrengelse, det koster, at tilbringe en heel Dag uden at foretage sig andet end at see, nyde, modtage, tale og more sig.

En anden Bog af Snellmann, der hører til det allernyeste af den svenske Literatur, læste jeg i Upsala. Det er Halvdelen af en lille Cyklus af Noveller, under Titelen „Fyra Giftermål, Taflor i Terburgs Manér" (Upsala, 1842). Det forekom mig, saavidt jeg kunde erfare noget derom under Promotionsdagenes Uro og Gildessysler — skiøndt jeg selv mest var udenfor dem, og reduceret til den yderste Oeconomie i Conversationens indbyrdes Underviisning — at denne Bog endnu ikke var meget kiendt, eller havde tilvundet sig særdeles stor Opmærksomhed. Dertil kunde en dobbelt Grund gives; enten at den i sig selv ikke var interessant, eller at

den ikke var støbt i Dagens moderne Former. Det sidste kan vel være — den er i det mindste hverken modelleret i Almquists eller Madem. Bremers Maneer; det første — ja, hvorledes skulde jeg vove mig til at afgiøre, hvad den dannede, eller den elegante Verden i Sverrige kalder en interessant Roman? — Det er jo en Opgave, der for en stor Deel igien beroer paa den sidste af de to Betingelser; thi den æsthetiske Interesse er i vor Tid bleven til en saa omskiftelig og bevægelig Proteus, og en saa materielt, saa fornemt eller saa sophistisk behandlet Smagssag, at man virkelig i ethvert Land først maa spørge, hvilket Slags Romaner og Noveller (videre gaaer man jo nu sielden i den poetiske Sphære) det hører til Moden og den gode Tone at læse, før man tør have nogen Mening om et saadant Arbeide vil faae Indgang i en større Læserkreds, og der regnes til den interessante Lecture. — Jeg slap engang lettest fra en begyndt Discussion om Bogens Fortieneste og Feil, ved ligefrem at tilstaae, at jeg hverken mere læste, eller bedømte Romaner; men at jeg, som en Undtagelse, havde begyndt at læse denne, og udbad mig Tilladelse til at læse den ud, i Haab om at Slutningen vilde interessere mig ligesaameget som Begyndelsen.

Sagen er virkelig den, at det baade var Snellmanns, med et afgiort Talent i den fortællende Stiil af en vis Art forfattede Fortsættelse af den berygtede Almquistske Fortælling „Det gaaer an," og hans „Fire Giftermaal," som nærmest drev mig til at søge hans personlige Bekiendtskab, og, ikke uden Møie, at opdage ham i en af de besynderlige Gader paa Sødermalmen,

hvor man paa den ene Side af Husene kan være høit oppe paa et Bierg, medens man paa den anden Side i den underste Etage kommer ud dybt nede i en anden Gade, midt paa Bakken, eller ved dens Fod. Det var i Egnen omkring og i Nærheden af den berømte Mose-Bakke, hvor jeg paa en tidlig og smuk Morgen, i et venligt, stort, lyst Værelse, med fri og vid Udsigt, fandt den finske Philosoph og Novellist, eensom i en heel Vaaning, (hans Vertinde med hendes Familie vare netop bortreiste) med meget faa Bøger, eller andre Eiendoms-sager, sysselsat ved sit Skriverbord, og i Færd med læse Montesquieu. Jeg glemmer ikke let, hvor hurtigt og behageligt en Time her svandt, under et, imod al Formodning let knyttet Bekiendtskab, og under en meget livelig Samtale, som dog mere gik ud paa Natur, end paa Konst, mere paa det reent Menneskelige, end paa det præparerede Abstracte, mere paa Kiøbenhavn, end paa Stockholm — og mere paa Fru Heiberg, end paa hendes Spil, som han kiendte alt for lidt til at kunne gaae ind paa en Undersøgelse af denne sceniske Konstnerindes Egenhed.

Det forundrede mig egentlig ikke at finde Snellmann, som jeg fandt ham; vi berørte neppe Grændserne af den exclusive Speculation; og da S. slet ikke har noget af den lærde Stolthed eller den fornemme Alvidenhed, som er kommen saa stærkt i Mode i Tydskland, og som ogsaa begynder at blive gangbar i et andet Land, hvor man altid gierne har villet bære den tydske Lærdoms Slæb, og hente sig i det mindste et Skiæg, et nyt Kiolesnit, eller et nyt Mønster for det rene republicanske

Monarkie fra Paris: saa var der intet forunderligt i, at han tog til Takke med gammeldags Dansk; at jeg fandt hos Forfatteren af de „fire Tavler“ en heel Deel af den Charakteer og de Anskuelser, som havde interesseret mig i Bogen; og at om vi endogsaa vare noget forskiellige i vore Meninger om Jean Paul, saa skammede vi os ikke ved at tilstaae for hinanden, at der hos August Lafontaine var endeel, som vi endnu med Velbehag erindrede.

„Er Snellmann altsaa en Forfatter med afgiort Talent for Romanen eller Novellen? — Ere „de fire Tavler“ et Konstværk i denne Digtart, og har han brudt en ny Bane i denne Retning, i det mindste i den svenske Literatur?“ — Jeg mærker alt for vel paa mig selv, at jeg her i Stockholm hverken faaer Leilighed eller Stemning til at skrive nogen Besvarelse af disse Spørgsmaal; og vist nok langt mindre naar jeg kommer hiem. En Dagbog kan heller ikke være noget Sted til lange æsthetiske Undersøgelser. Jeg kan ret vel holde mig til det umiddelbare Resultat, som Forfatteren selv ikke allene var ganske tilfreds med, men undslog sig for enhver Paastand, der gik videre: at de indskrænkede, huuslige og ægteskabelige Genrebilleder, hvis Scenes Lyseffect kun forstærkes ved en temmelig svag Slagskygge af Lidenskab, ere tegnede med en correct Natursandhed, der giver dem en Interesse, som ligner den, vi modtage ved et Indblik i en huuslig og borgerlig nederlandsk Stue- og Familiescene, med dens pyntelige, hyggelige, vel ordnede Apparat — enten det nu er af Terburgs Pensel, eller en anden lignende Malers. Jeg troer vel,

at Adskillige ville sige: „Snellmanns Novelle er ingen Novelle; det er i det høieste nogle Scener og Situationer, som maaskee kunde anvendes i en saadan; de ere for vidtløftigt udspundne; Motivet for Hovedsituationen har ikke Interesse nok; Fortællingen afbrydes ved for mange Episoder, Betragtninger og subjective Momenters Udmaling" m. v. Derom vilde jeg dog ikke holde det for Umagen værd, at trættes med Nogen. En Novelle meer eller mindre i en Literatur, er i vore Dage en grumme lille „Smaasag;" og det er vist ikke blot ved Arbeider af den Natur, at Snellmann engang vil legitimere sig som svensk Prosaist. Men jeg maatte tage meget feil, eller der er noget i „de fire Giftermaal," som vel maaskee aldrig vil giore den til en Markedsartikel paa Torvet, eller til en god Speculationsartikel for en Fabrikoversætter, enten her, i Kiobenhavn, eller i Leipzig; men som dog vil sige os, at Snellmann kiender Mennesket i Naturen, og ikke allene af Ideologien; og at der aander et Liv og svulmer en Følelse i hans Bryst, som hverken er sammensnort af Dialectik, udtørret ved Egoisme, eller bragt i Giæring ved Fermenter, som hentes i den franske Skoles raadnende Romantik. Man seer i det mindste, at det hos Forfatteren af denne Novelle var Alvor med den moralske Idee, og at det er med fuld Bevidsthed — ikke som en vilkaarlig Gienstand for et dialectisk Spil, eller for den beskrivende og fortællende Poesie — at han lader denne Idee giennemstromme hans Tænkning og bestemme hans Livsanskuelse.

Heller ikke kunde man vente sig andet af en Forfatter, som i Fortsættelsen af *„Det går an."* med uventet

poetisk Kraft, og stilistisk Talent, med stærke Træk og philosophisk Alvor, har vendt den sophistiske „Tavle af Livet“ om, eller viist os Bagsiden af den med Romandigterens Konst smykkede, ved sin tilsyneladende Aabenhed, Naturlighed og Simplicitet end mere forførende Skildring af en ret oprigtig Skamløshed, en naiv Ukydskhed og en sophistisk Fornedrelse af Qvindelighedens Adel, Værdighed og Blufærdighed. Allene herfor fortiener Snellmann den Tak, som den qvindelige Verden i Sverrige og i Finland vist ikke vil negte ham; endskiøndt han, uden Skaansel mod sentimentale Nervers Prætensioner, har tegnet sine Billeder med skarpe Træk, og udmalet dem med Virkelighedens mørke og skærende Farver. Ironien er hos ham ikke den sarkastisk eller humoristiskvittige, men den alvorligt-bittre, strenge, nedbrydende.

Det er for Resten, i den svenske Roman-Literatur, en Omstændighed af langt mere historisk Interesse og dybere Betydenhed, end det, som ligger i Productionen af en umoralsk Fortælling af Almquist, der giorde en stærk øiebliklig Opsigt over hele Landet og satte megen mundtlig og skriftlig Polemik i Bevægelse, at denne Novelle, hvis Formaal var, under en saa almindelig yndet og modtagelig Form, at skaffe en af Forfatterens Yndlingsideer Indgang, reent forfeilede sit Diemed, og bragte en Deel af hans vundne Laurbær til at indtørres, i Stedet for at forøge Krandsen med nye, friskere Blade. Jeg vil ikke undersøge, hvad den rimelige Følge af et saadant Cabinetsstykke havde været i Danmark; dertil kiender jeg for lidt til vor egen nyeste novellistiske Literatur; skiøndt dog saameget, at jeg veed,

i det mindste dens bedre Deel ikke vil gaae ind paa en Sara Widebeks uanstændige Livsphilosophie. Dog tvivler jeg meget om, at Sagen var bleven taget saa alvorligt, som her i Landet. Om jeg ikke tager feil, har man hiemme hos os ogsaa oversat dette Arbeide af Forfatteren til „*Törnrosens Bok*," som et for danske Læsere ulige mere tilgængeligt Product. Men Speculationen paa lidt Opsigt og Scandal — om der har været nogen — har slaaet feil. Havde Novellen været original, var den maaskee bleven noget mere læst og omtalt — maaskee anmeldt i „Fædrelandet," og derpaa snart henlagt og glemt; og man havde da vel ogsaa sagt, at dermed kunde Literatur og Moral være bedst tient. I Sverrige var det derimod anderledes. En meget stærk og alvorlig Opposition, baade i Skrift og i Mening, reiste sig mod dette Forsøg paa at undergrave Ægteskabets Grundvold, og paa at giøre en ung, smuk, flink og dygtig Pige af simpel Stand til en raisonerende og sophistisk Prædicant for det i Kiøbenhavn vel bekiendte saakaldte „polske Ægteskab."

Men det var ikke nok med at man saae en dyb, alvorlig Kritik træde i Skrankerne mod Hr. Almquists Princip; eller at Snellmann brugte Forfatterens egne Vaaben, hans egen Maneer og Fremstillingsmaade til Modgift imod en fordærvelig Læres, med Talent maskerede Illusioner. Der fremtraadte en anden, længe bekiendt og agtet Novellist (Palmblad), som med skarp Ironie og Satire gik Forfatteren af „*Törnrosens Bok*" paa Livet, og blottede uden Skaansel adskillige svage Sider og tidligere moralske Smudspletter, som den svenske Humorist dog tilforn oftest havde vidst at

skiule med mere Behændighed og Talent. Intet kan være lystigere, end den Maade, hvorpaa denne parodierende Kritiker bruger „Tornerosens Bog“, nogle af dens Hovedpersoner, og meget af dens Maskiner og af Forfatterens Maneer, til at trække hans Skrobeligheder frem for Dagen. Man kan vist ikke sige, at han forgylder Pillerne for ham; men her hielper ingen Protesteren; de maae synkes een efter een. Satirikeren er endog temmelig ofte nær ved at glemme sin ironiske Rolle; det er ikke blot Sara Widebek, der faaer sine Pidsk (Riset er hun jo for længe siden voxet fra); men hendes Herre og Mester selv bliver ret alvorlig tugtet, og hans Eftersnakkere og Claqueurs kunne ikke klage over at savne deres Deel. — Det bedste er endnu, at endskiøndt alt dette var en Opposition, reist imod en almindelig erkiendt og yndet talentfuld Mode-Forfatter i den æsthetiske Literatur, hvis Originalitet og hvis stilistiske Konst havde skaffet ham en glimrende anonym Navnkundighed: saa fik denne Opposition dog sin Hovedstotte i den offentlige Mening, som her paa en afgiørende Maade slog Haanden af en Romanskriver, der hidtil, i det mindste i den finere og elegante Verden, havde kunnet skride frem fra een Triumph til en anden. Almquist vil heller ikke tabe Erkiendelsen af de Fortienester, han har af den svenske Novellistik; men han maa have lært, at hans Landsmænd endnu ikke ere at spøge med, naar det gielder deres Sædelighed, deres religiøse Bevidsthed, og Følelse af gammel national Dyd og Ærbarhed.

Marmor-Galleriet. Bystrom.

(Den 16de Julius).

Det kongelige Museum for Antiker, hvis herlige Locale allerede saa ofte har fængslet mig paa min Vei giennem Logaarden, kan vel aldrig sees i en mere pragtfuld Skikkelse, end i den straalende Belysning, hvori jeg saae det i Aftes. Det var første Gang, det faldt i min Lod at see et heelt Gallerie af plastiske Konstværker oplyst paa denne Maade — nemlig ikke ved Fakler, men ved stærke Lysmasser, der paa de mest passende Steder udstrømmede, deels fra Lysekroner, deels fra Rækker af høit anbragte Vorlys. Jeg tilstaaer, det er et af de prægtigste og mest effectfulde Syn, jeg nogensteds har kunnet nyde; dog var Konstnydelsen her hverken saa absolut, eller saa fuldstændig, som den under andre Betingelser vilde have været. Den forenede sig derimod med andre Interesser, hvilke en Reisende, som jeg, vel tør være bekiendt at tage med i en oplyst Antik-Sal — om man endog maa tilstaae, at den levende Verden i dette Tilfælde undertiden var nær ved at svække Indtrykket af den, som Konsten giver Liv i Marmoret *).

*) I Anledning af de skandinaviske Naturforskeres videnskabelige Samling i Stockholm, havde Kongen foranstaltet, at Galleriet, paa denne Maade oplyst, en Aften blev aabnet til Besøg af Samfundets Deeltagere. Med Undtagelse af Monarken, var den hele kongelige Familie, med en talrig Hofstat af begge Kiøn, her tilstede.

— Og dog maa man vel sige, at et skiønnere Syn, end netop dette herlige Gallerie, med den Rigdom af ædle, alvorlige Konstskabninger, som det indeslutter — og alle disse skinnende Marmor-Skikkelser omstraalede af en rig Lysglands, verlende med stærkere og svagere Slagskygger, eller paa enkelte Punkter med en Overgang til mere alvorlig Skumring — vil man ikke let kunne finde, jeg siger ikke blot i vore nordlige Lande, men temmelig langt ned i Syden.

Fremfor alle straalede Sergells Amor og Psyche, den antike Endymion og Fogelbergs staaende Odin, allerede begunstigede ved deres Plads i Midten af Galleriet, i den rigeste og heldigste Belysning, som virkelig meddeelte disse, hver paa sin Maade udmærkede Statuer en høiere Charakteer, og et meer end jordisk Præg. Jeg deelte længe mit speidende Øie imellem Sergells indtagende Værk, og en anden, levende Gruppe, der ikke langt fra den fortørnede Amor gav Scenen en Interesse af ganske anden Art, end den artistiske. Kronprindsessen, hvis ædle, høie og dog i enhver Stilling og Bevægelse saa gracieuse Skikkelse, man ikke kan see uden at fængsles af det livfulde Udtryk, og den naturlige Ynde og Godmodighed, der udmærker denne Fyrstinde, beærede Professor * * fra Upsala med en lang Samtale. Jeg tvivler ikke paa, at den interessante og aandrige Lærde vedligeholdt den ved Yttringer af sit indre Liv; i det Ydre kunde han for Tilskuere af Samtalen kun vise sig som Formernes Contrast.

I Marmorgruppen er Forholdet ganske anderledes; endskiøndt man ogsaa her vil kunne finde nogen Contrast

imellem de to skiønne Skikkelser. Amor, forestillet i den allerførste Ynglingsalder, er virkelig en fortørnet Gud, og det strenge Vredesblik er dæmpet af en ideal Høihed, som fierner Forestillingen om en lavere, en jordisk og lidenskabelig Vrede. Om dette ikke er den gamle, græske Eros, eller den sædvanlige lille Kiærlighedsgud, saa kan man dog sige, at Sergells Gud er et plastisk Billede af Amor hos Apuleius — eller hos Paludan-Müller. Man er mere forlegen med, hvad man skal giøre af Psyche. Det Yndefulde i hendes knælende Stilling, i hendes smertefulde, bønlige Blik, i hendes skiønt bøiede, ungdommeligt svulmende Legeme, er noget i høi Grad indtagende; men denne svulmende Fylde er tillige mere jordisk, ja man kunde vel sige mere vellystig, end man er tilbøielig til at tænke sig Psyches Ideal. Ansigtsformen selv, skiøndt ædel og rørende i sit Udtryk af angerfuld Kiærligheds Smerte, er for fyldig, og maa være det i Forhold til den øvrige Figur; men det er derfor heller ikke en Psyche i hendes Ungdoms tidligste Vaar. Maaskee har Sergel i sin Idee netop villet fremstille det Menneskelige hos Psyche i Modsætning til det Guddommelige i Amor, hos hvem det Ideale i Formen hersker umiskiendeligt; men en ganske jordisk Psyche vil dog aldrig tilfredsstille os, eller vil lede os paa en Afvei, der endnu tilhører det 18de Aarhundredes blødagtige Stiil i Plastiken, som Sergell heller ikke ganske havde løsrevet sig fra. Uden Tvivl var han dog en af de første, som anede, at Sculpturen behøvede en heel Gienfødelse ved at vende tilbage til Antikernes Skole, dersom den skulde løsrive sig fra

den Fornedrelse, hvori den var sunken ved at blive nederlandsk, i Stedet for ideal.

Det er for Resten Skade, at man ikke kan see de øvrige i Marmor fuldførte Arbeider af Sergell, som ikke ere mange, samlede paa eet Sted. I eet af Sidecabinetterne ved Galleriet finder man en meget interessant Samling af Sergells Esquisser i brændt Leer til hans vigtigste Arbeider, og deriblandt flere, som han aldrig har modelleret i større Form. Det er mærkeligt, til hvilken Grad han har fuldendt disse sine Konstværkers første Grundtanker og Forbilleder, og der gives enkelte iblandt, som man kunde fristes til, med nogle Konstelskere, at foretrække for de i Marmor udførte Sculpturer *). Det synes som Sergell var en langsomt arbeidende og lidet productiv Konstner; men han satte ogsaa meget i Marmorets Behandling, og det forekommer mig, at Gruppen Amor og Psyche i den Henseende hører til det fuldkommenste, man kan see.

Fogelbergs colossale Odin var uden Tvivl den af alle Galleriets Statuer, der vandt mest ved at sees i den stærke, konstige Belysning. Den høie, svære, tungt væbnede Helt, syntes ikke blot endnu høiere, end ellers; men den klare Lysstrøm, der fra begge Sider udgød sig

---

*) Jeg kan dog ved denne Leilighed ikke forbigaae, hvad jeg erindrer mig af en Samtale med Bystrøm, at denne Konstner havde endeel imod dette Slags Bevaring af plastiske Arbeider; og at han i Særdeleshed paastod, at Sculpturarbeider af nogen Størrelse og af fuldendt Behandling, hverken kan eller bør overføres i brændt Leer.

over det blendende hvide Marmor, gav ligesom Statuen en høiere Forklaring, der hævede den nordiske Heros nærmere til Gude-Skikkelsens Form og Charakteer, og ligesom til Herskeren over alle de øvrige Marmorskabninger i Salen. Imidlertid troer jeg, at hvorledes man endog seer denne Statue, bliver den altid kun en colossal Helt fra Middelalderens poetiske Verden, en Hagen eller Günther fra Niflungernes episke Kreds, snarere end en Gud fra Valhal. Freunds siddende Odin turde vel nærme sig mere til Eddamythernes Charakteer; skiøndt denne Figur dog altid egentlig har forekommet mig som en paa Islandsk oversat Jupiter. Om hans senere store Composition af Ragnarokr i Basrelief vil jeg ikke tale, da jeg kiender den for lidt; men der kan neppe være Tvivl om, at Freund her havde giort et betydende Skridt fremad paa de nordiske Mythers Bane i Plastiken; hvorimod jeg troer, at Fogelberg, efter denne Odin at dømme, endnu staaer udenfor denne Bane.

Ofte har jeg gaaet i dette Gallerie, eller betragtet det fra Haven; og mange Figurer have paa en eller anden Maade tiltrukket sig min Opmærksomhed, og glædet mit Øie og min Opfatningsevne for det Skiønne og Characteristiske i Sculpturen. Men blandt alle fandt jeg nu ogsaa i Aftes den skiønne sovende Yngling, som man kalder Endymion, og som maaskee kan være det, at straale i den ædelste og reneste Formens og Udtrykkets Skiønhed. Denne er ogsaa af en saadan Art, at den maa kunne fattes af Alle; thi den er ligesaa sand og simpel i sin Naturlighed, som den er høi og reen

i sin Stiil. Man inddtages ikke blot af Formernes fuldendte Skiønhed, i Overgangen fra Ynglingen til Manden, eller egentlig i Ungdomsalderens fulde, svulmende, men kraftige Modenhed, og i det menneskeligt skionne, friske, blomstrende Ansigt, over hvis Udtryk en lykkelig Kiærlighedsdrøm synes at svæve. Men man troer, jo længere man betragter den hvilende Figur, at see den Sovendes physiske Liv røbet under Marmorets hvide Formsler; at see det hvælvede Bryst hæve sig høiere under Aandedraget, og Drømmen at lege om de aandende Læber, og i hele Ansigtets Udtryk. Der er ligesom noget levende, et naturligt slumrende Liv, i den skionne Sovers Billede, som giør dets Formskionhed fattelig, selv for det uindviede Øie. Man veed, at dette ikke finder Sted ved en stor Deel af de antike plastiske Konstværker, med hvilke man kun ved Tid og Øvelse bliver fortrolig.

Denne Konst vaagnede egentlige først i Sverrige med Sergell, en Forgænger af Canova; men, ligesom denne Billedhugger, endnu ikke uden Spor af den franske Modernitet og pittoreske Maneer. I Sverrige har man altid sat Sergells meget høit; jeg tør ikke have nogen Mening om, hvor stor en Deel man maa tillægge den nationale Forkiærlighed i Bedømmelsen af hans Konstnerværd. Det bliver i ethvert Tilfælde altid en Omstændighed, som i Konstens Historie kræver Opmærksomhed, at han var tidligere end Canova; saaledes uden Berøring af denne Konstners Aand og Maneer, med hvilken han dog vel overhovedet var beslægtet. Man bør i øvrigt ikke glemme, at Sergells Aand maa

studeres ikke blot i hans faa Værker i Marmor; men tillige i hans bevarede Skizzer, hvoraf der gives en temmelig Deel.

Langt mere productiv end Sergell har Sverriges navnkundigste nu levende Billedhugger været. Byström er egentlig den eneste svenske Konstner, med hvis Genius og Værker jeg under mit Ophold her i Stockholm er bleven noget bekiendt; og dog for lidt til at have kunnet tilegne mig nogen fuldstændig og tydelig Forestilling om hans hele Konst og Charakteer, og i hvilke Retninger den heldigst har virket i hans Productioner. Jeg har seet meget af disse; men det har sielden været meer end en enkelt Gang, for kort, og med for liden Ro til at kunne udpræge min Opfatning af Konstværkerne i bestemte og varige Træk. Jeg har kunnet overbevise mig om, at det snarere er Gratien, end Kraften og Strengheden, som i den antike Konst har været Byströms ledende Forbillede; og at han er nærmere beslægtet med Canova, end med Thorvaldsen. Jeg har oftere beundret den sydlige Natur og Lethed, hvormed han veed at præge qvindelige og barnlige Formers Ynde og Fiinhed i Marmorets Blødhed, som han i høi Grad forstaaer at skabe; men jeg har ikke kunnet studere Byströms Arbeider. Dertil har jeg seet dem for kort og flygtigt; og næsten kun ved Siden af Konstneren selv. Dette er ikke altid den fordeelagtigste Betingelse; Situationen er ikke altid sikker, ikke fri nok. Det er omtrent, som naar man hører Poeten selv forelæse sit Digt. I øvrigt er den godmodige, joviale, fordringsløse Tilfredshed, hvormed Byström fremviser sin Villa — og en passant sine

Statuer — yderst behagelig og velgiørende. Det synes at være ham langt vigtigere, at man skal blive ligesaa fornøiet, som han selv, med al den sydlige Marmorpragt og Konst, som han her fremtryller: end at man skal beundre hans plastiske Arbeider, hvilke han omtrent behandler som Forældre undertiden behandle de ældre Børn, der kunne skiøtte sig selv, ved Siden af yngre Kiæledægger.

En eneste qvindelig Statue af Byström, som jeg saae, staaende, men endnu halv skiult i Trækassen, hvori den var fort fra Rom, giorde et betydeligt, ikke let udsletteligt Indtryk paa mig, under en gientagen Betragtning. Det er en ung Pige — jeg antager uden Hensyn til nogen mythologisk Idee — der, sædeligt dækket, men ikke for meget tilhyllet ved sit sidste, lette Klædebon, vil stige ud i et Bad, og tøvende, ikke uden nogen Frygt, med den udstrakte Fodspids vil prøve Vandets Temperatur. Det er en af de skiønneste og yndigste Figurer, jeg længe har seet; den Reenhed og Naturlighed, som aander i Formerne og i Udtrykket, er fiernet fra alt hvad der kan kaldes Affectation, Maneer eller blødagtig Tvetydighed. Det er et yndefuldt og reent plastisk Værk; og jeg troer, dersom man endelig vilde have en sammenlignende Bedømmelse og Benævnelse, vilde man, efter dette og lignende Arbeider, kunne kalde Byström en nordisk Canova. Jeg vil ikke tale om det herlige, fine Marmors ypperlige Behandling. Dette er en Egenskab, som den svenske Konstner har tilfælles med den venezianske, som han vel i flere andre kan maale sig med.

Det er fattigt, at tale om en enkelt Statue af

Byström, da jeg har seet saamange af hans Arbeider; men jeg har ogsaa seet hans kostbare italienske Malerisamling, der fylder flere Sale i hans Bolig paa Norrmalm — jeg har seet Grev Brahes, og den kongelige, ikke uvigtige, men slet placerede Samling; og dog har jeg hverken Evne eller Leilighed til at nedskrive et Ord om denne mig overvældende Mængde af Konstsager. Jeg har ikke samme Kraft til den vidløftige, mangfoldige Nydelse af Konstværker, som for tyve Aar siden; og her i Særdeleshed fortrænger det ene Indtryk alt for hurtigt, med alt for uliig Omverling, det andet. — Dybere har jeg indpræget mig Konstnerens Personlighed; og den hører til de mest godmodige, joviale og elskværdige, jeg har kiendt i dette Land. Byström, en Mand paa omtrent 60 Aar, har i sit Udvortes en fuldkommen svensk Charakteer; og man tillægger ham desuden det nationale wermlandske Præg, (det er denne Provinds, hvor han har hiemme) uden at det har modtaget nogen betydelig eller væsentlig Forandring ved hans lange Ophold i Italien, eller ved det særegne, i Norden usædvanlige huuslige Forhold, som han har medført fra dette Land. Heri er han forskiellig fra Thorvaldsen, at denne Konstner bragte sig selv, sin store Genius og sine Værker med sig til Danmark fra Rom; men lod der tilbage, hvad der synes aldrig at være bleven hans fulde Eiendom. Byström, da han for nogle Aar siden forlod Konstens Hiem, for at tilbringe sit Livs Aften i sit Fædreneland, vilde forplante saa meget som muligt af Italien og af dette Lands ugenerede, comfortable Konstnerliv til Stockholm. Han har bygget sig en fuldstændig

italiensk Villa, hvis Marmor og Søiler han selv har ladet hugge i Carrara. Han vil der omgive sig i en fyrstelig Sommerbolig med sine kiæreste og skiønneste Værker, og han er endnu daglig sysselsat med at pryde sine Marmorhaller med lette og let modellerede Basreliefs og andre Decorationer, som han uden al Prætension umiddelbart lader afforme i Gips, og ikke har bestemt til anden Tilværelse, end paa Stedet, hvor han strax anbringer dem. Han holder sin Villeggiatura, eller lever sit Sommerliv paa et af de skiønneste Punkter i den herlige Diurgård; og med ægte svensk Giæstfrihed og italiensk Naturlighed elsker han, at kunne dagligen see to eller tre Venner ved sit Bord. Man sidder, med en næsten mageløs Udsigt for Øiet, i den runde Marmorhalle; og den joviale, kraftige Olding oplives især ved Vennernes Lystighed. Uagtet al sin ungdommelige Munterhed i Sindet, er han dog, som Thorwaldsen, overhovedet ikke meget talende.

Stockholms Bygningsmaade og architektoniske Charakteer. „Staden." Norrmalm.

(Den 19de Julius.)

For at forstaae enhver fremmed Stad, og især en betydelig Hovedstad, og for at forklare sig meget af det, der ved første Diekast synes os en tilfældig, hensigtsløs eller besynderlig Brug, maa man noiere kiende baade

Localitetens og Folkets Egenheder. Dersom f. Ex. en Fremmed, som kom hertil paa nogle Dage, ikke vilde bevæge sig udenfor en vis Strækning af Stockholm omkring Slottet, ved Skibsbroen, Norrbro, Gustav Adolfs Torv, o. s. v., vilde han maaskee i Begyndelsen finde det uforklarligt, at næsten uden Undtagelse al Færsel i Staden ved Vognmænd (Åkare), Bryggerkarle, o. d. skeer ved Vogne og Karrer af adskillige Skikkelser, forspændte med een Hest. Men lærer man at kiende Byens Terrain og de fleste Gaders Beskaffenhed, spørger man ikke mere om Aarsagen hertil. Den ligger vist ikke blot deri, at mange Gader virkelig kunne kaldes biergige; men den maa tillige søges i en Mængde Gaders og Smaastræders næsten utrolige Smalhed, nemlig særdeles i den ældste, og uden Jævnforelse mindste og trangeste Deel af Stockholm, fortrinsviis kaldet „Staden."

Jeg tvivler om, at man i nogen anden Hovedstad i Europa vil finde en saa egen, til vore Begreber om Beqvemmelighed, Sundhed og Behagelighed saa lidt svarende Bygningsmaade, som i det oprindelige gamle Stockholm; men der gives vel ogsaa faa eller ingen Hovedstæder, der saa langt ned i Tiden have været indskrænkede til et saa ringe Omfang, som denne. Man kan ikke regne de saakaldte Malmers egentlige Bebyggelse for ældre, end det 17de Aarhundrede; i det mindste viser hele Norr-Malm, og den største Deel af Sødermalm, ved Gadernes lige og parallele Retninger, og ved de regelmæssige Qvadrater, som dannes ved deres Overskæringer, at disse uegentlig saakaldte Forstæder,

der maaskee indtage et ti Gange saa stort Areal som „Staden", tilhøre den nyere Tid, da man anlagde Byer, og ikke nogen af de Perioder, da Byerne dannede sig selv. Dette gielder vel heller ikke nu om „Staden" i dens hele Omfang, men dog om dens største Deel.

Den nyere Slotsbygning, med de rummelige Pladser og Quaier, der omgive den, har givet denne Deel af Stockholm en Charakteer af Pragt og Storhed, der i høieste Grad contrasterer imod det øvrige af „Staden." Men denne giennemskæres desuden i Vest, fra Ridderhuus-Torvet indtil den saakaldte „Kornhamn" — et Torv i Nærheden af Sluserne og Broerne over Søder-Strøm — ved en lang og lige Gade „Stora Nygatan," hvis Navn allerede siger os, at den er fra en anden Tid, end det øvrige af Staden; nemlig fra en Tid, da man ved at nedrive og ombygge ældre Gader, enten paa eengang, eller efterhaanden, har omdannet den hele vestlige Deel af „Staden" til et regelmæssigt Qvarteer, hvorved det nye Slot fik en friere, mere harmonisk Omgivning. Alle Gader og Stræder, som ligge Vesten for Nygaden, ere ganske lige, regelrette og tillige bredere, end nogen Gade i den østlige Deel; skiøndt den bredeste af dem neppe kan maale sig med vor Øster-Gade. — Den hele øvrige Deel af Staden, som ligger imellem „Stora Nygatan" og Skibsbroen, viser os derimod endnu det rette, gamle Stockholm i sin hele, næsten ubegribeligt trange, tæt bebyggede Skikkelse — en trekantet Labyrinth af Gader og Stræder eller Gyder („Gränder"), hvor man dog ganske let finder sig tilrette. To lange og betydelige, men næsten utroligt snevre Gader, „Vester" og „Øster Läng-Gatan,"

udgiøre to Sider af den Triangel, der indeslutter den meest vildsomme og forviklede Deel af denne Labyrinth af krogede, ujævne og bakkede Smaastræder. Til hvilken Side i Labyrinthen man derfor vil vende sig, kommer man snart ind i en af de let kiendelige „Lang=Gader," og fra hver af disse igien fører henved en Snees Gränder paa den vestre Side ned paa Stora Nygatan, og ligesaa mange paa den østre ned til „Skibsbroen."

Disse Gränder dannes for en Deel af Sidehuse og Baghuse, som høre til store Bygninger, der vende deres Hovedsider mod Skibsbroen, mod Store Nygaden, eller en af de omtalte „Lång-Gatar." Men oftest er det egne Huse, der udgiøre Smaadele af de Qvarterer eller uregelmæssige Fiirkanter, som afskæres paa Langsiden ved de mellemløbende Gränder. Disse ere ogsaa alle beboede, og en stor Deel af dem ubegribeligt smalle og trange, saaledes at man næsten bogstaveligt kan spænde Gränden med udstrakte Arme; eller, med andre Ord, der gives flere, som jeg har fundet fire, halvfemte til fem Alen brede. Naar man tænker sig disse Gyder liggende imellem høie Mure paa begge Sider, der tilhøre Bygninger paa 4 til 5 Etager, da forestiller man sig let Billedet af den ængstende Tranghed, det Mørke og Smuds, og den indsluttede, stagnerende Luft, som især paa fugtige Aarstider maa herske i disse — efter vore kiøbenhavnske Begreber ubeboelige „Gränder." Jeg har ved næsten daglige Vandringer i denne Deel af Stockholm, som jeg 1812 neppe et Par Gange gik igiennnem, under meget forskielligt Veirligt havt tilstrækkelig Leilighed til at overtyde mig om den Forskiel i Atmosphæren,

som man finder i denne Huuslabyrinth, hvilken man godt, naar man kommer der fra en mere luftaaben Egn i Staden, kunde tænke sig som en eneste uhyre Bygningsmasse, giennemskaaret med smalle Communicationsgange. Paa mange Steder, i varmt Veir, naar Gader og Rendestene feies, eller hvor man kommer i Nærheden af Høkerboder, fordærves den trykkende Luft endnu mere ved stinkende Uddunstninger eller ubehagelig Lugt; og i den allerstørste Deel af disse Stræder og Gyder finder hele Aaret igiennem ingen Solstraale Vei til Vinduerne eller Steenbroen. Den eneste Fordeel heraf kan være den, at baade Gader og Huse i Sommerheden ere mere kølige, end vore Boliger i Kiøbenhavn.

Man vil let tænke sig, hvor trang og besværlig Gang og Færdsel maae være i mange af disse Gränder, saa meget mere, som nogle ere ganske biergige og steile, og Brolægningen slet. Skeer det nu, at der i en Gränd opreises et Murerstillads, for at istandsætte eller afpudse et Huus, da er det for Gaaende meget vanskeligt at komme forbi, for Heste og Karrer reent umueligt. En Besynderlighed er det, at man netop her, hvor den høieste Nødvendighed synes at fordre det, saavidt jeg seer, aldrig betiener sig af hængende Muur-Stilladser. Eengang var jeg i en Gränd, der syntes aldeles spærret af en saadan umaadelig høi og vidtløftig bevægelig Tømmer-Stilling, som man ved saadanne Leiligheder bruger i Stockholm, i Begreb med at vende om, da jeg fik en Pige at see, som med stor Nød banede sig en Vei imellem Muren og Tømmerværket; en anden Gang maatte jeg derimod virkelig i en lang og meget smal Gränd vende tilbage,

fordi jeg fandt det umueligt, eller alt for voveligt, at komme forbi en Favn Birkebrænde og et Par Savskærere, der selv havde meget ondt ved at finde Rum til at kløve deres Vedstykker. Det er unfornødent at bemærke, at man aldrig seer nogen Vogn med to Heste for i en Gränd, og at der gives mange, hvor heller ikke to Karrer kunne komme forbi hinanden. Men man vil knap finde det troligt, at i en af Stockholms, i det mindste af "Stadens" Hovedgader, Vester Långgatan, (som i Brede omtrent vil være liig med den smalle Ende af Christen-Bernikovstrædet i Kiøbenhavn) kunne to Vogne ikke uden største Besvær mødes, og, er det Karreter eller et lignende stort Kiøretøi, aldeles ikke komme forbi hinanden. Det er derfor, som en stockholmsk Frue har sagt mig, sædvanligt, at Damer, der om Vintren eller i slet Veir til Vogns besøge denne Gade, for at giøre Indkiøb i Boutikerne, lade deres Vogn holde i den ene, noget bredere Ende, eller i en anden der tilstødende Gade, og derfra til Fods fortsætte deres Vei. Man vil hos os have vanskeligt ved at tænke sig en saadan Gade, der i Brede ikke engang kan maale sig med Antonistrædet, som en af Stockholms fornemste Boutikgader; men dette gielder den for at være, og har al Anseelse deraf, skiøndt jeg dog paa denne Aarstid ikke har fundet den mere besøgt eller folkerig, end andre Gader. Vist er det imidlertid, at den i sin hele betydelige Længde ligner et Slags Bazar, hvor man Huus ved Huus finder næsten alle muelige Slags Kramboder og Magaziner, fra Mode-Boutiquer, Silke- og Klæde-Handlinger, Udsalg af prægtige Sølv- og Guldarbeider

o. s. v. indtil simple Handskemageres, Blikkenslageres, Jernstøberes og flere slige Kramboder. At de forstnævnte for en Deel ere vel forsynede, vil jeg antage. Guld- og Sølvarbeider i det mindste gior man her udmærket smukt, ligesom finere Jern- og Staalsager; jeg troer derimod, at man staaer tilbage for Kiøbenhavn i Fabricationen af Bronce Messing og finere Blikarbeider. Men Ingen maa her tænke paa en Boutik-Luxus, som den, der Aar for Aar mere udfolder sig i vor Hovedstad. Den større Tarvelighed, der overhovedet udvortes kommer til Syne, og en ringere Omsorg for det, de Franske kalde appareil, fremtræder ogsaa i Stockholms Boutiquer — og man kan lægge til: hvad skulde man vel udrette paa den Vei, i det mindste om Dagen, i en Gade, som Vester Långgatan, hvor man, selv midt om Sommeren, kun i Middagstimen har Sol-Lys, og kun i temmelig indskrænket Betydning kan siges at kiende det fulde Dagslys? — Man maa forudsætte, at denne Gade først viser sig i sin rette Glands og Herlighed ved Vinterens Belysning, i Fald man ogsaa her speculerer paa Kunders Aftenbesøg. Dette er der dog al Grund til at formode, da i Stockholm Vinterdagen for en stor Deel maa bestaae i Aften.

Hvad der for mine Øine giver „Staden" en Interesse, som næsten hver Dag har ført mig ind i dens snevre Gader, er netop dens Bygninger og Bygningsmaade. Uagtet alle Forandringer, som de sidste to eller tre Aarhundreder maae have medført i samme, er der ingen Tvivl om, at her paa denne, med Gader og Gyder

tæt bebyggede Sand=Aas paa en ikke meget betydelig Ø eller Holm, findes Levninger af endnu ældre Constructioner og Underbygninger. Disse maa man uden Tvivl bl. a. søge i de massive hvælvede Buer eller Giennemgange, hvoraf man endnu finder endeel ved Øster=Langgaden. Det seer ud, som de vare opførte til Grundvold for Steenhusene, der tildeels hvile paa disse mægtige, uforgængelige Hvælvinger. Men egentlig og i deres Oprindelse ere de byggede som Udgange til de Porte (Vattenportar), hvilke i Middelalderen, da Havet havde friere Indløb i og til Mälaren og gik høiere op til Stadens Ringmuur, tiente Stockholms tydske Kiøbmænd til at føre Varer fra Skibene op i deres Huse og Handelsboder eller Magaziner. Siden har man forhøiet og ombygget Steenhusene ovenpaa og ved Siden af disse Hvælvinger, og et heelt Qvarteer, eller den hele Side=Deel af „Staden" langs med Skibsbroen, som er giennemskaaren af henved 20 Gränder, er opstaaet udenfor det gamle, af Ringmuren begrændsede Stockholm. Der behøvedes i øvrigt nøiere antiquarisk=architektoniske Undersøgelser af Gadernes Historie, af Husenes Stiil og Charakteer i de forskiellige Gader og af disses Historie, saavidt den er bevaret, for at afgiøre, hvor de ældste Bygningsværker i „Staden" maae søges, og for at udrede, hvorledes og i hvilken Tid denne tæt sammenhængende Klump af massive, høie Steenhuse er opstaaet.

Man kiender ikke til nogen saa betydelig Ildsvaade i Stockholms „Stad," at den, saaledes som i Kiøbenhavn, kunde have medført en pludselig og giennemgribende Ombygning. Har nogen saadan Ildebrand fundet

Sted, maa det i ethvert Tilfælde have været tidligere, end den Periode, da man bebyggede de indskrænkede Qvarterer, som i gamle Tider udgiorde det hele Stockholm, og hvor enhver Fodbred Jord tidlig maatte have Værdi, med Steenhuse imellem de smalle, trange og bakkede eller ujævne Gader. Ved en hurtig Giennemgang kunde man ved det første Overblik være tilbøielig til at antage, at hele denne Deel af Stockholm omtrent maatte være opført paa een Tid. Det synes imidlertid, som man endnu kan spore en dobbelt Charakteer i Husenes Bygningsmaade og Bygningsstiil. Den ældre — som maa henregnes til den nederlandsk-tydske — kan man, skiøndt vel overhovedet sieldnere, endnu tydeligt finde afpræget f. Ex. i enkelte gammeldags Huse ved „Kornhamnen" ligesom ved og i Egnen af det lille „Stortorv," hvor imidlertid det gamle Raadhuus for længe siden er forsvundet. Den nyere Charakteer eller Bygningsstiil antager jeg at have sin Begyndelse fra det 16de Aarhundrede, og at strække sig omtrent til Midten af det 17de eller til Gustav Adolfs og Christinas Regiering. Denne Stiil kan vel kaldes en Levning af den saakaldte Renaissance-Stiil, (omtrent som man finder den hos os i Kronborg Slot, Valloe, og enkelte andre Herregaarde fra det 16de Aarhundrede) blandet med nogle nederlandske Elementer. Man finder tydelige Præg af dens Charakteer i en Mængde anseelige Bygninger, baade paa Øster- og Vester-Langgaden, i Nygaden og paa flere andre Steder, med store, i hiin massive Stiil udførte Portaler, og dertil svarende Vinduesindfatninger — Alt naturligviis af huggen Steen. Naar jeg kan

domme efter det, jeg kiender til saadanne Huses indre Indretning, kommer man uvilkaarligt til at finde mangen Liighed med den ældre Bygningsmaade i Paris. I øvrigt er Uliigheden neppe større imellem Kiøbenhavns og Stockholms Huusbygning og Indretning (allene de overalt anbragte *Steentrapper*, og Steenfliser paa Gangene, giøre her en betydelig Forskiel), end den er imellem det *nye* Stockholm, omkring Slottet og paa Norrmalms og Sødermalms Hovedgader, og det *gamle* Stockholm i det Indre af „Staden." I faa Minuter kommer man her, pludseligt og umiddelbart, fra det 18de Aarhundrede ind i det sextende og syttende.

Det vil ogsaa ved slige hurtige Overgange let blive tydeligt for den, som tilegner sig et Totalindtryk af begge Hovedstæder, at Stockholm i det Hele taget besidder mere af en udpræget architectonisk Charakteer; men at Kiøbenhavn, hvor det Charakteristiske i Bygninger næsten reent er forsvundet ved Ildens Magt og den moderne Tids architektoniske Afmagt, derimod i det Ydre har Præget af en overhovedet rigere, mere velbygget, mere rummelig, i Gaderne friere, lysere, beqvemmere — man kan lægge til, overhovedet mere *sydlig* Hovedstad. Stockholms Bygninger have derimod i det Hele mere Præg af Soliditet, Styrke og Varighed — jeg taler naturligviis om *Steenhuse*, eller grundmurede Bygninger. Træhuse findes kun i de yderste Dele af Malmerne, og paa de mindre Holme; Bindingsværk kiender man her lidet eller slet ikke. — Alt Indtrykket af denne Hovedstad, fra den architektoniske Side, faaer en mere alvorlig Charakteer, end man i det Hele modtager af Kiøbenhavn: forekommer

mig ligeledes afgiort. Men umærkeligt blander sig heri Virkningen af Stockholms nordisk-romantiske Natur, og den uforlignelig herligt grupperede Beliggenhed af denne Hovedstads forskiellige Dele. Denne Virkning gior sig overalt gieldende; og det er kun enkelte, mere indskrænkede Partier af Stockholm, hvor Gader, Torve, Huse, Paladser, kunne betragtes fra det reent architektoniske Synspunkt, uden al Indflydelse af Omgivning, Beliggenhed og Udsigt. Dette er langt mere Tilfældet i Kiobenhavn, som derfor ogsaa f. Ex. i den nyere Stads prægtige og brede Gader fra det 18de Aarhundrede, i „Kongens Nytorv," Gothersgaden, Kronprindsessegaden, Partiet imellem Slottet, Amagertorv og Canalgaderne, m. fl. a. har udmærkede Stadsdele, hvortil den svenske Hovedstad knap fremviser noget Sidestykke.

Ved Total-Indtrykket af Stockholms Architektur og Situationer kommer tillige Aarstiden meget i Betragtning. Jeg har været heldig nok til, paa nogle fuldkommen klare, lyse, varme Dage, at see denne Hovedstad i Sommersolens fulde Pragt. Dog er man her nær ved, at sætte Synet af Stockholm paa en solklar Vinterdag, endnu hoiere. Men i de mellemliggende Gradationer af Aarstiderne, i Overgangene imellem Host og Vinter, Vinter og Vaar, eller paa en taaget, fugtig Regndag, svinder en stor Deel af Stockholms Herlighed. I hele den lavere Deel af „Staden," og paa Skraaningen af Malmerne, overskylles de maadeligt brolagte Gader uden Fortog og Aflobsrender; Fugtighed, Dynd og Smuds stagnere endnu lang Tid efter Regnen, selv midt om Sommeren; og den lette Forbindelse imellem

Stadens Middelpunkt og mange af dens fierneste Dele, hvortil Vandet og Baadene give saa god og beqvem Leilighed, taber i Regnveir al Behagelighed. Fodgængeren savner da ved hvert Skridt Kiøbenhavns brede, rene Gader med deres magelige Fortogsfliser; og sætter man sig i en Jolle, eller indskiber sig paa en af de tunge „Väfbåtar," der gaae med fire Dalkullers Kraft, men hvor man paa vaade Bænke er uden Skierm imod Skylregnen: da ønskede man sig hellere i en af Venedigs lette, skuurdækkede Gondoler, der bugte sig med Aalens smidige Fart giennem Canalernes klare, grønligt-farvede Vand. Thi her at tænke paa en Tilflugt i Drosker, eller i en „Omnibus," er forgieves; og andre Hyrevogne synes heller ikke at være i meget bedre Stand, end jeg fandt dem for 30 Aar siden.

Det er især ved at besøge „Norrmalm," at trætte eller magelige Fodgængere savne de i store Stæder sædvanlige Befordringsmidler. Denne vidtløftige, compacte, regelmæssige og velbyggede Stadsdeel, udgiør tilligemed „Ladugårdslandet" saa at sige en egen Stad for sig selv, hvis Areal i Størrelse neppe er meget under hele Kiøbenhavns indenfor Voldene. Det er her, paa den uendelige „Drotninggata," og andre næsten lige saa lange Gader og Tværgader, at jeg meer end eengang har gaaet mig langt mere træt, end paa den biergige Sødermalm. Det er ogsaa her, hvor man først rigtig, kan overbevise sig om Stockholms tidt nok omtalte Vidtløftighed; da man derimod uden at mærke det mindste dertil, kunde leve her flere Maaneder, naar man vilde holde sig i den lille centrale Deel af Stockholm, hvor

man sædvanligst bevæger sig til Fods; nemlig „Staden,“ Norrbro, Gustav Adolfs Torv, og den nærmeste omliggende Deel af Norrmalm. — Ligesom nu denne saakaldte Forstad eller Malm egentlig er den fornemme Deel af Stockholm, saaledes er det ogsaa den, hvor man meest vil finde det omtrent som i andre store, velbyggede Stæder. Man vil dog lægge Mærke til, at man jævnt, men uafbrudt stiger opad, naar man kommer fra „Staden;“ ligeledes, at selv de bredeste Gader dog ikke ere saa brede, som man venter sig her, hvor Bygningsmaaden udmærker sig ved en solid, massiv, anseelig, pynteligt vedligeholdt, overhovedet eensformig Charakteer; og endelig, at Savnet af Fortog bliver endnu mere føleligt ved en meget maadelig Brolægning. I øvrigt vil man, i det Indre af Norrmalm, kunne tænke sig i en sædvanlig større Landstad; og det er først i Udkanterne, og paa høiere Punkter, hvor man finder Stockholm igien. Man er i denne Deel af Hovedstaden noget længere borte fra Vandet og Baadene; og det kunde synes, at Haver og Promenader derfor her maatte være yndede og søgte. Men dette gielder kun om „Davidsons Trägård,“ og her er Kaffeehuset dog vel egentlig Hovedsagen; ligesom overhovedet dette Slags offentlige Steder nu synes at være allermeest i Mode hos Stockholmerne. Den smukke „Humlegaard,“ en stor Have, der ligger imellem Södermalmen og Ladugaardslandet, lige beqvem for begge Stadsdeles Beboere, har jeg paa en herlig, lys og mild Sommeraften fundet ganske ubesøgt. Denne Have eies af Kronprindsen, som med stor

Liberalitet har ladet den forskiønne ved nye Anlæg, og aabne til en offentlig Promenade.

Af alle Norrmalms Kirker, offentlige Bygninger og Indretninger, har jeg for Resten denne Gang næsten ingen anden seet, end Videnskabs-Academiets prægtige Locale, som paa en Staten og Folket værdig Maade afgiver Plads for Sverriges fornemste og vigtigste videnskabelige Samfund, til dets Samlinger, Bibliothek og Læsesale, og til Bolig for nogle af Selskabets Embedsmænd og lærde Medlemmer, m. m. Det interessanteste og mærkeligste Maal for mine Besøg paa dette Sted har dog været Berzelius. Denne verdensberømte Naturkyndige lever her, som en Fyrste i sin egen videnskabelige Verden og Omgivning — som den mest beskedne og fordringsfrie Lærde i sit simple Arbeidsværelse. Det er heldigt for Stockholm, at det eier denne navnkundige Mand, som paa en Maade her indtager den samme høie Plads, som Geijer i Upsala. Berzelius virker ikke blot i sin Videnskabs vidt omfattende Kreds; men til hans Navn knytter sig, med og uden Bevidsthed og Berettigelse, Tilværelsen af høiere Intelligents og et videnskabeligt Livs Sphære i denne uliteraire Hovedstad. Dette vil jeg dog ikke have sagt uden billig Indskrænkning og Undtagelse. Der gives i det mindste flere literaire Corporationer i Stockholm, som have national Betydning, og hvis Virksomhed har været anseelig, frugtbar og af videnskabelig Vigtighed. Sverriges historiske Kilder overgaae langt i Rigdom og Mangfoldighed hvad vi besidde i Danmark; og deres Benyttelse ved de to historiske Selskaber i Stockholm (Vitterhets-

Historie- och Antiquitetsacademien og Samfundet, der udgiver „Handlingar rörande Skandinaviens Historie“) har givet et rigt, for Nationen ærefuldt Udbytte. Det svenske Academie har ligeledes paa Norrmalm sit Locale og sit Bibliothek, med en Bolig for Bibliothekaren; og dette Samfund har baade Pengemidler og en Stilling til Folket og Regieringen, hvorved det altid vil kunne beholde en betydelig Indflydelse paa den nationale Literatur og paa Sproget, dersom det sørger for, at en fremskridende Aand og levende Kræfter ikke kommer til at mangle i dets Organisme og Virksomhed.

Paa Norrmalm har jeg ogsaa oftere besøgt en gammel Ven fra 1812, der begyndte sin Bane som Æsthetiker og bidende satirisk Polemiker, i den radicale Opposition, der efter 1809 reiste sig mod den franske eller academiske Skole i Sverrige. Hans i sin Tid saa bekiendte Ugeblad „Polyfem“ viste allerede Askeløf's udmærkede stilistiske Talent, der siden ikke har svigtet ham, da han slog ind i en ganske anden polemisk Retning, i den politiske. Hans Bane blev ikke den, hvor man møisomt stræber og fortærer sig for at vinde den literaire Navnkundighed, som Samtiden sielden taaler ubeskaaret, og hvis Bekræftelse ved Eftertidens Dom aldrig bliver forkyndt for Vedkommende. Askelof har maaskee aldrig skrevet en Linie under sit Navn. Det bryder ham ikke, at Ingen seer det paa Tryk i Landet, og at Ingen kiender det udenfor Sverrige. Det er kiendt nok overalt i den svenske politiske og publicistiske Verden; og naar „Minerva“ engang lægger sit Skiold og sin skarpe Landse, taber den conservative Presse sin modigste,

kraftigste og mægtigste Stridskæmpe, og „Rabulisterne" en utrættelig, talentfuld, klog og — uafhængig Modstander. Den sidste Egenskab er en af de vigtigste, en af dem, som har bidraget det meste til i meer end 20 Aar at opholde hiint politiske Blad, der saa godt som allene er Udgiverens eget Værk. Minerva har aldrig været Slave af dette eller hiint Parti, af den eller den Minister; dette Blad har ofte været i Opposition mod Regieringen; men altid den mest uforsagte og uforsonlige Fiende, som den revolutionaire Radicalisme og den falske Liberalisme har fundet i Sverrige. Den Udholdenhed og uforfærdede Kiækhed, den overlegne Rolighed, den sagkyndige Indsigt og Grundighed paa den ene Side, og den uudtømmelige Spot og Ironie paa den anden Side, hvormed een Mand i saa langt et Tidsrum har kunnet udholde en uliig Kamp: er maaskee exempelløs i Journalistikens Historie. Man vil hos os strax spørge: hvorledes kan et Blad, af en Farve som Minerva, i saa mange Aar holde sig, uden at *opholdes* fra høiere Steder? — Svaret ligger deels deri, at det conservative Parti endnu er langt fra at være svagt i dette Land; deels i den Omstændighed, at Regieringen har ladet Udgiveren, der var ansat i en noget høiere Post i et af Collegierne, beholde en Pension da han udtraadte af Embedet. Men endog uden dette har Bladet hidtil kunnet sikkre ham en behagelig Existents og et sorgfrit Udkomme, da det kun udgaaer et Par Gange om Ugen, og Prisen ikke er lav. I sin Omgang, Levemaade og Personlighed er Askeløf endnu altid en af de mest originale og interessante Individer, jeg kiender i dette Land. Til min

ikke ringe Forundring og Overraskelse fandt jeg ham (om Formiddagen Kl. 11 endnu i Sengen, læsende ved Tobakspiben) efter saamange Aars Kampliv og Omtumling paa de politiske Valpladser, sig selv liig i uforstyrrelig, ironisk Lune, selvtilfreds Jovialitet, Livskraft og Livsnydelse. Det er en ægte svensk Natur; men af en Egenhed, som endogsaa her i Landet udmærker sig ved Sieldenhed.

Naturforskernes Forsamling. Det kongelige Middagsgilde. Afsked fra Stockholm.

(Den 20de og 23de Julius).

Den nu i sin egentlige Virksomhed sluttede tredie Forsamling af de skandinaviske Naturforskere, her i Sveriges Hovedstad, er paa meer end een Maade en historisk Begivenhed, der i sig selv er mærkelig, og i Forening med de to tidligere og med de paafølgende Møder af samme Art, vil have flere Følger, end den videnskabelige Meddelings Udbytte. Det er allerede mærkværdigt, at denne Forenings Oiemed har fort et saastort Antal Danske op til Stockholm, som denne Stad ikke har seet inden for sine Grændser i meer end 300 Aar. Dette har givet et betydeligt Antal af dens mest dannede Indbyggere af de fleste Stænder en Leilighed til et umiddelbart og noiere Kiendskab til vor Nations Eiendommelighed og Charakteer, som ikke let paa anden

Maade vilde opnaaes. Afstanden imellem begge Hovedstæder er, endogsaa formindsket ved Dampskibsfartens Vilkaar, saa stor, at den gienfidige Samfærdsel aldrig, under sædvanlige Betingelser, vil blive betydelig; og det har hidtil endogsaa været meget sieldnere at see Danske i Stockholm og Upsala, end omvendt. — Det er saaledes et i flere Henseender interessant og kan blive et historisk vigtigt Phænomen, at den i det sydlige Sverrige, og navnligen i Lund, begyndte nationale Tilnærmelse imellem de to skandinaviske Nationer, der have saameget tilfælles i Herkomst, Sprog, Dannelse og Tænkemaade, og dog vare hinanden saa fierne, som om et halvt Europa laae imellem dem, nu vil udstrække sig til Hiertet af Sverrige, til Hovedstaden, til den nordlige svenske Universitetsstad, og overhovedet til dette gamle Svealand, der endnu har saameget særeget og charakteristisk, som udmærker det fra de sydligere Provindsers gothiske Stammer.

Der gives vist nok heller intet bedre Vilkaar til at forhøie denne Tilnærmelse, og at give den en i sine Følger varig Natur, end at det netop er Videnskabsmænd og Lærde fra begge Riger, der i Sammenkomster af denne Art begrunde eller udvide den. Som Repræsentanter for Nationernes aandelige Cultur, er ikke blot deres egen gienfidige Virken af større Kraft og Betydenhed, end den vil være det hos Individer i nogen anden Stand; men deres Personlighed vil altid hendrage en stor Deel dannede Mænd af de høiere Classer til at slutte sig til den videnskabelige Kreds, hvis Forsamlinger saaledes antage en langt mere universel og national

Charakteer. At der vel fra begge Sider, men overhovedet mest blandt den større Mængde, som tilhører Landet, hvor Forsamlingen holdes, vil indfinde sig endeel i videnskabelig Henseende ubetydelige Individer, er en uundgaaelig og uskadelig Følge af Indretningens Natur; og at de stockholmske Oppositionsblade i denne Tid have havt meget at bestille med at giøre sig lystige over saamange af de svenske Medlemmers formeente Incompetence, hører kun til den sædvanlige Industrie, hvorved de forstaae at sørge for det daglige og uundværlige Krydderi for et saadant Blad: Persiflage og Scandale. Her i det mindste kan neppe nogen Dag et saadant Blad glide ned hos Læserne, naar det ikke krydres med en vis Portion af dette Slags Specerier, som imidlertid for en Tunge, der f. Ex. er vant til de engelske Blades solide Føde og gode, kraftige Salt, for det meste falder temmelig flaue og usmagelige. — Jeg tvivler ikke engang om, at selv blandt de foredragende Herrer kan der fra begge Sider have indfundet sig en og anden, der snarere kunde regnes til den tredie, end til den første af de tre Grader, hvori et stockholmsk Dagblad vilde have de Herrer Medlemmer af Naturforskersamfundet inddeelte *). Men hvad ondt er der vel i, om man engang imellem paa Ridderhuset eller paa Rigsens Stænders Huus, har ennuyeret hverandre for en liden Stund? — Dette skeer vist ikke sielden i disse Localer ved andre Leiligheder; og Dagbladene selv bevise ret ofte og ret tilstrækkeligt, at de ligesaa lidt

*) Natur*forskare*, Natur*fuskare* och Natur*fjäskare*.

ville tilstaae Andre udelukkende Ret til at kiede deres Medmennesker, som de ville vide af nogen anden Enerettighed.

Det, som under alle Omstændigheder er et sikkert Factum og interessant nok for en dansk Jagttager, er dette: at de skandinaviske — og nærmest de danske Naturforskeres ventede Hidkomst, var en Sag, der i det mindste otte Dage før den indtraf, var en meget almindelig Gienstand for Omtale og Opmærksomhed i denne Hovedstads Cirkler. Det var en Begivenhed, hvis Nyhed sysselsatte langt Flere i Stockholm, og som under dens Forløb giorde ulige mere Opsigt her, end den foregaaende Forsamling giorde i Kiøbenhavn. Jeg har selv, en Tid lang for Naturforskernes Ankomst, havt Leilighed til at giøre den Jagttagelse, at Folk af meget forskiellig Stand og Stilling have viist virkelig Interesse for en saadan Forsamling, og at man fandt sig behageligt overrasket ved et saa talrigt Besøg af Danske. Uden at mine Landsmænd, som jeg troer, have havt Anledning til at finde sig modtagne som Fremmede: have de vist aldrig savnet den opmærksomme og velvillige Artighed, man i Norden fortrinligen pleier at vise den udenlandske Giæst, og som man i dette Land forstaaer at give en Forening af Hiertelighed og af Fiinhed, der baade letter Modtagelsen og forhøier dens Behagelighed.

Denne Charakteer har vedligeholdt sig i alle Foranstaltninger, og i Anordningen af enhver daglig eller festlig Sammenkomst, fra det kongelige Diner paa Slottet, indtil Foreningens Aftenclub, der var aabnet fra Kl. fem

til ti, i en Række af store Sale i det saakaldte Prinds Carls Palads paa Gustav Adolfs Torv. Et saa pragtfuldt, rigt decoreret og elegant meubleret Locale, vil neppe nogensteds udenfor Stockholm bydes forsamlede Naturforskere til Club; og i en lige stor Stiil vare de øvrige Samlings-Rum: Den største Sal i Ridderhuset, hvor Adelstanden under Rigsdagene holder sine Møder, til de almindelige Sammenkomster, ved hvilke de offentlige Foredrag holdtes fra Kl. 12 til 2 eller 3; Rigets Stænderhuus paa Ridderholmen, hvor de øvrige Stænder samles ved Rigsdagene, til Naturforskernes forskiellige Sectionsmøder; og den store Børs-Sal, til den almindelige Middagsspiisning paa de fem Dage, da Møderne holdtes. I denne ene Sal sad den første og sidste af disse Dage over 250 Mennesker til Bords; og den er, ligesom den hele herlige Børsbygning, indrettet i en saa storartet Stiil, at man der snarere tænker sig at være i London, end i Stockholm. Allermindst tænker man sig i „Staden," i hvis Midte, ved det lille, saakaldte „Stor-Torv," den her virkelig colossale Bygning staaer trangt indeklemt imellem Storkirken og de tilstødende tætte, snevre Gader — hvortil man gierne kan regne Torvet selv, som i Kiøbenhavn knap engang vilde faae dette Navn.

Jeg vil haabe, at det under de muntre skandinaviske Samlinger i denne Bygning ikke er faldet nogen Dansk ind, at tænke paa andet ved at see eller gaae over dette Torv, end at det er det mindste han kiender. Erindringen om det stockholmske Blodbad, som foregik paa denne lille Plet og udenfor det gamle Raadhuus,

der netop laae, hvor Børsen nu ligger, er ikke behagelig; men Naturforskere ere sielden Historikere, og neppe har Nogen af de Svenske i Forsamlingen ved den Leilighed bragt Sagen i Erindring for danske Colleger. To Gange er det dog hændt mig, ved at gaae over Torvet, at en svensk Ledsager uden Fornødenhed har berettet mig Stedets historiske Mærkværdighed, som endnu fra 1812 var mig saa frisk i Minde, at jeg paa min allerførste Udvandring i „Staden" strax fandt og længe stod stille paa denne historiske Plet. Dens Erindring har ligesaa lidt tabt sig med de forsvundne Brostene, hvor et Sagn berettede, at Henrettelsen var foregaaet, som med den ærværdige gamle Raadhuusbygning, med sit „Bursprog." Der gives i det mindste vist ikke een i Stockholm bosat Borger, som jo kiender den, og den vil vare saalænge som Stortorvet. Men Erindringen synes i de sidste 30 Aar at have tabt en stor Deel af sin Skarphed. Jeg mindes tydeligt, at man 1812 fremhævede den med langt mere Vægt; og at flere Svenske den Tid heller ikke for mig kunde undertrykke et og andet Udtryk af gammel Bitterhed ved at omtale Begivenheden. Nu derimod giorde nylig en svensk Adelsmand den Bemærkning for mig, at om endogsaa de Svenske vel kunde have Aarsag til at fordrive Christian den Anden, saa havde de Danske giort bedre i at beholde ham. Jeg kunde hertil i Korthed ikke svare andet: end at han i det mindste nok ikke havde været af samme Mening, dersom han havde levet 1520, og været dansk Adelsmand; og at det for Resten vel endnu er temmelig usikkert, om det stockholmske Blodbads oprindelige Idee har været svensk,

eller dansk. Den berygtede „Slagtning af Folkungerne," som Birger Jarl foretog for at sikkre sig Regieringen og sin Søn Thronen, er et ret antageligt Pendant til det stockholmske Blodbad; men har dette til sin Fordeel, at det kom henved 300 Aar tidligere. En større Mærkelighed er, at den styggeMordscene i Stockholm, uden hvilken Gustav Vasas store og dristige Plan maaskee aldrig var lykkedes ham, egentlig har giort endnu mere historisk Effect, om man saa kan sige, end Bartholomæus-Nattens Blodbad i Paris, som dog var i en langt større Scala, baade i Forræderi og i Grumhed.

Det gaaer mig nu her, som det flere Gange er gaaet mig paa Stortorvet: jeg standser og falder i Betragtninger, som ligge reent uden for den allernyeste Historie. Hvad kan være den mere uvedkommende, end en Begivenhed, der hialp til at bringe Vasa-Slægten paa Thronen? — Vore Læger og Naturforskere — paa Geologerne nær — leve i den nærværende Verden, og denne viste sig især i Gaar, Slutningsdagen af deres Møder, for dem i en ligesaa venligt indtagende, som prægtig og glimrende Skikkelse. Det var Kongen, som den Dag vilde være hele Selskabets Vert, og ved sit Bord forene de tre Nationers Videnskabsmænd, der af egen Drift og Kaldelse havde forenet sig i Sverriges Hovedstad; og man saae, at Hs. Majestæt hylder den Grundsætning, at naar en Konge giver en Fest, maa den være kongelig. Henved 500 Mennesker deeltoge i Maaltidet, og af disse sad over Halvdelen tilbords med Hs. Majestæt og med Kronprindsen ved et prægtigt serveret, med en uoverskuelig Rad af smaa Blomstervaser imellem

de andre Bordprydelser smagfuldt decoreret Taffel, som fyldte det hele, et hundrede Alen lange Statue-Gallerie, der støder til Kongens Audience-Sal. I en Sal udenfor denne fandtes Anretningen til det nationale svenske „Vor-Essen,“ eller paa Landets Sprog „Brännvins-Bord,” og naturligviis efter en lige saa stor Maalestok, som alt det øvrige. To lange Borde, hvor et halvhundrede Personer kunde have fundet Plads, vare rigeligt serverede med det fornødne Smør, Brød og en Mangfoldighed af Tillæg hertil. Det gode svenske Brændeviin i en lang Række af Krystalflasker indbød til at følge Landets Skik, som jeg saae Høie og Lave, uden Forskiel paa Stand, i Mængde at hylde. Kongen i sit Huus vil ikke foreskrive den saakaldte „Nykterhed” — i de høiere Stænder blot en Illusion. Viindrikkere skulle ikke tale for høit om at fortrænge Brændevinet hos Almuen, førend i det mindste godt Øl og Kaffee kan træde i Stedet.

For Taffelet var ingen almindelig Cour. Den danske Minister præsenterede et Udvalg af sine Landsmænd. Kongen talte med enkelte Andre i Audientssalen, og gik mig heller ikke forbi uden en venlig Tiltale. Ved det store kongelige Taffel fandt ingen Anviisning af Pladser Sted; som Følge heraf skyndte og trængte man sig, hvem der vilde, op imod Høibordsenden. Jeg brugte mindre Hast, og saaledes faldt min Plads omsider imellem Svenske; men jeg var heldig nok til at faae en Sidemand i den bekiendte Baron Brinkmann, der, ligesom Kongen, med hvem han er i lige Alder, har det Privilegium, aldrig at blive gammel. Det var et be-

synderligt Held for mig, netop at samles med den ældste, men ogsaa en af de mest spirituelle, og uden al Tvivl den mest belæste Videnskabsmand ved det hele Taffel. Dette varede ikke over halvanden Time. Kongen opholdt sig endnu henved en halv Times Tid, talte med endeel, hilsede paa mange, og trak sig derpaa tilbage i sit Cabinet. Kronprindsen blev længere, og Forsamlingen, hvoriblandt det vrimlede af glimrende Uniformer og straalende Ordenstegn og Stierner, bevægede sig tvangfrit og fortroligt omkring i de store Sale. Tonen ved det svenske Hof, dersom den altid er som den her yttrede sig, kan ikke være mere behagelig, mere fri for stiv Etiquette, eller mindre marqueret ved det Slags uægte Fornemhed, hvorved en tom Stolthed vil bøde paa Mangelen af den humane og elegante Artighed. — Et besynderligt Held fulgte mig, ikke blot i at udvide mit Bekiendtskab med et Par høist behagelige, og godmodige Herrer af Stand; men tilsidst endnu ved at føre mig sammen med den elskværdige gamle Konstner, Professor Bystrom. Med den største Godmodighed tilbød han sig at være min Ledsager giennem Salene i „Dronningens Etage" i Slottet. Jeg opnaaede herved ikke blot at blive nøiere bekiendt med Galleriet i Hs. Majestæt Kongens Etage, hvor allerede næsten alle Spor af Taffelet vare bortryddede; men fik tillige en heel Deel Malerier og Statuer, at see, hvormed Pragtværelser i Dronningens Etage ere prydede. — — —

(Den 23de Jul. Paa Dampskibet Hekla)

I Aftes Kl. 10 endnu i de glimrende Sale paa Naturforskernes Klub — nu, Kl. 9 allerede forbi Waxholm. Det gik der, i den store, formodentlig næsten fuldtallig Forsamling, meget cordialt og liveligt nok til; men dog mere videnskabeligt-diplomatisk, officielt, høitideligt, under Taler og Sange, ikke siungne af Mængden, men opførte af en Sangforening, end ved den herlige nationale og ungdommelige Universitetsfest i Upsala. Men jeg kan heller ikke tale om meer end den første Act af Afskedsfesten; den anden, der skulde aabnes tilligemed Champagneflaskerne, bivaanede jeg ikke. Min egentlige Afsked var først idag; den var stille, men mere høitidelig. Meer end tusinde Mennesker vare tidligt samlede ved Skibsbroen, hvor det danske Hekla nu laae, og tilstede ved de danske Naturforskeres Indskibning. Disse gienfandt her endnu en stor Deel af deres stockholmske Venner og Brødre; og jeg var heller ikke allene. Den samme redelige Ven, der for sex Uger siden modtog mig, ikke ret langt fra dette Sted, fulgte mig nu troligt til det sidste Farvel før jeg traadte ombord. Ikke mange Minuter efter var Ankeret lettet. Klokken otte brusede Hekla afsted imellem „Staden" og „Skibsholmen," og hurtigt svandt Slottet og det Indre af Stockholm for mit Blik. Sødermalmens høie Klippehuse og St. Catharinas Kuppel var det sidste jeg øinede af den svenske Hovedstad. Taus og alvorlig følte jeg egentlig nu først hvad den bortdragende føler mest, Skilsmissen fra meer end een trofast Ven i dette Land, i det jeg skiltes, uden Tvivl sidste Gang, fra et af de skiønneste Steder i Norden . . . . . .

Om „den skandinaviske Eenhed".

Ovenstaaende Udtryk er i den sidste Tid jævnligen brugt hos os, baade mundtligt, og skriftligt i offentlige Blade, og er der blevet underlagt en forskiellig Betydning og Anvendelse. Gaae vi nøiere ind paa det logiske og historiske Begreb, som maa ligge i Udtrykket, da turde dette Begreb for en Deel faae et andet Indhold, end man undertiden vil tillægge det; især naar man ikke vil vedkiende sig en politisk Tendents for dets Realisering. En saadan Side har man undertiden villet glide hen over; undertiden ikke villet vedkiende sig, eller aabenbart udtale. Forfatteren af en af de allertidligste Artikler, hvori Gienstanden offentlig forhandledes*), hørte dog ikke til dem, der vilde omgaae eller bortraisonnere dens politiske Natur; men udhævede og fremstillede hiin Side ligefrem som et af de muelige Forhold, hvorunder en „skandinavisk Forbindelse" — som Maal for en Association, liig det i sin Oprettelse standsede „Skandinaviske Samfund" — kunde træde ud i Livet. At denne Forfatter ved Eenheden forstaaer Ideen for en saadan Forbindelse, er af hans Ord tydeligt nok.

Ved „Skandinaviens Eenhed" kan, logisk rigtigt,

*) „Den skandinaviske Eenhed". Dansk Ugeskrift. Anden Række. Nr. 71. (18de August 1843).

kun menes, deels en tilveiebragt Eenhed i Nationalitetens, ved fælles Herkomst og nær beslægtede Sprog betingede og aabenbarede Forhold; deels Statseenheden ɔ: en saadan, som af de to Stater, man hos os pleier at indbefatte under Fællesnavnet Skandinavien, (i Sverrige brugtes det hidtil altid kun om dette Land i Forening med Norge, eller om den skandinaviske Halvø*), skulde danne et samlet Statslegeme under fælles Dynastie. — Jeg siger her med Flid et Statslegeme; da endogsaa den nylig anførte Forfatter synes at antage, at den politiske Aand, der skulde besjæle det skandinaviske Legeme, endnu neppe er født, mindre fuldbaaren.

Hvad den nationale Eenhed angaaer (hvorunder man, for at være logisk consequent, maa indbefatte Sprog-Eenhed og Literatur-Eenhed) da have de, der tænke sig en saadan, neppe tænkt sig ret tydeligt, hvilke historiske Forhold af meer end 1000 Aars Alder, der have dannet tre Nationer i Norden; eller hvor lidt det, under disse Forhold, og uden politiske Revolutioner, i Liighed med dem, der have udslettet den polske Nation, kunde være muligt, ved noget Slags udvortes Middel at tilveiebringe den fuldstændige Sammensmeltning af de tre Nationer til een, eller den „skandinaviske Eenhed" i Nationalitet, hvorom der er talt og skrevet. Man kan derfor ogsaa sige, at de, der nærmest, enten ligefrem, eller paa symboliske Maader, give den omtalte „Forbindelse" en politisk Natur og Hensigt, have et

*) I den seneste Tid har man vel ogsaa i Sverrige begyndt at overføre Navnet paa alle tre nordiske Riger.

mere rationalt og consequent Formaal for Øie, end de, der ville tale om *national* Eenhed, udenfor den politiske. Man har og har havt mange Exempler paa den sidste, uden den første; men at to *Nationer* skulde danne en *Eenhed*, og dog vedblive at være to *Stater*, er noget, der baade har Fornuft og Erfaring imod sig*). Den som Feltherre og Statsmand udmærkede Konge af Sverrige, Carl Gustav, viiste allerede dette meget vel. Da han i Midten af det 17de Aarhundrede lagde Planen til en „skandinavisk Eenhed", var det ved Vaabenmagt, ved Erobring og Tilintetgiørelse af den danske Stat, han vilde opnaae denne Eenhed. Margrethas

*) Jeg har seet eller hørt, at man ved denne Leilighed har anført *Tydskland* og *Italien* til Beviis paa, at National-Eenhed kan gives, hvor den politiske Eenhed fattes. Men man overseer her de store historiske Forskielligheder. I Italien, hvor *Folket* har dannet sig af høist forskiellige Elementer, er selv den nationale Eenhed svag nok; og Sproget er i sin Eenhed egentlig kun et fælles Skriftsprog, udviklet af den toscanske og romerske Mundart. Andre Dialecter, f. Ex. den venetianske, neapolitanske, sicilianske, ere til den Grad afvigende, at de endog have egne Digtere og et Slags Literatur. I Tydskland er det gaaet paa en lignende Maade med det fælles, *nyere* Skriftsprog, der efterhaanden dannede sig ved Overvægten af en sydligere Sprogart (den overtydske) over den mere nordlige, nedertydske, hvis Literatur egentlig gik under, da *Luthers* Bibel consoliderede den høitydske Sprogform. Om det skandinaviske Norden, hvis Sprogforhold jeg længere hen kommer til at berøre, vil jeg her kun erindre: at det allerede var deelt i *tre* Folkesamfund og *tre* Riger, næsten ligesaa tidligt, som det tydske Rige var samlet til Eenhed.

Calmar-Forening var baseret paa en anden Grund, og indeholdt nogle Elementer af en tilsigtet national Forening. Den var derfor, næsten fra sin Begyndelse, uheldig og ilde anseet i det Rige, hvor man følte, at Foreningen var en halv Erobring, og at Rigets Selvstændighed og Uafhængighed havde lidt et Skaar.

Det skandinaviske Norden har tre Nationer, som fra umindelig Tid have udgiort tre, ved geographiske Forhold i en meget fiern Fortid adskilte Stamme- og Folke-Samfund; længere hen tre særskilte, af hine Folkestammer samlede Riger. Et gammelt Frændskab, en rodfæstet Slægtskabsaand, nær beslægtede Tungemaal, og tidligere politiske Forhold og Forbindelser, have været naturlige og tilstrækkelige Aarsager til at pleie og nære den giensidige Følelse af en national Affinitet, som har været stærk nok til at overleve politiske Revolutioner og blodige Krige. Men i ingen Periode, paa intet Tidspunkt have hine Aarsager, eller deres Følger, kunnet fremvirke nogen national Eenhed imellem de tre Folkeslag. Ikke engang 500 Aars politiske Forening til en Stat kunde tilveiebringe en saadan Eenhed imellem den danske og norske Nation. Enhver aabenlys Bestræbelse, der gik ud paa at giøre det ene Folks Nationalitet, eller dets eiendommelige, selvstændige Tilværelse som Nation, og Bevidstheden af denne Tilværelse, til et Offer, der skulde bringes en fuldstændig Forening eller Sammensmeltning med det andet Folk, mødte altid Kulde, Mistanke, hemmelig Uvillie eller aabenbar Misnøie; og i det 19de Aarhundredes Midte vilde saadanne Bestræbelser, saa snart som de fremtraadte med det endelige, rette Resultat,

og afklædte sig det skuffende halvdunkle Slør, hvori man undertiden vil hylle dem, saare den almene Folkefølelse stærkere, og vække en mere levende Modstand, end nogensinde tilforn.

Den skandinaviske Eenheds Idee, eller, som man undertiden har kaldt den, „den skandinaviske Idee", saaledes som den i sin seneste Skikkelse har yttret og udviklet sig i Danmark, er ikke, som den en og anden Gang tilforn i svagere Yttringer fremtraadte, blot eller fortrinligen af linguistisk-literair Natur. Den er heller ikke blot en Affødning af den naturlige og humane Sympathie, som beslægtede Nationer, under visse Betingelser, maae føle for hinanden, imedens denne til andre Tider viger for den ligesaa naturlige nationale Selvfølelse og Egoisme*). Hiin Idee er nu sidst fremkaldt og pleiet ved politiske Motiver og Giæringer. Vi ville ikke forfølge disse til deres oprindelige Kilde, hvor de stundom dølge en lidenskabelig eller fanatisk Eensidighed under Patriotismens rummelige Kaabe, som intet Parti forsømmer at benytte sig af, og som maa lade sig bruge til at hænges efter ethvert Veir. Men disse Motiver ere tillige optagne og anvendte af virkeligt velmenende, ærlige og varme Fædrelandsvenner, som, henførte af deres Frygt for det danske Folks Undergang, have villet finde et Middel mod en saadan Fare i Statens

*) Nordamericas Forhold til England forklarer for en Deel den her yttrede Sætning; skiøndt det kun har en betydelig Analogie, ikke fuldkommen Liighed, med Forholdet imellem de tre skandinaviske Nationer.

tilkommende Opløsning eller Indsmeltning. Det har imidlertid ikke varet længe, inden Adskillige af disse indsaae, at de havde ladet sig overraske af en ikke fuldbaaren, ikke giennemtænkt Tanke. De have villet undgaae at giøre sig selv og andre klart Rede for, hvad den saakaldte „skandinaviske Idee“ i dens Grundvæsen og fuldstændige Udvikling skulde indeholde og føre til; og de have da villet standse ved en saadan Eenhed af de tre Nationer, der skulde indskrænkes til Nationalitetens Forhold, og indtil videre udelukke de politiske. Herved, mene vi, have de netop hengivet sig til Vildfarelse og Modsigelser af den factiske og historiske Vished, som meget lettere undgaaes, naar man virkelig fatter og ytrer Ideen i dens Heelhed. En politisk Eenhed kunde man tænke sig realiseret; en national Eenhed imellem de tre skandinaviske Nationer bliver et Hiernespind, naar den skulde være noget meer end et Slags Tre-Enighed — eller en saadan Enighed imellem de tre Folkeslag, der virkelig, ved Bevidstheden om det oprindelige og bevarede Slægtskab, udsletter ethvert Spor af „gamle Misforstaaelser, Mistænkeligheder og Antipathier“. For at indsee dette, behøver man kun at giøre sig det tydeligt, hvad der ligger i Begrebet om Nationalitet (ɔ: Folke-Eenhed og Folke-Egenhed), og hvorledes en saadan Egenhed historisk og væsentlig danner sig hos et Folk. Man erkiendte ogsaa strax, at der maatte blive Tale herom, saasnart man skulde giøre sig selv og andre Rede for, hvad der skulde forstaaes ved en „skandinavisk Eenhed“, tænkt udenfor de politiske Forhold; og Nødvendigheden fremkaldte i det allerførste Samfundsmøde, der

holdtes i det i Kiøbenhavn stiftede „skandinaviske Selskab" (14. Sept. 1843) et Foredrag af Stiftsprovst Tryde „om Betydningen af et Folks Nationalitet", hvilket tillagdes den Hensigt „at opklare Selskabets Formaal". Netop i de samme Dage (d. 18de Sept. 1843) blev Emnet om „Nationalitetens Væsen og Betydning" behandlet med rhetorisk Konst og Glands i en offentlig Tale paa Gymnasiet i Odense, i Anledning af H. M. Kongens Fødselsdag, ved Adjunct Kofoed-Hansen. I denne Tale er det dog egentlig kun Tilegnelsen „til det unge Skandinavien", der tyder paa noget umiddelbart Hensyn til den saakaldte skandinaviske Idee; og da dette ligger ganske udenfor Talens virkelige Indhold, har denne Taler ogsaa overhovedet fra et mere absolut Standpunkt behandlet sin Gienstand, og undgaaet at bringe den i saadanne Berøringer, hvorved den maatte tabe i Klarhed og Stringents, fordi Behandlingen skulde holdes i et forsigtigt og skaanende Halvlys. En saadan Forsigtighed kan der ikke være Tale om i de følgende Betragtninger, hvori jeg vil forsøge en yderligere Opklaring af det omhandlede Begreb, for derved at bidrage til en rigtigere Indsigt i de Forestillinger, man fra forskiellige Sider vil forbinde med Udtrykket om en national Eenhed i Skandinavien. Jeg vil giøre mig Umage for at nævne enhver Ting ved sit rette og fulde Navn; og saa lidt jeg vil dølge noget væsentligt Forhold, der finder Sted inden for Nationalitetens, Sprogets og Literaturens Grændser hos de skandinaviske Folkeslag: ligesaa lidt vil jeg skye Berøringer af de politiske Stillinger og Motiver, der ere saa

langt fra her at kunne ignoreres eller forbigaaes, at de selv ved de allertidligste offentlige Yttringer om „den skandinaviske Idee", paa en aldeles naturlig Maade fremtraadte væsentligt og i Forgrunden.

„Nationalitet hos et Folk — har man sagt — svarer til Personlighed hos Individet . . . Men ved Personlighed, i egentlig Forstand, tænker man mere paa Individets aandelige Side, paa det, som Mennesket er, ikke blot i Følge medfødte Anlæg og Naturgaver, men ved sin egen Villie, sin egen Selvbestemmelse"; mere nemlig end paa en Persons „Naturside, paa hans Udseende, hans Maade at træde op og at være paa blandt andre, hans medfødte Talenter", o.s.v.*) Saaledes, slutter denne Forfatter, er det med Nationaliteten; det er dens aandelige Side, som udgiør dens sande Væsen; og det er først ved en fuldstændig Udvikling af dette Væsen, at et Folk kommer i Besiddelse af sand Nationalitet. Men en saadan Udvikling kan ikke foregaae hos Folket, „før det i sin Historie er kommet til et Vendepunkt", hvor det, ligesom Individet i Løbet af sit Liv, efter en forudgaaet Crisis, „vælger, ikke at lade sig bestemme af hiin eller denne fremmede Indflydelse; men at være, hvad det, efter sit Væsens Eiendommelighed og den over alle ophøiede Aands Villie, skal være". (Trydе. S. 7). Denne Forf. antager end videre, at kun hos Europas større og mest uddannede Nationer har „en saadan bestemt Nationalitet

*) Trydes Foredrag „om Betydningen af et Folks Nationalitet" m. m. (d. 14. Sept. 1843). S. 4.

allerede udviklet sig";*) derimod „er dette ikke Tilfældet med flere af de mindre Folkestammer, som finde sig i nær Berørelse med andre og større"; og navnligen hører det danske Folk, der maa regnes til de mindre, ogsaa til de Folkestammer, „der vel ere i Begreb med at uddanne deres Nationalitet; men hos hvilke denne endnu ingenlunde er traadt reent udpræget frem". (sst. S. 8) Ville vi tage Literaturen som Maalestok for et Folks Nationalitet, da kan man ikke tale om en dansk Videnskabelighed, saaledes som om en tydsk, fransk og engelsk; men „Literaturen afspeiler kun den theoretiske Side af Folkets Liv", (??) ikke den praktiske, „hvor Folket yttrer sig som handlende og virkende", og som udpræger sig, giennem Privatlivet, i Sæder og Skikke; giennem det offentlige Liv i Lovgivning og Institutioner. „Kunne vi vel — spørger Forfatteren — i denne Henseende sige, at det danske Folk har en fast udpræget Nationalitet?" (S. 10).

Vi ville indtil videre lade det være uafgiort, hvorvidt man tør antage Nationaliteten hos Folket som ganske svarende til Personligheden hos Individet. Men først

*) „Enhver erkiender — siger Forf. til Beviis herpaa — at en Sammensmeltning af Franske og Englændere, eller af Tydske og Italienere, er umulig". — Men hverken Størrelse eller Dannelse, kan dog her alene komme i Betragtning. Forf. har netop sammenstillet to romaniske og to germaniske Nationer; og her træder en langt stærkere Grund, end den numeraire Størrelse, frem. Netop det oprindelige Natur-Princip, den store og dybe Stammeforskiel, er det, som gior Sammensmeltningen umulig.

maa her erindres, at der uden Tvivl er en finere Begrebsforskiel imellem Personlighed og Individualitet; men at begge, naar man vil overføre dem paa et Folk, omsider maae falde sammen i Begrebet Nationalitet (Folke-Egenhed). Et Menneskes Personlighed er det, som udgiør hans physisk og aandeligt udprægede Skikkelse, eller Indbegrebet af det, der constituerer ham som en vis Person. Benævnelsen bruges derfor hyppigen kun om den ydre Skikkelse; skiøndt man let indseer, at denne Anvendelse af Ordet „Personlighed" er ufuldstændig. Imidlertid constitueres Personligheden naturligviis ligesaa væsentligt ved den udvortes Skikkelse, som ved den indvortes Charakteer; den uddannes heller ikke blot (som den anf. Forfatter siger, S. 4) ved Menneskets „egen Villie og Selvbestemmelse"; men ved den hele Conflict imellem Individets Natur og Livets Skiebner. Ingen, selv ei den stærkeste Aand, udpræger sin Personlighed allene ved sin egen Villies Kraft, eller opnaaer blot ved denne Kraft at blive til det, han er, naar Charakteren er udpræget; naar hans Væsen, saa at sige, for dette Liv er afsluttet. Ligesom ydre Livsforhold, Stand, Levemaade, Sysler, locale Vilkaar, m. m. endog indvirke paa Dannelsen af et Menneskes udvortes Skikkelse og Ansigtstræk: saaledes virker Livets Hændelser, Beroringer, Rioninger, selskabelige Forbindelser og øvrige indre og aandelige Forhold paa at udpræge et Menneskes Charakteer og hele Personlighed.

Menneskets Individualitet er derimod et mere bestemt aandeligt Begreb, end Personligheden. Ligesom denne nærmest udgiør et Menneskes hele Skikkelse,

saaledes udgiør hiin Menneskets hele Væsen — eller den Eenhed og Heelhed i Væsenets psychiske Egenskaber og Beskaffenheder, og i disses Yttringer, hvorved et vist, fra alle andre forskielligt Individ constitueres; hvorved en Person bliver til dette Menneske, og intet andet. Individet er det enkelte Menneske i Forhold til Menneskeheden, eller Arten; Personen er Individet, saaledes som det i en bestemt, udpræget Skikkelse fremtræder i den menneskelige Verden. Et Menneske kan ikke skiule sin Personlighed, da den ei allene har sin udvortes Side, men denne ogsaa snart, i Berøring og Omgang med Andre, rober en stor Deel af den indre Skikkelse. Individualiteten ligger ikke saaledes strax eller altid for Dagen; og det saa meget mindre, jo mere udpræget og eiendommelig den er.

Ville vi betragte et Folk som Individ, da maae vi derved tænke os dette Folk, i Relation til den hele Menneskeslægt; eller affondre det enkelte Menneskesamfund, som fælles Afstammelse og Sprog forener, tilligemed dets giennem Tidernes Vilkaar og Skiebner dannede Væsen og aandelige Eiendommelighed; hvad derimod hos Folket skulde svare til Personlighed hos den Enkelte, er Indbegrebet af den hele, egne Skikkelse, hvorunder Folket viser sig, lever, handler og virker. Begge disse Forhold maae hos Nationen indbefattes under det høiere Begreb om Folke-Egenhed, som turde være det danske Udtryk, der nærmest svarer til det fremmede Nationalitet. Tales der om et Folks Nationalcharakteer, da er dette egentlig et mere indskrænket Begreb, der vel ikke udfylder den hele Folke-Egenhed, men

udgiør en betydende Deel af samme, og svarer til det Charakteristiske, det Eiendommelige i den Enkeltes Personlighed. Man vil undertiden betragte denne Deel som underordnet og uvæsentlig; man taler om „faa enkelte „Bestemmelser, som Sæder, Skikke, Levemaade, „der sædvanligen ere Nationerne givne med de Verdens„egne, som de beboe, og hvori de kunne vise større eller „mindre Slægtskab;“ og om disse „naturlige Bestemmelser, som ere det samme for Folket, hvad Legemet er for den menneskelige Siæl,“ siges der: „at de ei engang ere noget væsentligt; men kunne i „større eller mindre Grad nivelleres af Culturen.“ Ved en saadan Anskuelse vil man imidlertid giøre nogle af de mest betydende Yttringer af et Folks Personlighed (om vi saa maa sige) til ligegyldige, forgængelige Elementer af Nationaliteten, hvori man dog meget feiler. Sæde'r og Skike ere nødvendigt betingede Dele af et Folks nationale Charakteer. Man siger os, med eet af vor Tids Yndlingsudtryk: „de kunne nivelleres.“ De ere underkastede samme Vilkaar, som Stænder, Formue, Dannelse, Opdragelse, Underviisning — Alt, lige indtil Aandsevner og Sæder kan og maa „nivelleres“. — Lad saa være; men hvorledes vil man under et saadant Nivellement holde paa Nationalitet hos et Folk? — Dette er en af de Modsigelser, hvoraf der gives utallige i vore Dages Meningsyttringer, fordi de for en stor Deel ere journalistiske. Man tænker, skriver og lever egentlig kun for Dagen; det sidste Blad, den nyeste Yttring, er den, som skal gielde.

Med „Sædernes Nivellement ved Culturen,“ er

det dog især en betænkelig Sag. Det er meget langt fra, at dette Moment er uvæsentligt for et Folk, eller hører til det, man kan betragte hos Folket, som det blot legemlige hos Individet. Sæderne ere ligesaa vel et Udtryk af Folkets moralske, som af dets selskabelige Vaner; og et Folks Vaner ere ingenlunde ligegyldige, eller ubetydende i deres Omskiftninger. Folkets Sæder staae i nær Forbindelse med dets Sædelighed, eller dets moralske Cultur (som man i vor Tid for ofte behandler med Ligegyldighed, ved Siden af den intellectuelle); og utallige Exempler kunne vise, hvorledes netop i Sæderne ligge Betingelse for den Gyldighed, som de almindelige Morallove skulle opnaae hos et Folk. Sæder og Skikke ere saaledes ingen blot materiel eller uvæsentlig Side af et heelt Folks Charakteer; de gaae dybt ind i de øvrige Bestanddele, som constituere Folkets Eiendommelighed, Indbegrebet af Alt hvad der udgier et vist Folks selvstændigt-individuelle Tilværelse blandt Menneskeslægtens forskiellige Folkesamfund, med eet Ord: dets Nationalitet. Har denne sit lydelige Udtryk og Præg i Sprog og Tale, saa har den det tause i Folkeskik og Sæder.

Ligesom nu hiint Begreb om Selvstændighed er Individualitetens Betingelse for det enkelte Væsen, saaledes er det den indre Betingelse for et Folks individuelle Tilværelse som Nation; og er den selvstændige Personlighed, den individuelle Frihed i det aandelige Væsen, et Gode for det enkelte Menneske: da er Folke-Egenhed, national Selvstændighed, det ikke mindre for en Nation. Ligesom Mennesket, med svag Individualitet,

og tilbøieligt til, ved enhver Leilighed at bortgive endnu meer af denne, som et Offer til andre Individers Præponderants over den svagere Charakteer, derved ogsaa bortgiver meer og meer af sin Personlighed og menneskelige Værdighed: saaledes taber et Folk i Selvstændighed og eiendommeligt Værd, i samme Forhold, som det vil bortgive af sin egen National-Charakteer, for ved Indpodning eller Transsfusion at optage en fremmed. — Dette er ogsaa deres Mening, som antage: at det danske Folk, fordi det er for lidet, endnu ingen „bestemt uddannet“ og „reent udpræget“ Nationalitet besidder (s. ovenf. S. 291). Der menes, at herved især bliver Folkets Stilling „meget betænkelig“ i Forholdet til den tydske Nation; og at denne Stilling særdeles i den seneste Tid maa „opvække Bekymring,“ (Tryde, S. 11) og opfordre os til at trække os tilbage fra de alt for nære germaniske Berøringer (S. 15), men derimod „træde i en bestandig nærmere og inderligere aandelig Forbindelse med de tvende andre skandinaviske Nationer.“ — I den saaledes udtrykte, af Flere paa mange Maader varierede Sætning om en „skandinavisk Eenhed“ synes der kun at ligge det for vort Fædreland og vort Folk naturlige, ønskelige og gjensidigen hyldede Formaal: at slutte sig nærmere til sine nærmeste Stammefrænder. Men erindres maa det, at der ved dette „bestandig nærmere og inderligere,“ ogsaa kan tænkes en Fremgang indtil det Punkt, hvor Tilværelsen gaaer over i Ideen om en Sammensmeltning. Det er virkelig denne Idee, der, om endog uklar hos de Fleste, hos Enkelte dog mere bevidst, skiøndt umoden,

fremtraadte som „den skandinaviske Eenheds“ Idee. Vel fulgte det af Omstændighederne, at selv disse Enkelte ikke overalt, eller i Begrebets fulde Omfang, kunde vedkiende sig deres Opfatning af denne Idee; men efterat den af en Dansk var bleven udviklet i en offentlig Tale i Sverrige med utvetydig Aabenhed, blev det ikke mere tvivlsomt, at man oprindeligen tænkte sig hiin Sammensmeltning som politisk; hvilken Tanke desuden længe havde bevæget sig i Enkeltes Hierne, og ligget til Grund for literaire og andre Bestræbelser. Man vilde give Ideen mere Consistents og Udstrækning, og giøre Folket i Danmark efterhaanden mere fortrolig med Udsigten til, at den selvstændige Danskhed i Sproget, i Folkesamfundet og Statsorganismen kunde opløse sig i den nye Skandinaviskhed: og saaledes opstod en Association i Hovedstaden, for hvilken der i Begyndelsen lagdes Hindringer i Veien — ligesom kun for at den med forøgede Kræfter skulde fornye sig. Nogle af Ideens Ledere kom imidlertid snart til mere Besindelse, og fandt det raadeligt at aflede Tanken og Opmærksomheden fra Ideens politiske Side. Der sagdes da f. Ex. „at Ideen om politisk Forbindelse, i strengere Betydning, endnu var for ung til at kunne fremtræde, som Maal for directe Bestræbelser“; *) „og at den med direct politisk Retning ikke finder Gienklang hos det ene skandinaviske Broderfolk“ (det Norske;) imedens altsaa det Modsatte maatte antages om de andre to. Ved Siden heraf antog man vel, at „den aandelige Union, der allerede i

---

*) D. Ugeskrift, II. Række. Nr. 71. S. 299. 300.

og for sig selv var et stort Gode, i Tiden kunde blive den naturligste Grundvold for en politisk Forening, og den sikkerste Borgen for dennes Varighed;" men vedkiendte sig, at Tidens Vilkaar ikke give Udsigt til en saadan, og at det „paa nærværende Standpunkt vilde være uforsvarligt, at gribe ind i en uvis Fremtid, hvis Forhold ikke lade sig beregne, og saaledes udsætte sig for at modarbeide sit eget Maal, og skade sit Fædreland". *) — Upaatvivleligt maatte vel endog de nidkiæreste Venner af „den skandinaviske Idee" (ɔ: de tre Rigers Forening) undertiden blive sig bevidst, at en Nation, saalænge ingen Revolution indtræder, udgiør eet med Staten, eller dog et fra denne uadskilleligt Element; og at man ei kan arbeide paa at bringe en Stat ud af sin Selvstændighed og indlemme den i et andet, eller nyt Statslegeme, uden tillige paa det føleligste at saare Nationens Bevidsthed om sin uafhængige, individuelle Tilværelse. Det kunde i det mindste ikke være den modnede Forstand, der vilde behandle Nation, Stat, Dynastie og Regiering under eet, som Bagateller, man kan skifte og dele med, alt eftersom en Idee eller et Indfald medfører det; og det kunde ikke svare til de samtidige stærke Yttringer om en Danmarks og det danske Sprogs Selvstændighed truende Fare fra den tydske Side, naar man paa en anden Kant vil byde Alt til, for at lade Danmark gaae under i Skandinavien, sammenstøbe den danske Nationalitet med den svenske, og giøre vort Sprog, med en tre hundrede Aar gammel

*) Schouw. Dansk Ugeskr. anf. St. S. 301.

Literatur, til en Pebling, der skal gaae i Skole i Sverrige og staae til Confirmation i Norge.

I sig selv var en saadan Tendents — selv i den første og stærkeste skandinaviske Hede i Danmark — kun et af Tidens beleilige Elementer, hvilket Oppositionen forstod at gribe og benytte som et heldigt og virksomt Stof til at vække og underholde en ny og livelig Agitation, og som et Vaaben mere imod den bestaaende Forfatning og den i Kraft af samme herskende Monark. At Nogle af Partiets forstandigste Ledere tillige kunne være ærlige i deres politiske Mening om det ønskelige i en ny skandinavisk Stat: ville vi dermed slet ikke negte; men vi kunne derfor ligesaa lidt glemme, at der dog maa være en Grændse for Talen og Skriven om at bevare vor politiske Selvstændighed og nationale Eiendommelighed, ved at bortgive dem begge; og at der maa skielnes imellem venlige Sympathier for et nær beslægtet Folk, og den nationale Selvfølelse og Selvagtelse, der lærer os at værge det, vi besidde som Arv fra Forfædrene i et Aartusinde: vort Navn, vort Sprog, vor danske Konge, vort danske Land og Rige. Det er en aabenlys Kiendsgierning, at hidtil ingen udvortes Magt har viist sig med noget Symptom, der truede dette Rige med den Opløsning eller Sønderlemmelse, som Oppositionspressen ved enhver given Leilighed vil bebude. Men det er ikke mindre vist, at der i Danmark, under vigtige politiske Institutioners Udvikling og under en kiendelig Slaphed og Sløvhed hos det conservative og liberale royalistiske Parti, udsaaes mangen Sæd til Mishaab, Mistillid og indvortes Giæring og

Splid, der omsider kan tære paa Statens Kraft og Sundhed, og frembringe en konstig næret Bitterhed og Uro for Fremtiden, hvilken hverken Folkets Tilstand, eller Statens Stilling, kan fremkalde. Under en saadan Stemning, den gunstigste for det fremskridende Ultra-Parti i Danmark, det demokratiske, greb man ogsaa til „den skandinaviske Idee“ som et formeent Sikkerhedsmiddel, naar Uveiret engang skulde bryde løs og Tordenen slaae ned i den danske Stat. Denne Stat, med Eidergrændsen (det øvrige vilde man vel opoffre), maatte inden den Tid bringes i Sikkerhed ved at overlevere den i Forvaring til det nye Skandinavien, hvori Danmark, Sverrige og Norge skulde opløse sig. Hvad man hertil vilde sige i de to andre Riger — om Normændene for den „skandinaviske Idee,“ og til dens Beskyttelse, vilde bortgive det mindste af den Selvstændighed eller den Nationalitet, som de snarere ville holde over med den hele Folkekraft, saalænge deres egen Natur og deres egne Bierge kunne hielpe til at værge og bevare dem — om den svenske Politik nogentid vilde opoffre det Visse for det Uvisse, eller opgive den naturlige Tendents til, i Stedet for Øresund, at faae det store Bælt til Grændsevand, for en meget precair Forening med Danmark indtil Eideren: derom spurgte man ikke i den første pludselige skandinaviske Begeistring. Havde man kiendt noget mere til Stemninger, Anskuelser og politisk Tact i Sverrige, end hvad man abstraherede af radicale Blade og af den ungdommelige, let opvakte, sanguinske Begeistring: saa vilde man have overtydet sig om, at der vel endnu gives Endeel, som holde ved en

gammel svensk politisk Idee, der i det mindste fra Gustav Adolphs og Oxenstiernas Tid har levet hos mange af dette Lands Statsmænd: at det vilde være en Slutningssteen for den svenske Statsbygning, at forene den danske Krone med de to andre; men at der tillige gives et betydeligt Parti, som er af modsat Mening, og som, maaskee ikke uden Grund, frygter for, at enhver skandinavisk Forening, i al Fald enhver, der ikke skulde udgaae fra en Erobring fra svensk Side, kun saameget mere vilde fremme Danmarks naturlige Fordele og Overvægt, paa Sverriges Bekostning.

Dette er dog Forhold, som mindre vedkomme os, her at berøre. Den politiske Side af den i Danmark opfostrede „skandinaviske Idee“ har man, fra Begyndelsen af, saa ofte moden Forstand og sindig Tænksomhed i Sverrige yttrede sig om Sagen, og om den Form, hvorunder man i Kiøbenhavn og i Upsala ved stiftede Samfund vilde fremme den, enten ganske bortviist, eller henstillet i en fiern og uvis Baggrund. Saaledes, da første Gang en alvorlig og videnskabelig svensk Stemme lod sig høre om det „skandinaviske Selskab“ i Kiøbenhavn*). Denne Forfatter, giennemtrængt af ægte Patriotisme og Humanitet, og af et ligesaa

*) „De skandinaviska Sympathierna och deras första literära Frukter.“ Studier, Kritiker og Notiser. No. 35. (Lund.) 18. Nov. 184[illegible]. Det er charakteristisk og i sin Orden, at den mærkelige Artikel ikke med et Ord blev berørt i de danske Oppositionsblade, der iøvrigt satte den „skandinaviske Sag“ i Bevægelse.

ægte Brodersind til det beslægtede Nabofolk, har vel ei (saa lidt som mange Danske) kunnet fatte Betydningen eller Fornødenheden af en særegen Institution for den af sig selv fremvoxende, paa naturlige Maader sig udviklende Forbindelse imellem Danske og Svenske. „Et „Selskab for noget saa almindeligt, vi kunne vel „sige saa ubestemt, som Erkiendelsen og Befordringen „af samtlige Nordboers indbyrdes Frændskab og Sam„qvem, kunde synes at have en mere udstrakt Virkekreds, „end et Selskab med Rimelighed bør give sig. Et „Selskab, der skulde være baade berettiget og forplig„tet til at giøre næsten Alt, kunde let bringes derhen, „at giøre Intet;" — eller, kunde man, under visse Forhold, lægge til: at giøre for meget. — Naar ogsaa et saadant Selskab skulde svare til sit Navn, maatte det jævnlig forene endeel Medlemmer af alle tre nordiske Riger paa eet Sted. Men Forf. viser, at selv i Kiøbenhavn — det eneste Sted, hvor noget saadant lod sig tænke — vil denne Betingelse næsten aldrig lade sig opfylde; og allermindst om Vinteren, da et Samfund af den Art „bedst kan florere og virke." — Dette har Forf. ganske rigtig forudsat; man har seet det offentlig omtalt som noget særdeles mærkeligt, naar enkelte Svenske i Løbet af forrige Vinter have bivaanet det kiøbenhavnske skandinaviske Selskabs Forsamlinger. Normænd have aldrig yttret egentlig Deeltagelse for Selskabet, saalidt som man i Christiania (eller i Stockholm) har fulgt Kiøbenhavns Exempel. Det skandinaviske Selskab i Kiøbenhavn er hidtil kun en talrig Forening af Danske, der maanedlig samles for at høre et Fore-

drag, som enten gaaer ud paa svensk Sprog, Literatur, constitutionel Forfatning, Digtekonst, navnligen Bellmans Sange og Melodier, m. m., eller paa en og anden Materie, af almindelig nordisk Interesse, f. Ex. Oldsager eller geologiske Forhold. I øvrigt har Selskabets Virksomhed indskrænket sig til at udgive svenske Smaadigte til Læsning for danske Begyndere, og til at fremme danske Bøgers Læsning i Upsala ved at samle Bidrag til det derværende skandinaviske Selskabs Bogsamling. — En, om endog hidtil kun begyndt literair Virksomhed af den Art, er vist nok noget langt andet, end hvad Mange fra først af tænkte sig ved det „skandinaviske Samfund"; men det er af en i sit Øiemed agtværdig Tendents, som ogsaa den anførte Forfatter i Lund mødte med varm Deeltagelse: „Maatte saaledes denne Stiftelse — siger han — for Norden i det Hele tilveiebringe ret meget godt! Maatte den holde Følelsen af det, som er fælles for alle nordiske Folkefærd, ret varm! Maatte den bidrage til at qvæle det særskilte Hovmod og Nag, som hos Nordboerne let enten hemmeligt æder sig ind, eller blusser høit op i Lue! Maatte den medvirke til oeconomisk, social og literair Fremgang paa alle Sider!"

I lignende Aand, med naturlig Oprigtighed og Varme, har senere Atterbom yttret sin Mening om den skandinaviske Idee, saaledes som den ved Upsala Universitet i det Offentlige er blevet opfattet og bragt til Live. Han har søgt at udvikle „det sande skandinaviske Unionsbegreb," saaledes som det er udsprunget af „de tre skandinaviske Brødre-Folks frivillige Brødre-

„Nærmelse til hverandre, i vaagnet Selvbevidsthed om „de oprindelige Blodsbaands Krav paa hjertelig Sam„drægtighed, aandelig Eenhed og broderligt Sammenhold;"*) og han udtaler dette Begreb som „et Sam„liv i Aand og Sandhed, i Følelse og Tanke, i „Digt og Forskning, i Poesie og Videnskab, i Konst „og Literatur, i Fortids Sagn og i Fremtids Haab." Den ædle Digters varme og skionne Udvikling af denne Grundtanke vidner om, hvor dybt, hvor reent han har fattet den, hvor sand og oprigtig han er i at udtrykke den. Derfor vil han heller ei negte eller forbigaae det skandinaviske Unionsbegrebs „Tendents (Syftning) til politisk Form." Af de Misligheder, som ledsage Begrebet paa denne Side af dets Udvikling, søger han at udrede sig, ved at henskyde Tanken paa den politiske Eenhed „i en sandsynligviis fiern Fremtid;" imedens han virkelig fremhæver den eneste politiske Idee, der af de skandinaviske Phantasiers Morgendrømme og Aftentaage kunde uddanne sig med nogen indvortes Rimelighed, fra et meer end eensidigt Standpunkt, og hvilende paa en Grund, der i det mindste hos to af de skandinaviske Folk har vundet betydelig national Sympathie**).

---

*) „Om skandinaviska Föreningen och Student-Uttåget från Upsala till Köpenhamn. Några Ord af Atterbom". Upsala 1844. S. 6.

**) Det er et Punkt, som vore Skandinaver i Danmark synes reent at glemme, men som de, der i Sverrige see dybere og videre, ikke oversee: at denne Sympathie er meget langt fra at være tresidig; og at man egentlig paa

Atterbom henviser til Tydskland og det tydske Forbund, og opkaster Spørgsmaalet: „hvorfor skulde ei dets Exempel kunne i det Hele følges af de tre skandinaviske Folk og deres tvende Konger?“ — Der er unegtelig en vis politisk Genialitet i den Tanke, at Nordens to Konger selv sluttede og beseglede et skandinavisk Forbund; men Vanskeligheden er, foruden alle de udvortes, den vigtige indvortes: at her vilde fattes den fornødne statsretlige Balance eller Ligevægtskraft, som hidtil endnu nogenlunde bærer og støtter det tydske Forbund. Desuden hører der just ingen dyb Statskonst til at see, at Realiseringen af et saadant Forbund vilde møde Hindringer og Vanskeligheder i statsoeconomiske og financielle Forhold, som Nationerne selv betragte fra en ganske anden Side, saasnart de skulle indtræde og afgiøres i Virkeligheden, end naar Sagen betragtes og forhandles ved Gilder, Forsamlinger og Taler blandt den academiske Ungdom.

En tredie Betragtning og Bedømmelse af den skandinaviske Idee er nylig fremkommet i Upsala; og det fra en Side, hvor den liberale og nationale svenske Aand og Tendents ei kan sættes i Tvivl. I det i Aar stiftede Upsalske „Intelligensblad” begynder en Artikel, der giver en „Öfversigt af det sistförflutna akademiska läseåret” (No. 21. d. 19de Jul. 1843) med en Udvikling af de Phænomener, som ved dette svenske Universitet have viist sig, i Anledning af den dertil forplantede

---

Forhaand har dannet sig en skandinavisk Trekant, hvortil den tredie Side endnu reent fattes.

„skandinaviska Frågan." Forfatteren af denne Artikel har kunnet skrive den med saa meget større Rolighed og Sindighed, som han selv var fraværende i Udlandet under de danske Studerendes Besøg i Upsala (5 og 6 Jun. 1843) og ei er Medlem af det der (d. 18 Oct. s. A.) stiftede „skandinaviske Selskab." Om dets Tendents og om Ideen selv yttrer han bl. A.: „Om de tre „skandinaviske Folks Hierter, Ønsker, Interesser og Cultur „søge en gjensidig Støtte hos hverandre, da er saadant „ikke nødvendigen forbundet med politiske Revolutioner „eller Thronomvæltninger i Norden. Ingen kiender, „hvad Fremtiden bærer i sit Skiød; og saaledes heller „ikke, hvad Betydning de sluttede Stammeforeninger med „deres aandelige Baand skulle faae for denne Fremtids „politiske Forhold, og for Nordens i Særdeleshed. „Muligt, at en nærmere eller fiernere Eftertid kan „fremme de tre Nationers Forening til et eneste Stats„legeme; og muligt, at den vil lægge uoverstigelige „Hindringer i Veien for en saadan. Den skandinaviske „Idees Realisation kan skee under begge disse Muelig„heder. Den søgte Forening er heel og holden „af aandelig Natur, og skal, hvis den naaer en „lykkelig Uddannelse, saa fast sammenbinde de af Natu„ren sammenhørende Folk, at Uvennens videre Arbeide „paa at forstyrre deres indre Fred og Fremgang, eller „deres ydre Existents, skal blive lige umuelig."

Alle ville være enige i, at her i de sidstanførte Skrifter er udtalt en reen og ædel Tanke; den, at de tre nordiske Folkefærd maae blive sig deres fælles Stamme, deres beslægtede Nationalitet, deres

Frændskab i Aand og Sprog, dybere bevidst; at en heraf oprunden gienſidig Sympathie, eller Velvillies Følelse maa afløse de gamle nationale Antipathier; og at saaledes et fuldkomnere Enighedsbaand maa knytte sig imellem Folk, Fyrster og Stater i Skandinavien. Denne Tanke er dog saa langt fra at være ny, eller en oprindelig Affødning af de sluttede academiske Forbindelser imellem Kiøbenhavn, Lund og Upsala: at den endog ofte i Danmark er bleven udtalt, baade i det 18de og 19de Aarhundrede, ligesom den ogsaa, under private og venskabelige Forhold imellem Svenske og Danske, har yttret sig med tiltagende Styrke i de sidste 10 til 20 Aar. Forstandige Mænd i Sverrige og Danmark have længe følt og yttret den Overbeviisning: at de naturlige Venskabs- og Frændskabs-Vilkaar imellem begge Nationer bør kunne medføre et imellem Regiering og Folk lige venligt og oprigtigt Forhold; et ved alle rimelige Lettelser tiltagende Samqvem; en saameget muligt fra gienſidige Indskrænkninger og Byrder befriet personlig og Handels-Communication; en ogsaa ved større gienſidig Fortrolighed med begge Sprog lettet og fremmet indbyrdes Fortrolighed og Hiemlighed imellem Individer af begge Nationer, som færdes og mødes i et af Nabolandene. Et saadant venligt og og broderligt Forholds naturlige Udvikling har jeg funnet følge i tredive Aar; hos Ingen kan Ønsket være mere levende, end hos mig: at aldrig nogen falsk Politik fra den ene eller den anden Side, saa lidt som nogen udvortes Agitation, eller noget konstigt Giærings-

middel, maatte hindre eller forstyrre den indre rolige Naturudvikling.

Desuagtet har jeg, under saa længe fortsatte, saa udbredte, og saa fortrolige Forbindelser med et stort Antal Svenske af alle Stænder, at jeg kan tilegne mig den Fordeel, i Sverrige at være Udlænding uden at være Fremmed, aldrig kunnet svækkes eller sløves i min Følelse og Bevidsthed af en særegen Nationalitet hos begge beslægtede Folk. Jeg har endog kunnet overtydes om, at med den Grundforandring, vi have oplevet i Nordens politiske Forhold, og hvorved en Adskillelse og ny Forening af Rigerne i Skandinavien medførtes, er den nationale Tredeling i sig selv bleven mere fremtrædende. — Norge blev atter en egen Stat. Enhver Anledning til national Jalousie imellem de to Riger, hvis lange politiske Forening har talt mere imod end for „Skandinaviens Eenhed," maatte derved i Virkeligheden ophøre; men den norske Nationalitet vaagnede nu ogsaa med frisk og brusende Kraft, og Nationalcharakteren viste sig mere levende, end man længe havde kiendt den. Vi tør dog haabe, at Maaden, hvorpaa et Parti har vidst at benytte den — at den opvakte og længe nærede antidanske Stemning i Norge, med alle dens usømmelige Yttringer giennem den journalistiske Presse, efterhaanden vil tabe sig, som en unaturlig, paa indskrænket Egoisme grundet Animositet. I Sverrige forsvandt ogsaa 1814 enhver Grund til at frygte nogen Usikkerhed ved Grændseforholdet til Norge, hvor man i Aarhundreder havde været vant til at ansee sig bestandigen at staae paa halv Krigsfod mod Naboriget. Dette Forhold ophørte;

men det norske Folk blev i sin nye Stilling saa nidkiært over den erhvervede Frihed og Selvstændighed, at det snarere trak sig tilbage, end nærmede sig Sverrige. Her blev Forholdet til Danmark mere aabent og naturligt; og det havde al Rimelighed, at en større Tilnærmelse fra begge Sider, med en gienfidig Erkiendelse hos begge Nationer af deres Værd og indbyrdes Forhold, vilde indtræde, naar de første Indtryk af den dybt saarende Adskillelse fra det norske Broderland tabte sig i Danmark. Dette er virkelig gaaet i Opfyldelse; og man har Grund til at betragte det i de sidste 10 Aar idelig voxende venlige Samqvem imellem Skaane og Siælland som en hertil betydeligt medvirkende Aarsag.

Man vilde dog feile meget, dersom man heri overhovedet vilde see noget Beviis paa Forandring i den svenske Nationalcharakteer. Den svenske Nation er et Folk af en eiendommelig, fast og rolig Holding; et Folk, der ikke saa hurtigt lader sig sætte i Bevægelse af fremmede Elementer, eller er let tilbøieligt til at ville antage en Skikkelse, som ikke indenfra har udviklet sig, eller har den egne nationale Organismes Præg. Der findes i dette Land, ved Siden af en svagere videnskabelig og literair Cultur, end i Danmark, en stor Fond af grundig Indsigt og practisk Dygtighed, mere udbredt mellem de forskiellige Stænder og Folkeclasser, end sammentrængt (som hos os) i en Hovedstad, der med en ikke altid gavnlig Overvægt vil indbefatte, repræsentere og bestemme det hele Lands Cultur. Men der vil tillige kunne opdages mangen Ufuldkommenhed i den indre Styrelse, som man har været mere langsom

til at afhielpe, fordi man ikke saa let har villet opgive og afskaffe gamle Former, uden at være sikker paa, at faae bedre i deres Sted; fordi Folket overhovedet har været utilbøieligt til aarlige Omskiftninger, om de endog ere eller kaldes Reformer. Man kan lære i Sverrige, som i England, at en Regiering kan være kraftig, virksom, aarvaagen for det Heles Vel, et Folk bevare sin nationale Selvstændighed og Frihed, og i det Hele skride frem i Cultur og indvortes Velfærd, om der endog gives Mangler og Misbrug i endeel administrative Former. Men Erfaringer i Sverrige have tillige lært mig, ved Sammenligning af mange Forhold, at sætte høiere Priis paa det, vi selv besidde, og at see en stor Deel af vore egne Organisationer og Indretninger i et klarere og bedre Lys, uden at jeg derfor vilde negte Udbyttet af det, som begge Nationer kunde modtage af hinanden. Navnligen vilde Svenske af den danske Stats indre Forfatning kunne lære, at vort Fædrelands store Fremskridt i Cultur og en jævnt udbredt Velstand (som statistiske Kilder nu tilstrækkeligt lægge for Dagen) kunde ledes ved en Regierings Grundsætninger, hvis monarkiske Absolutisme giennem flere Generationer har optaget og fremmet Udviklingen af de mest liberale Ideer. For os vilde det bl. a. være tienligt, hvis vi, som Nation, af vore Naboers Charakteer kunde tilegne os et større Maal af den høiere Selvagtelse og Fædrelandskiærlighed, der ogsaa yttrer sig i Agtelse for det Egne, Oprindelige og Væsentlige i Folkeskik og Tænkemaade, eller den fra Fædrene nedarvede nationale Eiendommelighed; i en nærmere Forkiærlighed, en mere alvorlig Interesse

for Landets egne Sæder, for Sproget, Literaturen og Folkets hele Tilværelse fra den historiske Side; overhovedet i en mere conservativ Nationalfølelse.

Ingen, hos hvem denne Følelse lever, vil anderledes, end paa Visheden om den ukrænkede Bevaring af en beslægtet, men særskilt, paa begge Sider selvstændig Nationalitet kunne bygge det Velgiørende i en voxende Tilnærmelse, et vedvarende internationalt Samqvem imellem det danske og svenske Folk; og det er den samme Idee, vi maae kunne tænke os udvidet til alle tre nordiske Nationers Samqvem. En anden „skandinavisk Eenhed" kan ingen dansk, ingen svensk eller norsk Borger, der ærer sit Fædrelands første Helligdomme, Folkets oprindelige, uafhængige, eiendommelige Tilværelse og Statens gamle historiske Selvstændighedsret, giøre til Gienstand for sin Tragten, sine Ønsker eller Bestræbelser.

Til denne Selvstændigheds Kreds hører ogsaa en Gienstand, som ofte og idelig nævnes, og ligesaa ofte kun med Halvhed betragtes: de Danskes og Svenskes, i beslægtede, men særegne Literaturer udviklede Sprog. Naturligviis er her kun Tale om det uddannede Tale- og Skriftsprog; og det er da ligesaa klart, at som begges Overeensstemmelse og store Liighed vidner om det nationale Slægtskab, saaledes vidner begges meget nærliggende, men dog grammatisk særegne Sprogformer og uafhængigt udviklede Literaturer om national Egenhed paa begge Sider. Der gives ingen Periode i begges Historie, som viser nogen afgiørende, væsentligt overveiende Indflydelse af det ene Sprog, eller

af den ene Literatur, paa den anden*). Begge have i deres Dannelse holdt sig omtrent paa det samme Nærheds- og Liigheds-Trin; begge have modtaget lignende ydre Indflydelse og Fermenter; og begge have ikke desmindre, under den store Liighed i Aand og Form, udviklet saa mange og saa fine grammatiske og stilistiske Eiendommeligheder, at det hører til de allerstørste Sieldenheder, at Nogen af begge Nationer er i Stand til at tale den anden Nations Sprog, uden strax at røbe sig som Fremmed ved Feil i Former og Udtale; eller at skrive Sproget, uden at begaae grove orthographiske og grammatiske Feil. Ogsaa heri ligger et aandelig interessant og mærkværdigt Phænomen i den europæiske Culturhistorie. At tænke sig Muligheden af begge Sprogs Overgang i hinanden i det 15de Aarhundrede, er noget andet, end den absurde Tanke, at disse Sprog nu med den Cultur og

---

*) Har nogentid en saadan Indflydelse viist sig, da har det været fra den danske Side. Man vil i det mindste antage en saadan paa Sproget i Sverrige under Unionstiden; men denne Gienstand er endnu hverken klart eller fuldstændigt undersøgt. Afgiort er, i det 19de Aarhundrede, Indflydelsen af Ohlenschlägers nordiske Digtekonst paa den svenske Poesie. Men uagtet Holberg i intet fremmedt Land er læst mere, end i Sverrige, og det i Originalsproget: har vor store Komiker ikke havt nogen Virkning paa dette Lands Literatur. Dertil er netop hans danske Originalitet og Nationalitet alt for stor; og de saa nær beslægtede Sprogs bestemte Nuanceringe viser sig ogsaa i de mangfoldige Misforstaaelser og Feiltagelser af Holbergs Mening hos Svenske, selv de, der kunne meget udenad af Comedierne.

den Literaturudvikling, de i det 19de have opnaaet, skulde tillade en Sammensmeltning. Det er 30 Aar siden jeg har skrevet om en saadan Tankes Urimelighed og om dens Unationalitet. Der er ingen anden Forskiel paa min Overbeviisning den Tid og nu, end at den har vundet i Styrke og Klarhed i samme Forhold, som min Kundskab til det svenske Sprog og dets Literatur-Udvikling har udvidet sig i et Tidsrum, der snart omfatter en heel Generation. En Sprogblanding, der kun vilde tiene til begge Sprogs Fordærvelse og til at svække begges Literaturer, i Stedet for at forøge deres Værd: synes endog blot fra den literaire Side at være et Indfald, der aldrig kunde opstaae i en sund Hierne. Man har vel heller ikke i den seneste Tid giort sig det klart, hvad man vil have forstaaet ved et saadant Forhold, hvorved „Nordens Literaturer maae blive til een". (D. Folkeblad, 1843. Nr. 25, S. 102). Mener man derved andet, end at en større giensidig Opmærksomhed paa begge Literaturer, en større Fortrolighed med begges classiske Værker, der kunne have fælles Interesse, maae udbrede sig i Danmark, som i Sverrige; da er man gaaet over enhver hypothetisk Rimeligheds Grændse ved at forudsætte: „at alle Mænd i Danmark, med nogen videnskabelig Betydenhed, uden Undtagelse ere enige herom" (sammest.) Men den samme Forfatter vil jo forklare hiin Eenhed saaledes: „at hvert enkelt af de trende norciske Lande vel maa udvikle sig i aandelig Henseende med Uafhængighed og Selvstændighed; men at Eenhedens Baand desuagtet maa omslynge og sammenknytte dem". Denne Forklaring forklarer egentlig

ingen Ting; dens Indhold kan vel, naar det anvendes paa politiske Forhold, faae Realitet (tre selvstændige — om end ikke uafhængige Riger, under een Regent); men **to** uafhængige Sprog, som tillige ere **eet**, og **to** selvstændige Literaturer i disse, som tillige kun udgiøre **een**: dette er den samme Urimelighed, som to Nationaliteter sammensmeltede til een, og dog hver for sig tilværende.

Det er overhovedet en Egenhed, at det kun er i Danmark, hvor man allerede for 80 Aar siden (J. S. Sneedorff, 1761) ikke var fornøiet med sit eget Tungemaal, men vilde have det „lempet efter det svenske"; under Forudsætning af, at man i Sverrige vilde beqvemme sig til samme Lempning. Men endnu har aldrig nogen bekiendt svensk Forfatter yttret den Tanke: at dette Sprog burde smelte sammen med det Danske; dertil sætter man i Sverrige for høi Priis paa Nationalitetens første Præg og Værn; dertil agter man her Sprogets Reenhed og Eiendommelighed for høit. Naar der hos vore Naboer er Tale om „Skandinaviens Eenhed", da tænkes der hos modne og forstandige patriotiske Mænd kun paa at hylde Ideen om et skandinavisk Broderskab, men ikke paa nogen Opgivelse af Selvstændigheden i Sprog eller Nationalitet; ikke (efter Schouw's Udtryk) paa „at de tre Brødre skulde flytte i Huus sammen". Det er i Danmark, hvor man i den nyeste Tid af politiske Tendentser og Principer har ladet sig lede til den Tanke: at man skulde søge at udvikle en ny skandinavisk Nationalitet, hvori enhver af de tre nordiske Nationer skulde finde, hvad de tabte i deres

egen. Man har seet, hvor koldt og ligegyldigt de hertil sigtende Bestræbelser ere optagne i Norge, et Land, hvor hverken den lette Opbruusning, eller den bøielige Nationalydmyghed, have deres Hiem. — Skulde det altsaa være hos det „lille" danske Folk allene, hvor Folke-Eenheden er saa fattig og svag, at den allene trænger til at modtage af sine Frænder hvad den selv fattes? — Er det kun os, som behøve, at en Lærestol ved det danske Universitet maa oprettes for den svenske Literatur, imedens det endnu ingen har for vor egen? — ja, at man i danske Skoler skal lære vore Børn det svenske Sprog — for tidligt nok at indpode dem den nationale Ydmyghed tilligemed den skandinaviske Idee?*) — Slige Overdrivelser og Udartninger af den naturlige Interesse for vore Naboers Literatur falde sammen i deres Eensidighed og Urimelighed, naar det kommer til alvorlig Overveielse af, paa hvilket Punkt den danske Literatur staaer i Midten af det 19de Aarhundrede, hvor vidt videnskabelig Cultur i Danmark har hævet sig, og paa hvilke Baner den hos os maa kunne fremmes i sin videre Udvikling. Men det kan ikke være os ligegyldigt, om vi skulle give vore Frænder paa hiin Side af Sundet og af Kiølen Leilighed til at smile over en pludselig Suecomanie i Kiøbenhavn, over vore

*) Det sidste er projecteret, og hvis jeg ikke feiler, iværksat i enkelte kiøbenhavnske private Instituter. Det første er en Tanke, som for Alvor er yttret i det danske Folkeblad af en dansk Videnskabsmand og talentfuld Publicist, om hvem man kun kan antage, at den er undsluppet hans Pen i overilet Hurtighed.

Bellmanske Apotheoser*), eller over skandinaviske Selskaber, hvori to Trediedele af det skandinaviske Element reent mangle, og over smaa svenske Læsebøger, som trykkes og uddeles i den danske Hovedstad, hvor vi længe have kiendt, læst og agtet Atterbom, Berzelius, Fries, Fryxel, Geijer, Reuterdahl, Stagnelius, Tegnér, m. fl. Det er saaledes netop fordi jeg selv kiender og ærer det svenske Folks nordiske Eiendommelighed, fordi jeg agter den svenske Literatur og Digtekonst, at jeg aldrig kan forene mig med dem, som ville forstyrre den naturlige Udvikling af skandinavisk Enighed og Broderskab, ved Phantasier om en national, eller en literair og linguistisk skandinavisk Eenhed; eller med dem, som ville styrke den danske Nationalitet i Jylland, men fortynde den i Siælland, ved Opblanding med Andres. Nationer ere historiske Individer**). Deres

*) Ingen, der er bekiendt med mine Skrifter eller Forelæsninger, vil heraf slutte: at jeg ikke kiendte eller erkiendte den svenske Folkesangers Eiendommelighed eller poetiske Værd. Men Bellman er en svensk Digter; hans Apotheose kunne vi overlade til hans Landsmænd. I Stockholm kunne Bellmans-Fester have nogen Betydning — i Kiøbenhavn blive de enten til Affectation, eller til en Modehylding, som vil forsvinde tilligemed den konstlede Skandinaviskhed.

**) Naar jeg her, og ovenfor har fulgt og brugt Sammenligningen imellem den personlige og nationale Individualitet, imellem det enkelte Menneskes og den enkelte Nations Eiendommelighed, skulde jeg vel ikke behøve at forvare mig mod den Bebreidelse: at jeg overfaae Manglerne ved en saadan Sammenligning, eller alt det, som modificerer Anvendelsen af Individualitetsbegrebet paa et Folk, hos hvilket det bestemte Forhold til Væsenets Midtpunkt — en nødvendig

Væsen, deres Vært, deres Art og Skikkelse er hverken fra idag, eller igaar; de lade sig ikke om=

Betingelse for Individualiteten — synes at kunne være saa omskiftelig i det rullende Løb af Tidens Strøm og Aar=hundreders Bølger. Men et saadant Centrum maa dog altid gives hos ethvert Folk, der har naaet Civilisatio=nens og Statsorganismens Standpunkt. Det flytter sig frem med Tidernes langsomt skridende, eller volds=somt fremvæltende Strømløb; men det forgaaer ikke. Den nationale Egenhed, ja selv det nationale Frændskab, uddøer ikke giennem Aarhundreder. Det faste Stadighedsprincip i hiin, ville de allermindst kunne negte, der ville giøre det nationale Slægtskabs Affinitet gieldende. Men ogsaa de geographiske Forhold have deres historiske Gyldighed, og udøve den under Tidernes omskiftelige Vilkaar. Nordens skandinaviske Charakteer har endnu meest af sin Oprindelighed, afluttede Strenghed og ublandede Egenhed i Norge. Overgangen til mildere og modificerede Former er allerede indtraadt i Sverrige. I Danmark er den endnu langt mere kiendelig; og hvad vi herved maatte beklage — der=som Klager over den historiske Gang i Nationers Udvikling ikke vare unyttige — vilde snarest være dette: at imedens vi giennem tre Aarhundreder næsten ene have laant og omplantet til os vor hele intellectuelle Cultur, en stor Deel af vor nyere Sprogdannelse og af vor Literaturs Udvikling, fra den ene germaniske Hovedstamme, have vi derimod fiernet os alt for meget fra den anden Hovedrod, med hvis nationale Safter vort Folks virkelige Organisme har et endnu nærmere Slægtskab. Hos det engelske Folk, i dets Tungemaal og Sprogværker, i dets Aand og Insti=tutioner, boer en Egenhed, en Charakteer, en national Aand og Tone, med hvilken vi endnu, ved enhver dybere Berøring, høre og føle et gammelt, uudsletteligt Slægt=skabs fortrolige Klang, som ligger vor Danskhed langt

smelte og sammenstøbe som gamle Tallerkener, hvoraf en Kandestøber kan giøre et stort Fad. Saaledes ere ogsaa Nordens to Sprog og Literaturer nær beslægtede, men selvstændige, fordi de hos to selvstændige Folk have udviklet deres Væsen, baade i dets Liigheder og Forskielligheder, indenfor den særegne Nationalitets og Statsorganismes Grændser. Jo mere det ene Folk vil nærme og slutte sig til det andet, jo høiere maa den giensidige Erkiendelse og Agtelse af det nationale Værd, den nationale Egenhed og Selvstændighed stige hos begge; og dette kan ikkun skee i Forening med den Selvagtelse hos ethvert af de to Folk, hvorved det kan føle sig i Stand til at indtræde med lige Vægt og Gyldighed i et aandeligt Forbund og Broderskab. — Det var derfor i alt Fald kun et overilet, eensidigt Udbrud af velvillig Sympathie, og af ungdommelig Begeistring, som man ei bør miskiende i deres ædlere Natur, hvis de endog undertiden bruse over Breddenre, naar man i Danmark begyndte med en Hylding af Svenskhed, der næsten kunde lyde som om al Danskhed laae i sit sidste Aandedræt; og som den svage Levning af den „endnu ikke udviklede" danske Nationalitet maatte bringes som et Offer til den skandinaviske Idee. Men et ret mærkeligt Tilfælde vilde, at netop en samtidig, af Hovedstaden uafhængig, men derfor ikke mindre frisindet Stemme fra Landets Midtpunkt kraftigt afviste enhver Talemaade om „Danmarks Lidenhed", advarede

nærmere, end de tydske Former i Sproget, i det aandelige Liv og dets Virksomhed og Cultur, hvormed kun Vanen har giort os saa fortrolige.

mod Nationalforfængelighed, men heller ikke anbefalede det danske Folk, at erklære sig for umyndigt; en Stemme, der talte som fra en dansk Borger til danske Medborgere, men heller ikke glemte, at Folket har en dansk Konge: „Nationens Middelpunkt og Repræsentant, Nationalitens Forsvarer og Haandhæver"; en Stemme, som ikke vilde lytte til „de falske Røster, der ville stemple os som ringe, svage og lunkne, hvad enten de reise sig udenfra eller hos os selv; hvad enten de udgaae fra Had, eller Frygt"; men derimod minder om „at hvor den sande og levende Nationalaand kraftigt besjæler Individerne, der er i Folket selv en uforgængelig Kiærne, der vil modstaae ethvert udvortes Anfald". *) Heller ikke varede det længe, før denne Stemme ogsaa fandt Gienklang i en af vore berømte Lærdes kraftige Yttringer: „at der ikke i nogen formeentlig Udviklingsmangel i den danske Nationalcharakteer er Grund til at stræbe efter en skandinavisk Eenhed;" og „at en saadan Stræben i denne Retning viser os fra „moralsk (man maa lægge til, ogsaa fra politisk) Side „med en Stodderagtighed, som maatte lade de „to andre skandinaviske Folk betragte det som „en fær Naade, om de indlode dem med os, „hvilket da maatte skee i Haab om vor Bedring" **).

*) „Om Nationalitetens Væsen og Betydning: en Tale paa Gymnasiet i Odense, d. 18de Septbr. 1843, af H. P. Rofoed-Hansen." S. 21. 23.

**) „Betragtninger over den danske Charakteer:" af H. C. Ørsted. Dansk Ugeskrift II. Nr. 85. (24. Nov. 1843). S. 118. 119.

Vi kunne være fuldt forvissede om, at disse Ord netop ere saadanne, som ville finde Gienklang hos det svenske og det norske Folk. Hos dem lever hiin kraftige Aand, der nærer „Folkets uforgængelige Kiærne," agter og ærer den, hvor den findes hos andre Nationer og saaledes allermeest hos den nærmest beslægtede. Med den styrkende og begeistrende Tanke: at ogsaa **vi** have en egen Nationalitet, en Historie, et Sprog at hævde og beskytte, ville vi ikke tabe vor Tillid til den egne Folkeaand, eller opgive noget af den danske Kiærne for hvilkensomhelst fremmed Skal. Gierne pleie og nære vi det aandelige og hiertelige Stammefrændskab og Broderskab med vore Naboer — men vor egen nationale Arv og Eie ville vi frede og opelske ved egne Kræfter; og overlade vore Frænder at giøre det samme hos dem selv. I Sprog og Literatur ville vi agte paa begges virkelige Tilstand, Tarv og indbyrdes Forhold, men ikke, paa Grund af et ønskeligt forøget broderligt Samqvem imellem Skandinaviens Videnskabsmænd og Videnskabsdyrkere, domme den danske og svenske Literatur til et uopløseligt Ægteskab, eller et skandinavisk Fællesbo, som ingen af dem skiøtter om, og ingen af dem vilde trives ved. En skandinavisk **Enighed** ville vi fremme ved ethvert, for vor Ære og vor Nationalitet sømmeligt Middel. En skandinavisk **Eenhed** sømmer det os hverken at tigge om, eller for enhver Priis at ville tilkiøbe os — og ligesaa lidt sømmer dette os, dersom der tales om at bøde paa en defect Nationalaand, som der, hvor der tænkes mere paa den politiske, end paa den nationale Eenhed.

